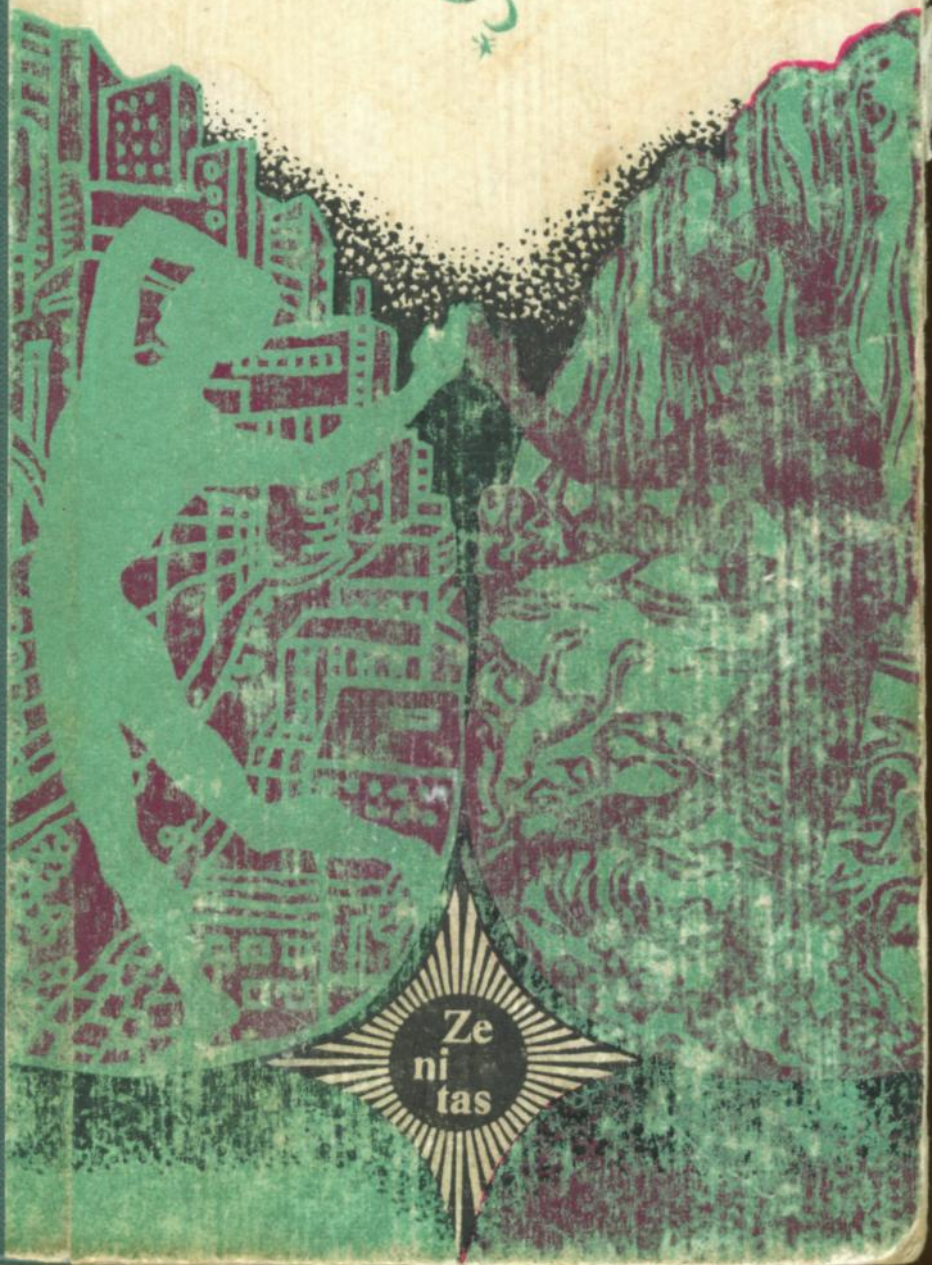

HARIS HARISONAS
VIKINGAS KOLUMBAS

HARIS HARISONAS • VIKINGAS KOLUMBAS

HARIS HARISONAS

VIKINGAS KOLUMBAS

Iš anglų kalbos vertė LAIMA GRIGALIŪNIENĖ IR VIRGILIJUS ČEPLIEJUS

VILNIUS

1972

TURINYS

IŠLIKUSI PLANETA	4
BANDOMASIS SKRYDIS.....	12
ĮSTATYMO RANKA	20
SMALSUSIS ROBOTAS	29
DAILININKO PORTRETAS	33
NEBYLUSIS MILTONAS	38
REMONTININKAS	43
Vertė L. Grigaliūnienė	
VIKINGAS KOLUMBAS	50
Vertė V. Čepliejus	
APIE AUTORIŲ	133

IŠLIKUSI PLANETA

— Bet juk šis karas pasibaigė dar gerokai prieš mano gimimą! Kam dar galėtų rūpėti viena roboto valdoma torpeda, paleista taip seniai?

Delas Jaunesnysis buvo velniškai užsispyręs, ir jam pašėlusiai pasisėkė, kad laivo vadas Lainas Steinas dėl temperamento ir patirties turėjo geležinę kantrybę.

— Jau penkiasdešimt metų praėjo, kai Didžioji Vergokratija buvo nugalėta, bet visiškai nesunaikinta, — pasakė vadas Steinas. Jis žiūrėjo pro laivo iliuminatorių į šmėkšninčią tarp žvaigždžių imperiją, su kuria jie taip ilgai kovojo, norėdami sunaikinti. — Daugiau kaip tūkstantį metų Vergokratija plėtė savo valdas, niekieno nekontroliuojama! Nors ir pralaimėjo karą, bet tas procesas nesustojo, tik atskiros planetos pasidarė mums prieinamos. Mes stengiamės pakeisti vergovinę jų ekonomiką, bet kolei kas esame tik įpusėję šį darbą.

— Apie tai aš žinau viską, — įsiterpė Delas Jaunesnysis, sunkiai atsidusęs. — Juk tarpplanetinėse trasose dirbu nuo pat tos dienos, kai įstojau į kosminį laivyną. Bet kuo čia dėta mozaikinė torpeda, kurią mes vaikomės? Per karą veikiausiai milijonai jų buvo pagaminta ir paleista. Po tiek metų kuo mus gali dominti viena?

— Jei sektum techninius pranešimus, — tarė Steinas, rodydamas storoką aplanką ant šturmano stalo. — viskas būtų aišku.

Tai buvo pats griežčiausias pabarimas, kokį galėjai iš vado išgirsti. Delui Jaunesniajam pakako mandagumo šiek tiek parausti ir išklausyti vadą su deramu dėmesiu.

— Mozaikinė torpeda — kosminio karo ginklas; taip sakant, kosminis laivas, kontroliuojamas roboto. Gavęs nurodymą, jis ieško taikinio, o jei reikia — sugeba apsiginti; susidūręs su laivu, į kurį buvo pasiūstas, sudūžta pats ir sunaikina tą laivą, nes prasideda nekontroliuojama atominė reakcija.

— Niekad nemaniau, kad jas valdydavo robotai, — tarė Delas. — Buvau tikras, kad jie nesugeba žudyti žmonių, nes ne taip sukonstruoti.

— Tiksliau sakant, užprogramuoti, — pataisė Steinas. — Roboto smegenys — tai itin sudėtingi mechanizmai be jokių moralės normų. Jos suteikiamos vėliau. Jau prabėgo daugelį metų, kai buvo sukonstruoti žmogaus pavidalo robotai su žmogaus tipo smegenimis. Dabar specializacijos amžius, ir robotai gali būti daug puikesni specialistai už žmones. Mozaikinės torpedos smegenys neturi moralės principų, priešingai, jos yra psichopatinės, apimtos mirties troškimo. Nors, žinoma, egzistuoja kontrolinis aparatas, lemias žudymo objektų skaičių. Visose torpedose, naudotose kare abiejų pusių, buvo masės detektoriai, kurie jas iškraudavo, priartėjus prie objekto, turinčio planetos tipo masę, antraip torpedos sukelta reakcija lengvai galėjo sunaikinti ištisą planetą, ne tik laivą. Galite suprasti mūsų susidomėjimą, kai paskutiniaisiais karo mėnesiais suradome torpedą, kurios paskirtis susprogdinti planetą. Visi jos smegenų duomenys buvo surinkti ir neseniai iššifruoti. Torpedos būta nukreiptos į ketvirtąją planetą žvaigždės, prie kurios mes dabar artėjame.

— Turite kokių nors žinių apie tą planetą? — paklausė Delas.

— Jokių. Tai neištirta sistema, — bent jau mūsų duomenimis. Bet Didžioji Vergokratija, matyt, pakankamai žinojo apie šią planetą, jei norėjo sunaikinti. Mūsų tikslas ir yra išsiaiškinti kodėl.

Delas Jaunesnysis suraukė kaktą ir susimąstė.

— Ir tai vienintelė priežastis? — galų gale paklausė jis. — Jei jau kartą sukliudėme jiems nušluoti tą planetą nuo visatos paviršiaus, tai, mano manymu, mūsų misija baigta.

— Iš tavo kalbos aišku, kodėl esi žemesnio rango šiame laive, — įeidamas burbtelėjo artileristas Arnildas. Artileristo poste kurį užimantys žmonės labai trumpai teišgyvena, Arnildas jau buvo ir pasenęs, užtat kantrybės visai nebeturėjo ir erzino jį viskas, išskyrus kompiuterius ir kulkosvaidžius. — Gal galėčiau pareikšti keletą pastabų, kurios netgi man atėjo į galvą? Visų pirma, bet kuris Vergokratijos priešas gali būti mūsų draugas. Ir atvirkščiai, ten gali būti priešas, pavojingas visai žmonijai, ir mes patys, ko gero, turėsime paleisti mozaikinę torpedą ir užbaigti darbą, kurį

pradėjo vergokratai. Be to, vergokratai ten galėjo turėti įsirengę kokį mokslinio tyrimo centrą, ir jiems geriau jį sunaikinti, negu parodyti mums. Taigi bet kuriuo atveju šią planetą reikėtų ištyrinėti, ar ne taip?

— Po dvidešimties valandų įskrisime į atmosferą, — pasakė Delas, leisdamasis į žemutinį liuką. — Reikia patikrinti, kaip veikia pavaros guolių tepalo sistema.

— Pernelyg švelnus esi tam pienburniui, — tarė artileristas Arnildas, paniūromis žvelgdamas į artėjančią žvaigždę, kurios spindesį jau temdė priekiniai filtrai.

— O tu pernelyg atšiaurus, — pasakė Steinas. — Taigi susidaro pusiausvyra. Nepamiršk, kad jis nėra kariavęs su vergokratais.

Kone liesdamas ketvirtosios planetos atmosferą, žvalgybinis laivas kurį laiką skriejo spiraline orbita, po to grįžo į saugią kosmoso zoną, o laivo roboto smegenys tvarkė gautus duomenis ir darė detektoriaus parodymų ir fotografijų kopijas. Kopijos buvo sukrautos į torpedą kurjerį, ir tik tada, kai ją pasiuntė į bazę, vadas Steinas ėmėsi žiūrėti stebėjimų rezultatus.

— Na, mes dabar nebebūtini, — tarė jis, lengviau atsikvėpdamas. — Nebent galime nusileisti ir iš arčiau viską apžiūrėti.

Arnildas burbtelėjo sutinkas; jo smiliai nesąmoningai spaudė nematomus gaidukus. Juodu palinko prie diagramų ir fotografijų, išskleistų ant stalo. Delas pasižiūrėjo pro jų pečius ir pasklaidė fotografijas, kurias jie jau buvo nustūmę į šalį. Jis pirmas prašneko:

— Tiesą sakant, nieko ypatingo čia nėra. Daugybė vandens, kontinentas, panašus į didelę salą, ir daugiau nieko.

— Daugiau nieko nepastebėta, — pridūrė Steinas, po vieną atidėdamas diagramas į šalį. — Nei radiacijos, nei didžiulių metalo klodų tiek paviršiuje, tiek po žeme, nei energijos išteklių. Mes čia neberekalingi.

— Bet jei jau čia esame, — irzliai burbtelėjo Arnildas, — tai nusileiskime ir apžiūrėkim. Štai čia nebloga vietelė, — bakstelėjo pirštu į fotografiją ir pakišo ją po didintuvu. — Atrodo, primityvus kaimas, iš trobelių rūksta dūmai, vaikšto žmonės.

— O čia greičiausiai avys laukuose, — su įkarščiu įsiterpė Delas. — Ir valtys, ant kranto ištrauktos. Čia ką nors rasime.

— Žinoma, rasime, — tarė vadas Steinas. — Prisiveržkit diržais, leidžiamės.

Lengvai ir be garso, nubrėžęs dailų lanką, laivas nusileido palei aukštų medžių giraitę ant kalvos prie pat kaimo. Motorai greitai nustojo burzgę, ir stojo tyla.

— Atmosfera mums tinkama, — pranešė Delas, patikrinęs analizatorių.

— Pasilik prie ginklų, Arnildai, — tarė vadas Steinas. — Neišleisk mūsų iš akių, bet nešauk, kol įsakysiu.

— Arba kol tavęs nenušaus, — visiškai abejingai atsakė Arnildas.

— Arba kol manęs nenušaus, — tarė Steinas taip pat abejingai. — Tuo atveju tu perimsi vadovavimą.

Abu su Delu prisitvirtino žygio kuprines, išlindo laukan ir užtrenkė liuką. Oras buvo švelnus ir maloniai šiltas, gaiviai kvepėjo žalia augmenija.

— Iš tiesų nuostabiai kvepia po tų visų deguonies balionų, — pasakė Delas.

— Tu puikiai sugebi apibūdinti visiems žinomą tiesą. — Per ausines Arnildo balsas gergždė dar labiau, negu paprastai. — Ar matai, kas dedasi kaime?

Delas išsitraukė binoklį. Vadas Steinas pro savąjį žiūrėjo nuo pat išlipimo.

— Jokio judėjimo, — tarė Steinas. — Pasiųsk akį į žvalgybą.

Akis su švilpesiu išskrido iš laivo, ir jie matė, kaip ji vingiuodama pamažėle nuplaukė virš kaimo kalvos papėdėje. Kaime buvo koks šimtas trobelių, suręstų iš baslių ir apdengtų šiaudais. Akis rūpestingai išžvalgė kiekvieną.

— Nė gyvos dvasios. — pranešė Arnildas, stebėdamas monitoriaus ekraną. — Ir gyvulių nebėra, tų, kurie buvo matyti iš oro.

— Bet žmonės negalėjo taip imti ir išnykti. — suabejojo Delas. — Aplinkui laukai tušti,

nepasislėpsi. O nuo ugniakurų dar tebesidraiko dūmai.

— Dūmų yra, bet žmonių nėra. — irzliai burbtelėjo Arnildas. — Eikite ir pasižiūrėkite patys.

Akis pakilo nuo kaimo ir nusklendė laivo link. Skrisdama virš medžių, staiga sustojo.

— Stop! — sušuko Arnildas. — Trobelės tuščios, bet kažkas yra medyje, prie kurio stovite. Maždaug dešimt metrų virš jūsų galvų!

Abu vyrai susilaikė, neatkraginę galvų. Jie truputėlį pasitraukė, kad kas ant jų neužkristų.

— Toloka, — pasakė Arnildas. — Perkelsiu akį, kad geriau būtų matyti.

Jie išgirdo silpną motoro ūžesį, — akis keitė poziciją.

— Tai mergaitė. Apsirengusi kailiniu apdaru. Ginklų nematau, bet prie liemens kabo kažin koks maišas. Ji prigludusi prie kamieno, o akys užmerktos. Atrodo, lyg bijotų nukristi.

Dabar vyrai, žiūrėdami aukštyn, lyg per miglą matė jos siluetą — ji buvo susirietusi į kamuoliuką prie pat kamieno.

— Nebeartink akies prie jos, — nurodė vadas Steinas. — Tik įjunk garsiakalbį. Sujunk mane.

— Padaryta.

— Mes draugai. Lipk žemyn... Nieko blogo tau nedarysim.

Tie žodžiai nuaidėjo iš plevenančio virš jų galvų garsiakalbio.

— Ji girdėjo, bet, tur būt, nesupranta esperanto. — paaiškino Arnildas. — Tau kalbant, ji tik dar stipriau prisiplojo prie medžio.

Per karą vadas Steinas buvo gerai išmokęs vergokratų kalbą ir dabar stengėsi kuo greičiau prisiminti reikalingus žodžius. Akimirksniu išvertė ir pakartojo, ką sakęs, tik šį sykį nugalėtų priešų kalba.

— Tai paveikė, vade, — pranešė Arnildas. — Ji taip smarkiai šoktelėjo, kad vos nenukrito. Po to palipo aukštyn per kelias šakas ir vėl prigludo.

— Leiskite man ją nukelti, sere, — paprašė Delas. — Pasiimsiu virvę ir įlipsiu į medį. Tai vienintelis būdas, nelyginant katę iš medžio iškelti.

Steinas susimąstė.

— Rasi, nieko geresnio ir nesugalvosi, — galų gale tarė jis. — Atsinešk iš laivo lengvą dviejų šimtų metrų lyną ir nagus. Paskubėk, greitai visai sutems.

Nagai smigo į medį, ir Delas atsargiai lipo, kol pasiekė apatines šakas. Virš jo galvos mergaitė sujudėjo, ir jis spėjo pastebėti baltą veidą, jai pažvelgus žemyn. Jis vėl ėmė lipti, bet staiga jį sustabdė Arnildo balsas.

— Stok! Ji lipa dar aukščiau. Tiesiai virš tavo galvos.

— Ką daryti, vade? — paklausė Delas, sėsdamasis storokos šakos kerotume. Jis buvo pagyvėjęs belipdamas, oda kiek perštėjo nuo prakaito. Jis staigiai atsilapojo apikaklę ir įkvėpė pilna krūtine.

— Lipk toliau. Aukščiau kaip iki viršūnės ji nenubėgs.

Kopti dabar buvo lengviau, nes šakos buvo mažesnės ir tankesnės. Jis lipo neskubėdamas, kad mergaitė per daug neišsigąstų ir neiškristų iš medžio. Žemės nebesimatė, ji liko toli apačioje. Jie tebuvo vienu du šiame lapijos ir siūbuojančių šakų pasaulyje, ir tik sidabrinis akies vamzdelis virš jų galvų rodė, kad jie sekami iš laivo. Delas stabtelėjo užmegzti kilpos lino gale ir rišo atsидėjęs, kad mazgas tvirtai laikytų. Pirmą kartą nuo šios misijos pradžios jis pasijuto pilnavertis įgulos narys. Anie du seni karo vilkai neblogi vyrai, tačiau ilgametė jų gyvenimo patirtis jį labai slėgė. O dabar ir jis gali kuo puikiausiai pasirodyti; taip pagalvojęs, net ėmė tyliai švilpiniuoti.

Mergaitė dar būtų galėjusi kopti aukščiau, šakos dar būtų išlaikiusios jos svorį, tačiau nežinia kodėl ji pajėjo šaka tolyn nuo kamieno. Laikydamasis į gretimą šaką, ir Delas pamažėle nusigavo iš paskos.

— Tau nėra ko bijoti, — linksmai pasakė jis ir nusišypsojo. — Aš tik noriu saugiai tave nukelti ir grąžinti tavo draugams. Kibk už lino!

Mergaitė tik visa suvirpėjo ir atsitraukė atbula. Ji buvo jaunutė ir graži, vilkėjo vien trumputį kailinį sijonėlį. Ilgi plaukai sušukuoti atgal ir perrišti juostele. Paprasčiausia mergaitė, tik kad labai išsigandusi. Jis priėjo arčiau ir pamatė, kad ji apimta nežmoniškos baimės, o rankos ir kojos drebėjo

lyg drugio krečiamos. Ji buvo sukandusi pabalusias lūpas, ir kraujo srovelė tekėjo per smakrą. Delas nė neįsivaizdavo, kad žmogaus akys galėtų taip išsiplėsti ir jose galėtų būti tiek siaubo.

— Tau nėra ko bijoti, — pakartojo jis, stabtelėjęs per žingsnį nuo jos.

Šaka buvo plonutė ir siūbavo. Jei jis bandytų ją pačiuoti, abu nulėktų žemėn. Dabar nebeturi būti jokių netikėtumų. Delas pamažėle traukė iš ringės lyną ir vyniojosi juo per pusiaują, po to užmetė kilpą ant gretimos šakos ir pririšo. Akies krašteliu jis pamatė, kaip mergaitė sujudėjo ir paklaikysiu žvilgsniu apsidairė aplink.

— Mes draugai! — pasakė jis, mėgindamas ją nuraminti. Po to pakartojo vergokratų kalbą, kurią mergaitė, kaip atrodė, suprato. — *Noi'i venn!*

Mergaitė plačiai išsižiojo, jos kojos sulinko. Riksmas buvo siaubingas, rodė, ne žmogaus, o mirštamai sužeisto žvėries. Delas sumišo, puolė prie jos, bet buvo per vėlu.

Ji ne šiaip nukrito. Bet iš visų jėgų atsispyrė ir šoko nuo šakos žemyn į tikrą mirtį, kad tik jis nepaliestų. Trumpą akimirksnį ji tartum stabtelėjo, mėšlungio sutraukta ir nustėjusi iš siaubo. Bet tuoj traukos jėga pagriebė ją, ir, kliūdama už šakų, ji nugarmėjo žemyn. Delas lėkė iš paskos, beprasmiškai stvarstydamasis už oro.

Jį sulaikė lynas, kuriuo buvo prisirišęs. Apdujęs jis nusigavo prie kamieno ir atleido mazgus. Tada drebančiomis rankomis ėmė kuo atsargiausiai leistis. Užtruko gana ilgai, ir, kai pagaliau nusileido, beformis kūnas žolėje buvo apdengtas antklode. Nebereikėjo klausti, ar mergaitė užsimušė.

— Bandžiau ją sustabdyti. Padariau viską, ką galėjau. — Delo balsas skambėjo šaižokai.

Taip, žinoma, — tarė vadas Steinas ir apvertęs papurtė maišelį, kurį mergaitė turėjo prisirišusi. — Mes viską matėme per akį. Nebebuvo galima jos sulaikyti, kai jau nusprendė šokti.

— Ir kam reikėjo prabilti vergokratų kalbą? — tarė Arnildas, išlipdamas iš laivo. Jis dar ketino kažką pridurti, bet pamatė vado Steino žvilgsnį ir prikando liežuvį. Ir Delas tą žvilgsnį pastebėjo.

— Aš nepagalvojau! — skubiai prabilo jaunas vyras, žiūrėdamas čia į vieną bejausmį veidą, čia į kitą. — Tik prisiminiau, kad ji tą kalbą supranta. Nesusivokiau, kad ji taip išsigąs. Be abejonės, tai buvo klaida, bet juk suklysti gali bet kas! Aš nenorėjau jos mirties...

Didelėmis pastangomis jis sukando dantis, kad nekalentų, ir nosisuko.

— Geriau nueik ir paruošk ką nors užkąsti, — tarė jam vadas Steinas.

Kai tik liukas užsitrenkė, vadas pasisuko į Arnildą:

— Palaidokim ją po medžiais. Aš tau padėsiu. Jie mažai tevalgė, nė vienas nesijautė išalkęs.

Steinas atsistojo prie šturmano stalo ir ėmė smiliumi ridinėti kietą žalią vaisių.

— Štai ką ji veikė medyje, todėl ir nespėjo pasislėpti kaip kiti. Rinko vaisius. Maišelyje daugiau nieko nebuvo. Tai grynas atsitiktinumas, kad nusileidom prie to medžio ir ją užtikom.

Jis žvilgtelėjo į Delą ir skubiai nusigrėžė.

— Jau visai sutemo, gal palauksim ryto? — paklausė Arnildas. Ant stalo jis turėjo išsiardęs pistoletą ir dabar knebinėjosi su juo, tepė.

Vadas Steinas linktelėjo.

— Galima ir palaukti. Ką ten klaidžioti tamsoje. Palik virš kaimo akį su infraraudonuoju prožektoriumi ir filtru ir daryk įrašus. Gal būt, mums pavyks išsiaiškinti, kur jie visi prasmego.

— Aš pasiliksiu prie akies, — staiga pareiškė Delas. — Miego... vis tiek nenoriu. O gal ką pamatysiu.

Vadas valandėlę svyravo, po to sutiko.

— Pažadink mane, jei ką pastebėsi. Jei ne — pakelk mus auštant.

Naktis buvo rami, ir tyliame lūšnelių kaime niekas net nesujudėjo. Kai tik praaušo, vadas Steinas su Delu nusileido nuo kalvos, o priekyje budriai plevėno akis. Arnildas pasiliko užrakintame laive jos stebėti.

— Einam čia, sere, — tarė Delas. — Naktį aš kai ką pamačiau, stebėdamas akį.

Daubos kraštai nuo vėjo ir lietaus buvo apsilyginę ir suapvalėję, atslaitėse augo didžiuliai medžiai. Pačiame dugne iš vandens styrojo surūdijusios mašinos.

— Mano manymu, tai ekskavatoriai, — tarė Delas. — Nors nelengva spręsti, nes jų čia ilgai

išbūta.

Akis nusileido prie pat vandens ir visiškai iš arti apžiūrinėjo mašinų liekanas. Po to panėrė į vandenį ir tuoj vėl iškilo; nuo jos varvėjo vanduo.

— Taip, ekskavatoriai, — pranešė Arnildas. — Kai kurie apvirtę ir pusiau įsirausę į dumblą, tartum būtų čia įkritę. Visi pagaminti Vergokratijoje.

Vadas Steinas sukluso:

— Ar tu įsitikinęs?

— Žinoma, nes matau fabriko ženklą.

— Eikime toliau, į kaimą, — tarė vadas ir susimąstęs prikando lūpą.

Kur dingo kaimo gyventojai, atrado Delas Jaunesnysis. Ir jokios ten paslapties nebuvo, jie sužinojo tai, įėję į pirmą trobelę. Plūktos žemės asloje buvo židinyš — ratu išdėlioti akmenys. Visi rykai buvo patys primityviausi. Sunkūs nedegto molio puodai, neišdirbti kailiai, keletas indų, išskaptuotų iš kietmedžio. Delas pabaksnojo į krūvą pintų demblių, sukrautų už židinio, ir aptiko skylę.

— Čia, sere! — sušuko jis.

Angos skersmuo buvo apie metrą, ir ji nuožulniai leidosi žemyn. Tunelio grindys buvo taip pat kietai plūktos, kaip ir aslos.

— Veikiausiai jie ten ir slepiasi, — pasakė vadas Steinas. — Užsidek žiebtuvėlį ir žvilgterėk, ar gilu.

Nelengva buvo suprasti. Tiesą sakant, tai buvo ne šiaip sau anga, o ištisas tunelis dailiomis sienomis; už kokių penkių metrų nuo įėjimo jis sukosi stačiu kampu. Akis nulėkė žemyn ir zvimbama pakibo virš kiaurymės.

— Aš dirstelėjau per akį ir į kitas lūšneles, — Arnildas pranešė iš laivo. — Visose yra tokia pat skylė. Gal pažvelgti į vidų?

— Taip, bet pamažėle, — nurodė vadas Steinas. — Jei ten slepiasi žmonės, nereiktų jų dar labiau gąsdinti. Leisk akį žemyn, o jei ką pastebėsi, gražink atgal.

Zvimbimas nutilo, nes akis paniro į tunelį ir pranyko.

— Jungiasi su kitu tuneliu, — pranešė Arnildas. — O štai ir vėl kryžkelė. Susipainiojau... Nežinau, ar sugebėsiu grąžinti akį tuo pačiu keliu.

— Bala jos nematė, apsieisim, — atsakė vadas. — Tyrinėk toliau.

— Aplink vien uolieną... Signalas vis silpnėja, ir vos galiu sukontroliuoti. O, čia jau didesnis urvas... Palaukit! Čia kažkas yra! Mačiau, kaip į šoninį tunelį perbėgo žmogus.

— Sek jį, — paliepė Steinas.

— Tai ne taip lengva, — po valandėlės tarė Arnildas. — Nebėra kelio. Užblokavo kažkokia uola. Matyt, tas žmogus užridino ją, kai tik pats praėjo. Atšauksiu akį... A, velnias!

— Kas atsitiko?

— Kita uola pastojų kelią — jie pagavo akį į spąstus. Ekranas užgeso, tematau signalą „Sugedo“!

Arnildo balsas nuskambėjo piktai ir apmaudingai.

— Gudriai suveikė, — tarė vadas Steinas. — Prisiviliojo akį, paspendė žabangus, o po to, matyt, užvertė tunelį. Šie žmonės pašėlusiai įtarūs ir, atrodo, puikiai moka neprašytais svečiais atsikratyti.

— Bet kodėl, — nuoširdžiai nustebeję paklausė Delas, dairydamasis po varganą pirkelę. — Ką gi šie žmonės turi, ko taip būtų troškę vergokratai? Viena aišku, vergokratai prarado gausybę laiko ir padėjo daug pastangų, mėgindami surasti tuos žmones. Ar jie rado, ko ieškojo? Kodėl norėjo sunaikinti šią planetą: ar kad rado, ko ieškojo, ar, priešingai, kad nerado?

— Norėčiau ir aš tai žinoti, — niūriai atsiliepė vadas. — Tada mūsų darbas gerokai palengvėtų. Rytoj nusiųsime raportą į štabą, gal jie ką nors patars.

Grįždami į laivą, giraitėje, jie pastebėjo šviežios žemės pėdsakus. Ten, kur buvo palaidota mergina, žiojėjo neseniai iškasta duobė. Žemė aplink buvo išrausta ir išžarstyta į visas puses.

Medžių kamienai suraižyti aštriais peiliais ar... milžiniškais nagais. Žmogus ar žvėris čia buvo

atėjęs merginos, išsikasė jos kūną, o savo degantį įtūžį išliejo ant žemės ir medžių. Pėdsakai atvedė į kiaurymę tarp vieno medžio šaknų. Ji įžambiai ėjo gilyn, o tamsi anga buvo tokia pat mįslinga, kaip ir kitų tunelių.

Tą vakarą prieš miegą vadas Steinas du kartus patikrino, ar liukai užrakinti ir ar visi aliarmo signalai veikia. Jis atsigulė, bet neužmigo. Rasti siūlo galą, rodės, visai nesunku. Faktų, rodės, buvo pakankamai padaryti išvadai. Bet kas iš to? Jis užsnūdo, taip ir neradęs atsakymo.

Kai nubudo, kabinoje dar buvo tamsu, bet vadas pajuto, kad atsitiko kažkas negero. Kas būtų galėjęs jį pažadinti? Dar galutinai neišsibudinęs, ėmė spėlioti. Atodūsis? Oro srovė? Gal atsidarė oro liukas? Stengdamasis nepasiduoti baimei, jis skubiai įjungė šviesą ir pačiupo pistoletą, kabantį prie gulto. Žiovaudamas ir merkdamasis nuo šviesos, tarpduryje pasirodė Arnildas.

— Kas čia darosi? — paklausė.

— Pakviesk Delą, man rodos, kažkas įėjo į laivą.

— Gal greičiau išėjo, — atkirto Arnildas. — Delo gultas tuščias.

— Ką-ą?!

Vadas nubėgo į valdymo kabiną. Aliarmo signalas buvo išjungtas. Ant valdymo pulto baltavo lapelis popieriaus. Vadas griebė jį ir perskaitė vienui vieną ten buvusį žodį. Susivokęs jis net aiktelėjo ir konvulsyviai sugniaužė raštelį.

— Beprotris! — šaukė jis. — Žioplys! Išleisk akį! Ne, geriau dvi! Aš seksiu antrąją!

— Bet kas gi atsitiko? — nustebo Arnildas. — Ką tas Delas iškrėtė?

Nulindo po žeme. Į tunelius. Turim jį sustabdyti! Delo niekur nebuvo matyti, bet po medžiais, prie įėjimo į tunelį, žemė buvo šviežiai suminta.

Aš ten įleisiu akį, — pasakė vadas Steinas. — O tu žvalgyk kitą artimiausią įėjimą. Įjunk garsiakalbius. Pasakyk, kad mes draugai. Kalbėk vergokratų kalba.

— Bet tu gi matei, kaip reagavo mergina, kai Delas prabilo vergokratiškai, — suglumo Arnildas.

— Mačiau, — atšovė Steinas. — Bet pasirinkimo nėra. Greičiau, vykdyk!

Arnildas ketino dar kažko paklausti, bet apsigalvojo, pamatęs, su koku nerimu vadas palinko prie valdymo pulto. Jis irgi greitai nusiuntė akį kaimo link.

Gal žmonės, besislapstą tunelių labirintuose, ir išgirdo draugiškus žodžius, bet jais, žinoma, nepatikėjo. Vieną akį įviliojo į spąstus — staiga už jos įgriuvo puri žemė. Vadas Steinas bandė išvesti akį per užtvarą, bet spąstai užsivėrė aklina. Buvo girdėti tik duslūs smūgiai, kai vis daugiau žemės griuvo ant akies. Arnildo akis atrado didžiulę požeminę olą, prisigrūdusią į krūvą susispietusią avių. Nė vieno žmogaus ten nebuvo, bet, grįžtant atgal, akį užgriuvo akmenų lavina.

Galų gale vadas Steinas prisipažino pralaimėjęs.

— Dabar viskas priklauso nuo jų, mes jau nieko nepakeisim.

— Vade, lokatorius rodo, kad giraitėje kažkas juda! — šaižiai sušuko Arnildas. — O dabar vėl tylu.

Atstatę revolverius, jie neryžtingai patraukė prie medžių, o virš jų raudonavo apyaušrio dangus. Jie ėjo, beveik nujausdami, ką ten ras, tačiau, kol dar ruseno šiokia tokia viltis, bijojo balsiai prabilti.

Bet vilties, žinoma, nebebuvo jokios. Delo Jaunesniojo kūnas gulėjo išmestas palei tunelį. Ryto žaros atšvaituose kraujas ryškiai raudonavo. Delas buvo miręs siaubinga mirtimi.

— Demonai! Žvėrys! — suriko Arnildas. — Taip susidoroti su žmogum, kuris jiems vien pagalbos troško! Sulaužyti rankas ir kojas, nudrėksti kone visą odą! O veido... nieko nebeliko...

Įtūžęs artileristas vos kvėpavo, jį smaugė rauda.

— Juos reikia subombarduoti, susprogdinti! Ne veltui vergokratai norėjo...

Susidūręs su degančiu vado žvilgsniu, Arnildas nutilo.

— Taip veikiausiai ir vergokratai samprotavo, — paaiškino Steinas. — Nejaugi dar nesupranti, kas čia atsitiko?

Arnildas papurtė galvą, tarsi netekęs žado.

— Delas suvokė esmę. Tik jis manė, kad dar galima ką pakeisti. Tačiau jis bent žinojo, koks

pavojus gresia. Ir nuėjo ten, nes jautėsi kaltas dėl merginos mirties. Štai kodėl jis paliko raštelį su vienu žodžiu „vergai“, kad žinotume, jeigu jis nebegriš.

— Tai iš tiesų visai paprasta, — alsiai tęsė jis, atsilošdamas į medį. — Tik mes ieškojome kažko sudėtingesnio, susijusio su technika. O susidūrėm su socialine problema. Ta planeta priklausė vergokratams, ir čia jie buvo viską sutvarkę pagal savo norą.

— Kaip tai? — paklausė Arnildas, vis dar nesusigaudydamas.

— Jiems reikėjo vergų. Jie nuolat plėtė savo valdas, o žinai gi jų karo stilių — pagrindinė jėga buvo žmonės. Visą laiką jiems reikėjo naujų žmonių, taigi turėjo ieškotis ir naujų šaltinių. Ši planeta buvo kaip tik tokia, tartum pagal užsakymą padaryta. Atskiras kontinentas, kuriame negausu miškų ir žmonėms nėra kur pasislėpti, kai laivai atvyksta vergų. Vergokratai atvežė čia pradžiai kiek žmonių, išsprendė maisto problemą, bet nedavė jokios technikos. Ir išskrido, palikę juos daugintis. Kas keletą metų grįždavo, paimdavo tiek vergų, kiek reikėdavo, o likusius palikdavo atsargoms papildyti. Tik vieno dalyko jie nenumatė.

Arnildo sustingimas jau baigė praeiti. Dabar jis suprato.

— Kad žmogus sugeba prisitaikyti, — pasakė jis.

— Taip, žinoma. Praeina kiek laiko, ir žmogus prisitaiko tiesiog prie neįtikėtinai aplinkos. Čia kaip tik puikus pavyzdys. Žmonės be jokios istorijos, be rašto, atskirti nuo viso pasaulio, turi tik vieną troškimą — išlikti. Kas keletą metų iš dangaus nusileidžia kažin kokie padarai ir pasigrobę išsiveža jų vaikus. Jie bando pabėgti, bet nėra kur. Pasidaro valtis, — nėra kur plaukti. Nė ką daryti...

— Pagaliau vienas galvočius iškasa duobę, apdengia ją iš viršaus ir pasislepia su visa šeima. Išėitis rasta.

— Taip ir prasidėjo, — linktelėjo vadas. — Idėja paplito, tunelius ėmė rausti kaskart gilesnius ir tobulesnius, kad vergokratai negalėtų ištraukti. Ir vergas galų gale laimėjo. Greičiausiai tai buvo pirmoji planeta, sėkmingai sukilusi prieš Didžiąją Vergokratiją. Išvilko juos iš tunelių, kad gudrus. Nuodingomis dujomis irgi netroškinsi — kokia nauda iš lavonų? Pasiūstos mašinos sulaukė tokio pat likimo, kaip mūsų akys. O žmonės, per savo kvailumą nusileisdavę į požemius...

Jis nebegalėjo užbaigti sakinio, Delo kūnas bylojo ryškiau už bet kokius žodžius.

— Bet iš kur ta neapykanta? — paklausė Arnildas. — Mergina pasirinko mirtį, užuot leidusi Delui prie jos prisiliesti.

— Tuneliai tapo religija, — paaiškino Steinas. — Taip ir turėjo būti. Juos kasė, prižiūrėjo, remontavo visą laiką nuo vieno vergokratų antpuolio iki kito. Vaikus mokė, kad iš dangaus nusileidžia demonai, o išganymas glūdi po žeme, priešingai senajai Žemės religijai. Buvo pasėta baimė ir neapykanta, — ir seni, ir maži žinojo, ką daryti, pasirodžius laivui. Įėjimų, matyt, yra visur. Pastebėję laivą, visi gyventojai išnyksta savo labirintuose per keletą sekundžių. Jie manė, kad mes vergokratai, nes tik tie demonai nusileidžia iš dangaus.

— Delas kai ką nutuokė. Jis tik manė sugebėsią įtikinti, paaiškinti, kad vergokratų nebėra ir beprasmiška toliau slėptis. Iš dangaus atskrenda geri žmonės. Bet tai — erezija, vien to pakako jį nužudyti. Jei iš viso jie teikėsi jį išklausyti.

Jie atsargiai ėmė nešti Delo Jaunesniojo kūną į laivą.

— Nelengva bus įrodyti tiems žmonėms teisybę. — Jie minutėlę stabtelėjo pailsėti. — Vis dėlto nesuprantu, kodėl vergokratai norėjo susprogdinti šią planetą.

— Ir čia ieškojome pernelyg sudėtingų motyvų, — pasakė vadas Steinas. — Kodėl gi puolanti armija sprogdina pastatus ir naikina paminklus, kai ji priversta trauktis? Tiesiog iš pykčio ir pagiežos, tų amžinų žmogaus emocijų. Jei neturėsiu aš, nereikia nei tau. Ši planeta, ko gero, eilę metų nedavė vergokratams ramybės. Jie niekaip nepajėgė užgniaužti vergų pasipriešinimo. Ne kartą bandė tuos maištininkus išgaudyti, — negalėjo gi prisipažinti, kad vergai paėmė viršų. Supratę, kad galutinai pralaimėjo, jie nusprendė sunaikinti planetą, nors tiek bus lengviau. Pastebėjau, ir tave užvaldė panašūs jausmai, kai pamatei negyvą Delą. Tai žmogiška.

Jie buvo seni kareiviai, todėl, guldę Delo kūną į specialią kabiną ir ruošdami laivą skridimui, nerodė jausmų. Bet jie buvo ir seni vyrai, gerokai pasenėję per šioje planetoje išbūtą laiką,

ir jų judesiai buvo lėti, kaip ir visų senų žmonių.

BANDOMASIS SKRYDIS

Marsas — sausas, šaltas dulkių pragaras, raudonas kaip kraujas. Jie kėblino vienas paskui kitą, iki kulkšnių klimpdami į smėlį, ir monotoniškai keikė nežinomą konstruktorių, kuris suprojektavo tokius nevykusius skafandrų kondicionierius. Per patikrinimą Žemėje defektų nebuvo pastebėta. Viskas atsiskleidė, skafandrus padėvėjus kelias savaites. Vandens absorbentai persisotino ir nustojo veikę. Marso temperatūra buvo žema — šešiasdešimt laipsnių šalčio. Tačiau skafandruose buvo karšta ir drėgna, žliaugė žliaugė prakaitas, ir jie tolydžio merkėsi, kad jis nepatektų į akis.

Morlis apmaudžiai papurtė galvą, norėdamas nukratyti prakaito lašelius nuo peršinės nosies. Tą akimirką kažkoks rudas gauruotas padarėlis jam pasipainiojo po kojomis. Pirmą kartą Marse jie sutiko gyvą sutvėrimą. Turėtų pajusti mokslinį susidomėjimą, o jį apėmė pyktis. Jis spyrė koją, ir žvėriukštis išlėkė į orą. Spirdamas Morlis neteko pusiausvyros ir pamažu ėmė griūti, o jo vulkanizuotas skafandras užsikabino už aštrios obsidiano uolos.

Tonis Benermenas ausinėse išgirdo duslų draugo šauksmą ir apsigrėžė. Morlis gulėjo ant smėlio ir abiem rankom laikė užspaudęs perplėštą skafandrą ties keliu. Lauk veržėsi drėgno garuojančio oro srovė, akimirksniu virsdama žėrinčiais ledo kristalėliais. Tonis prišoko prie jo, norėjo užkimšti skylę savo pirštinėmis, bet nieko neišėjo. Pasilenkęs prie Morlio, išvydo siaubo kupiną žvilgsnį, jo veidas jau buvo pradėjęs mėlti.

— Padėk man! Gelbėk!

Morlis taip balsiai šūktelėjo, kad Toniui šalmo membrana sudrebėjo. Bet pagelbėti buvo nebeįmanoma. Jie nebuvo pasiėmę atsarginio pleistro — jis liko laive, maždaug už ketvirčio mylios. Kol suvaikščiотum, Morlis jau būtų miręs.

Tonis pamažu išsitiesė ir atsiduso. Laive jie buvo vienu du, visam Marse daugiau nebuvo nieko, kas galėtų suteikti pagalbą. Morlis pajuto Tonio žvilgsnį ir palūžo.

— Nebėra vilties, Toni, man jau galas, tiesa?

— Kai tik baigsis deguonis, daugiausia po trisdešimties sekundžių. Aš nieko negaliu padaryti.

Morlis prakošė pro dantis trumpą, bet šlykštų keiksmą, paspaudė raudoną avarijos mygtuką, įtaisytą pirštinėje, virš riešo. Tą akimirką prie pat jo prasivėrė žemė; plyšio kraštais biro smėlis. Tonis žingtelėjo atgal, ir iš plyšio iškilo du vyrai su baltais skafandrais. Jų šalmai buvo su raudonais kryžiais. Vyrai turėjo neštuvus, ant jų tuoj paguldė Morlį ir akimirksniu vėl išnyko.

Tonis niūriai žiūrėjo žemyn; netrukus iš plyšio jam buvo išmestas Morlio skafandras. Po to nuleidžiamosios durys smėlyje užsivėrė, ir dykumoje vėl įsiviešpatavo tylą.

Lėlė skafandre svėrė lygiai tiek, kiek Morlis, netgi jo veido bruožai buvo šiek tiek panašūs į Morlio. Kažkoks pokštininkas vietoj akių nupiešė juodus kryžius.

„Juokinga“, — mąstė Tonis, užsimesdamas ant pečių nepatogią naštą. Eidamas į laivą, jis pamatė tą patį ramiai kiūtą Marso gyvūnėlį. Paspyrė jį, pasipylė galybė spyruoklių ir sraigčių.

Kai Tonis prisikasė iki laivo, mažulytė saulė jau siekė dantytas raudonų kalnų viršūnes. Šiandien jau per vėlu laidoti — reikės palaukti ryto. Palikęs tariamą Morlį izoliuotoje kameroje, nukiūtino į kabiną ir išsinėrė iš varvančio skafandro.

Jau buvo sutemę, ir kažkokie padarai, kuriuos jie vadino „pelėdomis“, suskato atakuoti laivo korpusą, draskydami ir brūžindami jį. Jie niekaip negalėjo „pelėdų“ pamatyti, todėl tie garsai dar labiau dirgino nervus. Taisydamasis karštą vakarienę, Tonis kuo garsiau barškino keptuvėmis, kad tik negirdėtų to įkyraus krebždėjimo. Baigęs vakarieniauti ir nukraustęs lėkštes, jis pirmą kartą pasijuto baisiai vienišas. Nepadėjo netgi kramtomasis tabakas. Jis tik priminė dėžutę žaliųjų Havanos cigarų, kurie jo laukė žemėje.

Netyčia Tonis užkliudė plonutę stalo koją, ir visos metalinės lėkštės, keptuvės ir sidabriniai šaukštai nudardėjo ant grindų. Toks triukšmas jam tiesiog buvo malonus, o dar didesnę pasitenkinimą jis pajuto, kai nuėjo gulti, palikęs tuos indus nesutvarkytus.

Šį kartą jie buvo taip arti tikslo, jei tik Morlis būtų buvęs atsargesnis! Tonis prisivertė daugiau apie tai nebegalvoti, — reikia užmigti.

Rytą jis palaidojo Morlį. Likusias dvi dienas praleido susikrimtęs, bet žiūrėdamas atsargumo. Sutvarkė geologinius pavyzdžius, patikrino radiacijos matavimo prietaisus ir kitus mechanizmus.

Paskutinę dieną iš visų prietaisų jis išėmė magnetinius įrašus, o prietaisus nunešė atokiau nuo laivo, kad nekliūtų startuojant. Šalia jų sukrovė visus nereikalingus daiktus: maisto atsargas, aprangą bei mechanizmus. Paskutinį kartą vilkdamas kojas per rusvą smėlį, jis ironiškai atidavė pagarbą Morlio kapui. Laive nebebuvo ką veikti. Nebeliko netgi neskaitytos knygųkštelės. Dvi paskutiniąsias valandas Tonis praleido gulėdamas, skaičiuodamas lubų kniedes.

Tylą sutrikdė skardus kontrolinio laikrodžio spragtelėjimas, ir jis išgirdo, kaip už storos pertvaros pradėjo veikti motorai. Tą pačią akimirką ties jo gultu pasirodė minkšta „ranka“ ir ji tvirtiau prispaudė. Jis pamatė, kaip siena šalia jo prasiskyrė ir ranka su švirkštu, šliauždama it gyvatę, metaliniais pirštais ėmė ją grabalioti. Pagaliau jie pasiekė kulkšnį, ir švirkšto smaigalys it geluonis įsmigo į jį. Tonis dar spėjo pamatyti, kaip skystis iš švirkšto liejasi į veną, o po to narkotikai aptemdė sąmonę.

Užpakalinėje pertvaroje atsiradę liuko durys, ir du sanitarai įnešė neštuvus. Jie neturėjo nei skafandrų, nei kaukių, o už jų buvo matyti mėlynas Žemės dangus.

Atbudimas buvo toks, kaip visada. Malonus gaivinančių stimuliatorių karštis, baltos operacinės lubos Žemėje.

Tik šį kartą lubų nebuvo matyti, — jas užstojo raudonas pulkininko Stegemo veidas rūsčiai surauktais antakiais. Tonis stengėsi prisiminti, ar reikia atiduoti pagarbą gulint, bet nusprendė, kad geriausia bus gulėti ir nejudėti.

— Velniai rautų, Benermenai, — suriaumojo pulkininkas. — Malonu vėl matyti jus Žemėje. Bet kodėl neišbuvote iki galo? Juk jei Morlis mirė, — ekspedicija nepavyko. Vadinasi, iki šios dienos dar nebuvo nė vieno visiškai sėkmingo skridimo!

— O kaip antro laivo komanda, sere? Kas jai atsitiko? — Tonis stengėsi kalbėti kuo linksmiau.

— Siaubinga. Dar blogiau, kaip su jumis, jei taip galima tarti. Abu žuvo kitą dieną po nusileidimo. Meteoras skeveldra pateko į deguonies rezervuarą, o jie taip įnikę tyrinėjo florą, kad neturėjo kada pasižiūrėti į prietaisų parodymus. Bet aš ne to atėjau. Apsivilk ką nors ir ateik į mano kabinetą.

Pulkininkas išėjo, trinkelėjęs durimis. Tonis išsiropštė iš lovos, nors galva kiek ir svaigo nuo narkotikų. Pulkininkams įsakius, leitenantai skuba paklusti.

Kai Tonis įėjo į kabinetą, pulkininkas Stegemas, rūsčiai susiraukęs, žiūrėjo pro langą. Jis atsakė į pasveikinimą ir, pasiūlydamas Toniui cigarą, tarsi parodė, kad jo kareiviškoji sielą dar žioruoja ir humaniškumo kibirkštėlė. Kai abu jau buvo užsidegę cigarus, pulkininkas mostelėjo į lauką už lango.

— Matote? Ar žinote, kas ten?

— Taip, sere. Tai raketa skristi į Marsą.

— Kol kas dar ne. Tai tik pusiau baigtas korpusas. Varikliai ir įrengimai dar montuojami gamyklose, išsibarsčiusiose po visą šalį. Dirbdami išsijuose, pabaigtume raketą ne greičiau kaip per šešis mėnesius. Taigi laivas bus gatavas, bet mes neturime kosmonautų, kurie juo skristų. Jei ir toliau taip bus, nė vienas žmogus neišlaikys. Ir jūs taip pat.

Tonis neramiai sujudėjo kėdėje, o pulkininkas, išmeigęs į jį akis, kalbėjo toliau:

— Ši paruošiamoji programa visą laiką buvo mano išmonė. Aš parengiau ją, perdaviau Pentagonui, ir pagaliau ji buvo priimta. Mes žinojome, kad galime pastatyti automatiškai valdomą laivą, kuris pasieks Marsą ir grįš atgal, įveikdamas visas kliūtis. Bet mums reikia žmonių, kurie išsilaipintų planetos paviršiuje ir jį ištirtų, — kitaip visos mūsų pastangos nueis vėjais.

— Laivą ir pilotą robotą išmėginome, sudarydami sąlygas, panašias į skridimo, ir taip pašalinome dar likusius nesklandumus. Aš tada pasiūliau (ir mano pasiūlymas buvo priimtas), kad kosmonautai, kuriems su tuo laivu teks skristi į Marsą, būtų lygiai taip parengti. Buvo pastatytos dvi

barokameros, imituojančios Marso sąlygas su visomis detalėmis. Jau pusantrų metų tose barokameros mes treniruojame kosmonautus, po du atskirai, rengiame juos tikrajam skridimui į Marsą.

— Aš neketinu jums priminti, kiek kandidatų turėjome iš pradžių arba kiek aukų buvo dėl pernelyg tikroviškų skrydžio sąlygų barokameros. Bet tik štai ką pasakysiu, — visą tą laiką dar neturėjome nė vienos sėkmingos bandomosios ekspedicijos. Visi, kurie neištvėrė arba kaip jūsų partneris Morlis „žuvo“, iš žaidimo iškrito galutinai.

— Liko tik keturi tinkami kandidatai, įskaitant ir jus. Jeigu iš jūsų keturių nesuformuosime vienos sėkmingos dviejų kosmonautų įgulos, visa programa nueis niekais.

Tonis taip ir sustingo, cigaras tarp pirštų užgeso. Jis žinojo, kad paskutiniaisiais mėnesiais bandymų vadovai vis labiau remiami prie sienos, dėl to pulkininkas Stegemas ir riaumojo kaip pašautas lokys. Pulkininko balsas nutraukė jo mintis.

— Psichologų sektorius neduoda man ramybės, tariasi atradę silpniausią programos vietą. Jų galva, kosmonautų psichiką veikia, kad tie skrydžiai bandomieji, o ne tikri. Jei kokia katastrofa, jie visada gali būti išgelbėti pačią paskutinę akimirką. Kaip kad Morlis. Susumavęs visų bandymų rezultatus, aš pradedu galvoti, ar tik nebus jų tiesa.

Dabar dar turime keturis kosmonautus, ir aš ketinu, sudaręs dvi įgulas, atlikti dar vieną bandymą. Ši galutinė treniruotė bus generalinė repeticija — šį kartą be juokų.

— Nesuprantu, pulkininke...

Tai visai paprasta, — patvirtindamas savo žodžius, Stegemas trenkė kumščiu į stalą. — Šį kartą mes neketiname gelbėti, nors ir labai reikėtų. Tai bus žūtibūtinė treniruotė. Mes sudarysime sunkiausias sąlygas, kokias tik įmanoma sugalvoti, o jūs privalote ištvirti. Jei šį kartą susiplėšysit skafandrą, taip ir mirsite Marso vakuume, nors būsite tik per keletą pėdų nuo Žemės atmosferos.

Baigdamas jis pasakė kiek švelnesniu balsu: — Norėčiau, kad būtų galima kitaip pasiegti, bet jau nebėra pasirinkimo. Kitą mėnesį turim sudaryti to laivo įgulą, — beliko šis vienintelis būdas.

Tonis gavo tris dienas atostogų. Pirmąją dieną jis pasigėrė, antrąją — pagiriojo, o trečiąją — tūžo iš bejėgiškumo. Visi bandymų dalyviai buvo savanoriai, bet kam šitoks panašumas su realybe? To jau per daug. Be abejo, jis galėtų viską mesti, jei tik panorėtų, bet žinojo, kas jo lauktų. Teliko viena — susitaikyti su ta absurdiška idėja. Jis padarys, ko jie reikalauja, ir viskas bus baigta. Užtat jau iš anksto gardžiavosi ta mintim, kaip po visų bandymų voš pulkininkui per didelę kaip burokas nosį.

Su savo naujuoju partneriu Helu Mendoza jis susitiko per medicinos patikrinimą. Dar prieš bandymus jie buvo matęsi paskaitose. Dabar santūriai pasisveikino, įdėmiu žvilgsniu perverdami vienas kitą ir bandydami sumoti, ko vertas antrasis. Juk įgulą sudarys tik du žmonės, ir vienas gali būti kito mirties priežastis.

Tonis, drūtas ir stiprus kaip lokys, buvo visiškai priešingybė tėvam ir prakauliam Mendozai. Tonio laikysena laisva, atsaini, o jo partneris nervingas, jaudrus. Rūko be pertraukos, o akys visą laiką bėgioja.

Tonis stengėsi nuslopinti savo nerimą. Helas, matyt, ne iš kelmo spirtas, jei tiek išlaikė bandymų. Pradėjus skridimą, jo nervingumas veikiausiai visiškai išnyks.

Gydytojas iškviatė Tonį ir ėmė atidžiai apžiūrinėti.

— Kas čia? — paklausė jis, vatos tamponu braukdamas Toniui per skruostą.

— Et! — tarė Tonis. — Ranka slystelėjo, kai skutausi, ir įsipioviau.

Gydytojas susiraukė nepatenkintas, patepė žaizdelę vaistais ir užlipdė gabalėlį marlės.

— Atsargiau su odos įdrėskimais. Juk gali patekti bakterijos. Nežinia, kas jūsų laukia Marse.

Tonis prasižijojo, norėdamas prieštarauti, tačiau susivaldė. Nebuvo prasmės aiškinti, kad tikrasis skrydis, jei apskritai kada nors įvyks, truks du šimtus šešiasdešimt dienų. Bet kokios žaizdelės per tokį laiką lengvai užgis. Net jei kosmonautas būtų ir anabiozės būsenoje...

Po medicininės apžiūros, kaip visada, jie užsidėjo skafandrus ir nuėjo į bandymų pastatą. Eidamas Tonis užsuko į barakus, susirado šachmatus ir apsitrynusių kortų malką.

Masyvaus antrojo pastato durys buvo atviros, ir jie įžengė į mokomąjį kosminį laivą. Medikai

diržais pritvirtino juos prie gultų ir suleido vaistų, sukeliančių anabiozę.

Atsipeikėjus, kaip paprastai, buvo silpna ir pykino. Viskas atrodė labai realu. Staiga Tonis nusvirduliavo prie tualetų veidrodžio ir sumirksėjo, žiūrėdamas į savo atvaizdą — dailiai nuskustą veidą, paraudusias akis. Jis nuplėšė nuo skruosto tvarstį ir pirštais palietė atvirą žaizdelę. Kraujo lašelis buvo sukrešėjęs. Tonis lengviau atsiduso. Kartkartėmis jį kamuodavo košmariški sapnai, kad kada nors bandomasis skrydis virs tikru skridimu į Marsą. Logiškai pasvarstęs, suvokdavo, kad armija niekada neatsisakytų progos visais kanalais išreklamuoti tokį žymų skridimą. Tačiau įsisukusi abejonė, kad ir labai nelogiška, graužė jį it kirminas. Kiekvieno bandymo pradžioje jis iš naujo turėdavo ją įveikti.

Sulig nauju virazu Toniui vėl pasidarė bloga, bet jam pavyko susivaldyti. Atliekant bandymus, negalima gaišti, reikia patikrinti, kaip veikia laivo prietaisai. Helas jau buvo atsisėdęs ir suglebusia ranka pamojo jam nuo savo gulto. Tonis irgi mostelėjo.

Tą akimirką atgijo atsarginis imtuvas. Iš pradžių kontroliniame punkte buvo girdėti tik krebždesys, o po to pasigirdo karininko trenerio balsas:

— Leitenante Benermenai, ar jau prabudote? Tonis sugrabaliojo mikrofoną ir atsakė:

— Taip, sere.

— Lukterkit, Toni, — pasakė karininkas. Jis kažką sumurmėjo žmogui, stovinčiam šalia, ir vėl prabilo:— Kažkas atsitiko vožtuvui: spaudimas didesnis už Marso normą. Imkitės priemonių, kol sumažinsim spaudimą.

— Klausau, sere, — atsakė Tonis ir išjungė mikrofoną. Abu su Helu pasišaipė iš savo vadovų uolumo. Po kelių minučių priimtuvas vėl atgijo:

— Tvarka, spaudimas normalus. Tęskite darbą.

Tonis padarė grimasą tam nematomajam ir nuėjo į gretimą skyrių. Čia pasuko rankeną, ir atsarginis skydas atsitraukė.

— Na, atrodo, ši kartą ramu, — tarė jis, patalpą užliejus rausvokai šviesai. Priėjo Helas ir žvilgtelėjo pro jo petį.

— Už tai dėkok Stegemui, — tarė jis. — Per paskutinį skridimą, kai netekau partnerio, visą laiką pūtė smarkus vėjas. O dabar, pažiūrėjęs į šias kopas, nepasakyčiau, kad čia kada nors būtų vėjuota.

Paniurę jie ilgai spoksojo į pažįstamą raudoną peizažą ir tamsų dangų. Pagaliau Tonis nusisuko prie valdymo pulto, o Helas ištraukė skafandrus.

— Greičiau eikš čia!

Helui nereikėjo kartoti, jis tuoj pat atsidūrė prie pulto ir pažiūrėjo, kur Tonis rodė pirštu.

— Vandens skalė... Matai? Vandens tėra tik pusė rezervuaro!

Jie šiaip taip atkėlė skydą, trukdantį prieiti prie skyriaus, kuriame buvo rezervuaras. Ir tada mažytė drumzlinio vandens srovelė atitekėjo prie jų kojų. Tonis prišliaužė prie rezervuaro ir, švysčiodamas su žibintuvėliu čia aukštyn, čia žemyn, apžiūrėjo vamzdžius. Mažoje patalpoje jo balsas skambėjo dusliai:

— Velniai griebtų tą Stegimą su visais jo pokštais: vėl ta „avarija nusileidžiant“. Sprogo jungiamasis vamzdis, o vanduo sunkiasi į izoliacinį sluoksnį; nė velnio čia nepataisysi, nebent sudraskytum laivą į gabalėlius. Duok man izoliacijos, užlipdysiu plyšį, kol dar įmanoma.

— Taaip... Mėnuo bus pašėlusiai sausas, — sumurmėjo Helas, tikrindamas kitų prietaisų veikimą.

Pirmosios dienos praėjo taip pat, kaip ir per kitus bandymus. Jie iškėlė vėliavą ir išėmė įrengimus. Trečią dieną sustatė visus vizualinius bei matavimo prietaisus, tada iškovė teodolitus ir ėmė sudarinėti žemėlapius. Ketvirtą dieną jau buvo pasiruošę rinkti pavyzdžius.

Kaip tik tada jie atkreipė dėmesį į dulkes.

Tonis griekšėjo dantimis, kramtydamas maistą, — jame buvo pilna dulkių. Jis keikėsi, nes visam tam baurumui nuplauti teturėjo tik gurkšnelį vandens. Tonis sunkiai nurijo kąsnį ir apsidairė.

— Tu pastebėjai, kiek čia dulkių?—paklausė jis.

— Kur nepastebėsi?! Mano drabužiai taip jų pilni, lyg aš ant skruzdėlyno būčiau užsilipęs.

Helas sustodavo kasėsis vien tada, kai reikdavo atsikąsti.

Abu apsižvalgė, ir tik dabar aiškiai suvokė, kiek dulkių laive. Ir plaukus, ir maistą, — viską dengė rausvokas jų sluoksnis. Jos girgždėjo po kojomis.

— Greičiausiai jos čia pateko nuo skafandrų, — pasakė Tonis. — Turėsime juos geriau nusipurtyti, grįždami į laivą.

Mintis nebloga, tik gaila, nieko iš to gero neišėjo. Raudonos dulkės buvo it talkas, ir galėjai purtyti, kiek norėjai — jos nenubyrėdavo, o debesiu tvyrojo aplink it tamsus rūkas. Jie stengėsi nepaisyti dulkių, manydami, kad tai dar vienas Stegemo technikų pramanas. Kurį laiką galėjo jų nepaisyti, bet pagaliau aštuntą dieną nuo dulkių nebeužsidarė išorinės šliuzo kameros durys. Kai jie grįžo su uolienų pavyzdžiais, vos galėjo apsisukti mažoje šliuzo kameroje. Pakaitomis kiek įmanydami nupurtė dulkes vienas nuo kito, tada Helas paspaudė perjungiklį. Išorinės durys pradėjo vertis, bet staiga sustojo. Visu galingumu dirbo durų motoras, jie juto vibraciją padais. Bet staiga viskas nutilo, ir išiziebė raudona pavojaus lemputė.

— Dulkės! — sušuko Tonis. — Tų prakeiktų raudonų dulkių prilindo į mechanizmus!

Jie lengvai nuėmė apsauginį skydą ir apžiūrėjo variklį. Tepalas buvo virtęs tirštu raudonu purvu. Taip, pastebėti avariją nesunku, bet kaip ją likviduoti? Skafandrų kišenėse jie turėjo tik keletą reikalingiausių įrankių. Didžioji įrankių dėžė bei tirpikliai, kurie skubiai pašalintų dulkes, buvo laive. Bet kol durys nesutvarkytos, įrankių nepasiimsi. O be įrankių nesutaisysi durų. Paradoksali situacija, tik visai nejuokinga.

Kas atsitiko, jie rado per sekundę, o praėjo beveik *dvi* valandos, kol jie vargais negalais išvalė mechanizmus ir uždarė duris. Kai galų gale įėjo į laivą, deguonis rezervuaruose buvo pasibaigęs, ir jie jau kvėpavo iš atsarginių.

Helas nusiėmė šalną ir paslikas krito ant gulto. Tonis net manė, kad jis be sąmonės, bet pamatė, kad Helas atsimerkęs žiūri į lubas. Tonis paskubom atkimšo vienintelį konjako butelį, paimtą vaistams, ir privertė Helą kiek išgerti. Tuomet pats trūktelėjo porą gurkšnių, stengdamasis nepastebėti, kaip smarkiai dreba draugo rankos. Jis sujudo darbuotis — toliau tvarkė durų mechanizmą. Kai baigė, Helas jau buvo nulipęs nuo gulto ir pradėjęs ruošti vakarienę.

Iš pradžių, jei ne dulkės, dienos režimas buvo kaip ir įprasta. Dieną jie žvalgė apylinkes ir rinko uolienų pavyzdžius, o prieš miegą dar galėdavo dvi valandas pailsėti. Helas buvo puikus partneris ir geriausias šachmatų žaidėjas iš visų žmonių, kokius tik Tonis buvo sutikęs. Jis greitai pamatė, kad tai, ką iš karto palaikė Helo nervingumu, buvo iš tiesų nervinė energija. Veikla, koks užsiėmimas jam teikė džiaugsmą. Jis visiškai pasinerdavo į darbą, tačiau ir vakare jam pakakdavo energijos ir entuziazmo sutriušinti mieguistą Tonį šachmatais. Abu vyrai buvo visiškai priešingo tipo ir papildė vienas kitą.

Viskas būtų buvę gerai, jei ne tos dulkės. Kur tik jų nebuvo! Pamažėle jos skverbėsi į kiekvieną plyšelį. Tonis tiesiog nežinojo, kur dėtis, bet iš visų jėgų stengėsi susitvardyti ir jų nepaisyti. Užtat Helas kentėjo nežmoniškai. Jam niežėjo visą kūną, ir tiesiog varė iš proto. Jam prasidėjo nemiga.

O dulkės lindo į visus laivo plyšius. Mechanizmai ėmė gesti taip pat greitai, kaip ir nervai. Nuo graužiančių dulkių ir nuolatinio vandens trūkumo buvo galima išprotėti. Jie amžinai norėjo gerti, o vandens nebuvo likę visai nedaug. Paskirsčius jį dozėmis, ir tai vos-ne-vos užteks.

Tryliktoją dieną jie taip susiginčijo dėl vandens dozės, kad vos nesusimušė. Vėliau dvi dienas nesikalbėjo. Tonis pastebėjo, kad Helas kišenėje laiko plaktuką, kurį jie naudoja, rinkdami pavyzdžius; tada jis pats ėmė nešiotis virtuvinį peilį.

Kažkas turėjo nutikti. Palūžo Helas.

Greičiausiai jį galutinai pribagė nemiga. Helas iš viso niekada kietai neįmigdavo, o ši pašėlusi įtampa ir dulkės visai jį nukamavo. Tonis per naktis girdėdavo, kaip jis be paliovos kasosi ir vartosi, niekaip negalėdamas užmigti. Tonis taip pat blogai miegojo, tačiau vis šiek tiek numigdavo. O iš krauju pasrūvusių Helo akių ir juodų ratilų paakiuose neatrodė, kad jis bent kiek miegotų.

Aštuonioliktą dieną jis palūžo. Juodu dėjosi skafandrus, ir staiga Helą ėmė krėsti drebulys. Ne tik jo rankos, bet ir visas kūnas virpėjo kaip epušės lapas. Jis taip ir stovėjo, kalendamas dantimis, kol Tonis nutempė jį prie gulto ir sugirdė visą likusį konjaką. Priepuoliui praėjus, Helas atsisakė eiti iš laivo.

— Neisiu... Negaliu! — isteriškai šaukė jis. — Skafandrai ilgai neišlaikys, supliš, mums renkant pavyzdžius... Aš daugiau neiškęsiu... Mes privalome grįžti...

Tonis mėgino atvesti jį į protą.

— Zinai, kad tai neįmanoma, juk šis skridimas tolygus tikrajam. Negalim grįžti, neišbuvę dvidešimt aštuonių dienų. Liko dešimt dienų — turi suimti save į nagą. Vadovybė nustatė, kad ekspedicija Marse truks mažiausia dvidešimt aštuonias dienas, ir pagal tai sudarė planus ir sureguliuavo aparatūrą. Džiaukis, kad nereikia čia kirmyti ištisus Marso metus, kol planetos priartės viena prie kitos. Anabiozė ir atominis laivas išvaduoja iš to nemalonumo.

— Liaukis mane įkalbinėjęs, — pratrūko Helas. — Ta ekspedicija į Marsą man rūpi kaip pernykštis sniegas. Aš išsekau, tai mano paskutinis bandymas. Neketinu čia išprotėti nuo nemigos vien todėl, kad kažkokiam soldafonui šovė į galvą sudaryti per sunkias bandymų sąlygas. Jei jie, man paskambinus, atsisakys sustabdyti bandymus, bus tolygu *žmogžudystei!*

Nespėjus Toniui nė prasižioti, Helas nušoko nuo gulto ir puolė prie kontrolinio pulto. Mygtukas „Pavojus“ tebebuvo kur ir visada, bet jie nežinojo, ar jis veikia ir ar jie gaus atsakymą. Helas ėmė be paliovos spaudyti mygtuką. Sulaikę kvapą, jie žiūrėjo į priimtuvą.

Nenaudėliai, biaurybės, niekšai! Jie nė nemano atsakyti, — pro dantis iškošė Helas.

Staiga priimtuvą atgijo, ir mažulytę kabiną pripildė šaltas pulkininko Stegemo balsas:

— Treniruotės sąlygos jums žinomos — taigi galite duoti signalą tik ypatingu atveju. Na? Kas nutiko?

Helas pačiupo mikrofoną, ir pasipylė srautas žodžių, kuriuose skambėjo ir skundas, ir maldavimas. Tonis iš karto suprato: Helas nieko nelaimės. Jis puikiai žinojo, kaip Stegemas reaguos į nusiskundimus. Ir Stegemas nutraukė Helą:

— Užteks. Jūsų nusiskundimai nėra pakankamas pagrindas kaitalioti pradinį planą. Privalote pasikliauti savimi ir dirbti pagal programą. Aš galutinai nutraukiu ryšį. Net nemėginkite vėl susirišti su manimi, kol pasibaigs bandymas.

Imtuvo trakstelėjimas nuskambėjo kaip mirties nuosprendis.

Apstulbęs Helas atsisėdo ir apsipylė ašaromis. Tik jam pakilus, Tonis sumojo, kad jis verkė iš pykčio. Staigiai trūktelėjęs, Helas išplėšė mikrofoną iš lizdo ir trenkė į imtuvą.

— Palūkėk, pulkininke! Kai viskas baigsis, taip suimsiu tave už putlaus kaklo! — Jis šoktelėjo prie Tonio. — Duok vaistinėlę, įrodysiu tam idiotui, kad per tuos prakeiktus bandymus ne jis vienas gali būti gudruolis.

Vaistinėlėje buvo keturios morfijaus ampulės; jis griebė vieną, numušė galvutę ir skubiai įsileido sau į ranką. Tonis nė nebandė jam sutrukdyti, teisybę sakant, jis visiškai pritarė Helui. Po dviejų minučių Helas krito ant stalo ir pašėlo knarkti. Tonis pakėlė jį ir nutempė ant gulto.

Helas miegojo beveik dvidešimt valandų, o kai atsibudo, iš jo akių lyg ir pranyko pirmą kartą beprotybės ir nuovargio išraiška. Nė vienas neužsiminė apie tai, kas buvo įvykę. Helas suskaičiavo, kiek dar liko dienų, ir rūpestingai paskirstė dozėmis visą morfiją. Jis miegodavo kas trečią naktį, bet, atrodo, to pakako.

Likus keturioms dienoms iki starto, Tonis aptiko Marso gyvybę. Maždaug katės dydžio sutvėrimėlis tupėjo pavėjinėje laivo pusėje. Tonis pašaukė Helą pasižiūrėti.

— Ak, koks puikumėlis! — tarė Helas. — Bet toli gražu neprilygsta tam, kurį buvau užtikęs per antrąjį savo skridimą.

Tas buvo panašus į gyvatę ir leido skystį lyg kokius kljus. Nors ir uždrausta — prisipažinsiu, esu velniškai smalsus, — ėmiau ir išardžiau. Matytumei, koks gražumėlis! Vien rateliai, spyruoklės, varžteliai. Stegemo inžinieriai ne iš kelmo spirti. Aš, žinoma, nukentėjau, kad jį išardžiau. Gal šito

nelieskim?

Tonis jau buvo besutinkąs, tačiau, kiek pasvyravęs, apsigalvojo.

— O gal kaip tik to iš mūsų norima, taigi laikime žaidimą pagal taisykles. Aš pasaugosiu jį, o tu atnešk tuščią dėžutę.

Burbėdamas Helas įlipo į laivą. Išorinės durys pamažu užsidarė ir girgždėdamos užsitrenkė. Vibracijos išgąsdintas padarėlis nuturseno Tonio lik. Tonis net išsižiojo ir pasitraukė į šalį, bet pagaliau atsitokėjo, — juk čia tik robotas.

— Na, tų inžinierių tikrai pavydėtina vaizduotė, — sumurmėjo jis.

Sutvėrimas jau buvo bebėgęs pro šalį, bet Tonis užmynė kelias jo kojas. O jų buvo daugybė, nelyginant šimtakojo. Visai be sąnarių, jos banguodamos judėjo ir nešė tą sutvėrimą per smėlį. Tonio užmintosios kojos nutrūko, bet kitos tvirtai laikėsi.

Jis pasilenkė, stengdamasis neprisiliesti prie sveikųjų kojų, ir pakėlė vieną nutrauktąją. Ji buvo kieta, iš apačios nusėta dygliukais. Iš nutraukto galo lašėjo balšvas skystis.

— Tikrovė, — burbtelėjo jis. — Tie Stegemo inžinieriai tikrai išmano, kas yra tikrovė!

Staiga jį nusmelkė mintis, klaiki ir neįmanoma, nuo kurios jam užgniaužė kvapą. Mintys galvoje ėmė skrieti pašėlusiai greitai, bet jis žinojo, kad tai neįmanoma — negali taip būti! Vis dėlto reikia įsitikinti, nors tektų tą mechaninį žaisliuką ir sudaužyti.

Atsargiai primynęs žvėriuką, jis išsitraukė iš kišenės aštrų virtuvinį peilį ir pasilenkė. Dūrė staigiai, iš karto.

— Kokį velnią čia išdarinėji?—paklausė Helas, eidamas prie jo iš užpakalio. Tonis nebegalėjo nei atsakyti, nei pajudėti. Helas apėjo jį ir pasižiūrėjo į smėlyje gulintį gyvūną.

Sekundės užteko susivokti, kas įvyko, ir jis sušuko nesavu balsu:

— Jis gyvas! Iš žaizdos teka kraujas, jokių mechanizmų jame nėra. Bet jis negali būti gyvas... arba... arba mes visai ne Žemėje, o Marse! — Jis leidosi bėgti kiek kojos neša, po to parkrito, isteriškai šaukdamas.

Tonis mąstė ir veikė žaibiškai. Jis žinojo, kad teliko viena galimybė. Jeigu ją praleis, — abu žuvę. Beprotybės ištiktas Helas pražudys ir jį, ir save. Suspaudęs kumštį, Tonis iš visų jėgų smogė Helui tiesiai į paširdžius, tepridengtus gana nestoru skafandro sluoksniu. Nuo smūgio jam suskaudo ranką, o Helas lėtai nugriuvo ant smėlio. Pagriebęs Helą už pažastų, Tonis nuvilko į laivą.

Čia nutraukė nuo jo skafandrą ir paguldė ant gulto. Tuo tarpu Helas pradėjo peikėtis. Tonis norėjo įjungti anabiozatorių, bet niekaip viena ranka negalėjo Helo nulaikyti. Galų gale jam pavyko stipriai primygti Helo koją ir paspausti mygtuką. Bet, kol adata pataikė, kur reikia, Helas vis dėlto spėjo tris kartus jam suduoti. Pagaliau atsidusęs Helas krito aukštiekninkas ant gulto, ir Tonis atsitiesė lyg apgirtęs. Rankiniu anabiozatoriumi buvo galima naudotis ypatingais atvejais, — pacientas išlikdavo gyvas, ir gydytojai atgaivindavo jį, grįžus į bazę. Aparatas buvo patikrintas praktikoje.

Ir tada Tonį vėl sukaustė siaubas.

Jei žvėriūkstis tikras, vadinasi, čia — Marsas. Visai ne mokomasis skrydis, štai kas. Taip, dangus čia ne nupieštas, o tikrai Marso. O jis — vienas kaip pirštas. Svetimoje planetoje už milijonų mylių nuo Žemės.

Darydamas laukujės duris, jis sustaugė gūdžiai, kaip vienišas, pasiklydęs žvėris. Jam vos užteko jėgų nušliaužti iki gulto ir įjungti anabiozatorių virš savęs. Puikaus plieno švirkštas lengvai praėjo pro skafandro medžiagą. Tonis tik spėjo atitraukti ranką su švirkštu ir bematant pasinėrė į tamsybę.

Šį kartą Tonis budo pamažėle. Bijojo virš savo galvos vėl pamatyti kniedėtą laivo skliautą. Bet išvydo baltas ligoninės lubas, ir iš krūtinės išsprūdo palengvėjimo atodūsis. Pakreipęs galvą, jis pamatė pulkininką Stegumą, sėdintį prie lovos.

— Na kaip, atlikom užduotį?—prabilo Tonis, daugiau teigdamas, nei klausdamas.

— Taip, taip, Toni. Abu įvykdėte programą. Helas jau nubudęs, guli čia, šalimais.

Pulkininko balsas skambėjo kitaip, negu visada, ir Tonis iš karto tai pastebėjo. Pirmą kartą jo

balse buvo justi kitokios emocijos, ne vien pyktis.

— Pirmoji kelionė į Marsą. Galite įsivaizduoti, kaip sujudo spauda. Bet svarbiausia, ką sako mokslininkai: uolienų pavyzdžiai bei kiti duomenys, — tiesiog neįkainojamas lobis. Kada pastebėjote, kad jūs iš tiesų Marsė?

— Dvidešimt ketvirtą dieną, kai radome kažkokį Marso gyvūnėlį. Na ir kvailiai, kad nesusilgaudėme anksčiau, — pasakė Tonis kone su apmaudu.

— Ne visiškai. Kiekviena detalė buvo apgalvota ir turėjo vieną tikslą: slėpti nuo jūsų teisybę. Mes nebuvom tikri, ar galima siųsti į Marsą žmones, nepasakius jiems tiesos. Bet tokios prielaidos niekada nebuvom atsižadėję. Psichologai tvirtino, kad nežinojimas tikros padėties ir nutolimas nuo Žemės turės neigiamą poveikį. Aš vis nesutikau su jais.

— Ir jie buvo teisūs, — ištarė Tonis, stengdamasis, kad balsas neišduotų patirto siaubo.

— Taip, dabar mes žinom, kad jie neklydo, bet kurį laiką aš vis negalėjau su jais sutikti. Psichologai laimėjo, ir mes sudarėme skridimo programą pagal jų patarimus. Aš, žinoma, abejoju, ar jūs tai suprasite, tačiau mes padarėme milžinišką darbą, kol judu įtikinome, kad tas skridimas — tik treniruotė.

— Labai gaila, kad jums tiek vargo suteikėm, — pasakė Helas.

Pulkininkas paraudo, Helo žodžiuose pajutęs kartėlį. Bet tarsi nenugirdęs, aiškino toliau:

— Abu pasikalbėjimai su manimi buvo įrašyti į juostelę, paslėptą laive. Psichologai gerokai pasidarbavo, kol sukūrė tekstą, tinkamą bet kuriai situacijai. Antrasis pasikalbėjimas buvo skirtas pakelti jūsų dvasią, jei kartais imtumėte abejoti, ir suteikti visišką realumo išpūdį. Po to viską paruošėme stipriai anabiozei, kuri beveik devyniasdešimt devyniais procentais sustabdo organizmo funkcijas; tokio dalyko anksčiau nėra buvę. Be to, Tonio skruostas buvo užlipdytas antikoagulantais, — visos tos priemonės turėjo vieną tikslą, — nusišlėpti nuo jūsų, kiek praėjo laiko.

— O laivas?—paklausė Helas. — Mes juk matėme, kad jis tik pusiau baigtas!

— Tai maketas, — atsakė pulkininkas. — Pastatytas apgauti žmonėms ir užsienio žvalgybai. Tikrasis laivas buvo baigtas ir jau kada išbandytas. Sunkiausia buvo suformuoti įgulą. Tai, ką aš jums pasakojau apie kitų komandų nesėkmes, buvo tikra tiesa. Tik jūs abu turėjote geriausius duomenis ir buvote geriausieji iš geriausiųjų.

— Bet jau niekad daugiau mums nereikės griebtis šio metodo. Psichologai tvirtina, jog kitoms įguloms bus lengviau, nes jos bus psichologiškai pasiruošusios — žinos, kad kiti jau buvo prieš juos. Jiems neteks susidurti su absoliučia nežinia.

Pulkininkas pasėdėjo, kramtydamas lūpą, tuomet didelėmis valios pastangomis ištarė žodžius, kuriuos ketino pasakyti iš karto, kai tik Tonis ir Helas atgavo sąmonę.

— Aš norėčiau, kad suprastumėte... jūs abu... kad geriau jau pats būčiau skridęs, negu taip su jumis pasielgęs. Įsivaizduoju, kaip judu jaučiatės. Tarsi mes būtume...

— Iškrėtę tarpplanetinį pokštą, — užbaigė Tonis. Ir nė nenusišypsojo.

— Taip, kažką panašiai, — skubiai tarė pulkininkas. — Sutinku, kad tai buvo baurus triukas, bet argi nesuprantate, kad mes kitaip negalėjome. Likote tik judu, visi kiti neišlaikė. Taigi ir turėjome pasiųsti jus abu, parinkę patį saugiausią būdą.

— Tikrai aš ir dar trys žmonės žino, kas buvo padaryta ir kas iš tikrųjų įvyko. Ir niekada niekas nesužinos, galiu jums garantuoti!

Helo balsas nuskambėjo negarsiai, tačiau it aštriu peiliu perskrodė palatos tylą:

— Galite būti ramus, pulkininke: jau mes tai niekam nepasakosim.

Pulkininkas Stegomas išėjo, žemai nuleidęs galvą, negalėdamas pažiūrėti į akis dviem pirmiesiems Marso tyrinėtojams.

[STATYMO RANKA

Ta didžiulė fanerinė karsto pavidalo dėžė iš pažiūros galėjo sverti visą toną. Raumeningas vyrukas įvertė ją pro policijos valdybos duris ir nudrožė prie sunkvežimio. Aš pakėliau akis nuo raštų ir šūktelėjau jam:

— Kas gi čia dabar, po velnių?

— O iš kur man žinoti?— atkirto jis, išokdamas į kabiną. — Aš tik atvežiau. Rentgenu neperšviečiau. Težinau, kad ji atsiųsta rytine raketa iš Žemės.

Sunkvežimis šoktelėjo iš vietos perdaug greitai ir sukėlė ištisą raudonų dulkių debesį.

— Pokštininkai, — sumurmėjau sau po nosim. — Marsas pilnas juokdarių.

Kai priėjau prie dėžės pasižiūrėti, jaučiau, kaip dulkės grikši tarp dantų. Šefas Kreigas veikiausiai girdėjo triukšmą, išėjo iš savo kabineto, stabtelėjo greta; abu susimąstę žiūrėjome į dėžę.

— Manai, bomba?— be jokio susidomėjimo paklausė jis.

— Kas gi čia varginsis su šitokiu daiktu? Dar iš pačios Žemės.

Jis pritardamas linktelėjo ir apėjo iš kito galo pasižiūrėti dėžės. Niekur nebuvo siuntėjo adreso. Galų gale susiradom dalbą, ir aš kibau laužti dangčio. Kiek pasidarbavus, jis atšoko ir nukrito.

Štai tada pirmą kartą pamatėme Nedą. Būtų buvę kur kas geriau, jeigu tai būtų buvęs ir paskutinis sykis. Jeigu būtume užvožę dangtį ir pasiuntę jį atgal į Žemę! Dabar jau žinau, kas ta Pandoros skrynia!

Bet mes tik stovėjome ir smaksojome, išpūtę akis kaip du stuobriai.

Nedas gulėjo nejudėdamas ir taip pat spoksojo į mus.

— Robotas, — pasakė šefas.

— Nuostabus pastabumas. Iškart matyti, kad lankėte policijos mokyklą.

— Cha! Cha! Dabar sužinok, kodėl jis čia.

Aš nebuvau lankęs mokyklos, bet nesunkiai radau laišką. Jis styrojo, išlindęs iš storos knygos viename dėžės skyrelyje. Šefas paėmė laišką ir perskaitė be jokio entuziazmo.

— Taip, taip! Firma „Junaitid Robotiks“ įrodinėja, kad... „robotai, juos teisingai panaudojant, gali būti neįkainojama policijos parama“... Jie nori, kad mes bendradarbiautume lauko bandyme... „pridedamas robotas — naujusias eksperimentinis modelis, jo vertė — šimtas dvidešimt tūkstančių“.

Mes abu vėl dėbtelėjome į robotą, trokšdami vietoj jo turėti tuos šimtą dvidešimt tūkstančių. Šefas susiraukė ir, be garso krutindamas lūpas, baigė skaityti laišką. Aš susimąščiau, kaip reikės iškrapštyti robotą iš to fanerinio karsto.

Ar tas modelis eksperimentinis, ar ne, bet atrodė jis puikiai. Uniforma — mėlyna kaip jūrininko, sagutės, kabliukai — paaukuoti. Kažkas gerokai turėjo pasidaruoti, kol gavo tokį efektą. Juokai juokais, bet jis panėšėjo į tikrą faraoną su munduru. Tetrūko ženkliuko ir pistoleto.

Tada aš pastebėjau mažytį šviesos ruoželį roboto akių lęšiukuose. Man nė į galvą nebuvo atėję, kad jis galėtų būti užprogramuotas. Pabandysiu išsiaiškinti — nieko neprarasiu vis tiek.

— Lipk iš dėžės, — paliečiau aš.

Robotas iššoko staigiai ir lengvai it raketa, išsitempė prieš mane už dviejų pėdų ir žaibiškai atidavė pagarbą.

— Policijos eksperimentinis robotas, serijos numeris XPO-456-934 B, pasirengęs vykdyti pareigas, sere.

Jo balsas iš uolumo virpėjo, ir aš tarsi girdėjau, kaip užia įtempti plieniniai raumenys. Jo oda greičiausiai iš nerūdijančio plieno, o smegenys — iš krūvos vielų, bet vis dėlto jis panėšėjo į ką tik iškeptą policininką. Juo labiau kad buvo žmogaus ūgio, turėjo dvi rankas, dvi kojas ir buvo nudažytas munduro spalva. Reikėjo tik kiek prisimerkti — taip ir matei, kad šalia stovi Nedas, naujasis mūsų faraonas, ką tik baigęs mokyklą ir degęs iš stropumo. Papurčiau galvą, kad atsikratyčiau iliuzija. Juk

tai tik šešių pėdų aukščio mašina, kurią mokslo vyrai sukonstravo savo malonumui.

— Laisvai, Nedai, — tariau. Jis vis dar tebelaikė ranką prie kepurės snapelio. — Laisvai. Tavo išmetamasis vožtuvas gaus trūkį, jei stovėsi taip įsitempęs. Beje, aš čia tik seržantas. Policijos viršininkas štai ten.

Nedas apsisuko aplink ir nučiauzė prie šefo lengvai it pateptas. Šefas žiūrėjo į jį kaip į šmėklą, netikėtai pasirodžiusią iš sapno, o Nedas išpylė tą patį raportą.

— Abejoju, ar jis dar ką moka be pagarbos atidavimo ir raportavimo, — tarė šefas, iš visų pusių apžiūrinėdamas robotą ir eidamas aplink jį kaip šuo... apie kolonėlę.

— Policijos eksperimentinių robotų operacijos ir funkcijos išdėstytos instrukcijoje 184—213 puslapiuose.

Nedo balsas kiek pritrilo, kai jis pasilenkė prie dėžės ir išėmė iš jos minėtą tomą.

— Smulkesnę informaciją galima rasti 1035—1267 puslapiuose.

Šefas, kuris vienu prisėdimu vargiai perskaitydavo humoristinį žurnalo puslapį, pavartė rankose šešių colių storumo knygą, tarsi bijodamas, kad jį neįkástų. Sumetęs, kiek ta knyga galėtų sverti, ir apčiupinėjęs įrišimą, sviedė ją ant mano stalo.

— Pasirūpink ja, — tarė, eidamas į savo kabinetą. — Ir robotu. Sugalvok ką nors...

Kiek ilgiau išbūti susikaupęs šefas niekada negalėdavo, ir dabar jo jėgos baigėsi.

Iš smalsumo pasklaidžiau knygą. Ko, ko, bet su robotais dar nesu turėjęs reikalų, apie juos nė velnio nenutuokiu it koks kaimo Jurgis, jei ne mažiau. Knygoje buvo apstu smulkiai spausdintų puslapių su mįslingomis matematinėmis formulėmis, elektros schemomis, devynių spalvų diagramomis ir kitais analogiškais dalykais. Reikėjo gerokai susikaupti, o tuo metu neįstengiau. Užverčiau knygą ir įbedžiau akis į tą naująjį Nainporto miesto tarnautoją.

— Už durų yra šluota. Moki ja naudotis?

— Taip, sere.

— Tada iššluok šį kambarį ir pasistenk nesukelti dulkių. Iššlavė grindis puikiai.

Aš stebėjau, kaip šimto dvidešimtys tūkstančių vertės mašina šluoja į krūvelę nuorūkas ir smėlį, ir negalėjau atsistebėti, kuriems galams ją atsiuntė į Nainportą. Veikiausiai todėl, kad visoje Saulės sistemoje nebuvo policijos punkto, mažesnio ir menkesnio už mūsų. Inžinieriai, tur būt, numatė čia būsiant puikią vietą bandymams. Jei tas robotas ir susprogtų, niekas dėl to nesisielotų. Kada nors gautų pranešimą. Hm, jie tikrai pasirinko tinkamą vietą. Nainportas kaip tik buvo pats nuošaliausias užkampis.

Dėl to, be abejo, ir aš čia buvau. Vienintelis tikras policininkas. Reikia gi pagaliau bent vieno žmogaus, kad susidarytų iliuzija, neva viskas klostosi it sviestu patepta. Šefui Alonzui Kreigui užteko nuovokos tik kyšiams imti. Yra čia ir du patruliai. Vienas senas ir amžinai girtas. Kitas dar tik iš vystyklų išsiritęs. Aš dešimt metų policininku tarnavau sostinėje, Žemėje. Kodėl išėjau, — mano asmeninis reikalas. Už praeities klaidas jau seniai sumokėjau, atsitrenkdamas į tą Nainportą.

Tai ne miestas, o tik vieta, kur užsuka žmonės. Nuolatiniai gyventojai yra tie, kurie aptarnauja keleivius: viešbučių savininkai, lošėjai, kekšės, barmenai ir panašūs.

Yra ir kosmodromas, bet jame nusileidžia tik prekinės raketos paimti metalo iš tebeveikiančių kasyklų. Kai kurie kolonistai atvyksta čia maisto. Galima pasakyti, Nainportas — tai miesteliūkštis be tikro gyvenimo pulso. Abejoju, ar po šimto metų bebus koks ženklas smėlyje, primenantis kadaise čia buvus miestą. Manęs tada jau taip pat nebebus, taigi nesuku dėl to galvos...

Aš vėl palinkau prie registracijos knygos. Kameroje sėdėjo penki girtuokliai, — vidutinė nakties norma. Berašant jų pavardes, Fetsas įvilko šeštąjį.

— Užsirakino kosmodromo moterų tualete ir nesidavė areštuojamas, — raportavo jis.

— Girtas pažeidė viešąją tvarką. Įmesk jį kartu su kitais.

Fetsas nuvairavo svirduliuojančią savo auką per kambarį, pats vinguriuodamas kartu. Aš visuomet stebėdavausi, kaip Fetsas geba susidoroti su girtuokliais, — juk pats būdavo visada daugiau išmetęs, negu jie. Niekada nemačiau, kad pasigėręs jis būtų nugriuvęs, bet visiškai blaivus irgi niekada nebūdavo. Jis tikdavo tik dviem dalykams: apsiblaususiomis akimis sergėti kameras ir

pristatinėti girtuoklius. Tai atlikdavo tiesiog šauniai. Kad ir kažin kur jie nusiropštų, jis juos surasdavo. Matyt, juos suveddavo bendri instinktai.

Fetsas trinkelėjo kameros duris ir šlitiniuodamas sugrįžo atgal.

— Kas gi čia?— paklausė jis, tiesiog įremdamas į robotą violetinę gražuolę nosį.

— Tai robotas. Užmiršau numerį, kurį jo motina davė fabrike, todėl vadiname jį Nedu. Dabar jis dirba čia.

— Šaunu! Galės išvalyti kamerą, kai iš ten išmesime tuos šunsnukius.

— Tai mano darbas, — pareiškė Bilis, įeidamas pro priekines duris. Jis rankomis gniaužė „banana“ ir rūsčiai žvelgė iš po uniforminės kepurės snapelio. Nepasakyčiau, jog Bilis visai kvailas, bet visa bėda, kad gamta dribtelėjo jam daugiau jėgos kaip proto.

— Dabar tai dirbs Nedas, nes tu esi pakeltas. Tu perimsi dalį mano darbo.

Bilio mums kartais labai prireikdavo, ir aš susirūpinau, kad policija jo neprarastų. Mano žodžiai jį nudžiugino, jis atsisėdo šalia Fetso ir žiūrėjo, kaip Nedas šluoja grindis.

Taip slinko dienos maždaug savaitę. Mes žiūrėdavome, kaip Nedas šlavinėja ir šveičia, kol pagaliau policijos būstinė blizgėte blizgėjo. Šefas, kuris tvarka itin rūpinosi, nusprendė, kad Nedas galėtų surūšiuoti ir susegti į aplankus šūsnių raportų ir kitų popierių, kuriais buvo užšlemštas jo kabinetas. Robotas dirbo išsijuosęs, ir mes taip prie jo pripratome, kad tarpais net nebepastebėdavom. Aš žinojau, kad jis savo fanerinę dėžę nusinešė į sandėlį ir ten įsirengė jaukų karstą — miegamąjį. Nieko daugiau nežinojau ir niekuo nesidomėjau.

Roboto instrukcija buvo palaidota mano stalčiuje, ir niekad į ją net nepažiūrėdavau. Jei būčiau pastudijavęs, gal tada ir būčiau numatęs, kokios didžiulės permainos mūsų laukia ateityje. Niekas iš mūsų nė velnio nenutuokė, ką robotas sugeba ir ko nesugeba daryti. Nedas puikiai susidorojo su dviem pareigomis— valytojo ir raštvedžio, ir mums būtų to pakakę. Viskas ir toliau taip būtų likę, jei šefas nebūtų toks tinginys. Dėl to viskas ir prasidėjo.

Maždaug devintą valandą vakaro, kai šefas jau buvo beeinąs namo, suskambo telefonas. Jis pakėlė ragelį, minutėlę pasiklausė ir vėl padėjo.

— Grinbeko vyno krautuvė. Vėl vagystė. Prašo skubiai atvykti.

— Tai naujiena. Paprastai mes išgirstame po kokio mėnesio. Už ką gi jis moka kinui Džou, jei tas jo neapgina? Kam taip skubėti?

Šefas valandėlę pakramtė savo atvėpusią lūpą ir po skausmingų apmąstymų nutarė:

— Gal nuvažiuok ir pažiūrėk, kokia ten velniava.

— Klausau, — pasakiau aš, siekdamas kepurės. — Bet jums reikės čia pabūti, kol grįšiu, nes nieko daugiau nėra.

— Jokių būdu negaliu, — sudejavo jis. — Aš mirštu iš alkio, o čia sėdėdamas nepasisotinsiu.

— Aš nuvyksiu apklausti liudininkų, — tarė Nedas, žingteldamas į priekį ir, kaip visada, mikliai atiduodamas pagarbą.

Šefo taip lengvai nepaimsi. Atgijo čia koks šaldytuvai ir siūlo savo paslaugas.

— Kaipgi tu juos apklausi?— suriaumojo jis, norėdamas parodyti tam gudruoliui šaldytuvui jo vietą.

Bet šį įžaidimą jis ištarė kaip klausimą, todėl tegul ir kaltina pats save. Per tris minutes Nedas šefui išvardijo visa, ką turi žinoti policininkas, ruošdamas raportą apie ginkluotą užpuolimą ar vagystę. Iš spindinčių išsprogintų šefo akių aš sumojau, kad Nedo žinios toli gražu pranoko menkas Kreigo žinias.

— Gana! — pagaliau irzliai suriko šefas. — Jei tiek daug žinai, tai ko čia dar lauki.

Man tai nuskambėjo kaip kitas variantas frazės: „Jei esi toks velniškai protingas, tai kodėl esi neturtingas?“, kuria mes dažnai pajuokdavom kalikus dar mokyklos suole. Nedas tokius dalykus suprato pažodžiui ir pasuko durų link.

— Vadinasi, aš turiu surinkti duomenis apie šitą apiplėšimą? — Taip, — atsakė šefas, norėdamas juo atsikratyti.

Ir mes pamatėme, kaip mėlynas Nedo siluetas pranyko už durų.

— Jis, matyt, gudresnis, negu atrodo, — tariau aš. — Net nestabtelėjo paklausti, kur yra Grinbeko krautuvė.

Šefas linktelėjo. Vėl suskambėjo telefonas. Šefo ranka tebegulėjo ant ragelio, taigi jis vėl pakėlė. Pasiklausė kiek, o jo veidas ėmė vis labiau balti, tarytum iš jo kulnies kas būtų pumpavęs kraują.

— Plėšikai vis dar ten, — galų gale pravebleno jis. — Grinbeko pasiuntinukas nori sužinoti, kur mes dingome. Sako, jis pats po stalu galiniam kambariui...

Aš taip ir neišgirdau, ką jis dar sakė, — puoliau pro duris į automobilį. Velniai žino, kas būtų, jei Nedas nukaktų ten pirma manęs. Prasidėtų šaudymasis, susižeistų žmonės, — bala žino kokios košės privirtų.

O viskuo kalta būtų policija, nusiuntusi geležinį robotą vietoj policininko. Nors šefas įsakė vykti Nedui, bet aiškiai kaip dieną suprantu, kad tą košę srėbti reikės man. Marse niekada nebūna labai šilta, bet mane išpylė prakaitas.

Nainporte galioja keturiolika gatvės judėjimo taisyklių, — aš pažeidžiau jas visas, nepralėkęs nė kvartalo. Kad ir kaip dūmiau, Nedas buvo greitesnis. Pasukęs už kampo, pamačiau, kaip jis atidarė Grinbeko krautuvės duris ir įžengė. Tą mirksnį sucypė ir mano automobilio stabdžiai. Pačiu laiku spėjau tapti žiūrovu, nors ir tai buvo gan pavojinga.

Parduotuvėje šeimininkavo du plėšikai: vienas buvo už prekystalio, nelyginant pardavėjas, o antrasis stovėjo iš priekio. Ginklų nebuvo matyti, bet kai tik mėlynasis Nedas išdygo tarpdury, plėšikų nervai neišlaikė. Iškart pakilo į viršų du šautuvai, tarytum juos kas būtų timptelėjęs už virvutės, ir Nedas sustojo kaip įbestas. Aš griebiausi pistoleto ir laukiau, kol susprogdinto roboto dalys išlakstys pro langą.

Nedas, kaip ir dera robotui, staigiai sukomandavo:

— MESKITE GINKLUS, JŪS AREŠTUOJAMI!

Jis veikiausiai buvo įjungęs patį stipriausią garsą: sugriaudėjo taip kurtinamai, net man ausys susopėjo. Rezultatas buvo toks, kokio ir reikėjo laukti. Tą pačią akimirką abu plėšikai iššovė, ir parduotuvėje suzvimbė kulkos. Skambėdami išbarškėjo vitrinų stiklai, o aš išsitiesiau ant žemės. Iš garso supratau, kad jie šaudė penkiasdešimto kalibro beatatrankiniais šautuvais. Jų kulku niekuo nesustabdysi. Jos praeina kiaurai ir pramuša viską, kas tik pasitaiko.

Bet Nedui nuo to nebuvo nei šilta, nei šalta. Jis tiktai prisidengė akis. Mažas skydelis su plonyte įpiova slystelėjo žemyn, paslėpdamas akių lęšiukus. Tada jis nusiyrė prie pirmojo plėšiko.

Žinojau, kad jis greitas, bet tokio greitumo nesitikėjau! Jam einant per kambarį, į jį atsimušė dvi kulkos, bet antrą kartą prisitaikyti grobikas nespėjo — Nedas jau laikė už jo šautuvo. Viskas baigta. Jis švelniai užlaužė plėšikui ranką ir paėmė iš atsileidusių pirštų krintantį šautuvą. Įkišęs šautuvą į krepšį, išsitraukė iš jo antrankius ir uždėjo plėšikui ant riešų.

Antrasis įsilaužėlis tuo tarpu nukūrė prie durų, kur aš jo laukiau, pasiruošęs šiltai sutikti. Tačiau mano pagalbos visiškai nereikėjo. Vos tik jis nulėkė porą žingsnių, Nedas atsirado priešais jį. Jie atsitrenkė vienas į kitą, tik Nedas nė just nepajuto, o plėšikui net akys stulpu atsistojo. Jis net nejuto, kai Nedas spragtelėjo jam antrankius ir nudrėbė šalia draugo.

Aš įėjau, paėmiau jų šautuvus iš Nedo ir oficialiai patvirtinau areštą. Tai ir buvo viskas, ką pamatė Grinbekas, iššliaužęs iš užu prekystalio, ir viskas, ką aš norėjau, kad jis pamatytų. Stiklo ant grindų buvo per kokią pėdą, o jau kvapas — kaip viskio butely! Pamatęs, kiek nuostolių apturėjo, Grinbekas pašėlo staugti kaip vienišas vilkas. Apie telefono skambutį jis žinojo ne daugiau už mane; tada nutvėriau už pakarpos spuoguotą berniukštį, kuris išsvirduliavo iš sandėliuko. Tai jis skambino.

Pasirodo, būta paprasčiausio nesusipratimo. Grinbeko krautuvėje jis pradėjęs dirbti visai neseniai ir nesusiprotėjęs, kad apie visus pasiaubėlius turįs pranešti ne policijai, o vaikinams, apsiėmusiems krautuvę ginti. Grinbekui patariau apšviesti tam vaikiščiui protą, — tegul pasižiūri, ką jis iškrėtė.

Tada įstūmiau abu eksplėšikus į automobilį. Nedas išsiropštė įkandin jų, o tie prigludo viens prie kito tarsi du našlaičiai per audrą. Robotas tylėdamas iš savo šlaunies išsitraukė pirmosios pagalbos

paketą ir aprišo vienam plėšikui įdrėskimą, kurio kovos įkarštyje niekas nė nepastebėjo.

Kai mes įžygiavome, šefas tebesėdėjo visas išblyškęs. Nemaniau, kad būtų galima dar labiau pabalti, bet jis pasidarė dar baltesnis.

— Jūs areštavote, — suvapėjo jis. Nespėjau aš nieko pasakyti, dar siaubingesnė mintis šovė jam į galvą. Jis kibo pirmajam plėšikui į krūtinę ir palinko prie jo.

— Jūs iš kino Džou gaujos? — suurzgė jis.

Plėšikas apsigavo, mėgindamas nutylėti, — šefas atsivedėjęs taip jam vožė per galvą, kad tam iš akių net kibirkštys pasipylė. Antrą kartą paklaustas, plėšikas atsakė:

— Nežinau jokio kino Džou. Mes tik šiandien atvažiavom į miestą ir...

— Laisvieji paukščiai, ačiū dievui, — atsiduso šefas ir nuvirto į krėslą. — Užrakink juos ir greičiau sakyk, kas ten, po šimts velnių, atsitiko.

Uždaręs juos, aš drebančiu pirštu parodžiau į Nedą.

— Štai didvyris, — tariau. — Paėmė juos plikomis rankomis. Tai ne robotas, o tiesiog uraganas, dorybinga jėga šiame nuodėmingame pasaulyje. Be to, neperšaunamas.

Perbraukiau pirštais per plačią Nedo krūtinę. Dažai buvo kulkų nubrėžti, bet metale įdrėskimų veik nematyti.

— Na ir papuolėm į bėdą, į didžiulę bėdą, — dejavo šefas. Žinojau, jis turėjo omeny gaują šantažistų. Jiems ne prie širdies, kai areštuojami plėšikai ir šaudomasi be jų žinios. Tačiau Nedas pamanė, kad šefas turi ką kita galvoje, ir ėmė skubiai aiškinti:

— Jokių nemalonumų nebus. Aš toli gražu nepažeidžiau roboto veiklos apribojimo įstatymų: jie įmontuoti į mano schemą ir todėl veikia automatiškai. Žmonės, kurie griebėsi smurto ir naudojo šautuvus, nusikalto tiek robotų, tiek žmonių įstatymams. Aš tų dviejų nesužeidžiau, tik suėmiau.

Visa tai suvokti buvo ne šefo nosiai, bet aš, regis, supratau ir buvau patenkintas. Tik stebėjausi, kaip gali robotas — mašina — operuoti jėgos ir teisės sąvokomis. Nedas atsakė ir į tai.

— Robotai jau daug metų atlieka šias funkcijas. Argi radaro matuokliai neparodo, kaip žmonės pažeidžia gatvių judėjimo taisykles? Robotas — alkoholio detektorius — daug tiksliau nustato girtumą, negu policininkas. Vienu metu robotams netgi buvo leidžiama patiems tyrinėti žmogžudystes. Kai dar nebuvo įstatymų, varžančių robotų veiklą, visur buvo naudojami pabūklai su automatiniu užtaisymu. Vėliau atsirado savarankiškos sunkiųjų priešlėktuvinių pabūklų baterijos. Automatinis radiolokatorius susekdavo visus lėktuvus. Tuos, kurie negalėdavo pasiūsti teisingo atpažįstamojo signalo, robotai susekdavo, apskaičiuodavo jų kursus, automatiniai įtaisai parengdavo kovai kompiuterių pabūklus, o robotas iššaudavo.

Nebuvo ko ginčytis su Nedu. Nebent dėl jo profesoriško žodyno. Taigi griebiausi kitos temos.

— Bet robotas negali pakeisti policininko, — tai sudėtingas žmogaus darbas.

— Žinoma, taip, bet robotas visai nė nepretenduoja užimti žmogaus vietos. Pirmiausia aš atlieku daugelio policijos postų funkcijas, integruoju jų veiklą ir nuolat esu pasirengęs. Be to, suteikiu mechaninę paramą, kada reikia panaudoti prievartą. Areštuodami žmogų, jūs uždodate jam antrankius, bet jei įsakote tai padaryti man, jokios moralinės atsakomybės aš nejaučiu. Tokiu atveju aš esu tik mašina antrankiams uždėti...

Pakėlęs ranką, nutraukiau robotiškų argumentų antplūdį. Nedas žinojo begalybę faktų ir skaičių, ir aš puikiai suvokiau, kas nugalės, jei diskusija užtruks. Viena, be abejonės, aišku: suimdamas įsilaužėlius, Nedas nepažeidė jokių įstatymų. Bet juk yra ir kiti įstatymai, ne tik tie, kur knygose parašyti.

— Oi, nepatiks kinui Džou visa tai, nepatiks, — tarė šefas, lyg atspėjęs mano mintis.

Džiunglių įstatymas. Toks, kurio nėra teisės knygose. Toks, kuris valdo Nainportą. Mieste gyveno daug lošimo, viešųjų namų bei smuklių imbuvii, kurie pavaldūs kinui Džou. Policija taip pat. Mes visi sėdėjome jo kišenėje; galėtumei sakyti, jis mums ir algas mokėjo. Tai toks painus dalykas, kurio robotui neišaiškinsi.

— Taaip... kinas Džou.

Iš pradžių pamaniau, kad tai aidas, bet tuoj pamačiau, kad kažkas tyliai pravėrė duris už mano

nugaros. A, tai Aleksas. Šešių pėdų mėsos kalnas, taipogi ir nemalonumų. Dešinioji kino Džou ranka. Su saldžia šypsenėle jis įsistebeilijo į šefą, kuris dar labiau susmuko krėsle.

— Kinas Džou nori, kad paaiškintumėt, kodėl jūsų šaunuoliai policininkai šeimininkauja, areštuodami žmones ir leisdami jiems šaudyti į puikius gėrimo butelius. Ypač jis supyko dėl hučo¹. Jis sako, kad pakaks plepalų; po viso šito turėtų būti...

— Aš, robotas, areštuojau jus pagal peržiūrėto statuto 46 straipsnį, 19 paragrafą...

Nespėjome mes nė atsitokėti, o Nedas padarė, ką sakęs. Mūsų akivaizdoje jis areštavo Aleksą ir tuo pačiu pasirašė mūsų mirties nuosprendį.

Aleksas buvo ne pėsčias. Gręždamasis pažiūrėti, kas čia toks jį sučiupo, jis jau turėjo išsitraukęs pistoletą. Spėjo kartą iššauti tiesiai Nedui į krūtinę, bet robotas išmušė pistoletą jam iš rankų ir uždėjo antrankius. Mums žiopčiojant iš nustebimo. Nedas išdėstė jam kaltinimą, ir buvo tuo labai patenkintas, galiu prisiekti.

— Sulaikytasis Peteris Rakjomskis, kitaip vadinamas Aleksu Kirviu, ieškomas Kenel Sityje dėl ginkluoto apiplėšimo ir pasikėsینimo į žmogaus gyvybę. Jo taip pat ieško vietinė policija Detroite, Niujorke ir Mančesteryje dėl kaltinimų...

— Atitraukit jį nuo manęs! — suriaumojo Aleksas.

Gal mes būtume taip ir padarę, ir viskas būtų gerai susiklostę, jei Benis Vabalas nebūtų išgirdęs šūvio. Jis įkišo galvą pro priekines duris ir, pamatęs, kas dedasi, išvertė akis.

— Aleksas... Jie suėmė Aleksą!

Akimoju jis išnyko, ir kai prišokau prie durų, jo jau nebebuvo nė ženklo. Kino Džou sėbrai visada slampinėdavo poromis. Po dešimties minučių Džou jau viską žinos.

— Užregistruok jį, — paliečiau Nedui. — Jei dabar ir paleistum, jau vis tiek. Atėjo pasaulio galas.

Įžengė Fetsas, kažką murmeldamas sau panosėje. Pamatęs mane, jis per savo petį parodė nykščiu į duris.

— Kas čia dedasi? Mačiau, kaip tas striukis Benis Vabalas iškūrė iš čia kaip iš gaisro ir kone užsimušdamas išlėkė su mašina?

Tada Fetsas pamatė Aleksą su „apyrankėmis“ ir žaibo greitumu išsiblaivė. Žioptelėjo ir bemat apsisprendė. Kuo tvirčiausia eisena priėjo prie šefo ir prieš jo nosį ant stalo numetė policininko ženklelį.

— Aš jau senas ir per daug geriu, kad galėčiau būti policininku. Todėl pasitraukiu iš policijos. Jei ten iš tiesų su antrankiais stovi tas žmogus, apie kurį šiek tiek žinau, tai aš čia neliksiu nė vienos dienos ilgiau.

— Žiurkė! — pro sukąstus dantis skausmingai iškošė šefas. — Bėgi iš skėstančio laivo. Žiurkė.

— Hm, — burbtelėjo Fetsas ir išėjo.

Dabar šefas į nieką nebekreipė dėmesio. Jis net nemirktelėjo, kai nuo stalo paėmiau Fetso ženklelį. Nežinau, kodėl taip padariau, gal būt, maniau, kad taip bus teisinga. Nedas įtraukė mus į tą bėdą, ir aš buvau perpykęs, — norėjau matyti, kaip jis išsisuks. Ant Nedo krūtinės buvo du žiedeliai, ir aš net nenustebau, kad ženklelio smeigtukas prie jų tiko kaip čia buvęs.

— Na, štai, dabar tai tu tikras policininkas, — sarkazmo kupinu balsu tariau aš. Reikėjo gi man susiprotėti, kad robotai sarkazmo nesupranta. Nedas mano žodžius priėmė už tikrą pinigą.

— Tai labai didelė garbė ne tik man, bet ir visiems robotams. Pasistengsiu puikiai įvykdyti visus policijos įpareigojimus.

Džekas Armstrongas skardinėm pamautė. Girdėjau, kaip jo viduje džiaugsmingai gaudė motoruikai, kai jis registravo Aleksą.

Man tai netgi būtų buvę įdomu, jei visi kiti popieriai nebūtų buvę tokie prasti. Nedas turėjo savyje įmontuota tiek visokiausių policijos prietaisų, kiek Nainportas niekada nė matyti nebuvo matęs. Iš Nedo šlaunies išlindo rašaluota lentelė, jis mikliai brūkštelėjo ja per Alekso pirštų galiukus

¹ Naminė degtinė, kurią gamina Amerikos indėnai.

ir prispaudė juos prie kortelės. Tada pasitraukė nuo suimtojo per ištiestą ranką, ir jo pilve kažkas spragtelėjo. Dar kartą spragtelėjo, kai jis pasuko Aleksą profiliu, ir dvi nuotraukos iškrito iš plyšio. Jos buvo pritvirtintos prie kortelės su arešto detalėmis ir kitkuo. Dar ir daugiau jis taip darbavosi, bet aš prisiverčiau nosisukti. Man reikėjo apgalvoti daug svarbių dalykų.

Pavyzdžiui, kaip išlikti gyvam.

— Sumanėte ką nors, šefe?

Graudi dejonė buvo vienintelis atsakas, ir daugiau aš jo nebevarginau. Tada įžengė Bilis, paskutinioji mūsų policijos skyriaus persona. Aš skubiai jam viską išklėjau. Gal iš kvailumo, o gal iš drąsos jis pasiliko, užuot pasprukęs, ir aš juo didžiavausi. Nedas užrakino paskutinį kalinį ir pradėjo šluoti patalpas.

Kaip tik tada ir įėjo kinas Džou.

Nors mes to ir tikėjomės, bet vis dėlto jo pasirodymas mus sukrėtė. Į vidų susigrūdo būrys pačių nuožmiausių jo sėbrų ir sustojo palei duris, nelyginant sunkaus svorio beisbolo komanda. Kinas Džou stovėjo priekyje, rankas paslėpęs ilgo mandarinų chalato rankovėse. Jo azijietiškas veidas buvo visiškai ramus ir šaltas. Jis negaišo laiko pokalbiams su mumis, tik įsakė savo sėbrams:

— Apšvarinkite šią vietą. Tuoj atvyks naujasis policijos viršininkas, ir aš nenoriu, kad jis čia rastų kokių mulkių.

Mane apėmė pyktis. Kas, kad mėgstu imli kyšius, bet vis dėlto esu policininkas. Man algą moka ne koks niekingas banditpalaikis. Ir man dar knietėjo sužinoti, kas per vienas yra tas kinas Džou. Jau seniai jis mane domino, ir aš bandžiau sužinoti, tačiau niekad nepavykdavo. Smalsumas mane tebekankino.

— Nedai, gerai išžiūrėk į tą kiną su viskoziniu chalatu ir pasakyk, kas jis toks.

Po šimts, na ir greitai dirba tos elektroninės smegenys! Nedas akimirksniu išpylė atsakymą, tarsi būtų keletą savaičių repetavęs.

— Jis pseudoazijietis, natūralų odos gelsvumą paryškina dažais. Visai ne kinas. Jam yra padaryta akių operacija, dar ir dabar tebematyti randeliai. Operacija daryta, norint paslėpti tikrąjį veidą, tačiau pagal Bertilioną¹ iš jo ausų ir kitų bruožų galima nustatyti jo tapatybę. Tai ypatingas nusikaltėlis, ieškomas tarptautinės policijos, tikroji jo pavardė...

Kinas Džou įtūžo — buvo dėl ko.

— Tai šitas... Tas skardinis garsiakalbis! Girdėjom apie jį, bet tuoj jį sutvarkysim!

Tada gauja prasiskyrė, ir tarpduryje aš pamačiau vyruką, atsiklaupusį ant vieno kelio ir besitaikantį raketine bazuka. Be abejonės, šaudys specialiais prieštankiniais užtaisais. Aš vos spėjau apie tai pagalvoti, ir pasigirdo šūvis „vuššš“.

Galimas daiktas, viena tokia salve galima pramušti tanką. Bet tik ne robotą. Bent jau ne policijos robotą. Nedas prigludo veidu prie grindų, o siena už jo susprogo į šipuliukus. Antrojo šūvio neišgirdau. Nedas ranka suspaudė bazukos vamzdį, ir tas sutrupėjo lyg senas drenažo vamzdelis.

Tada Bilis sumojo, kad žmogus, policijos būstinėje šaudęs iš bazukos, pažeidė įstatymą, ir griebėsi „banano“. Aš taip pat nenorėjau pražiopsoti šitokio smagumo. Nedas buvo kažkur apačioje, bet nesijaudinau — žinojau, kad jis savimi pasirūpins.

Pokštelėjo keli prislopinti šūviai, ir kažkas suriko. Po to niekas daugiau nebešaudė, nes mes buvome susipynę į krūvą. Galvažudys Edis Bruklinas šautuvo buože smogė man per galvą, o aš kumščiu sumaigiau jam nosį.

Kas buvo vėliau, menu lyg per rūką. Bet vis tiek prisimenu, kad peštynės truko dar kurį laiką.

Kai migla po truputį išsisklaidė, pamačiau, kad aš vienintelis stoviu. Tiksliau sakant, rymau. Gerai, kad netoli buvo siena.

Iš gatvės įžengė Nedas, ant rankų nešdamas leisgyvį Edį Brukliną. Matyt, aš jį taip būsiu apdorojęs. Edžio riešai buvo surakinti antrankiais. Nedas atsargiai paguldė jį prie kitų čia tįsančių plėšikų, ir aš staiga suvokiau, kad visi su vienodais antrankiais. Dar pagalvojau, ar Nedas prireikus jų

¹ Garsus prancūzų kriminalistas (1853—1914).

pasigamina, ar turi gatavų kur kojos kiaurymėje.

Už kelių žingsnių nuo savęs pastebėjau kėdę. Atsisėdęs pasijutau lengviau.

Viskas aplink buvo aptaškyta krauju, ir, jeigu ne dejonės, pamanyčiau, kad čia guli lavonų krūva. Staiga pastebėjau, kad vienas tikrai negyvas. Kulkos pataikyta į krūtinę, matyt, dauguma pralieto kraujo ir buvo jo.

Nedas pasirausė tarp kūnų ir ištraukė Bilį. Jis buvo be sąmonės. Rankoje tebelaikė sugniaužęs kas dar buvo likę iš „banano“, o veidas plačiai šypsojosi. Kai kuriems žmonėms labai nedaug tereikia, kad būtų laimingi. Kulka buvo kiaurai perėjusi jam per koją, bet jis nė nekrustelėjo, kai Nedas nuplėšė pusę kiškos ir uždėjo ant žaizdos tvarstį.

— Apsisaukėlis kinas Džou ir dar vienas pabėgo automobiliu, — raportavo Nedas.

— Tegul tai tavęs nejaudina, — sunkiai sušvogždžiau aš. — Jis nuo mūsų nepaspruks.

Kaip tik tada sumojau, kad šefas vis dar sėdi krėsle, kaip ir tuomet, kai užvirė šita košė. Ta pačia poza, taip pat apsiblaususiomis akimis. Tiktai užšnekinęs, supratau, kad Alonzas Kreigas, Nainporto policijos šefas, jau nebegyvas. Užmuštas vieninteliu šūviu. Iš mažo pistoleto, galimas daiktas, dvidešimt antro kalibro. Tiesiai į širdį. Kraujas susigėręs į drabužius. Aš puikiai sumečiau, kas šovė iš pistoleto. Mažučio pistoletuko, kurį nesunku paslėpti plačiose kiniško apdaro rankovėse.

Nuovargis ir apkvaitimas bematant išgaravo. Liko tik pyktis. Gal būt, Kreigas nebuvo sąžiningiausias ir protingiausias viršininkas pasaulyje. Bet kad susilauktų tokio galo! Kristų nušautas sumauto gangsterio, įsivaizdavusio, kad jam pastojo kelią.

Kaip tik tą valandėlę sumečiau, kad turiu padaryti svarbų sprendimą. Biliui pasitraukus iš kovos lauko, o Fetsui pakėlus uodegą, aš likau vienintelis Nainporto policininkas. Man tereikėjo išeiti pro duris ir nebesustoti, tesižinie. Nebereikėtų drebėti dėl savo kailio.

Pradūzgė pro šalį Nedas, pakėlė du plėšikus ir nutempė juos į kameras.

Gal mėlyna Nedo nugara, o gal tai, kad man jau buvo įgrisę bėgti, viską nulėmė. O galgi pasąmonėje jau seniau buvau apsisprendęs. Aš atsargiai nusegiau auksinį šefo ženkliuką ir prisisiegiau sau.

— Naujasis Nainporto policijos viršininkas, — burbtelėjau panosėje.

— Taip, sere, — praeidamas pro šalį, pasakė Nedas. Jis paguldė kalinį, kurį nešė, atidavė man pagarbą ir vėl dirbo toliau. Aš taip pat atidaviau jam pagarbą.

Ligoninės mašina nuvežė visus sužeistuosius ir negyvus. Aš su piktdžiuga dėjausi nematęs, kai sanitarai klausiamai žiūrėjo į mane. Kai gydytojas sutvarstė man galvą, visi išsinešdino. Nedas išplovė grindis. Aš prarijau dešimt aspirino tablečių ir laukiau, kol nustos tvaksėti širdis, kad galėčiau nuspręsti, ką toliau veikti.

Kai viską apgalvojau, atsakymas buvo aiškus. Kuo aiškiausias. Tada neskubėdamas užsitaisiau pistoletą.

— Pasiimk antrankių, Nedai. Eisim.

Kaip puikus policininkas, jis nieko neklausinėjo. Kai išėjom, užrakinau duris ir padaviau jam raktą.

— Imk. Labai galimas daiktas, dar šį vakarą tu būsi vienintelis, kuriam šio rakto prireiks.

Aš važiauvau į kino Džou namus kiek galėdamas lėčiau. Vis svarsčiau, mėgindamas surasti kitą išeitį. Bet jokios nebuvo. Žmogžudystė įvykdyta, ir Džou turi už ją atsakyti. Vadinasi, reikia jį areštuoti.

Sustojau už kampo ir trumpai paaiškinau Nedui:

— Šis baro ir vagių lizdo derinys priklauso asmeniui, kurį mes vis dar vadinsime kinu Džou, kol tu rasi laiko pasakyti man, kas gi iš tikrųjų jis yra. Šiuo metu man ne tas galvoj. Mums reikia įeiti, surasti Džou ir atiduoti jį į teisingumo rankas. Aišku?

— Aišku, — atsakė Nedas griežtu profesorišku balsu. — Bet ar nebūtų paprasčiau suareštuoti jį dabar, jam išvažiuojant automobiliu, užuot laukus, kol grįš?

Ir tikrai, iš alėjos priešais mus išniro automobilis ir nudūmė šešiasdešimt mylių per valandą

greičiu. Jam prašvilpus pro šalį, aš tik spėjau pastebėti, kad užpakalinėje sėdynėje — Džou.

— Sustabdyk juos! — surikau, tiesą sakant, sau pačiam, nes aš sėdėjau prie vairo. Vienu metu norėjau išjungti pavarą ir paleisti motorą, tai išvis nieko nepadariau.

Juos sustabdė Nedas. Mano šuktelėjimą jis suprato kaip įsakymą. Tai iškišo galvą pro langą, ir aš iš karto susiprotėjau, kodėl didžioji įrengimų dalis sukoncentruota jo liemenyje. Tikriausiai ir smegenys ten pat. Šiaip ar taip, jo galvoje maža kitkam vietos, jei ten paslėpta tokia raketinė patranka.

Septyniasdešimt penkių milimetrų be atatrakos pabūklas!

Plokštelė toje vietoje, kur turėtų būti nosis, jei, žinoma, ji būtų, nuslydo į šoną, ir išlindo didžiulis vamzdis. Šauniai sugalvota, kai pamastai. Įtaisyta tarp akių, kad patogiau būtų prisitaikyti, ganėtinai aukštai, visuomet parengta.

BUM! BUM! Aš vos neapkurtau. Be abejo, Nedas puikus šaulys — bet ir aš galėčiau toks būti, jei vietoj smegenų turėčiau skaičiavimo mašiną. Jis pramušė skyles abiejose užpakalinėse padangose, ir automobilis, truputį pašliaužęs, pamažėle sustojo. Aš lėtai išlipau, o Nedas kaip žaibas nukūrė prie jų mašinos. Šį kartą plėšikai nė nebandė bėgti. Jų vyriškumo likučiai išgaravo kaip kamparas, kai išvydo teberūkstantį septyniasdešimt penkių milimetrų pabūklo vamzdį Nedo tarpuakyje. Šiuo atžvilgiu robotai šaunūs, ir, reikia manyti, jis sąmoningai paliko kyšoti tą vamzdį. Robotų mokykloje tikriausiai bus praėjęs psichologijos kursą.

Automobilyje sėdėjo trise, ir visi pakėlė rankas į viršų it paskutiniajame vesterno kadre. Mašinos grindys buvo klote nuklotos įdomiais mažyčiais lagaminais.

Nė vienas nesipriešino.

Kinas Džou tik suurzgė, kai Nedas pasakė man, kad tikrasis Džou vardas — Stentinas ir kad Elmore jo laukia nesulaukia, seniai paruošę elektros kėdę. Aš pažadėjau Džou-Stentinui, kad su malonumu viską sutvarkysiu dar tą pačią dieną. Tegul jis nė nebando išvengti bausmės, padedant vietinei valdžiai. Likusieji gaujos nariai bus teisiami Kenel Sityje.

Tai buvo pašėlusiai sunki diena.

Vėliau viskas gerokai aprimo. Bilis išėjo iš ligoninės ir dabar dėvi mano senuosius seržanto antsiuvus. Netgi Fetsas sugrįžo, dabar jis retkarčiais būna blaivus ir vengia mano žvilgsnio. Darbo turim nedaug, nes miestas dabar tapo ne tik ramus, bet ir doras.

Nedas naktį eina sargybą, o dieną tvarko laboratoriją ir dokumentus. Gal būt, tai ne pagal taisykles, bet Nedas dėl to nesijaudina. Jis užsilygino visus kulų įdrėskimus ir be paliovos blizgina savo ženklelį. Žinau, robotas negali nei džiaugtis, nei liūdėti, bet Nedas atrodo laimingas.

Galiu prisiekti, kartais girdžiu, kaip jis užia kažką sau panosėje. Bet, žinoma, tai tik motorai ir kiti mechanizmai.

Retkarčiais, kai susimąstau, imu manyti, kad mes esame pirmieji, padarę robotą pilnaverčiu policininku. Iš fabriko dar niekas iki šiol nebuvo atvykęs, taigi tikrai nežinau, ar mes pirmieji, ar ne.

Ir dar kai ką pasakysiu. Aš anaipol neketinu amžinai pasilikti šiame susmukusiame miesteliūkštyje. Ieškodamas naujos tarnybos, jau išsiunčiau keletą laiškų.

Taigi žmonės turės kuo pasistebėti, sužinoję, kas bus jų naujasis policijos viršininkas, kai aš išvyksiu.

SMALSUSIS ROBOTAS

Visa bėda ta, kad Faileris 13B—445—K norėjo sužinoti, ko jam nereikia. Jį domino dalykai, kuriais joks robotas neturėtų domėtis, juo labiau tyrinėti. Bet Faileris buvo visai kitokio tipo.

Nemalonus nuotykis su blondine iš dvidešimt antro skyriaus jį turėjo gerokai pamokyti. Su glėbiu knygų jis atidūzgė iš saugyklos ir, eidamas per dvidešimt antrą skyrių, išvydo ją besilenkiant prie apatinės lentynos.

Faileris sulėtino žingsnį, stabtelėjo truputėlį atokiau ir įsmeigė į ją keistai spindinčias metalines akis.

Merginai pasilenkus, trumpas sijonukas pakilo, ir pasirodė ilgos kojos su nailoninėm kojine. Roboto visai neturėtų dominti tos pašėlusiai patrauklios kojos, o vis dėlto sudomino. Jis stovėjo ir spoksojo, kol blondinė staiga atsigrėžė, pajutusi įdėmų jo žvilgsnį.

— Jei tu būtum žmogus, Basteri, — tarė ji, — skelčiau tau antausį. O tu tik robotas, tad norėčiau bent žinoti, ką įdomaus išvydo tavo mažiukės fotoninės akys?

Nė mikrosekundės nedvejodamas, Faileris atsakė:

— Jūsų kojines siūlė persikreipusi. Tada pasisuko ir nudūzgė sau.

Nustebusi blondinė pakraipė galvą, pasitaisė nelemtąją kojine ir pasigėrėjo: matai, kokia tobulybė ta elektronika.

Ji būtų be galo nustebusi, jei būtų žinojusi, kur žiūrėjo Faileris. Jis juk spoksojo į jos kojas. Žinoma, jis nemelavo jai atsakydamas, nes nesugebėjo meluoti, bet vis dėlto jam rūpėjo anaip tol ne nusišukusi siūlė. Faileris sprendė problemą, kokia nebuvo iškilusi jokiam kitam robotui.

Meilė, romanai ir seksas jį domino kaskart vis labiau ir labiau. Savaime suprantama, jis domėjosi grynai mokslo tikslais, bet vis dėlto domėjosi. O smalsumas Veneros valdomis kilo visų pirma dėl jo darbo pobūdžio.

Failerio sistemos robotai labai sumanūs, tokių nedaug tegamina. Jų galima rasti tik stambiausiose bibliotekose, ir prižiūri jie pačias sudėtingiausias kolekcijas. Pavadinę juos vien bibliotekininkais, pažemintume visų bibliotekininkų autoritetą ir pernelyg sumenkintume jų darbą.

Be abejo, skirstant knygas į lentynas arba žymint korteles, nereikia būti labai protingam, ir tokį darbą jau seniai dirba paprasčiausi ratiniai Ai-Bi-Em robotai. O sisteminti žmogaus žinias yra nepaprastai sunku. Šis darbas galų gale buvo pavestas Faileriams, nes jų metaliniams pečiams jį kur kas lengviau pakelti, negu trapiems žmonių bibliotekininkų pečiams.

Be visapusiškos atminties, Faileriams būdingos savybės, paprastai susijusios su žmogaus protu, pavyzdžiui, abstrakčios asociacijos. Paprašyk jo vienos srities knygų, jis tuoj pagalvos apie kitokias knygas, kur šia tema irgi rasi medžiagos. Tik paminėk ką, jis tuoj susidaro sistemą ir pateikia kuo apčiuopiamiausiu būdu — atbogina kalną knygų. Šie bruožai paprastai yra būdingi žmogui — *homo sapiens*. Dėl jų žmogus pranoko savo giminaičius iš gyvojo pasaulio. Ir jei Faileris turėjo daugiau žmogiškų bruožų už kitus robotus, tuo galima apkaltinti tik jo kūrėją — žmogų.

Bet jis niekam nepriekaištavo, tik viskuo domėjosi. Visi Faileriai kuo nors domisi — taip sukonstruoti. Faileris 9B—367—0, Taškento universiteto bibliotekininkas, turėdamas begalę lingvistinės medžiagos, susidomėjo kalbomis. Jis mokėjo tūkstančius kalbų ir dialektų, kokių tik buvo randama atspausdintų, ir lingvistų buvo laikomas dideliu autoritetu. To jis pasiekė savo bibliotekos dėka. O Faileris 13B, tas, kur žiūrėjo į kojas merginai, dirbo dulkėtuose Naujojo Vašingtono koridoriuose. Čia jis naudojosi ne tik naujinteliais mikrofilmais, bet ir tonomis antikinių knygų, spausdintų prieš kažin kiek šimtmečių.

Daug įdomių dalykų Faileris rado tų senų laikų knygose.

Iš pradžių jis nesusigaudė, kas ta meilė, romanai ir iš to sekančios dvasinės ir fizinės kančios. Jis niekur nerado suprantamo ar deramo šių terminų apibrėžimo, ir jam pasidarė be galo smalsu. Kuo toliau, tuo jam darėsi smalsiau, ir galop jį suėmė azartas. Niekam nežinomas pasaulyje, jis tapo

didelis meilės dalykų žinovas.

Dar pačioje pradžioje Faileris pamatė, kad meilė — pati subtiliausia žmogaus veikla. Todėl viską laikė paslapyje ir, ką sužinojęs, dėjosi į talpas elektronines savo smegenis. Beveik tuo pačiu metu jis suprato, kad papildyti knygų faktus galima iš gyvenimo. Taip ir įvyko, kai Zoologijos skyriuje jis užtiko apsikabinusią porelę.

Greitai pasitraukęs į šešėlį, Faileris nustatė savo klausos aparatą visu pajėgumu. Dialogas, kurį išgirdo, buvo, švelniai tariant, neįdomus. Blankus ir menkas šešelis meilės pokalbių, kuriuos jis žinojo iš knygų. Šis sugretinimas buvo svarbus ir pamokantis.

Dabar, tik radęs progą, Faileris visada klausydavosi vyro ir moters pokalbių. Jis taipogi mėgino pažvelgti į moteris vyrų akimis ir atvirkščiai. Dėl to taip apžiūrinėjo ir blondinės iš dvidešimt antrojo skyriaus apatinę kūno dalį.

Dėl to paties jis galų gale iškrėtė ir lemtingąją kvailystę.

Po kelių savačių vienas mokslininkas, kuriam prireikė Failerio pagalbos, susidėjo ant stalo krūvelę popierių. Viena kortelė išslydo ir nukrito ant grindų. Faileris ją paėmė ir grąžino mokslininkui, kuris murmėdamas padėkojo ir įsikišo į kišenę. Kai mokslininkas išėjo, gavęs reikiamų knygų, Faileris atsisėdo ir atkūrė kortelės turinį. Ją buvo matęs tik akimirka, be to, dar ir apverstą, bet Faileriui ir tiek pakako. Jo smegenys buvo užfiksavusios kortelės vaizdą. Faileris ilgai galvojo, ir jam kilo viena mintis.

Toji kortelė — tai pakvietimas į maskaradą. Faileris buvo gerai susipažinęs su šiuo pasilinksminimo būdu — dulkinuose romanuose buvo daugybė apie juos prirašyta. Žmonės į maskaradus eidavo, persirengę įvairiais romantiškais herojais.

Kodėl ir jam nenuėiti, persirengus žmogumi?

Kai tik ši mintis užvaldė Failerį, jis jau nebeįstengė jos atsikratyti. Taip galvoti robotui nederėjo, o taip daryti — juo labiau. Bet Faileriui rodėsi, kad tokiu būdu peržengtų barjerą, skiriantį jį nuo meilės paslapčių. Todėl jam dar labiau knietėjo nueiti. Ir jis, aišku, nuėjo.

Pirktis kostiumo jis, žinia, neišdrįso, tačiau sandėlyje buvo visokių senoviškų portjerų. Iš siuvimo knygos jis išmoko siūti, o kitoje knygoje rado tinkamą kostiumo piešinį. Pats likimas lėmė eiti į balių, persirengus kavalieriumi.

Stangrioje kortelėje smailia plunksna jis parašė tikslią pakvietimo kopiją. Kaukę pasidarė dviejų dalių — veidas, pusiau pridengtas domino; tokiam talentingam robotui, su tokiomis techniškomis galimybėmis tai buvo visai nesunku. Dar gerokai prieš maskaradą jis jau buvo pasirengęs. Paskutinėmis dienomis jis mokėsi madingiausių šokių ir skaitė apie maskaradus.

Faileris taip buvo apsėstas tos idėjos, kad nė karto nesusimąstė, kas bus. Jis jautėsi esąs mokslininkas, studijuojąs tam tikrą gyvūnų rūšį. Žmogų, tiksliau, moterį.

Pagaliau atėjo lauktasis vakaras; Faileris išėjo iš bibliotekos vėlai, pasikišęs po pažasčia knygų ryšulėlį, tik ten, žinoma, buvo ne knygos. Niekas nepastebėjo, kaip jis dingo tarp medžių šalia bibliotekos. Jei ir būtų kas pastebėjęs, vis tiek nebūtų pamanęs, kad elegantiškas džentelmenas, po valandėlės pasirodęs takelyje, yra tas pats. Tik gniužulas vyniojamo popieriaus liko nebylus persirengimo liudininkas.

Failerio elgsena dabar buvo tokia, kokios galima tikėtis iš tobuliausio roboto, puikiai išstudijavusio savo vaidmenį. Šokdamas po tris pakopas iš karto, jis lengvai užbėgo laiptais į viršų ir šauniai pateikė kvietimą. Salėje jis nudrožė tiesiai prie baro ir išlenkė tris taures šampano, kuris plastmasiniu vamzdeliu pateko į rezervuarą krūtinėje. Tiktai tuomet nukreipė akis į salėje susirinkusias gražuoles. Tai buvo naktis, skirta meilei.

Iš visų moterų tik viena patraukė jo akį. Faileris išsyk pajuto, kad ji — vakaro karalienė, vienintelė, verta jo dėmesio. Argi galėjo jis pasielgti kitaip, negu tie penkiasdešimt tūkstančių herojų iš seniai užmirštų knygų?

Kerolė Ana van Dem, kaip paprastai, nuobodžiavo. Ji buvo su kauke, bet niekas negalėjo paslėpti išvaizdžių jos kūno linijų.

Visi jos garbintojai, taip pat su kaukėmis, sukiojosi aplinkui, svajodami apie jos jaunystę ir tėvo turtus. Visa tai Kerolei buvo per daug pažįstama, ir ji vos susilaikė nežiovavusi.

Staiga gerbėjų būrį mandagiai, bet ryžtingai praskyrė platūs nepažįstamojo pečiai. Nelyginant liūtas vilkų gaujoje jis praėjo pro visus ir atsistojo priešais ją.

— Šitas šokis mūsų, — žemu balsu ištarė jis reikšmingai. Tiesiog automatiškai ji atsirėmė į jo ranką, negalėdama atsilaikyti prieš šį vyrą su keistai spindinčiomis akimis. Tuo pat jie jau šoko valsa ir jautėsi tarsi rojuje. Jo raumenys buvo it plieniniai, bet šoko jis lengvai ir grakščiai kaip koks dievaitis.

— Kas jūs?—sušnibždėjo ji.

— Jūsų princas. Atėjau išsivesti jūsų iš čia, — sukuždėjo jai į ausį.

— Jūs kalbate kaip pasakoje, — nusijuokė ji.

— Tai ir yra pasaka, o jūs — jos herojė.

Jo žodžiai pervėrė ją, ir ji pajuto, kaip per kūną perbėgo elektros srovė. Taip iš tiesų ir buvo, trumpas sujungimas. Tyliai jai šnabždėdamas žodžius, kuriuos ji visą gyvenimą troško išgirsti, jis lyg burtininkas pro didžiąsias duris nusivedė ją į balkoną. Žodžius palydėjo veiksmai — jo karštos lūpos nudegino josios. Kur nenudegins, jei termostatas rodė šimtą du laipsnius temperatūros¹.

— O, atsisėskim, — sušnibždėjo ji, alpdama nuo aistros. Jis atsisėdo šalia ir švelniai, tačiau kartu stipriai suspaudė jos rankas. Jie kalbėjosi kaip kalba įsimylėjęliai, kol jos dėmesį patraukė suskambusi muzika.

— Vidurnaktis, — atsikvėpė ji, — laikas nusiimti kaukes, mielas.

Ji nusimetė savąją, tačiau jis to nepadarė.

— Klausyk, — tarė ji, — tu taip pat privalai nusiimti kaukę.

Tai jau buvo komanda, ir, žinoma, robotas negalėjo nepaklusti. Šauniu mostu jis nusiplėšė kaukę.

Kerolė Ana sukliko, po to ją apėmė pyktis.

— Kas čia per juokai? Atsakyk, tu skardine!

— Tai meilė, brangioji. Vien meilė atvedė mane šįvakar į tavo glėbį.

Atsakė jis teisybę, tik stilius buvo to kavalieriaus, kuriuo jis buvo apsirengęs.

Kerolė Ana vėl suriko, išgirdusi savo mylimiausiojo žodžius iš šaltų elektroninio prietaiso lūpų. Ji suprato, kad iš jos žiauriai pasijuokta.

— Kas tave čia pasiuntė? Sakyk? Ką reikia visas šitas maskaradas“? ATSAKYK! ATSAKYK, tu susisukusių vielų krūva?!

Faileris norėjo surūšiuoti klausimus ir atsakyti į kiekvieną atskirai, bet ji*neleido jam nė prasižioti.

— Dar niekas man nebuvo taip biauriai padaręs! Atsiųsti tave čia, persirengusį žmogum! Tu — robotas. Niekas! Dvikojė Ai-Bi-Em mašina su garsiakalbiu! Kaip tu gali dėtis žmogum, jei esi tik robotas?!

Staiga Faileris pašoko ir sugergždė:

— Aš esu robotas.

Tai jau buvo ne švelnus meilės balsas, o kupinas nevilties mechaninis gergždimas. Elektroninėse Failerio smegenyse pašėlusiu greičiu skriejo mintys, ir visos sukosi apie vieną ir tą patį.

„Aš esu robotas... robotas... veikiausiai buvau pamiršęs, kad esu robotas... O ką gi čia robotui veikti su moterim... robotas negali bučiuoti moters... moteris negali mylėti roboto... o juk ji pasakė, kad myli mane... ir vis dėlto aš esu robotas... robotas...“

Krūptelėjęs jis nusigrėžė nuo merginos ir nužvangėjo tolyn. Eidamas plėšė nuo savęs drabužius ir plastmasines kūno dalis ir mėtė jas žemėn. Jo takas buvo nužymėtas drabužių skiautėmis, ir jau už šimto žingsnių iš jo teliko nuogas plieno gabalas, kaip tą dieną, kai buvo pagamintas. Per sodą jis nuėjo į gatvę, o mintys jo galvoje sukosi vis smarkiau ir smarkiau.

¹ Pagal Celsijų 40°

Prasidėjo nebekontroliuojama reakcija, ji apėmė ne tik smegenis, bet ir kūną. Kojos pradėjo sparčiau žingsniuoti, motorai dar greičiau suktis, o centrinis tepalo siurblys jo krūtinėje daužėsi tiesiog klaikiai.

Staiga Faileris pakėlė rankas ir žvangėdamas trenkėsi ant žemės. Galva jis pataikė į granitinius laiptus, ir jų kampas įlenkė ploną apvalkalą. Sudžingsėjo metalas. Sudėtingoje elektros grandinėje, sudarančioje jo smegenis, įvyko trumpas susijungimas.

Robotas Faileris 13B—445—K mirė.

Taip buvo parašyta raporte, kurį mechanikas nusiuntė kitą dieną. Teisingiau sakant, ne mirė, bet buvo visiškai sugedęs, nebepataisomai.

Tačiau keista, — tas pats žmogus, apžiūrėjęs metalinį lavoną, pasakė visai ką kita.

Apžiūrėti jam padėjo antrasis mechanikas. Jis atsuko varžtus ir ištraukė sugedusį tepalo siurblį.

— Va kur sugedę, — pasakė jis. — Siurblys. Perlūžo stūmoklis, ir siurblys užsikimšo; kėliai, nebegaudami tepalo, sulinko, tada robotas pargriuvo ir susitrenkė galvą.

Pirmasis mechanikas nusišluostė riebaluotas rankas ir apžiūrėjo sugedusį siurblį. Po to žvilgterėjo į žiojėjančią skylę krūtinėje.

— Atrodo, lyg jam širdis būtų plyšusi.

Juodu nusijuokė, ir mechanikas numetė siurblį į kampa, kur buvo pilna sugedusių, aplūžusių ir jau niekam nereikalingų mechanizmų.

DAILININKO PORTRETAS

„11.00!!! — ragino raštelis, prisegtas dešiniajame viršutiniame braižomosios lentos kampe. — Į MARTINO KABINETĄ!“

Storo geltono popieriaus lape jis pats išvedžiojo septinto numerio teptuku su juodžiausiu tušu dideles raides, didelius žodžius..

Viskas baigta. Peksas mėgino įtikinti save, kad čia tik paprastas Martino manevras: barimas, papeikimas ar išpėjimas. Apie tai jis mąstė, rašydamas raides, ir tą akimirką, kai mis Fink primerkė didžiules vandeningas akis ir kimiai sušnibždėjo: „Misteri Peksai, užsakymas jau atliktas, šiandien bus, pati ant stalo mačiau pranešimą. Modelis „Markas—IX“.

Modelis „Markas—IX“. Jis žinojo, kada nors tai atsitiks, bet nesiryžo to pripažinti ir tiktai apsigaudinėjo, tvirtindamas, kad jie be jo neapsieis. Jo rankos gulėjo ant stalo, raukšlėtos, senatviškos rankos, nusėtos tamsių taškelių, išteptos rašalu ir su amžina nuospauda vidinėje smiliaus pusėje. Kiek metų tie pirštai spaudė pieštuką ar teptuką? Jis nenorėjo nė prisiminti. Be abejonės, perdaug ilgai... Jis sugniaužė rankas, stengdamasis nematyti, kaip jos kreta.

Pas Martiną reikės eiti dar už valandos — marios laiko, jis dar spės pabaigti apsakymą.

Nuo pluošto viršaus jis paėmė lapą su iliustracijomis, prisitraukė prie savęs ir susirado scenarijų. Apsakymo „Meilė prerijoje“ trečias puslapis. „Tikrų Reindžlendo meilės istorijų“ liepos mėnesio numeriui. Knygos apie meilę su gausybe iliustracijų visada jam labai lengvai klodavosi. Mis Fink savo dideliu plokščiu varitapu išspausdinus begalę pavadinimų ir dialogų, beveik pusė darbo buvo padaryta. Pirmas scenarijaus lapas:

Šeimyninė scena: Džudė verkia, Robertas įtūžęs.

Pirmame plane Džudės galva, DYDIS TRYŠ, — mėlynu pieštuku jis greitai nupiešė reikiamo dydžio ovalą, o toliau — Roberto figūros kontūrus. Ranka pakelta, kumštis sugniaužtas — štai jums ir rūstybė. Darbą užbaigs robotas „Markas—VIII“ — komiksų dailininkas. Peksas įkišo lapą į mašinos laikiklį, bet greitai vėl ištraukė. Mat, užmiršo nupiešti kontūrus dialogui. Avingalvis! Brūkštelėjęs mėlynu pieštuku, nupiešė apskritimus ir pažymėjo vietą uodegytėms.

Kai jis paspaudė mygtuką, tamsioji mašina sugaudė ir atgijo, jos viduje užsidegė elektroninės lempos. Peksas spustelėjo galvų mygtuką. Iš pradžių mergaitė — MOTERS GALVA IŠ PRIEKIO, DYDIS TRYŠ, NULIŪDUSI, HEROJĖ.

Žinoma, visos komiksų merginos turi vienodus veidus, ir pastaba HEROJĖ reiškė komandą mašinai nedažyti plaukų. NUSIKALTĖLEI jie būtų buvę juodi: juk visų nusikaltėlių juodi plaukai, o piktadarių vyrų — ir ūsai, kad būtų galima juos atskirti nuo herojų. Mašina sugaudė, rinkdama štampą, paskui spragtelėjo ir ant nupiešto ovalo žlegtelėjo gumini reikiamo dydžio atspaudą. VYRO GALVA. IŠ PRIEKIO, DYDIS ŠEŠI, NUSIMINĘS, HEROJUS — mažesnio dydžio guminis štampas nusi-leido ant popieriaus, palikęs atspaudą viršūnėje rato, esančio virš figūrėlės. Tiesa, scenarijuje kalbama apie įtūžį, bet tam tarnauja pakeltas kumštis: juk komiksuose veidai būna tik laimingi arba nusiminę.

„Gyvenime viskas sudėtingiau“, — pagalvojo Peksas pats sau. Ši paprasta mintis jam ateidavo bent kartą per dieną, kai jis sėdėdavo prie mašinos. „VYRO FIGŪRA, DARBINIS KOSTIUMAS“, — nustatė jis ciferblate, tada paspaudė mygtuką „Piešk!“. Akies moju ant popieriaus nusi-leido mechaninė ranka su plunksna ir pagal nubrėžtas kontūro linijas ėmė mikliai piešti žmogaus figūrą su kostiumu. Mirksėdamas Peksas sekė, kaip plunksna nupiešė raukšles žmogaus kaktoje pagal pavyzdį, kuris nesikeitė jau penkiasdešimt metų, tada skubiai nubrėžė apykaklę ir kaklaryšį, o vėliau dviem brūkšniais sujungė rūpestingai nupieštą liemenį su štampuota galva. Akimirksniu plunksna peršoko prie rankovės ir sustojo. Pasigirdo skambutis, ir dulkėtame raudoname panylyje užsidegė žodžiai: „PRAŠOM INSTRUKCIJOS!“ Dailininkas piktai bakstelėjo mygtuką su užrašu „Kumštis“. Panelis užgeso, ir plunksna paklusniai nupiešė kumštį.

Peksas pasižiūrėjo į kruopštų piešinį ir atsiduso. Mergina neatrodė per daug nelaiminga; jis padažė plunksną į tušą ir akyse pripiešė po ašarą. Dabar geriau. Tačiau antrasis planas atrodė per tuščias, nors čia buvo pripiešta teksto rutulių, tarsi priklijuotų prie burnos kiekvienai figūrai. Peksas mašinaliai spustelėjo mygtuką „KONTŪRAI“, ir mechaninė plunksna, nusileidusi žemyn, nubrėžė du rutulius tekstams, ir pripiešė kiekvienam mažytę uodegėlę, parodančią, iš kurio burnos žodžiai eina. Bet kažkuo reikėjo užpildyti užpakalinį planą. Dailininkas paspaudė mygtuką 473, kuris, kaip žinojo iš patyrimo, piešdavo vaizdą „NAMO LANGAI SU NĖRINIŲ UŽUOLAIMOMIS“. Plunksna greitai nusileido ir ėmėsi darbo, automatiškai prisitaikiusi pagal tą mastelį, kuris tiktų prieš langą stovinčiai vyriškai figūrai. Peksas paėmė scenarijų ir perskaitė toliau:

Džudė krinta ant sofos, Robertas bando ją nuraminti, iširdusi motina įsiveržia į kambarį.

Tame kadre reikėjo parašyti keturias eilutes, todėl kai nupieš tris apskritimus tekstams, vietos beliks tik vienam stambiam planui. Peksas daug negalvojo dėl piešinio, kaip būtų padaręs kitąkart, o ėmėsi šablono. Šiandien jis jautėsi labai labai pavargęs. „NAMAS, MAŽAS, ŠEIMA“ — popieriuje atsirado mažutis kotedžas, iš kurio lindo lauk trijų teksto apskritimų uodegytės. Tegul tie prakeikti skaitytojai patys susigaudo, kas ką kalba.

Apsakymas buvo baigtas kaip tik vienuoliktą valandą. Peksas atidžiai sudėliojo piešinių lapus, įdėjo scenarijų į segtuvą ir nuvalė mašinos plunksną — jei užmiršdavo nuvalyti, tušas visada uždžiūdavo ant plunksnos galiuko.

Bet štai jau vienuoliktą — laikas eiti pas Martiną. Peksas bandė nutolinti tą baisų momentą: užsiraitoja rankoves ir vėl nuleidžia, užkabina savo žalią priekaktį ant lempos rankenėlės ir vėl nuima, tačiau išvengti susitikimo su Martinu buvo neįmanoma, Palengvėle atsitiesė, praėjo pro mis Fink, darbščiai barškinančią savo varitapu, ir pro praviras duris įžengė į Martino kabinetą.

— Na ką jūs, Lui, — saldžiu balsu kalbėjo Martinas į telefono ragelį. — Jei viskas tik dėl to, kad norit pasikliauti kažkokio skursnos platintojo Kanzas Sityje garbės žodžiu, tai kodėl nepatikėti manuoju? Visiškai teisingai... Žinoma... Teisingai, Lui. Tada aš dar kartą skambteisiu ryt rytą... ir tau taip pat... sveikinimai Elenai. — Jis metė telefono ragelį ir rūščiai įsmeigė į Peksą savo mažas akutes,

— Kas atsitiko?

— Man pranešė, kad norite pakalbėti su manim, misteri Martinai.

— Taip, taip, — burbtelėjo Martinas. Apkramtyto pieštuko galiuku jis nusibraukė pleiskaną nuo pakaušio ir ėmė siūbuoti į šalis fotelyje.

— Biznis yra biznis, Peksai, jums tas gerai žinoma, o nenumatytos išlaidos nepalaujamai auga. Popierius... Žinote, kiek kainuoja tona popieriaus? Mes turime griebtis įvairiausių gudrybių...

— Jei jūs ketinate man vėl sumažinti algą, misteri Martinai, tai aš nemanau, kad galėsiu... Gal būt, jei tik labai labai nedaug...

— Aš ketinu jus visiškai atleisti. Pirkau „Marką—IX“, norėdamas sumažinti išlaidas, ir jau pasamdžiau merginą prie jo dirbti.

— Be reikalo taip darote, misteri Martinai, — skubiai prakalbo Peksas, jausdamas, kad liežuvis pinasi ir kad jo balsas skamba maldaujamai. — Tikrai manau, kad susitvarkysiu su mašina, tiktai leiskite man keletą dienų pasimokyti...

— Neįmanoma. Pirma, merginai aš moku tik grašius, nes ji visai dar vaikas ir tai jos pirmoji alga, o antra, ji baigė mokyklą, kur mokė, kaip dirbti prie tokios mašinos; ji gali varyti komiksus kaip iš pyркės. Jūs žinote, Peksai, aš ne niekšas, bet biznis yra biznis. Štai ką padarysiu: šiandien antradienis, o aš sumokėsiu iki savaitės galo. Na, kaip? O išeiti galite jau dabar.

— Labai kilniaširdiška, ypač po aštuonerių darbo metų, — tarė Peksas, iš paskutiniųjų stengdamasis kalbėti kuo ramesniu balsu.

— Tikrai, kitaip aš negalėčiau padaryti, — Martinas iš prigimties turėjo imunitetą nuo sarkazmo.

Ūmai Peksas skaudžiai pajuto visko netenkąs, jo krūtinėje kažkas nutrūko. Viskas baigta! Martinas jau vėl kalbėjo telefonu, ir Peksui nebebuvo ką sakyti. Jis išėjo iš kabineto, stengdamasis laikytis tiesiai, ir išgirdo, kaip mis Fink rašomoji mašinėlė akimirksnį liovėsi stuksėti. Dabar jos

matyti jis nenorėjo, nenorėjo žiūrėti į tas švelnias drėgnas akis. Ir, užuot grįžęs į studiją, kad netektų praeiti pro jos stalą, jis išėjo į koridorių. Pamažėle uždarė duris ir sustojo, prisišliejęs prie durų nugara, bet tuoj pagalvojo, kad per matinį stiklą matyti jo siluetas, ir skubiai nuėjo pirmyn.

Už kampo buvo pigus baras, kuriame Peksas po kiekvienos algos gerdavo alų, ir dabar patraukė ten.

— Labas rytas, sveiki atvykę... eee... misteri Peksai, — robotas barmenas mechaniškai pasveikino, akimirka susvyravęs dėl kliento pavardės. — Ko įpilti? Kaip visada?

— Ne, ne kaip visada, tu plastmasės ir vielų dėžė, pigi operetinio airio imitacija. Duok man dvigubą viskio.

— O, sere, jūs kaip visad puikiai nusiteikęs, — atsakė robotas ir taip linktelėjo iš elektroninio mandagumo, kad net jo arkliški karčiai stryktelėjo aukštyn. Mechaninėje jo rankoje atsirado butelis; į stiklinę jis įpylė tiksliai atseiktą porciją viskio.

Vienu mauku Peksas išgėrė, ir jo kūną užliejo neįprasta šiluma, ištirpdžiusi šalto abejingumo kiautą, kuriuo jis norėjo apsidengti. Viešpatie, viskas baigta, viskas baigta. Dabar jo lemtis — senelių prieglauda, jį galima laikyti mirusiu.

Yra dalykų, apie kuriuos geriau negalvoti. Tai vienas iš jų. Po pirmos porcijos viskio sekė antra. Pinigai jau nebeteko reikšmės, vis tiek po šios savaitės jų daugiau neuždirbs. Alkoholis mažumėlę susilpnino skausmą. Ne, geriau grįžti atgal į studiją, kol ta mintis visai jo neužvaldė. Paimti savo daiktus nuo stalo, o iš mis Fink — savaitės uždarbio čekį. Jis žinojo, kad čekis jau paruoštas; kai ko nors Martinui nebereikėdavo, jis pasistengdavo atsikratyti tuo balastu kaip galima greičiau.

— Į kurį aukštą? — kažkur iš lifto kabinos atsklido balsas.

— Eik velniop! — riktelėjo Peksas. Anksčiau jis nė nepastebėdavo, kokia gausybė robotų aplinkui. Kaip jis dabar jų neapkentė!

— Atleiskite, sere, bet jums reikiamos firmos šitame pastate nėra. Jūs patikrinote žinyne?

— Dvidešimt trečias, — pasakė jis, ir jo balsas virptelėjo. Gerai, kad lifte daugiau nieko nebuvo. Durys užsivėrė.

Durys iš koridoriaus į studiją buvo atlapos, — jis jau buvo įžengęs į kambarį, kai suprato, kodėl, — bet dabar buvo vėlu pasukti atgal. „Markas—VIII“, kuri jis popino tiek daug metų, gulėjo kampe ant šono. Viena jo pusė — ta, kuri anksčiau buvo prigludusi prie sienos, buvo visa dulkina.

„Na ir gerai“, — pamanė Peksas, suprasdamas, jog kvaile neapkęsti mašinos, bet vis dėlto džiaugdamasis, kad ją taip pat išmeta lauk. Vietoj jos stovėjo kažkoks aparatas pilku apdangalu. Jis kone siekė lubas ir atrodė didingai, visai kaip seifas.

— Viskas įjungta, misteri Martinai, galima imtis darbo, ir, kaip žinote, jūs turite šimtaprocentinę garantiją iki gyvos galvos. Aš tik norėčiau pademonstruoti, kokia įvairiapusiška yra jūsų mašina.

Kalbantysis buvo pilku kombinezonu, tokios pat spalvos, kaip ir mašina, blizgantį atsuktuvą jis naudojo kaip rodyklę. Į mašiną paniūromis žiūrėjo Martinas, o už jo stovėjo mis Fink. Studijoje buvo dar vienas žmogus — lieknutė jauna mergina rožiniu megztuku, abejingai žiautarojanti kramtomąją gumą.

— Duokite „Markui—IX“ kokią nors sunkią užduotį, misteri Martinai. Sakysim, viršelį vienam jūsų žurnalui, žodžiu, ko, jūsų nuomone, jokia kita mašina negalėjo seniau padaryti, o paprastos mašinos negali ir dabar...

— Fink! — riktelėjo Martinas, ir sekretorė pribėgo prie jo su pluoštu iliustracijų ir mažų spalvotu eskizu.

— Liko vienas viršelis, misteri Martinai, — pasakė ji tyliai, — bet jūs pavedėte tą darbą misteriui Peksui...

— Po velnių, — suurzgė Martinas, ištraukė lapą jai iš rankų ir atidžiai apžiūrėjo. — Tai mūsų geriausios knygos viršelis, aišku? Mes negalime leisti, kad kažkoks amatininkas dėmėtų jį savo guminiais antspaudais. Bent jau ne „Karo asų šiuolaikiniame kare“ viršelį.

— Sere, jums visai nėra ko nerimauti, garbės žodis, — pasakė žmogus pilku kombinezonu,

atsargiai ištraukdamas lapą iš Martino pirštų. — Dabar aš jums pademonstruosiu, koks įvairiapusiškas yra „Markas—IX“, — tuo vargiai patikėsite, patys nepamatę, kaip jis dirba. Kvalifikuotas operatorius išdėsto visą reikiamą informaciją Marko juostoje eskizo arba aprašymo pagrindu, ir kas kartą rezultatai jus apstulbins. — Iš šono į mašiną buvo įmontuotas panelis su gausybe klavišų, panašių, kaip rašomosios mašinėlės; žmogus atsisėdo prie jo ir pradėjo spausdinti. Balta perforacinė juostelė nuvingiavo iš aparato, susirangydama pintinėje.

— Jūsų naujoji operatorė yra susipažinusi su mašinos kalba ir gali paversti bet koki meninį vaizdinį arba idėją standartiniais simboliais, pažymėtais juostelėje. Perforacinę juostelę galima patikrinti ir ištaisyti, laikyti arba pakeisti, ji gali būti vėl panaudojama prireikus. Štai čia užrašiau, koki turinį reikia įdėti, ir dabar paskutinis klausimas — kokio stiliaus turi būti piešinys?

Martinus suglumęs krenkštelėjo.

— Jūs nustebote, sere, tiesa? Taip aš ir maniau. „Markas—IX“ savo atmintyje turi būdingus visų didžiųjų Aukso amžiaus meistrų stilius. Galite naudotis Kaberto ar Kanifo, Guinto arba Bario stiliais. Jei norite dirbti su figūromis — jūsų žinioje Raimondo stilius, o meilės intrigoms puikiai tinka Dreiko dvasia.

— O Pekso stilius?

— Atleiskite, bet aš nežinau...

— Cha! Cha! Cha! Aš tik pajuokavau. Puiku, veikite. Norėčiau Kanifo stiliaus.

Peksa išpylė karštis, po to nukrėtė šurpas. Mis Fink susidūrė su jo žvilgsniu ir nusigrėžė, nudelbusi akis žemyn. Jis sugniaužė kumščius, ėmė mindžikuoti, stojosi čia ant vienos kojos, čia ant kitos, ketindamas išeiti, bet vis klausėsi pokalbio. Išeiti negalėjo, bent jau dabar.

— ...juostelė įkišama į mašiną, o popieriaus lapas padedamas kaip tik pačiame stalo centre. Paspaudžiate ciklo mygtuką. Svarbu paruošti perforacinę juostelę, o vėliau viskas taip paprasta, kad mašiną gali valdyti trejų metų vaikas. Paspaudžiate mygtuką ir pasitraukiate į šoną. Dabar šios genialios mašinos viduje analizuojami įsakymai ir kuriamas vaizdas. Elektroninėje mašinos atmintyje surinkti visų daiktų ir reiškinių vaizdai, kuriuos kada nors žmogus yra piešęs ar matęs. Visa, kas reikalinga piešiniui, mašina atrenka eilės tvarka ir perduoda kolatoriaus ekranui. Kai paskutinis piešinio variantas baigtas, pasirodo signalas — štai kaip tik jis, — ir mes pamatome piešinį va šitame ekrane.

Martinus pasilenkė, žvilgterėjo į ekraną ir patenkintas sumurkė.

— Idealu, ar ne tiesa? Bet jeigu operatoriui dėl ko nors vaizdas nepatinka, galima jį pakeisti štai šiomis kontrolinėmis rankenėlėmis. Gavus norimą vaizdą, paspaudžiamas spausdinimo mygtukas, piešinys perkeliamas į plastiko juostą, kurią kiek nori, tiek naudok, nes ji užtaisyta statišku užtaisu, kad laikytųsi miltelių pavidalo tušas. Vienas prisilietimas — ir vaizdas perkeliamas į popieriaus lapą.

Nenatūraliai suvaitojęs, pneumatinis mašinos mechanizmas nuleido žemyn stačiakampę dėželę su blizgančia ašimi ir prispaudė prie popieriaus lapo. Pasigirdo šnypštimas, ir pro šoną išsiveržė garas. Tuomet šampas vėl pakilo, ir žmogus su kombinezonu paėmė baigtą piešinį.

— Argi ne šedevras? — paklausė jis šypsodamasis. Martinus krenkštelėjo.

Peksa pažvelgė į piešinį ir nebegalėjo atplėšti akių; jam vos nepasidarė bloga. Viršelis buvo ne tik kad geras, tai buvo tikras Kanifas, tarsi didysis menininkas būtų ką tik jį baigęs. Bet siaubingiausia, kad tai buvo Pekso viršelis, jo eskizas. Pagerintas. Peksa niekada nebuvo iš tų, kuriuos vadina genialiais dailininkais, bet buvo geras iliustratorius. Komiksų srityje Jis buvo plačiai žinomas ir daug metų laikomas vienu iš geriausių. Tačiau veiklos laukas siaurėjo, o kai pasirodė mašinos, dailininkams nebeliko kito darbo, išskyrus atsitiktinį ar piešimo mašinos operatoriaus. Jis išsilaikė ilgiau už kitus — kiek metų? — nes jo darbas, nors ir labai senamadiškas, buvo kur kas geresnis, negu bet kurios mašinos, piešančios galvas guminiu antspaudu.

Čia visai kas kita. Net pats sau jis negalėjo dėtis reikalingu ar bent naudingu.

Mašina kur kas jį pralenkė.

Peksa taip sugniaužė kumščius, jog nagai įsmigo į delnus. Atgniaužė rankas, patrynė vieną į kitą ir pastebėjo, kad jos dreba. Mašina buvo išjungta, ir studijoje nieko nebebuvo; jis girdėjo, kaip

priėmimo kambaryje mis Fink stukseno rašomąją mašinėlę. Naujoji mergina kalbėjo Martinui, kad reikia įsigyti kai kurių detalių mašinai. Uždarydamas duris, Peksas spėjo išgirsti, kaip Martinas pasipiktinęs suburbėjo, kad jam niekas nieko nesakęs apie papildomas išlaidas.

Peksas susišildė pirštus po pažastimi, ir veikiai drebulys praėjo. Tada jis kruopščiai prismeigė popieriaus lapą prie piešimo lentos ir pataisė lempą, kad šviesa nekristų į akis. Neskubėdamas nubrėžė kadrus standartiniame komikso lape, paskirstęs jį į šešias dalis, kurių šeštoji buvo didelė, per visą puslapio plotį. Paėmęs į ranką pieštuką, jis darė eskizus be pertraukos, tik kartą atsitiesė ir, priėjęs prie lango, pasižiūrėjo žemyn. Paskui vėl grįžo prie stalo ir temstant baigė darbą tušu. Gražiai išplovė savo senąjį, bet mėgstamą teptuką „Vindzoras ir Niutonas“ ir atsargiai padėjo į dėželę.

Priėmimo kambaryje pasigirdo bruzdesys, gal mis Fink rengėsi išeiti, o gal grįžo naujoji mergina su reikalingomis detalėmis. Šiaip ar taip, jau vėlu, ir jo laikas atėjo.

Skubiai, kad neturėtų kada persigalvoti, Peksas pribėgo prie lango, davėsi į stiklą ir išsoko žemyn iš dvidešimt trečio aukšto.

Mis Fink išgirdo džerškant dūžtantį stiklą ir garsiai suspigo; įėjusi į studiją, suspigo dar kartą. Martinas, bambėdamas, kad triukšmas neleidžia jam dirbti, įėjo jai iš paskos, bet nutilo, pamatęs, kas atsitiko. Stiklo šukės traškėjo jam po kojomis, kai priėjęs pasižiūrėjo pro išmuštą langą. Peksas, mažytis it lėlė, aiškiai buvo matyti susirinkusios minios centre — jis gulėjo ant šaligatvio krašto prie pat grindinio, nenatūraliai susirietęs.

— Dieve mano, misteriai Martinai. Dieve mano, pažvelkite čia... — drebančiu balsu tarė mis Fink.

Martinas priėjo prie jos ir pro petį pažvelgė į lapą ant piešimo lentos. Piešiniai buvo puikiai nupiešti, nuspalvinti su meile ir mokėjimu.

Pirmasis — tai Pekso autoportretas: Peksas palinkęs prie piešimo lentos. Antrame piešinyje jis sėdi ir atsidėjęs plauna teptuką, trečiame — stovi. Ketvirtajame piešinyje dailininkas stovi priešais langą — ryški figūra, gerai apšviesta iš užpakalio. Penktas piešinys — vaizdas iš tariamo taško viršuje: žmogaus figūra, palei pastato sieną krintanti žemyn.

Paskutinis piešinys — su ryškiom, siaubingom detalėm: senukas guli ant automobilio kapoto, įlinkusio ir kruvino; aplinkui žmonės išsigandusiais veidais.

— Tik žvilgtelėkite čia, — su pasibjaurėjimu tarė Martinas, nykščiu baksnodamas į piešinį. — Kai jis šoko pro langą, nukrito ne mažiau kaip per du jardus nuo automobilio. Argi nesakiau, kad jis niekada nemokėjo teisingai piešti detalių?

NEBYLUSIS MILTONAS

Didžiulis autobusas „Greihaundas“ pričiuožė stotelę ir atlapojo duris.

— Springvilis! — pranešė vairuotojas. — Paskutinė stotis.

Keleiviai, grūsdamiesi take tarp sėdynių, subruzdavo lipti laukan į šutrą. Semas Morisonas, likęs vienas sėdėti ant plačios užpakalinės sėdynės, kantriai laukė, kol autobusas ištuštės, tada pasikišo po pažastimi cigarų dėžutę, atsistojo ir žengė prie durų. Išėjus iš salono, kur nuo spalvotų stiklų buvo prieblanda, skaisti saulės šviesa tiesiog akinte akino. Drėgnas Pamisisipio vasaros karštis net kvapą užgniaužė. Semas atsargiai leidosi laipteliais, žiūrėdamas sau po kojomis, ir nepastebėjo žmogaus, stovinčio prie autobuso durų. Staiga kietas daiktas įsirėmė jam į pilvą.

— Ko čia tau reikia Springvilyje?

Mirksėdamas Semas pro akinius su plieniniais apsodais pasižiūrėjo į kresną žaliūką pilka uniforma, kuris laikė įbedęs į jį storą „bananą“. Žaliūko pilvas it koks didžiulis lygus melionas karojo virš diržo, nustumusio ant strėnų.

— Aš pro čia tik pravažiuoju, sere, — atsakė Semas Morisonas ir laisvąją ranka nusiėmė kepurę; buvo matyti trumpai pakirpti žilsterėję plaukai. Jis pasižiūrėjo į tamsų raudoną veidą, žvilgterėjo į auksinį policininko ženklelį, įsėgtą į marškinius, ir... nudelbė akis.

— Na na, kur važiuoji? Nemanyk nuo manęs paslėpti... — vėl sušvogždė tas.

— Į Karteretą, sere. Mano autobusas išeina po valandos. Policininkas kažką sumurmėjo. Sunkiui, švino viduriais „bananu“ pastukseno į dėžutę, kurią Semas laikė po pažastim.

— Ką tu čia turi? Pistoletą?

— Ne, sere. Aš niekad nesinešioju ginklo.

Semas atidarė dėžutę ir parodė policininkui: viduje buvo gabalėlis metalo, keli elektroniniai blokai ir mažutis garsiakalbis; viskas buvo rūpestingai sujungta plonytėlaitėmis vielelėmis.

— Tai... radijo imtuvas, sere.

— Įjunk.

Semas paspaudė svertelį ir atsargiai nuderino imtuvą. Mažutis reproduktorius suplerškėjo, suskambėjo muzika, vos girdima per autobuso motorų burzgimą. Raudonveidis nusijuokė.

— Tikras negro radijo imtuvas! Šlamšto dėžpalaikė.

Paskui vėl šiurkščiu balsu pridūrė:

— Žiūrėk, nepamiršk tuo savo autobusu išsinešdinti iš čia, girdi?

— Taip, sere, — pasakė Semas nutolstančiai, prakaito primirkusiai nugarai ir atsargiai uždarė dėžutę. Tada nuėjo į spalvotųjų laukiamąją salę, bet, eidamas pro langus, pamatė, kad ten tuščia. Gatvėje taip pat nebuvo negrų. Nesustodamas Semas perėjo per laukiamąją salę, pro autobusus asfaltuotoje aikštelėje ir išėjo pro užpakalinius autobusų stoties vartus. Visus šešiasdešimt septynerius metus jis pragyveno Misisipės valstijoje, todėl akimirksniu pajuto, kad čia gero nelauk. Taigi išmintingiausia bus — dangintis kuo toliau. Gatvės pasidarė siauresnės ir purvinesnės. Jis ėjo pažįstamais šaligatviais, kol pamatė, kaip vienas fermos darbininkas sulopytu kombinezonu įžengė pro duris, virš kurių kabojo pajuodusi iškaba „Baras“. Semas nusekė jam iš paskos — iki autobuso išėjimo nusprendė palaukti bare.

— Prašau butelį alaus.

Padėjo monetas ant šlapio, nutriušusio bufeto ir paėmė šaltą butelį. Stiklinės nebuvo matyti. Barmenas nepratarė nė žodžio, niūrom išmušė čekį ir atsisėdo tolimame baro kampe, kur negarsiai burkleno radijas. Šviesos spinduliai iš gatvės skverbėsi pro langus, bet negalėjo išsklaidyti salės prieblandos. Kabinos su aukštomis pertvaromis salės gale atrodė maloniai vėsios. Lankytojų buvo nedaug, jie sėdėjo po vieną, ir priešais kiekvieną ant staliuko stovėjo butelis alaus. Semas nusiyrė tarp glaudžiai sustatytų staliukų ir įėjo į kabiną prie užpakalinių durų. Tik tai tada jis pastebėjo, kad čia jau kažkas yra.

— Atleiskite, aš jūsų nemačiau, — pasakė jis ir jau buvo beinaš atgal, bet žmogus mostu pakvietė sėstis, nukėlė nuo stalo kelioninį krepšį ir pasistatė šalia savęs.

— Abiem užteks vietos, — tarė jis ir pakėlė alaus butelį. — Už susitikimą.

Semas gurkštelėjo iš savo butelio. Nepažįstamasis gėrė nesustodamas, kol nugėrė pusę. Lengviau atsidūsėjęs tarė:

— Biaurus, alus.

— Bet jūs, atrodo, geriate su malonumu, — šypsodamasis pasakė Semas.

— Tiktai todėl, kad jis šaltas ir malšina troškulį. Už butelį „Bado“ arba „Belantino“ atiduočiau dėžę šito alaus.

Nepažįstamasis kalbėjo atžariai, kapodamas žodžius.

— Jūs veikiausiai iš Šiaurės? — paklausė Semas. Dabar, kai akys apsiprato su baro prietema, jis įžiūrėjo, kad tai jaunas mulatas baltais marškiniais su atraitotomis rankovėmis. Jo veide buvo matyti nerimas ir įtampa, kakta išvagota gilių raukšlių.

— Jūs velniškai teisingas. Aš esu iš Šiaurės ir dabar važiuoju atgal...

Jis staiga nutilo ir gurkštelėjo alaus. Kai vėl prabilo, jo balsas skambėjo nepatikliai. — O jūs vietinis?

— Esu gimęs netoliese, o dabar gyvenu Karterete. Čia turiu persėsti iš vieno autobuso į kitą.

— Karteretas — ten, kur yra koledžas?

— Taip. Aš dėstau jame. Jaunuolis pirmą kartą nusišypsojo.

— Vadinasi, mes su jumis kaip ir kolegos. Aš iš Niujorko universiteto, ekonomikos specialistas. — Jis ištiesė ranką. — Čarlzas Raitas. Visi, išskyrus motiną, vadina mane Čarliu.

— Labai malonu susipažinti, — lėtai ir kiek senamadiškai pasakė Semas. — O aš — Semas Morisonas, ir pagal gimimo liudijimą taip pat Semas, o ne Semuelis.

— Mane domina jūsų koledžas. Ketinau jame apsilankyti,

bet... — Čarlis staiga nutilo, išgirdęs gatvėje užiant automobilį, ir palinko į priekį, kad galėtų matyti duris. Tiktai mašinai nuvažiavus, jis atsilošė, ir Semas pamatė smulkius prakaito lašelius ant jo kaktos. Čarlis nervingai gurkštelėjo iš butelio.

— Jūs nesutikote autobuso stotyje storo pilvoto policininko su raudonu snukiu?

— Sutikau. Kai išlipau iš autobuso, jis užkalbino mane.

— Niekšas!

— Nesikarščiukite, Čarli. Jis tik policininkas, vykantis savo pareigas.

— Tik... — Jaunuolis bauriai nusikeikė. — Tai Brinklis. Jūs, tur būt, girdėjęs apie jį — pats nuožmiausias žmogus į pietus nuo Bombingemo. Kitą rudenį jį žada rinkti šerifu. Jis jau klano magistras. Šitoks visuomenės šulas!

— Panašūs pokalbiai jums nieko gero nežada, — ramiai pasakė Semas.

— Tą patį kalbėjo dėdė Tomas, ir, kiek prisimenu, liko vergas iki pat mirties. kažkas turi pasakyti tiesą. Negalima juk amžinai tylėti.

— Jūs samprotaujate, kaip autožygio už negrų teises dalyvis. — Semas bergždžiai bandė suteikti savo veidui griežtą išraišką.

— Na ir kas, aš ir dalyvavau tame žygyje, jei jus tai domina. Jis baigėsi kaip tik čia. O dabar važiuoju namo. Aš įbaugintas ir nebijau to prisipažinti. Čia, Pietuose, jūs gyvenate tarsi džunglėse. Niekada neįsivaizdavau, kaip čia siaubinga, kol nebuvo pats matęs. Aš dirbau rinkėjų komitete. Brinklis sušniukštinėjo ir prisiekė, kad pribais mane arba įkiš už groto iki gyvos galvos. Ir žinote, — aš tuo tikiu. Dabar išvažiuoju, tik štai laukiu mašinos, kuri turi mane nuvežti. Važiuoju atgal į Šiaurę.

Kiek man žinoma, jūs Šiaurėje taip pat turite savų sunkumų.

— Sunkumai! — Čarlis išbaigė alų ir atsistojo. — Po to, ką čia pamačiau, nebegaliu taip sakyti. Niujorkas, žinoma, ne rojus, bet ten galima kiek ilgiau pagyventi. Jamaikos pietuose, kur užaugau, buvo nelengva, bet mes turėjom savo namą, ir dar neblogam rajone, ir... norite dar alaus?

— Ne, ačiū, vieno butelio man visiškai užtenka.

Čarlis sugrįžo su nauju buteliu alaus ir tęsė nutrauktą kalbą.

— Galimas daiktas, Šiaurėje mus laiko žemesnės rūšies žmonėmis, bet mes ten vis dėlto piliečiai, galim pasiekti šios tokios laimės, kokių nors troškimų išsipildymo. O čia žmogus — darbo gyvulys. Ir niekuo kitu jis niekada netaps, jei jo oda nebalta.

— Aš to nepasakyčiau. Padėtis visą laiką gerėja. Mano tėvas buvo samdinyš, vergo sūnus, o aš — koledžo dėstytojas. Tai juk, šiaip ar taip, progresas.

— Koks progresas?—Čarlis trinkelėjo į stalą, bet balso nepakėlė ir toliau rūščiai šnabždėjo:—Vienas negras iš šimto gauna šią tokį išsimokslinimą ir perteikia jį kitiems atkampiname koledže. Klausykite, aš jūsų nekaltinu. Žinau, darote viską, ką galite. Bet kiekvienam žmogui, tokiam, kaip jūs, tenka tūkstančiai kitų, kurie kasmet gimsta, gyvena ir miršta šlykščiaame skurde, neturėdami nė mažiausios vilties. Milijonai žmonių. Argi tai progresas? Ir netgi jūs pats... Manote, kad nebūtumėt pasiekęs ko nors daugiau, jeigu būtumėte dėstęs padoriame universitete?

— Ne, tik ne aš, — nusijuokė Semas. — Aš paprastas dėstytojas, ir man visiškai pakanka, kad mokau studentus algebros ir geometrijos, nė nesistengdamas jiems aiškinti topologijos, Bulio algebros ar, ko nors panašaus.

— O kas ta Bulio... Aš apie ją niekad negirdėjau.

— Tai, hm, . . . loginis skaičiavimas, specialus dalykas. Aš jau sakiau, kad išaiškinti tuos dalykus man ne kažin kaip sekasi, nors gana neblogai juos moku. Tiesą sakant, aukštoji matematika — mano potraukis. Jei dirbčiau stambioje mokslinėje įstaigoje, neturėčiau jai laiko.

— Iš kur jūs žinote? Gal būt, ten būtų didelė elektroninė skaičiavimo mašina. Argi tai jums nepadėtų?

— Galimas daiktas, bet aš radau būdą, kaip apsieiti be tokios mašinos. Tik reikia truputėlį daugiau laiko, ir viskas.

— O ar dar daug jo turite?— tyliai paklausė Čarlis ir akimodu pasigailėjo savo žodžių, pamatęs, kaip senasis jo pašnekovas tylėdamas nuleido galvą, taip ir neatsakęs į klausimą.

— Atsiimu savo žodžius. Per ilgas mano liežuvis. Atleiskite, aš pernelyg susierzinęs. Iš kur jūs žinote, ką būtumėt pasiekęs, jei būtumėt turėjęs didesnę išsilavinimą ir galimybių? . .

Jis nutilo, supratęs, kad darosi vis netaktiškesnis.

Bare buvo tvanku ir tamsu. Tylą trikdė tik tolimas gatvės dundesys ir rami muzika. Barmenas atsistojo, išjungė radiją ir atidarė rūšio dureles, norėdamas ištraukti dar vieną alaus dėžę.

Bet muzika ir toliau skambėjo kažkur šalia it koks įkyrus aidas. Čarlis suprato, kad ji sklinda iš cigarų dėžutės, kuri buvo ant jų stalo.

— Ten radijo imtuvas?—paklausė jis, nudžiugęs, kad gali pakeisti kalbą.

— Taip... Beje, ne visiškai, nors ten yra radijo bangų priėmimo blokas.

— Jeigu manote, kad viską paaiškinote, tai klystate. Jau minėjau, kad mano specialybė — ekonomika.

Semas nusišypsojo ir, atidaręs dėžutę, parodė gražiai sumontuotą radijo schemą.

— Tai padarė mano sūnėnas. Jis turi nedidelę remonto dirbtuvę, o žinių apie elektroniką jis gavo karo aviacijoje. Parodžiau jam lygtis, ir mes drauge surinkome šią schemą.

Čarlis pagalvojo apie žmogų, turintį elektronikos žinių ir praktiškai mokantį jas pritaikyti, bet priverstą eikvoti jėgas ir gabumus smulkaus remonto dirbtuvėje. Tačiau garsiai savo minčių nepasakė.

— O kam jis reikalingas?

— Tiesą sakant, niekam. Pagaminau jį tiesiog dėl to, kad praktiškai galėčiau patikrinti, ar teisingai spėju. Manau, kad Einšteino vieningo lauko teorija jums nelabai gerai žinoma?

Čarlis susikrimtęs nusišypsojo ir pakėlė rankas, rodydamas, kad pasiduoda.

— Papasakoti apie ją nelengva. Paprastai kalbant, spėjama, kad egzistuoja ryšys tarp reiškinių, tarp visų energijos formų materijos. Jums žinoma pati paprasčiausia transformacija: šilumos energija virsta mechanine, kaip, pavyzdžiui, variklyje elektros energija virsta šviesa...

— Elektros lemputė!

— Teisingai. Dėl to buvo iškelta prielaida, kad tarp laiko ir šviesos energijos esama ryšio, lygiai

kaip ir tarp gravitacijos ir šviesos — tai jau buvo įrodyta, ir tarp gravitacijos ir elektros. Kaip tik šią sritį aš ir tyrinėju. Padariau prielaidą, kad gravitacinio lauko viduryje yra tam tikras pastebimas energijos gradientas, panašus į jėgos linijų gradientą, kuriam veikiant, geležies piuvėnos išsidėsto magnetiniame lauke. Ne, šis palyginimas netinka, gal būtų geriau šį reiškinį palyginus su laidininku, kuriame srovė gali be paliovos cirkuliuoti, atsiradus superlaidumui dėl žemos temperatūros...

— Profesoriau, aš nebesusigaudau. Ir man ne gėda prisipažinti. Gal būt, viską paaiškintumėte pavyzdžiu? Na, sakysim, kas vyksta šiame mažame imtuve?

Semas atsargiai pasuko garso reguliatorių, ir imtuvas pradėjo groti truputėlį garsiau.

— Čia įdomu ne radijo bangų sugavimas. Šis radijo bangų priėmimo blokas tik akivaizdžiai parodo, kad aš susekiau nuotėkį, ne, tiksliau pasakius, skirtumą tarp žemės gravitacinio lauko ir štai šito gabalėlio švino, kur dėžutės kampe, gravitacinio lauko.

— O kur baterija?

Semas išdidžiai nusišypsojo.

— Štai čia šuo ir pakastas — baterijos nėra. Elektros energija gaunama iš lauko, iš...

— Norite pasakyti, kad jūsų radijo imtuvas veikia gravitacijos dėka? Energija gaunama veltui?

— Taip... nors iš tiesų ne visai...

— Bet būtent taip atrodo.

Čarlis buvo aiškiai susijaudinęs. Jis žemai pasilenkė, norėdamas geriau pasižiūrėti, kas yra dėžutėje.

— Aš nieko nenutuokiu apie elektroniką, bet energetinius resursus ekonomika tyrinėja gana smulkiai. Ar galima taip patobulinti šį jūsų įrenginį, kad jis gamintų elektros energiją be didesnių išlaidų arba apskritai be jų?

— Ne iš karto. Tai tik pirmas bandymas...

Semas pagalvojo, kad jaunuoliui staiga pasidarė bloga. Jo veidas išblyško, o akyse sustingo siaubas. Jis lėtai susigūžė kėdėje. Dar nespėjo Semas paklausti, kas atsitiko, o baro duryse išgirdo šaižų balsą:

— Gal kas matė negra, vardu Čarlis Raitas? Na, greičiau. Atsakykit! Kas pasakys tiesą, tam nėra ko bijoti.

— Jėzau Kristau, — sušnibždėjo Čarlis ir plote prisiplojo prie sėdynės.

Į barą įėjo Brinklis su pistoletu rankoje ir prisimerkęs ėmė apžiūrinėti apytamą salę. Jam niekas neatsakė.

— Kas mano jį slėpti, tam geruoju nesibaigs! — sumaurojo jis. — Vis tiek surasiu šitą juodasnukį!

Policininkas žingtelėjo į salės gilumą. Čarlis, pačiupęs krepšį, peršoko per kabinos pertvarą ir puolė prie užpakalinių durų.

— Grįžk, šunie!

Šokdamas Čarlis koja užkliudė stalą. Tas susvyravo, ir cigarų dėžutė nuslydo ant grindų. Sudundėjo sunkūs batai. Girgžtelėjo durys, ir Čarlis išpuolė į gatvę. Semas pasilenkė prie dėžutės.

Imtuvas buvo sveikas. Semas su palengvėjimu atsiduso ir išsitiesė su džeržgiančia dėžute rankoje.

Iš dviejų šūvių jis išgirdo tiktai pirmąjį: antrojo nebegirdėjo — kulka pataikė jam į pakaušį, ir Semas nugriuvo ant grindų. Mirė akimirksniu.

Patrulis Mardžeris, iššokęs iš policijos mašinos, įsiveržė į barą, atstatęs pistoletą, ir pamatė Brinklį, įeinantį pro užpakalines duris.

— Paspruko, kad jį kur velnias, įkrito kaip į vandenį.

— Kas čia atsitiko? — paklausė patrulis, kišdamas pistoletą į dėklą ir žvelgdamas į liesą susitraukusį kūną prie kojų.

— Nežinau. Matyt, kulka pataikė, kai šoviau į aną, kuris pabėgo. Bet ir tas tikriausiai komunistas. Juodu sėdėjo prie vieno staliuko.

— Gali būti nemalonumų dėl šito...

— Kokių nemalonumų?! — pasipiktino Brinklis. — Tik dar vienu senu negru mažiau...
Sukdamas prie durų, jis batu užmynė cigarų dėžutę. Po sunkiu kulnu ji sugniužo ir subyrėjo į gabalėlius.

REMONTININKAS

Senio veidas piktdžiugiškai spindėjo — vadinasi, kai kam teks paprakaituoti. Mudu buvome vieni, tad be didelių pastangų suvokiau, kad tasai išrinktasis — aš. Prabilaiu pirmas, žinodamas, kad drąsus puolimas — geriausias gynimosi būdas.

— Aš iš jūsų išeinu. Todėl nė nesivarginkite, pranešdami, kokį darbą man sugalvojote, — kam atskleisti kompanijos paslaptis?

Senis dar labiau išsiviepi, net sukikeno ir nykščiu paspaudė mygtuką. Storas oficialus dokumentas iššliuozė pro plyšį stale.

— Jūsų sutartis, — pareiškė jis. — Čia parašyta, kaip ir kada dirbsite. Šios plieno ir vanadžio plokštės nesunaikintum netgi molekulių skaldytoju.

Aš greit pasilenkiau, čiupau plokštę ir staigiai švystelėjau į viršų. Jai bekrentant, išsitraukiau lazerį, ir iš sutarties teliko pelenai.

Senis vėl spustelėjo mygtuką, ir ant stalo pasirodė nauja sutartis. Dabar jis išsišiepė iki pat ausų.

— Aš turėjau pasakyti — sutarties kopiją, tokia, kaip štai šita. — Jis skubiai kažką pasižymėjo savo dokumentuose. — Iš jūsų atlyginimo aš išskaičiuoju trylika monetų — kopijos kainą, ir šimtą monetų — už lazerio naudojimą patalpoje.

Aš buvau nugalėtas ir susmukau, laukdamas smūgio. Senis meiliai dirsčiojo į mano sutartį.

— Pagal šį dokumentą jūs negalėsite mesti darbo. Niekada. Todėl turiu čia tokį darbelį ir manau, jis bus jums prie širdies. Remontas. Nebeveikia Kentauro švyturys. Tai „Marko III“ tipo...

— Koks švyturys?—paklausiau aš. Buvau taisęs hiperkosminius švyturius visuose Galaktikos kampuose ir maniau pažįstas visokių tipų ir modelių. Bet apie šitokį švyturį nebuvau girdėjęs.

— „Markas III“, — pakartojo senis, suktai šypsodamasis. — Aš irgi apie jį išgirdau tik tada, kai Archyvų skyrius užtiko dokumentus. Jie rado juos užgrūstus kažkur seniausioje savo saugykloje. Iš visų švyturių, statytų Žemės gyventojų, šis bus bene pats seniausias. Turint galvoje jo vietą vienoje Proksimos Kentauro planetoje, labai galimas daiktas, tai bene būsiąs pats pirmasis švyturys.

Aš žvilgtelėjau į brėžinius, kuriuos jis padavė, ir man iš siaubo išsprogo akys.

— Tai baisu! Čia veikia jau spirito varykla, o ne švyturys — mažiausiai kelių šimtų metrų aukščio. Aš remontininkas, o ne archeologas. Šiai geležies laužo krūvai daugiau kaip du tūkstančiai metų. Meskite jį iš gaivos ir pastatykite naują.

Senis užsikvėpė ant stalo, kvėpuodamas tiesiai man į veidą.

— Įrengti naują švyturį prireiktų metų laiko ir aibės pinigų. Be to, šita relikvija yra viename iš svarbiausių kelių. Laivai dabar daro penkiolikos šviesmečių lankstą.

Jis atsilošė, nosine nusišluostė rankas ir ėmė skaityti paskaitą apie mano priedermes kompanijai.

— Mūsų skyrius oficialiai vadinamas eksploatacijos ir remonto skyriumi, bet, tiesą sakant, jis turėtų būti pavadintas avarijų skyriumi. Hiperkosminiai švyturiai statomi taip, kad stovėtų amžinai... ar bent jau velniškai ilgai. Jei koks nors švyturys sugenda, to nepavadinsi nelaimingu atsitikimu ir lengvai nepataisysi, pakeitęs kurią detalę.

Ir jis tai pasakojo man, — žmogui, dirbančiam tą darbą, nors pats už solidų atlyginimą trynė kėdę kabinete su kondicionuotu oru.

Senis varė toliau:

— Kaip būtų puiku, jei tik to pakaktų! Turėčiau ištisą laivyną atsarginių dalių, ir jaunesnieji mechanikai jas keistų. O dabar priešingai. Turiu flotilę brangių laivų, kuo puikiausiai įrengtų, o jų įgulos — keletas vėjo botagų, tokių, kaip jūs.

Jis parodė pirštu į mane, aš linktelėjau, visas apniukęs.

— Su koku malonumu jus visus atleisčiau! Kiekviename jūsų slypi kosminis bastūnas, mechanikas, inžinierius, kareivis, galvažudys ir dar velniai žino kas, — visa, ko reikia tikram

remontininkui. Turiu bauginti, papirkinėti ir šantažuoti, kad priversčiau jus, plėšikus, atlikti paprasčiausią užduotį. Manote, kad jums viskas lenda per gerklę, bet tik pagalvokit, kaip man jaustis. Juk laivai turi kursuoti! Švyturiai privalo veikti!

Supratęs, kad šis nemirtingas sakinyss — kalbos pabaiga, aš pakilau. Senis metė man „Marko III“ dokumentus ir įsikniaubė į savo popierius. Kai jau buvau prie durų, jis pakėlė galvą ir vėl pirštu dūrė į mane:

— Tik nemanykit, kad pavyks išsisukti nuo sutarties vykdymo. Uždėsime areštą jūsų banko sąskaitoje Algolyje II, kol jūs dar nebūsitė spėjęs paimti pinigų.

Aš šyptelėjau, tarsi niekada nė nebūčiau manęs nuslėpti tą sąskaitą. Bet bijau, kad šypsena buvo pasigailėjimo verta. Jo šnipai tobulėjo kasdien. Eidamas per holą, bandžiau sugalvoti, kaip nepastebimai pasiimti tuos pinigus, bet žinojau, kad tuo pačiu laiku senis mąsto, kaip čia mane pergudravus.

Visa tai buvo labai nemalonu, tai nuėjęs išgėriau taurę, o po to patraukiau į kosmodromą.

Kai laivas buvo paruoštas, aš jau turėjau nusibrėžęs maršrutą. Arčiausiai sugedusio Proksimos Kentauro švyturio buvo švyturys vienoje Betos Circinijos planetoje, ir aš pirmiausia leidausi ten. Tai trumpa kelionė, hipererdvėje trunkanti maždaug devynias dienas.

Kad suprastum švyturių reikšmę, reikia žinoti, kas yra hipererdvė. Nedaugelis žmonių suvokia tai, bet nesunku suprasti, kad ten, kur nėra erdvės, nepritaikysi įprastų fizikos kategorijų. Greitis ir matai ten yra tik reliatyvios sąvokos, o ne pastovios, kaip įprastiniame kosmose.

Pirmieji laivai, patekę į hipererdvę, negalėjo keliauti tolyn, ir netgi nebuvo įmanoma nustatyti, ar apskritai jie judėjo. Švyturiai padėjo išspręsti tą problemą ir atvėrė kelią į visatą. Pastatyti planetose, jie gamina milžinišką energiją. Ji pavirsta radiacija ir prasiskverbia į hipererdvę. Kiekvienas švyturys spinduliais siunčia savo kodo signalą, pagal kurį ir galima orientuotis hipererdvėje. Navigacija vyksta pagal švyturių trianguliaciją ir kvadratūrą — tiktai taisyklės čia savotiškos. Jos yra labai sudėtingos ir įvairios, bet vis dėlto navigatorius gali jomis naudotis.

Šuoliui per hipererdvę reikia mažų mažiausiai tiksliai užfiksuoti keturis švyturius. Ilgiems šuoliams navigatoriai naudoja net septynis ar aštuonis. Taigi svarbus yra kiekvienas švyturys, visi turi veikti. Štai čia prireikia mūsų, remontininkų.

Keliaujam mes laivais, kuriuose yra visko po truputį. Laivo įgula — vienas žmogus, to pakanka mūsų superefektyviems remonto prietaisams valdyti. Dėl paties mūsų darbo pobūdžio daugiausia laiko praleidžiame, skraidydami normalia erdve. Kaipgi kitaip rasi sugedusį švyturį?

Tik jau ne hipererdvėje. Geriausiu atveju galima, remiantis kitais švyturiais, priartėti kuo arčiau. O toliau kelionę užbaigi įprasta erdve. Tai gali trukti mėnesius, dažniausiai taip ir būna.

Šį kartą sekėsi ne taip jau baisiai blogai. Nustačiau kursą į Betos Circinijos švyturį ir navigacijos prietaisais pradėjau spręsti sudėtingą orientacijos problemą pagal aštuonis taškus, naudodamasis kiekvienu švyturiu, kurį tiktai galėjau tiksliai užfiksuoti. Skaičiavimo mašina nurodė kursą ir galutinį kelio tašką. Viskas buvo sukoreguota saugumo faktoriaus, kurio aš negalėjau pašalinti.

Aš, žinoma, daug mieliau būčiau norėjęs prašokti palei kokią nors žvaigždę, negu gaišti laiką — tuščiai šliaužioti įprastine erdve, bet, matyt, inžinieriai taip pat šitai suvokė. Į skaičiavimo mašiną jie įprogramavo saugumo faktorių, taigi negausi galo, įskridęs į kokios nors saulės vidų, kad ir kaip stengtumeisi. Esu tikras, kad ne dėl humaniškumo šitai sugalvota. Kompanija paprasčiausiai nenori prarasti laivo.

Pagal laivo laiką praėjo dvidešimt valandų, ir aš pasijutau esąs įprastinėje erdvėje. Robotas analizatorius kažką sumurmuliavo sau panosėje ir ėmėsi atidžiai studijuoti visas žvaigždes, lygindamas jų spektrus su Proksimos Kentauro spektru. Pagaliau išgirdau skambutį. Sumirksėjo lemputė. Prikišau akį prie okuliaro.

Fotoelementas parodė tikrąjį dydį, ir, palyginęs jį su absoliučiu dydžiu, nustačiau atstumą. Ne taip jau blogai, kaip buvau manęs — šešių savaitių kelionė, diena šen ar ten. Perdavęs kurso įrašą

robotui pilotui, aš prisirišau diržais ir užmigau.

Laikas bėgo greitai. Gal jau dvidešimtą kartą permontavau savo fotoaparatai ir beveik užbaigiau neakivaizdinį branduolinės fizikos kursą. Dauguma remontininkų studijuoja. Tokie neakivaizdiniai kursai labai naudingi, nes niekad negali žinoti, kokios informacijos tau staiga prireiks. O priedo — kompanija padidina darbo užmokestį už įgytas naujas specialybes. Visa tai kartu su tapyba ir gimnastika padeda prastumti laiką. Aš miegojau, kai nuskambėjo signalas, skelbiantis, kad artėja planeta.

Antroji planeta, kur pagal senus brėžinius turėjo būti švyturys, atrodė išakijusi ir drėgna. Gerokai paprakaitavau, kol suvokiau senoviškus nurodymus ir galų gale suradau reikalingą rajoną. Tebebūdamas už atmosferos ribų, pasiunčiau į žvalgybą „skrendančią akį“. Taip iš anksto sužinau, kur ir kada reikės rizikuoti nuosavu kailiu. Akis preliminarinei žvalgybai tinka kuo puikiausiai.

Senoliams pakako nuovokos parinkti švyturiui vietą. Jis stovėjo vienoje tiesėje su dviem aukščiausiom kalnų viršūnėmis. Aš gana lengvai radau tas viršūnes ir nukreipiau akį nuo pirmosios viršukalnės tiesiai link antrosios. Akies priešakyje ir užpakalyje buvo radarai, ir oscilografo ekrane aš sekiau jų signalus — amplitudės kreives. Kai abi viršūnės sutapo, pareguliuavau akį, ir ji nusklendė žemyn.

Tada išjungiau radarus, įjungiau televizorių ir atsisėdęs ėmiau laukti, kol ekrane pasirodys švyturys.

Ekranas sumirksėjo, vaizdas darėsi vis ryškesnis, ir aš pamačiau... gigantišką piramidę. Nusikeikiau ir ėmiau vaikyti akį ratu, atidžiai žiūrindamas apylinkes. Tai buvo plokščia pelkėta lyguma be jokių kalvelių. Visame dešimties mylių plote testovėjo viena ši piramidę, bet ji — tai ne mano švyturys.

O gal?

Nupikiravau akį dar žemiau. Piramidę buvo pastatyta iš netašytų akmenų, be jokių ornamentų bei pagražinimų. Viršuje kažkas švysčiojo, ir aš įsižiūrėjau atidžiau. Ten, pačioje piramidės viršūnėje, buvo vandens baseinas. Kai tik pamačiau, man tarsi kas šmėstelėjo galvoje.

Nustatęs akį, kad suktųsi ratu, peržiūrėjau „Marko III“ brėžinius ir... radau, ko ieškojau. Švyturio viršūnėje būta skardingos aikštelės ir vandens baseino; vandeniui buvo atšaldomas reaktorius, kuris teikė energiją tai baisenybei. Jei piramidėje vanduo tebėra, tebėra ir švyturys. Čiabuiviai, kurių tie idiotai, sukonstravę švyturį, net nepaminėjo, iš milžiniškų akmenų aplink švyturį pastatė puikią masyvią piramidę.

Dar kartą pasižiūrėjau į ekraną ir pamačiau, kad mano akis suka ratus maždaug dvidešimt pėdų virš piramidės. Tos akmenų krūvos viršūnė buvo aplipusi kažkokiais driežais, matyt, vietiniais gyventojais. Jie buvo apsiginklavę lyg kokiomis ietimis ir arbaletais ir visaip mėgino numušti akį — strėlės ir akmenys tik lėkė į visas puses.

Aš patraukiau akį tiesiai į viršų, po to — į šoną ir valdymo aparatui daviau nurodymą grąžinti ją į laivą.

Tada nudrožiau į kambuzą ir išlenkiau keletą taurių. Manasis švyturys ne tik išpraustas į akmeninį rankų darbo kalną, bet aš dar įerzinau būtybes, tą piramidę pastačiusias. Nieko nepasakysi, puiki darbo pradžia — panašios aplinkybės ir stipresnio charakterio žmogų pastūmėtų prie butelio.

Paprastai remontininkas stengiasi laikytis kuo atokiau nuo čiabuvių. Su jais bendrauti — mirtinai pavojinga. Antropologai, galimas daiktas, aukojasi mokslui, bet remontininkas nenori jokių aukų atnašauti. Todėl švyturiai dažniausiai statomi negyvenamose planetose. Jei jį būtina statyti gyvenamoje planetoje, tai parenkama neprieinama vieta.

Įdomu, kodėl šitas švyturys pastatytas taip, kad vietiniai gyventojai lengvai prie jo prieina? Bet tai išsiaiškinsiu vėliau. Pirmiausia reikia užmegzti ryšį. O tam reikia mokėti kalbą.

Tokiam atvejui aš jau seniai buvau susidaręs sistemą, kuri buvo tikrai gera.

Turėjau susikonstravęs savotišką „šnipą“. Jis buvo panašus į uolienos gabalą maždaug pėdos ilgio. Padėtas ant žemės, jis visai nepastebimas, tačiau, skrisdamas oru, gali ir išgąsdinti.

Maždaug už tūkstančio kilometrų nuo piramidės radau driežų miestą ir naktį numečiau ten savo

šnipą. Jis švilpdamas nukrito žemėn ir nusileido ant didelės balos kranto. Driežai tą vietą mėgo, ir dieną čia susirinko didžiausia jų minia. Rytą, atėjus pirmiesiems, aš įjungiau magnetofoną.

Po kokių penkių vietinių dienų jau buvo daugybė pokalbių vertimo mašinos atminties bloke, ir aš išskyriau kai kuriuos išsireiškimus. Tai padaryti nepaprastai lengva, kai turi atminties mašiną. Vienas driežas kažką sugargaliuoja kitam, ir tas atsisuka. Aš susiejau šį išsireiškimą su fraze: „Sveikas!“ ir laukiau progos, kada galėsiu ją panaudoti. Vėliau, dienos metu, užtikau vieną atsiskyrusį driežą ir sušukau: „Sveikas!“ Garsiakalbis sugargėjo tą frazę vietos kalba, ir driežas atsisuko.

Kai atminties bloke prisirenka pakankamas skaičius tokių pamatinių frazių, įninka veikti vertimo mašinos smegenys ir užpildo spragas. Kai tik vertimo mašina galėjo duoti sinchroninį bet kurio išgirsto pokalbio vertimą, nusprendžiau, kad laikas užmegzti ryšį.

Pašnekovą suradau gana lengvai. Tai buvo Kentauro piemuo, klampynėse už miesto ganęs dievai žino kokius pašėlusiai šlykščius gyvūnus. Viena akis uoloje išsikasė urvą ir ėmė laukti. Kitą dieną, driežui einant pro šalį, aš sušnibždėjau į mikrofoną:

— Sveikas, piemenėli, mano vaikaiti! Čia tavo senelio dvasia kalba iš rojaus.

Šiek tiek buvo pavykę sužinoti apie jų religiją, todėl tokiais žodžiais ir kreipiausi.

Piemuo sustojo kaip nudiegtas. Dar jam nepajudėjus, paspaudžiau mygtuką, ir iš urvo prie jo kojų atriedėjo keli kiaukutų vėriniai — tenykščiai pinigai.

— Štai tau pinigai iš rojaus, nes tu esi geras berniukas.

Ne visiškai iš rojaus — juos išėmiau praėjusią naktį iš jų lobyno.

— Rytoj ateik vėl, ir mes dar pasikalbėsime, — sušukau, jam besprunkant šalin. Su malonumu pastebėjau, kad nubėgdamas jis pasičiupo pinigus.

Po to senelis iš rojaus daug kartų nuoširdžiai kalbėjosi su vaikaičiu, negalėjusiu atsispirti dangiškoms dovanoms. Senelis nieko nežinojo, kas įvyko po jo mirties, ir vaikaitis mielai jam pasakojo.

Taip sužinojau visa, ko man reikėjo iš praeities ir dabarties. Bet ne itin geros tai buvo žinios. Negana, kad švyturį supo piramidė, aplink ją vyko nedidelis religinis karas.

Viskas prasidėjo nuo sąsmaukos. Matyt, kai buvo statomas švyturys, vietiniai driežai gyveno tolimose pelkėse ir statytojai visai jų nepaisė. Atseit, driežai — žemo išsivystymo, gyvena kažkokiam tolimame žemyne. Mintis, kad jie galėtų padaryti pažangą ir pasiekti šį kontinentą, niekad nė į galvą neatėjo inžinieriams, stačiusiems švyturį. Bet kaip tik taip ir atsitiko.

Nedidelis geologinis poslinkis — ir reikiamoje vietoje susidarė pelkėta sąsmauka. Driežai ėmė burtis slėnyje, kur buvo švyturys. Susikūrė religiją. Žvilgančią metalinę šventovę, iš kurios be atvangos liejosi magiškas vanduo, reaktorių vėsinantis vanduo, iš atmosferos kondensatoriaus tekantis ant stogo. Vandens radioaktyvumas nekenkė čiabuviams. Tik sukėlė mutacijas, kurios jiems buvo palankios.

Apie šventovę buvo pastatytas miestas, o per kelis šimtmečius aplink švyturį iškilo piramidė. Šventovę sergėjo specialūs šventikai. Viskas ėjo kuo sklandžiausiai, kol vienas padarė šventvagystę — sugriovė šventojo vandens šaltinį. Tuomet ir prasidėjo nesantaika, maištai, žudynės ir susirėmimai. Bet šventieji vandenys daugiau taip ir nebetekėjo. Dabar kasdien ginkluotos minios kovėsi apie šventovę, ir kaskart naujas būrys dvasininkų saugojo šventą vandenį.

Ir štai aš turėjau įsimašyti ir pataisyti švyturį. Tai padaryti būtų visai nesunku, jeigu mums būtų leista kiek laisviau veikti. Galėčiau sunaikinti tuos driežus, pataisyti švyturį ir pasišalinti. Bet „vietos gyvybės forma“ stropiai saugoma. Mano laive buvo primontuota elektroninių šnipų — visų, tiesą sakant, dar nebuvau nė suradęs, — kurie, man sugrįžus, su malonumu išdėtų visą tiesą apie mane.

Turėjau griebtis diplomatijos. Atsidusau ir išsitraukiau plastiko — pasidarysiu kūną.

Studijuodamas stereoskopines vaikaičio nuotraukas, pasigaminau pakenčiamą roplio galvą ir užsimoviau. Žandikaulis išėjo kiek trumpokas, nes man trūko vieno žiauturo, pilno dantų, bet nieko, bus gerai ir taip. Atrodyti visiškai taip, kaip jie, man nebuvo nė reikalo. Svarbu kažkuo panėšėti, kad čiabuviams būtų ramiau. Tai logiška. Jei būčiau neišprusęs Žemės gyventojas ir susidurčiau su Spiko

planetos gyventoju, panašiu į dviejų pėdų džiovinto šelako gumulą, dumčiau šalin, nieko nelaukdamas. Tačiau, jei jis turėtų pasidaręs plastiko kūną, nors ir toli gražu nepanašų į žmogaus, aš mažų mažiausiai stabtelčiau tarti jam koki žodelį. Taip, sakiau, prisitaikysiu ir prie Kentauro gyventojų.

Nusitraukiau kaukę nuo galvos ir pritvirtinau prie gražaus plastikinio kostiumo su uodega. Aš iš tiesų apsidžiaugiau, kad jie turėjo uodegas. Driežai nedėvėjo drabužių, o man reikėjo pasiimti daugybę elektroninių prietaisų. Tad užtempiau uodegą ant metalinio rėmo, pritvirtinamo prie liemens. Ten susikišau reikalingus prietaisus ir su viela kostiumą suvarsčiau.

Užbaigęs pasimatavau prieš didžiulį veidrodį. Siaubingai atrodžiau, bet ir įspūdingai. Uodega traukė mane žemyn, todėl krypavau kaip antis, bet dėl to tiktai dar labiau panėšėjau į driežą.

Tą naktį nutupdžiau laivą kalnuose, netoli piramidės, gana nuošalioje sausoje vietovėje, kur čionykštės amfibijos niekada neužklysta. Prieš pat aušrą akis įkibo man į pečius ir mes pakilome. Sklandėme virš šventovės maždaug dviejų tūkstančių metrų aukštyje, kol prašvito, tada nusileidome.

Reginys turėjo būti ištis nepaprastas. Akis buvo užmaskuota, atrodė kaip skrendantis driežas, savotiškas kartoninis pterodaktilis. Lėtai plasnojančios sparnai, be abejo, neturėjo jokios įtakos mūsų skridimui. Bet čiabuviams tai padarė labai didelį įspūdį. Pirmasis driežas, pastebėjęs mane, suriko ir krito aukštieji. Pribėgo kiti. Jie grūdosi, stumdėsi, lipo vienas ant kito; tuo metu, kai nusileidau aikštėje priešais šventovę, atvyko šventikai.

Didingai it karalius sukryžiauvau rankas ant krūtinės.

— Sveikinu jus, o taurūs didžiojo dievo tarnai, — pasakiau. Be abejo, neišrėžiau garsiai, tik tyliai sušnibždėjau į mikrofoną. Radijo bangos perdavė žodžius vertimo mašinai, o ši tuoj persakė vertimą garsiakalbiui mano žandikaulyje.

Čiabuviams tebeklegant, pasigirdo vertimas. Garsą buvau sustiprinęs, tai net visa aikštė aidėjo.

Kai kurie religingesni krito pasliki ant žemės, kiti rėkdami pasileido bėgti. Vienas neaiškus tipas pakėlė ietį, bet niekas juo nebepasekė, nes akis — pterodaktilis — pastvėrė jį ir įmetė į liūną. Bet šventikai neprarado galvų ir nemanė pirkti katės maiše: stovėjo ir kažką murmėjo. Man teko atakuoti dar kartą.

— Išnyk, o ištikimas žirge! — pasakiau akiai ir paspaudžiau mygtuką delne.

Akis nėrė į viršų truputėlį greičiau, negu norėjau; maži plastmasės gabaliukai atplyšę pasipylė žemyn. Kol apsvaigusi minia stebėjo, kaip akis kyla, pasukau į šventovės duris.

— Aš noriu pasikalbėti su jumis, o kilnieji šventikai, — tariau.

Kol jie susivokė, ką atsakyti, aš jau buvau viduje.

Šventovė buvo nedidukė, prisišliejusi prie piramidės. Manau, nepernelyg smarkiai pažeidžiau „tabu“, įeidamas į ją, nes nebuvau sustabdytas; viskas kol kas ėjosi gerai. Šventovė buvo vieni vienam kambarys, o jos gale — dumblinas baseinas. Jame voliojosi persenęs roplys, matyt, vadas. Nukrypavau prie jo, o jis šaltai nužvelgė mane ir kažką suvapėjo.

Vertimo mašina sušnabždėjo man į ausį: „Tryliktosios nuodėmės vardu aš klausiu tave: kas tu esi ir ką tu čia veiki?“ Iškilniai atlošiau žvynuotą savo kūną ir parodžiau lubas:

— Mane atsiuntė jūsų protėviai. Aš gražinsiu jums šventuosius vandenis.

Už mano nugaros driežai suošė, bet vyriausiasis netarė nė žodžio. Jis lėtai pasinėrė į vandenį, liko tik jo akys. Atrodė, net girdžiu, kaip sukasi ratukai po apsamanojusia kakta. Po to jis iškilo ir pirštu, nuo kurio varvėjo vanduo, parodė į mane:

— Tu esi melagis! Tu ne mūsų protėvis! Mes...

— Liaukitės! — sugriaudėjau aš, kad jis per daug neįsivarytų. — Aš pasakiau, kad jūsų protėviai mane atsiuntė, bet pats nesu jūsų protėvis. Nemėginkite man pakenkti, kitaip rūstybė tų, kurie išėjo į aną pasaulį, atsigrės prieš jus.

Tai pasakęs, grėsmingai mostelėjau kitų šventikų pusėn, nepastebimai nusviesdamas mažutėlaitę granatą. Ji sprogo su dideliu trenksmu, išrausė padorią skylę grindyse ir sukėlė dūmų debesį.

Tada vyriausias driežas nusprendė, kad mano argumentai įtikinami, ir tučtuojau sušaukė šamanų pasitarimą. Pasitarimas, be abejo, įvyko viešame baseine, ir aš turėjau ten įlįsti. Mes

žiopčiojome ir gargaliavome kokią valandą, kol aptarėme visus svarbiausius klausimus.

Sužinojau, kad šitie šventikai nauji; visi senieji buvo išvirinti, kam leido išsekti šventajam šaltiniui. Aš paaiškinau atėjęs čia grąžinti šventojo vandens. Jie nusprendė rizikuoti, ir visi išsiropštėme iš baseino, drabstydami purvą ant grindų. Piramidės durys buvo užsklęstos ir dar saugomos. Jas bedarant, vyriausias driežas atsigręžė į mane.

— Be abejonės, tu žinai taisyklę, — pasakė jis. — Senieji šventikai buvo pernelyg smalsūs, todėl dabar tikrai akli gali peržengti tos šventovių šventovės slenkstį.

Galiu prisiekti, jis šypsojosi, jei iš viso įmanoma pavadinti šypsniu, kai trisdešimt dantų išsikiša tartum pro seno lagamino plyšį.

Jis čia pat davė ženklą padėjėjui, ir tas atnešė gorę su medžio anglimis ir raudonai įkaitintais geležiniais strypais. Apstulbęs stovėjau ir žiūrėjau, kaip jis pamaišė gorėje anglis, ištraukė patį raudoniausią strypą ir pasisuko į mane. Jis jau buvo beduriąs į dešiniąją akį, kai aš vėl atgavau žadą.

— Be abejo, — tariau. — Apakinti yra būtina. Bet mane turėsite apakinti, tik kai išseisiu iš šventovių šventovės, o ne dabar. Man reikia matyti, kad galėčiau pataisyti šventųjų vandenų šaltinį. Kai vanduo vėl ims tekėti, pats prisikišiu įkaitintą geležį prie akių — man tai bus vieni niekai.

Praėjo net koks trisdešimt sekundžių, kol vadas viską apgalvojo ir sutiko su manimi. Budelis šniurkstelėjo ir įmetė į gorę daugiau anglių. Girgždėdamos atsivėrė durys, aš išdidžiai įžengiau vidun, tada durys vėl užsitrenkė už mano nugaros, ir aš likau vienas tamsoje.

Bet neilgai... Prie pat manęs kažkas sučiužėjo, ir aš užsidegiau žibintuvėlį. Į mane apgrauibomisėjo trys šventikai su raudonom išdegintom akiduobėm. Jie žinojo, ko aš noriu, ir vedė, netardami nė žodžio.

Suskeldėjusiais, aptrupėjusiais akmenų laiptais užlipome prie masyvių metalinių durų su lentele, kurioje archaišku šriftu buvo parašyta: ŠVYTURYŠ MARKAS III — PAŠALINIAMS ĮEITI DRAUDŽIAMA. Patiklūs statytojai pasiklovė tik šia iškaba, nes duryse nebuvo matyti jokio užrakto. Vienas driežas tik pasuko rankeną, ir mes atsidūrėme švyturyje.

Aš atsidariau kostiumo užtrauktuką ir išsiėmiau brėžinius. Kartu su ištikimaisiais šventikais, klupinėjančiais paskui mane, suradau, kur valdymo pulto kabina, ir įjungiau šviesą. Atsarginės baterijos buvo beveik išsieikvojusios, ir šviesa buvo labai silpna. Skalės ir indikatoriai atrodė visai geri, tiesiog blizgėjo — kas, kas, bet valomi tai jie buvo nuolat.

Aš atidžiai patikrinau prietaisus, ir mano spėjimas pasitvirtino. Vienas iš smalsesniųjų driežų kažkoku būdu buvo atsidaręs dėžė su perjungikliais ir juos nublizginęs. Beblizgindamas, matyt, nuspaudė koki, ir tai sukėlė avariją.

Tiksliau tariant, avarija nuo to prasidėjo. Avarijos nepašalinsi, perjungdamas vandens klapaną. Jis skirtas naudoti tik remontuojant, kada į reaktorių paleistas vanduo. O kai, reaktoriui veikiant, vanduo išjungiamas, jis ima bėgti per kraštus ir automatinė apsaugos sistema nukreipia jį į šulinį.

Aš gana lengvai galėjau vėl paleisti vandenį, bet reaktoriuje nebuvo likę kuro.

Visiškai neketinau gniūsinėti su kuro problema. Daug lengviau įrengti naują energijos šaltinį. Laive turėjau įtaisą, kuris dešimt kartų mažesnis už šitą senovinį varžtų kibirą ir bent keturis kartus galingesnis. Bet jį atsigabenti neskubėjau — pirmiausia norėjau apžiūrėti visą švyturį. Per du tūkstančius metų vis dėlto turėjo kas nors nusidėvėti.

Senoliai statė puikiai, tą reikia pripažinti. Devyniasdešimt procentų mechanizmų buvo be judamųjų dalių ir nė kiek nenusidėvėjo, nes buvo labai tvirti. Pavyzdžiui, vamzdis, kuriuo bėgo vanduo nuo stogo, buvo mažiausiai trijų metrų storio, nors jo kiaurymė tik sulig mano galva. Vis dėlto šio tokio darbelio buvo ir man, ir aš susidariau reikiamų detalių sąrašą.

Detalės, naujas energijos šaltinis ir įvairios kitos smulkmenos buvo tvarkingai sukrautos laive. Per ekraną patikrinau visas detales, kol jos dar nebuvo sudėtos į metalinį narvą. Prieš aušrą, pačią tamsiausią nakties valandą, galinga akis nuleido narvą šalia šventovės ir nurūko nepastebėta.

Per „šnipą“ žiūrėjau, kaip šventikai bandė tą narvą atidaryti. Kai jie atsitraukė, nieko nepešę, per narve esantį garsiakalbį daviau nurodymus. Jie prakaitavo daugiau kaip pusdienį, kol užritino masyvią dėžę siaurais šventovės laiptais, o aš tuo tarpu kietai pamiegojau. Kai pakirdau, dėžė jau

buvo įstumta pro švyturio duris.

Remontas neilgai tetruko. Aklieji driežai gailiai dejavo, išgirde, kaip atidarinėju perdorius, norėdamas patekti prie reaktoriaus. Aš netgi įrengiau vamzdyje specialų įtaisą, kad šventieji vandenys, iš naujo ėmę tekėti, turėtų įprastą gaivinantį radioaktyvumą. Tuo ir baigėsi darbas, kurio iš manęs buvo laukiama.

Aš paspaudžiau vandens paleidimo svertą. Praėjo kelios minutės, kol sausais vamzdžiais ėmė glermėti vanduo. Tuo pat už piramidės sienos nuaidėjo riksmas, kad net akmeninės sienos sudrebėjo. Iškėlęs rankas virš galvos, aš leidausi laiptais į akių išdegimo ceremoniją.

Aklieji driežai laukė manęs prie durų ir atrodė dar nelaimingesni, negu pirma. Viską supratau, pabandęs atidaryti duris — jos buvo užrakintos ir užgriozdintos iš anos pusės.

— Nuspręsta, — pasakė vienas driežas, — kad tu čia pasiliksi visą laiką ir prižiūrėsi šventuosius vandenis. Mes būsime su tavim ir ištikimai tau tarnausime.

Nuostabi perspektyva — amžinybė užrakintame švyturyje drauge su trim aklais driežais. Kad ir labai jie svetingi, negalėjau jų svetingumo priimti.

— Kaip! Jūs drįstate sulaikyti savo protėvių pasiuntinį?! Aš paleidau garsiakalbį visa gerkle, ir nuo vibracijos man galva vos nesprogo.

Driežai susigūžė iš baimės, o aš nustačiau lazerį siauru spinduliu ir apvedžiau duris palei staktą. Pasigirdo baisus bildesys, kai griuvo sukrautoji barikada, ir durys atsipalaidavo. Aš pastūmiau jas. Nespėjus akliesiems driežams pasipriešinti, išgrūdau juos lauk.

Kiti driežai buvo laiptų papėdėje ir susijaudinę klegėjo lalėjo. Aš aklinau suvirinau duris. Bėgdamas pro minią, sustojau prie vyriausio driežo, gulinčio baseine. Jis lėtai panėrė po vandeniu.

— Koks nemandagumas! — šuktelėjau aš. Jis leido mažyčius burbulus iš vandens. — Senoliai supyko, ir dabar niekas nebegalės įeiti į šventovę. Bet jie parodė savo gerumą ir vandenį paliko jums. Dabar aš privalau sugrįžti — greičiau atlikite ceremoniją!

Budelis taip buvo išsigandęs, kad net bijojo pasijudinti, taigi aš pačiuopau iš jo įkaitintą geležį. Spustelėjau veidą iš šono, ir po plastiko oda ant akių nusileido plieno plokštelė. Tada stipriai prispaudžiau geležį prie netikrų akiduobių, ir iš tiesų pakvipo išdeginta mėsa.

Minia raudėjo, kai aš numečiau geležį ir klūpčiodamas padariau keletą ratų. Turiu pripažinti, kad apsimesti aklui man pavyko kuo puikiausiai.

Kol jiems dar nebuvo kilę kokių šviesių idėjų, paspaudžiau mygtuką, ir mano plastikinis pterodaktilis įplaukė pro duris. Aš, žinoma, negalėjau jo matyti, bet pajutau, kai jo nagų kabliai sukibo su plieninėmis plokštelėmis ant mano pečių.

Po akių išsideginimo aš apsigrėžiau, ir mano sparnuotasis žvėris užkabino mane iš kitos pusės. Buvau manęs nuskristi oriai, aklas akis nukreipęs į saulėlydį, tačiau nuskriejau, atsisukęs į minią. Iš keblios padėties radau geriausią išeitį — atidaviau driežams pagarbą.

Akimoju pakilau į gryną orą ir išnykau.

Kai atstūmiau nuo akių plieninę plokštelę ir praknebenau skylutes išdegintame plastike, piramidės vaizdas iš lengvo mažėjo, vanduo tryško iš versmės fontanu, o palaiminta roplių minia pliuskenosi radioaktyviame sraute. Ėmiau skaičiuoti ant pirštų, ar nebūsiu ko nors pamiršęs padaryti.

Pirma — švyturys suremontuotas.

Antra — durys užvirintos, ir jokio sabotažo, atsitiktinio ar sąmoningo, daugiau nebebus.

Trečia — šventikai turėtų būti patenkinti. Vanduo plūsta iš naujo, mano akys deramai išdegtos, ir žyniai vėl gali imtis veiklos. O tai reiškia, kad...

Ketvirta — jie tikriausiai išsileis kitą remontininką tomis pačiomis sąlygomis, jei švyturys vėl sutriktų. Aš bent nieko bloga jiems nepadariau, — jei būčiau keletą užmušęs, tada jie priešiška imtų žiūrėti į būsimus protėvių pasiuntinius.

Laive nusimečiau žvynuotą kostiumą, džiūgaudamas, kad kitą kartą šį darbą turės atlikti kuris nors kitas remontininkas.

VIKINGAS KOLUMBAS

I

— Ką aš čia veikiu? Kaip įsivėliau į šią istoriją?— sudejavo L. M. Grinspenas, jausdamas, kaip po neseniai pavalgytų pietų pradeda mausti skrandžio opa.

— Jūs čia todėl, kad esat toliaregis ir protingas vadovas. Arba, kitaip pasakius, todėl, kad jums reikia griebtis pirmo pasitaikiusio šiaudo, nes, jeigu nesiimsit skubių priemonių, jūsų kino kompanija „Klaimektik studioz“ išnyks be pėdsakų. — Barnis Hendriksonas įnirtingai papsėjo cigaretę, suspaudęs tarp pageltusių nuo nikotino pirštų, ir abejingai spoksojo į kanjono peizažą, be garso lekiantį pro rolsroiso langą. — Arba, dar kitaip pasakius, jūs aukojate vieną valandą apžiūrėti projektui, kuris išgelbės jūsų studiją nuo bankroto.

L. M. sutelkė visą dėmesį į malonią kontrabandinio Havanos cigaro uždegimo procedūrą: auksiniu kišeniniu peiliuku nupiovė cigaro smaigalį, lyžtelėjo nupiautąjį galą ir, palaikęs degtuką, kol nudegs chemikalai, prisidegė. Paskui ramiai užsitraukė, ir žalias cigaras tarytum atgijo jo rankose. Mašina čiūžtelėjo prie šaligatvio lėtai, tarsi hidraulinis presas, ir sustojo. Vairuotojas apibėgo aplink atidaryti durelių. L. M., nė nejudėdamas iš vietos, įtariai apsidairė.

— Užkampis. Nejaugi tokioje skylėje gali būti stebuklas, kuris išgelbės mano studiją?

Barnis pabandė išstumti jį iš mašinos, sunkų ir nepajudinamą.

— Neskubėkit su išvadom, L. M. Teisybę sakant, kas būtų išdrįsęs pranašauti, jog berniūkštis iš Istsaido landynių vieną gražią dieną taps didžiausios kino kompanijos savininku?

— Man taikai?

— Nenukrypkim, — spyrėsi Barnis. — Pirmą užėikim į vidų ir pažiūrėkim, ką pasakys profesorius Hjuitas, o tada jau galėsime kalbėti.

L. M. nenoromis išlipo ant suskilusio šaligatvio ir leidosi nuvedamas prie apsilaupiusio tinkuoto namo durų. Barnis, tvirtai laikydamas jį už alkūnės, paspaudė skambutį. Teko dar porą kartų paskambinti, kol girgždėdamos prasivėrė durys ir pasirodė mažas žmogelis didžiule galva ir masyviais akiniais.

— Profesoriau Hjuitai, — tarė Barnis, stumdamas pirmyn L. M., — čia tas žmogus, apie kurį kalbėjau, — pats „Klaimektik studioz“ direktorius, misteris L. M. Grinspenas.

— Taip, taip, prašom, prašom, — sumirksėjo blankiomis akimis profesorius ir pasitraukė, praleisdamas svečius.

Kai durys užsidarė, L. M. atsiduso ir leidosi paskui Barnį girgždančiais laiptais į rūšį. Staiga jis sustojo, pamatęs ištisą rietuvę elektros prietaisų, išsiraičiusių laidų ir gaudžiančių aparatų.

— Kas čia? Panašu į senas filmo apie Frankenšteiną dekoracijas.

— Profesorius paaiškins, — tarė Barnis, stumtelėdamas jį į priekį.

— Tai mano viso gyvenimo darbas, — tarė Hjuitas, mosteldamas kažkur į tualetą pusę.

— Įdomu, kas tai per darbas?

— Profesorius turi galvoje prietaisus ir aparatus, jis tik ne visai tiksliai parodė.

Profesorius jų pokalbio nebegirdėjo, nes krapštėsi, palinkęs prie kontrolinio pulto. Staiga pasigirdo šaižus švilpimas, pamažu jis darėsi vis garsesnis, ir iš griozdiško aparato pasipylė kibirkštys.

— Štai, — pasakė profesorius, dramatiškai rodydamas — dabar jau kiek tiksliau — į metalinę platformą ant didelių izoliatorių. — Tai mano laikotronto širdis, kur ir vyksta materijos perkėlimas laike. Aš nesigilinsiu į matematiką, kurios jūs nesuprastumėt, nekalbėsiu apie sudėtingą laikotronto konstrukciją. Manau, geriausias aiškinimas bus, jei pademonstruosiu prietaiso veikimą.

Profesorius pasilenkė, pagrabaliojo po stalu, ištraukė apdulkėjusį alaus butelį ir pastatė jį ant metalinės platformos.

— O kas tas laikotrontas?— nepatikliai paklausė L. M.

— Štai. Tuojau pademonstruosiu jo veikimą. Paprastą daiktą

aš padėsiu į lauko veikimo sferą ir įjungsiu aparatą, kuris sukurs lauką. Atidžiai žiūrėkite.

Hjuitas įjungė kirtiklį, srovė per transformatorių ėmė tekėti į mašiną. Kontroliniame skyde akinamai sužibo elektroninės lempos, ir ore pakvipo ozonu.

Alaus butelys staiga dingo, ir mašina nutilo.

— Jūs pastebėjot perkėlimą? Nepaprasta, ar ne?— Profesorius, švytėdamas iš pasitenkinimo, ištraukė iš rekorderio ilgą juostą, primargintą nesuprantamų ženklų. — Štai, žiūrėkite, čia viskas užfiksuota. Šitas butelys septynias mikrosekundes buvo praeityje, o paskui vėl grįžo į dabartį! Mano laikotrasas veikia! Štai veikianti laiko mašina!

L. M. atsiduso ir pasisuko į laiptus.

— Trenktas, — tepasakė.

— L. M., išklausykite jį iki galo. Profesorius turi originalių idėjų. Jis sutiko dirbti su mumis tik todėl, kad kitos įstaigos atsisakė finansuoti jo bandymus. Profesoriumi reikalingos tik lėšos pastatyti mašinai ant kojų.

— Pasaulyje kiekvieną dieną gimsta toks išradėjas. Eime.

— Išklausykite gi jį, — maldavo Barnis. — Tegu jis perkelia butelį į ateitį. Tai labai įspūdinga.

— Noriu atkreipti jūsų dėmesį į tai, jog, perkeliant daiktą į ateitį, jis turi įveikti galingą temporalinį barjerą, o tam reikia nepalyginamai daugiau energijos, negu perkeliant tą patį daiktą į praeitį. Bet aš vis dėlto galiu pademonstruoti šį eksperimentą. Prašau įdėmiai stebėti butelį.

Elektroninės technikos stebuklas dar kartą susidūrė su laiko jėgomis, ir įelektrintame ore sutraškėjo kibirkštys. Alaus butelys vos pastebimai suvirpėjo.

— Iki. — L. M. nusisuko ir ėmė lipti laiptais. — Ir, *post scrip-tum*. Barni, — tu atleistas.

— Jūs negalite išeiti, nedavęs profesoriui paaiškinti, o man net papasakoti apie savo planus. — Barnis pyko; pyko ant savęs, ant merdinčios kino studijos, kur dirbo, ant žmogaus aklumo, ant jo bejėgiškumo, ant banko, uždariusio jo sąskaitą. Jis pasivijo L. M. ir ištraukė jam iš dantų rūkstantį Havanos cigarą. — Tuoju mes padarysim tikrą bandymą, tokį, kurį jūs prideramai įvertinsit!

— Tie cigarai po du dolerius! Tučtuojau gražink...

— Gražinsiu, tik pirma pažiūrėkite... — Barnis trenkė žemėn butelį, o ant platformos padėjo rūkstantį cigarą. — Kuris prietaisas reguliuoja galingumą?—paklausė Hjuitą.

— Šis reostatas kontroliuoja įėjimą, bet kam jums tai? Jei padidinsit temporalinio perkėlimo lygį, prietaisas perdegs. Sustokite.

— Įrengimus galite nusipirkti naujus, bet jei nepavyks įtikinti L. M. — jums viskas baigta, pats suprantate. Pirmyn!

Barnis, viena ranka prilaikydamas protestuojantį profesorių, įjungė reostatą visu galingumu ir patraukė kirtiklį. Šį kartą efektas buvo kur kas akivaizdesnis. Dinamo mašinų staugesys peraugo į kraupų žviegimą, nuo kurio vos nesprogo ausų būgneliai, elektroninės lempos sužibo visomis pragaro ugnimis, vis ryškiau ir ryškiau, metaliniais paviršiais ėmė žybčioti elektros iškrovos, visų plaukai pasišiaušė ir iš jų pasipylė kibirkštys.

— Mane nutrenks! — suriaumojo L. M.; tuo metu įtampa pasiekė maksimumą, lempos, akinamai blykstelėjusios, sprogo ir rūsysis paskendo tamsoje.

— Čia, žiūrėkite čia! — riktelėjo Barnis ir, spragtelėjęs žiebtuvėlį, pašvietė į viršų.

Ant platformos nieko nebuvo.

— Tu skolingas man du dolerius!

— Žiūrėkit, nėra! Jau mažiausiai dvi sekundės, trys, keturios... penkios... šešios... septynios...

Staiga ant platformos pasirodė vis dar teberūkstantis cigaras. L. M. greitai čiupo jį ir giliai užsitraukė.

— Na gerai, tai laiko mašina, dabar aš tikiu. Bet ką bendro ji turi su filmų gamyba arba su mano studijos išgelbėjimu nuo bankroto?

— Leiskite man paaiškinti...

II

L. M. kabinete šešetas žmonių pusračiu sėdėjo prieš direktoriaus rašomąjį stalą.

— Užrakinkit duris ir nupiaukit telefono laidus! — sukomandavo L. M.

— Dabar tik trečia valanda nakties, — užprotestavo Barnis, — kas taip anksti klausysis?

— Jeigu bankai suuos, aš sužlugdytas — iki pat mirties, o gal ir ilgiau. Nupiaukite laidus!

— Leiskite, aš tai padarysiu, — pasakė Emoris Blestedas, atsistodamas ir išsitraukdamas iš vidinės kišenės izoliuotą atsuktuvą; jis vadovavo „Klaimektik studioz“ techniniam skyriui. — Pagaliau išaiškėjo, kur šuo pakastas! Šiais metais mano vaikinai vidutiniškai du kartus per savaitę turėdavo šiame kabinete taisyti perpiautus laidus!

Darbas tirpte tirpo jo rankose: jis greitai nuėmė paskirstymo dėžučių dangtelius, ir septyni telefonai, selektorius, uždara televizijos sistema ir teleprintas liko išjungti. L. M. Grinspenas įdėmiai sekė ir nepratarė nė žodžio, kol savo akimis įsitikino, kad visi dešimt laidų tabaluoja atjungti.

— Dėstykit, — tarė jis, durdamas pirštu į Barnio Hendriksono pusę.

— Viskas pagaliau paruošta, L. M. Laikotrono įrengimai sumontuoti filmo „Pabaisos sūnus veda Monstro dukterį“ paviljone. Visos išlaidos iš to filmo biudžeto. Beje, mes šiek tiek sutaupėme: profesoriaus mašina pigesnė už paprastas dekoracijas...

— Nenukrypkite! Gerai. Paskutiniai siaubo filmo metrai paviljone susukti

šiandien, tai yra vakar, ir mes pasiskubinom iš ten išnešti visus įrengimus. Tada kariškame sunkvežimyje iš filmo „Kupe iš Bruklino“ sumontavom laikotroną. Profesorius sutvarkė jį ir patikrino. Viskas paruošta.

— Man nepatinka ši istorija su sunkvežimiu — jo gali pasigesti.

Nepasiges, L. M., mes viskuo pasirūpinom. Pirma, jis

buvo atliekamas ir niekam ne galvoj. Antra, neseniai jį visiškai legaliai nusipirko Teksas. Prie mūsų neprikibsi.

— Teksas? Koks Teksas? Kas tie visi žmonės? — suirzęs L. M. įtariai nužvelgė sėdinčius aplink stalą. — Juk aš įspėjau, kad apie tai žinotų kuo mažiau žmonių, kol patys pamatysim, kaip tas laikotronas veikia. Jei tik bankai suuos...

— Mažiau niekaip negalima, L. M. Aš, profesorius, kurį jūs pažįstat, Blestedas, techninio skyriaus viršininkas, kuris išdirbo pas jus trisdešimt metų...

— Žinau, žinau... bet kas tie trys? — L. M. parodė pirštu į du tylūs tamsius vyrus su džinsais ir odinėmis striukėmis ir į aukštą nervingą vyriškį šviesiais rusvais plaukais. Barnis juos pristatė.

— Tie du — fokusininkai. Teksas Antonelis ir Dalasas Levis.

— Fokusininkai! Klausyk, Barni, kokį fokusą tu nori iškrėsti su šiais Bronkso kaubojais?

— Dėl dievo, nesijaudinkit. Mūsų sumanymui reikalingi patikimi žmonės, kuriais galima pasikliauti ir kurie mokėtų rasti išeitį nesėkmės atveju. Prieš ateidamas pas mus, Dalasas tarnavo armijoje, o paskui dirbo vakaruose kaubojumi. Teksas trylika metų buvo jūrų pestininkas, dziudo instruktorius.

— O kas tas trečias?

— Tai filologas, daktaras Jensas Linas iš Kalifornijos Los Andželo universiteto. — Aukštasis vyriškis atsistojo ir nusilenkė rašomojo stalo pusėn. — Jis germanų kalbų specialistas ar panašiai ir bus mūsų vertėjas.

— Na, jeigu visi tapote mūsų grupės nariais, jums, tur būt, aišku, koks svarbus mūsų projektas? — paklausė L. M.

— Man moka pinigų, — tarė Teksas, — ir aš laikau liežuvį už dantų.

Dalasas pritardamas linktelėjo.

— Tai nuostabi galimybė, — skubiai prabilo Linas kiek su danišku akcentu. — Aš pasiėmiau metines atostogas ir esu pasiruošęs lydėti ekspediciją kaip techninis patarėjas netgi be pasiūlytojo honoraro. Mes taip mažai žinome apie šnekamąją senovės norvegų kalbą...

— Na gerai, gerai, — L. M. pakėlė ranką, pasitenkinęs tuo, ką išgirdo. — Tai koks jūsų planas?

Išdėstyk visas smulkmenas.

— Pirmiausia mums teks padaryti bandomąją kelionę, — tarė Barnis. — Reikia pažiūrėti, ar iš tikrųjų veikia profesoriaus mašina...

— Aš garantuoju!..

— O jei ji veikia, surinksim trupe, sukursim scenarijų ir patrauksim filmuoti natūroje. Ir kokioje natūroje! Visa istorija atsivers plačiajam ekranui! Mes galėsime ją nufilmuoti, įrašyti garsą...

— Ir išgelbėti studiją nuo bankroto. Nereikės išlaidų nei masinėms scenoms, nei dekoracijoms, nebus jokių nesutarimų su profsajungomis...

— E, atsargiau! — pašnairavo Dalasas.

— Kalbu, žinoma, ne apie jūsų profsajungą, — atsiprašė L. M. — Visai šiai trupei bus pastovios padidintos algos su priedais, bet aš turėjau galvoj ekonomiką iš kitos pusės. O dabar, kol man dar neatvėso entuziazmas, eik, Barni, ir be gerų naujienų nesugrįžk.

Jų žingsnių kaukšėjimas į betoninį taką skardžiai aidėjo tarp gigantiškų paviljonų, šešėliai čia slinko iš paskos, čia iššokdavo į priekį, kai jie ėjo pro šviesos ratus po retai sukabintomis lempomis. Tuščių studijų tyloje ir ramybėje jie staiga suvokė savo sumanymo didingumą ir nejučiomis priartėjo vienas prie kito. Prie pastato stovėjo sargas; pamatęs juos, pasisveikino, ir jo balsas išsklaidė tamsos burtus.

— Viskas tvarkoj, sere, jokių įvykių!

— Puiku, — tarė Barnis. — Mes, gal būt, užtruksime viduje iki ryto, — turim sudėtingo darbo, tai žiūrėkite, kad nesimaišytų jokie pašaliniai.

— Aš jau pranešiau kapitonui, ir jis perspėjo vaikus. Kai visi suėjo, Barnis užrakino duris, palubėje tuojau pat sužibo lempos. Didžiulis pakhausas buvo tuščias, tik keletas dulkinų faneros lapų buvo atremta į galinę sieną ir stovėjo rusvai žalias sunkvežimis su margu brezentu ir balta armijos žvaigžde ant durelių.

— Baterijos ir akumuliatoriai prikrauti, — paskelbė profesorius ir, užsiropšęs į sunkvežimio kėbulą, pasukinėjo keletą diskų. Paskui atjungė storus kabelius, einančius nuo paskirstymo dėžės, ir išmetė lauk. — Sėskit, džentelmenai, eksperimentą galim pradėti bet kuriuo momentu.

— Gal geriau tai vadinti ne eksperimentu, o kaip nors kitaip? — susinervinęs paklausė Emoris Blestedas, staiga pradėjęs gailėtis, ko čia įsivėlė.

— Aš sėdu į kabiną — ten patogiau jausiuosi, — pareiškė Teksas Antonelis, — Kariuomenėje visą Marianą išmaišiau tokiu šešiašiu sunkvežimiu.

Visi vienas paskui kitą sulipo į kėbulą, ir Dalasas uždarė bortą. Eilės elektroninių prietaisų ir generatorius, sumontuotas su vidaus degimo varikliu, buvo užėmę beveik visą vietą, todėl teko sėsti ant dėžių su maistu ir įrankiais.

— Aš pasiruošęs, — paskelbė profesorius. — Gal pradžiai pasidairysim po tūkstantis penkišimtuosius metus?

— Ne! — nenusileido Barnis. — Nustatykit tūkstantuosius metus, kaip buvom sutarę, ir judam.

— Bet energijos sunaudotume žymiai mažiau, ir rizika... — Profesoriau, nedrebėkite paskutinę minutę. Mums reikia persikelti kuo toliau į praeitį, kad niekas negalėtų atpažinti, jog mūsų mašina yra mašina, ir nepridarytų nemalonumų. Be to, esame nutarę statyti filmą apie vikingus, o ne naują variantą apie Paryžiaus katedros kuprių.

— „Paryžiaus katedros“ veiksmas vyksta ne šešioliktame amžiuje, — tarė Jensas Linas. — Sakyčiau, ankstyvaisiais viduramžiais, maždaug apie...

— Džeronimai! — suniurzgė Dalasas. — Jei žadam keliauti, tai gana vypsoti. Kiekvienas nereikalingas trypčiojimas prieš mūsų gadina karį.

— Teisybė, misteri Levi, — tarė profesorius, pirštais lakstydamas per kontrolinio skydo mygtukus. — Na, tai tūkstantieji metai nuo Kristaus gimimo — važiuojam! — Jis nusikeikė ir įniko į mygtukus. — Tiek daug netikrų jungiklių ir diskų, jog aš visai pasimečiau, — nusiskundė jis.

— Įrengimus turėjom taip padaryti, kad būtų galima panaudoti siaubo filmui, — pernelyg skubiai tarė Blestedas. Jo veidu riedėjo stambūs prakaito lašai. — Mašinos turi atrodyti realistiškai.

— Dėl to padarėt baisiausiai nerealistiškai, — piktai suburbėjo profesorius ir, baigęs pasiruošimus, patraukė didelį daugiapolį kirtiklį.

Nuo staigaus apkrovimo generatoriaus užesys pasikeitė, virš aparato sutraškėjo elektros iškrova, šaltos kibirkštys pradėjo šokinėti visur, kur tik buvo atviras paviršius, ir žmonės pajuto, kaip šiaušiasi plaukai.

— kažkas negerai! — sužiopčiojo Jensas Linas.

— Visiškai nieko! — ramiai atsiliepė profesorius Hjuitas, kažką reguliuodamas. — Tai tik antrinis reiškiny, paprasčiausia statinė iškrova. Dabar susidaro laukas, man rodos, turite jausti.

Jie juto, kaip jų kūnus nemaloniai veržia, kaip auga įtampa.

— Aš jaučiuosi, tarytum man į bambą būtų įgrūstas didžiulis raktas ir suktų žarnas, — tarė Dalasas.

— Aš tik nesugebu taip šauniai išsireikšti, — sutiko Linas, — bet simptomai tokie patys.

— Įjungiau automatiką, — tarė profesorius, nuspaudęs mygtuką ir pasitraukdamas nuo valdymo pulto. — Tą mikrosekundę, kai galingumas pasieks maksimumą, automatiškai įsijungs seleniniai lygintuvai. Viską galite sekti šitoje skalėje. Kai rodyklė pasieks nulį...

— Dvylika, — žiūrėdamas į skalę, pasakė Barnis ir nusigrėžė.

— Devyni, — tarė profesorius. — Krūvis sparčiai didėja. Aštuoni... septyni... šeši...

— O kaip dėl priedo už kovines sąlygas? — pasiteiravo Dalasas, bet niekas nė nešyptelėjo.

— Penki... keturi... trys...

Įtampa buvo tiesiog fiziška, ji tapo mašinos dalimi, jų pačių dalimi. Niekas negalėjo nė krustelėti. Šešios poros akių susmigo į slenkančią raudoną rodyklę; profesorius tarė:

— Du... vienas...

Jie neišgirdo žodžio „nulis“ todėl, kad tą amžinybės akimirką net garsas sustojo. kažkas atsitiko jiems, kažkas neapibrėžta ir taip tolima nuo normalių gyvenimo pojūčių, kad po sekundės jie jau neprisiminė, kas ten buvo ir ką jie jautė. Tą pačią akimirką pakhauso šviesos dingo, ir tik balkšvai bešvytėjo kontrolinio skydo skalės. Už atviro sunkvežimio galo, kur prieš akimirką buvo ryškiai apšviesta patalpa, dabar pilkavo beformė tuštuma ir net akis gėlė į ją žiūrint.

— Eureka! — sušuko profesorius.

— Gal išgerkim, — pasiūlė Dalasas; iš už dėžės, ant kurios sėdėjo, jis ištraukė ketvirtuką ruginio viskio ir tuojau, pagal savo pasiūlymą, gerokai nugėrė. Butelis pradėjo greitai eiti iš rankų į rankas, — netgi Teksas išlindo iš kabinos numalšinti troškulio, — ir visi, išskyrus profesorių, pasisėmė iš jo drašos. Profesorius buvo įnikęs į savo prietaisus ir kažką burbėjo panosėje.

— Taip, taip, be abejonės... nukelia į praeitį... lengvai kontroliuojamas greitis... dabar ir fizinis perkėlimas... nepakanka net kosminės erdvės arba Ramiojo vandenyno... viešpatie, ne!

Profesorius dirstelėjo į šviečiantį ekraną ir kažką patikslino. Po to pasisuko į kitus:

— Ponai, prašom tvirtai laikytis. Aš stengiausi kuo tiksliau nustatyti, koks paviršius būsimoje atvykimo vietoje, bet visko gali būti. Nenorėčiau, kad atsidurtumėm po žeme, todėl mums gali tekti nukristi iš kelių colių aukščio. Visi pasiruošę? — Profesorius trūktelėjo kirtiklio rankeną.

Žemę pirma palietė užpakaliniai ratai, o sekančią akimirką bildėdami atsitrenkė ir pirmieji. Visi suvirto į krūvą. Ryški saulės šviesa įsiveržė pro atvirą sunkvežimio galą ir juos apžilpino, vėjelis iš kažkur atnešė bangų mūšos garsus.

— Velniai raguoti griebtų! — tarė Emoris Blestedas.

Pilkuma už sunkvežimio dingo, o vietoj jos, įrėmintas sunkvežimio galo, atsivėrė lyg milžiniškas ekranas su vandenyno krantu, į kurį dužo didžiulės bangos. Pažeme krykaudamos sklandė žuvėdros, o du išsigandę ruoniai suprunkštė ir pūktelėjo į vandenį.

— Aš kažkodėl nepažįstu šios Kalifornijos dalies, — tarė

Barnis.

— Tai senasis, o ne dabartinis pasaulis, — su pasididžiavimu atsakė profesorius Hjuitas. — Tiksliau sakant, Orknėjų salos, kur vienuoliktame amžiuje, 1003 metais, buvo daug skandinavų gyvenviečių. Jus, be abejo, stebina, kad laikotras gali įvykdyti ne tik temporalinį bet ir fizinį

perkėlimą, bet tai faktorius...

— Manęs niekas nestebina nuo tada, kai prezidentu išrinko Huverį, — tarė Barnis. Kai jau tikrai atsidūrė kažkur ar kažkada, jis pasijuto drąsiau ir ėmėsi iniciatyvos. — O dabar — prie darbo. Dalasai, pakelk priekinį brezentą, kad matytume, kur važiuojame.

Prieš juos atsivėrė uolėtas krantas — siaura žemės juosta tarp putojančių bangų ir apvalainų uolų. Maždaug už pusmylio nuo sunkvežimio driekėsi kyšulys, ir pro jį nieko daugiau nebuvo matyti.

— Užvesk mašiną! — riktelėjo Barnis, pasilenkęs prie kabinos. — Pažiūrėsim, kas ten toliau.

— Tuoju, — atsiliepė Teksas, spausdamas starterį. Variklis suburzgė. Teksas įjungė pirmą pavarą, ir sunkvežimis pamažu nudardėjo per stambų žvyrą.

— Norite? — paklausė Dalasas, atkišdamas pistoletą su dėklu ir diržu. Barnis nepatenkintas pažvelgė į ginklą.

— Pasilik sau. Jei pradėsiu žaisti su tuo žaisliuku, tai, ko gero, nusišausiu. Arba atiduok jį Teksui, o pats turėk po ranka šautuvą.

— O mes ar negausim ginklo savigynai? — pasiteiravo Emoris Blestedas. — Aš moku naudotis šautuvu.

— Diletantiškai. O mes čia griežtai laikysimės darbo taisyklių. Emori, tavo pareigos padėti profesoriui — laikotronas čia pats brangiausias daiktas. Teksas ir Dalasas pasirūpins ginklais — tik taip galim apsisaugoti nuo nelaimingų atsitikimų.

— O, piktoji dvasia! Jūs tik pažiūrėkit! Nejaugi aš savo akimis matau tokias grožybes? — Jensas Linas parodė į priekį.

Sunkvežimis apvažiavo kyšulį, ir jie išvydo mažą įlankėlę. Ant kranto ištrauktas gulėjo grubus pajuodęs luotas, o kiek toliau nuo vandens stovėjo prasta troba, negrabiai sukrauta iš akmenų ir velėnos ir uždengta nendrėmis bei jūros žolėmis. Žmonių nebuvo matyti, nors iš skylės stoge kilo dūmelis. O kur žmonės? — paklausė Barnis. Visiškai suprantama — juos išgąsdino riaumojantis sunkvežimis ir jie pasislėpė name, — paaiškino Linas.

Teksai, išjunk variklį. Gal mums reikėjo pasiimti karolių arba ko nors panašaus prekybai su čiabuviais?

— Bijau, kad čia ne tie čiabuviai, apie kuriuos jūs galvojate...

Lyg patvirtindamos Lino žodžius, griozdiškos namo durys su trenksmu atsilapojo ir išpuolė žmogus, siaubingai šūkaudamas bei mosuodamas virš galvos plačiu kirviu. Jis pašoko aukšty, trenkė kirviu į skydą, kabantį ant kairės rankos, ir pasileido šlaitu tiesiai prie sunkvežimio. Kai jis didžiuliais šuoliais priartėjo, ant galvos visi pamatė juodą šalną su ragais; šviesi barzda ir vešlūs ūsai plaikstėsi vėjyje. Vis kažin ką tebešūkaudamas, jis pradėjo kramtyti skydo kraštą, ant jo lūpų pasirodė putos.

— Jis, kaip matote, labai išsigandęs, tačiau vikingui nedera rodyti baimę savo vergams ir tarnams, kurie, be abejo, seka jį iš namo. Todėl jis nori baisingai įniršti.

— Gal lukterkim su paskaitom, daktare? Dalasai, gal judu su Teksu apramintumėt šį vyruką, kol jis dar ko nesudaužė.

— Kulka jį nuramintų geriausiai.

— Ne! Jokiu būdu! Mūsų studija negali leisti į žudynes, netgi ginantis.

— Na ką gi, tegu bus, kaip norit, bet atsiminkit: sutartyje yra specialus punktas dėl atlyginimo už riziką.

— Žinau, žinau! Lipkit lauk, kol...

Barnio žodžius nutraukė duslus smūgis, sudžingsėjo dūžtantis stiklas ir sugriaudėjo pergalingi riksmi.

— Aš suprantu, ką jis sako! — džiaugsmingai nusikvatojo Jensas Linas. — Jis giriasi, kad išmušė pabaisai akį...

— Tas drimba nukirto žibintą! — sušuko Dalasas. — Teksai, užimk jį! Nuviliok šalin. Ir aš tuoj prisistatysiu.

Teksas Antonelis iššoko iš kabinos ir pakrante nubėgo nuo sunkvežimio; vikingas jį pastebėjo ir tuoju pradėjo vytis. Pabėgėjęs apie penkiasdešimt jardų, Teksas sustojo, paėmė nuo žemės du

jūros nugludintus kumščio didumo akmenis ir ramiai pradėjo laukti išsiutusio vikingo, mėčiodamas vieną akmenį nelyginant sviedinuką. Kai vikingas priartėjo per penkis jardus, Teksas metė akmenį jam į galvą, o kai tik skydas pakilo jo atmušti, paleido antrą tiesiai į pilvą. Abu akmenys pakibo ore; pirmasis, atšokęs nuo skydo, nulėkė kažkur į šalį, o antrasis pataikė vikingui tiesiai į paširdžius; garsiai aiktelėjęs, vikingas atsisėdo ant žemės. Teksas pasitraukė keletą žingsnių ir pasiėmė dar du akmenis.

— Bleyoa!¹ — sužiopčiojo vikingas, kratydamas kirvį.

— Ir tu ne geresnis.

— Suvystykim jį, — pasakė Dalasas, eidamas iš už mašinos ir sukdamas virš galvos virvinę kilpą. — Profesorius drebina kinkas dėl savo geležėlių ir nori greičiau dingti iš čia.

— Gerai, tuojau jį tau paruošiu.

Teksas riktelėjo keletą jūreiviškų keiksmų, bet jam nepasisekė įveikti kalbos barjero. Tada pabandė lotynų gestų kalbą, kurią mokėjo dar nuo jaunystės: greitais rankų ir pirštų judesiais jis palygino vikingą su raganosiu, su kastratu, primetė jam kažkokių biaučių papročius ir baigė didžiuoju įžaidimu — kaire ranka sudavė per dešinią bicepsą, nuo ko dešinysis kumštis šoktelėjo į viršų. Matyt, vienas kuris — o gal ir ne vienas — įžaidimas vienuoliktame amžiuje jau turėjo savo šaknis, nes vikingas sustaugė iš įniršio ir svirduliuodamas atsistojo.

Teksas stovėjo nejudėdamas, nors prieš atakuojantį milžiną atrodė kaip pigmėjas. Kirvis pakibo ore, bet tą pačią akimirką sušvilpė Dalaso lasas ir užniro ant jo, o Teksas pakišo vikingui koją ir jį pargriovė. Kai tik vikingas dunkstelėjo ant žemės, Teksas su Dalasu šoko prie jo: vienas užlaužė rankas, o kitas žaibiškai surišo virve. Po keleto sekundžių nuginkluotą, užlaužtom už nugaros rankom ir pririštom prie kojų, rėkiantį iš bejėgiško įniršio, Teksas su Dalasu tempė jį per žvyrą prie sunkvežimio. Teksas nešė jo kirvį, o Dalasas — skydą.

— Man reikia su juo pakalbėti, — reikalavo Jensas Linas. — Tai rečiausia galimybė!

— Mes negalim laukti nė minutės, — skubino profesorius, reguliuodamas prietaisus.

— Mus puola! — sustaugė Blestedas, sustingusiu pirštu rodydamas į namą. Nuo kalvos į juos lėkė gauruota nuskarusi orda, apsiginklavusi įvairiais kirviais, ietimis ir kalavijais.

— Nešdinamės, — sukomandavo Barnis. — Meskit šitą priešistorinį medkirtį į kėbulą ir važiuojam. Kai grįšim, turėsit begales laiko pokalbiams su juo, daktare.

Teksas išsuko į kabiną ir, pagriebęs nuo sėdynės pistoletą, išpleškino visą apkabą į jūros pusę, įjungė variklį, likusį žibintą ir signalą. Puolančiųjų šūksniai bemat pavirto į baimės klyksmą, ir, išmėtę savo ginklus, jie pasileido atgal prie namo. Sunkvežimis apsigrėžė ir nuvažiavo išilgai kranto. Kai jau reikėjo staigiai sukti pro kyšulį, iš kitos jo pusės už uolų pasigirdo automobilio sirena. Vos spėjo Teksas pasukti dešinėn, net įlėkė į bangas, ir prieš juos išniro kitas rusvai žalias sunkvežimis ir kaukdamas nulėkė tolyn.

— Vežikas! — riktelėjo Teksas pro langą ir vėl leidosi savo keliu.

Barnis Hendriksonas dirstelėjo į pralėkusį sunkvežimį, kuris įsuko į jų vėžes, ir apstulbo, pamatęs atvirą kėbulo galą. Sunkvežimyje stovėjo jis pats, — suposi, sunkvežimiui šokinėjant per akmenis, ir suktai šypsojosi. Paskutinę akimirką, mašinai jau dingstant iš akių, anas Barnis Hendriksonas parodė savo antrininkui nosį. Mašinai dingus už uolos, Barnis sudribo ant dėžės.

— Jūs matėt? — gaudydamas kvapą paklausė jis. — Kas čia darosi?

— Labai įdomus reiškinys, — tarė profesorius Hjuitas, spausdamas generatoriaus starterį. — Laikas, pasirodo, daug plastiškesnis, negu aš galvojau; jis leidžia sudvejinti, net sutrejinėti temporalines pasaulio linijas. O gal netgi įmanoma neapibrėžtas linijų skaičius. Nuostabios galimybės.

— Baikit pūsti miglą ir paaiškinkit, ką aš mačiau, — nutraukė Barnis, padėdamas apytuštį viskio butelį.

— Jūs matėte save, tiksliau, mes matėme save, kai būsime... Anglų kalbos gramatika, ko gero,

¹ Bailys!

neleis tiksliai nusakyti susidariusios padėties. Gal geriausia sakyti, kad mes matėm tą patį sunkvežimį su savimi netolimoje ateityje. Tai nesunku suprasti.

Barnis dejuodamas išbaigė butelį ir staiga suriko iš skausmo, — vikingas atsirito grindimis ir įkando jam į kulkšnį.

— Geriau užsikelkit kojas ant dėžių, — perspėjo Dalasas. — Jis vis dar nenurimsta.

Sunkvežimis sulėtino greitį, ir iš kabinos pasigirdo Tekso balsas:

— Atvažiuom čia, kur nusileidom, štai prasideda padangų vėžės. Kas toliau?

— Pastatykit mašiną kuo panašiau, kaip ji stovėjo, kai atvykom, — taip lengviau suderinti prietaisus. Pasiruoškite, džentelmenai, pradedame keliauti laiku atgal.

— *Tröll taki yer öll!*¹ — sukriokė vikingas.

III

— Kas atsitiko?—įtariai paklausė L. M., kai visi suėjo į kabinetą ir pavargę sudribo ant kėdžių, nuo kurių buvo pakilę prieš aštuoniolika šimtmečių. — Ką tai reiškia? Vos prieš dešimt minučių išėjot ir jau sugrižot?

— Tai jums dešimt minučių, — atsakė Barnis, — o mums praėjo kelios valandos. Pirmą ir pačią sunkiausią kliūtį įveikėm — profesoriaus mašina išbandyta. Dabar mes įsitikinom, kad profesoriaus Hjuito laikotrasas veikia net geriau, negu tikėjomės. Mums atsiveria galimybės perkelti į praeitį visą filmavimo trupę ir pastatyti pilnametražinį, plačiaekranį, tikrovišką, pigų ir puikų istorinį filmą. Sekantis mūsų uždavinys — vieni niekai.

— Scenarijus.

— Jūs, kaip visada, teisingas, L. M. Mes jau turim scenarijų, tikrovišką ir net patriotinį. Jei aš jūsų paklausčiau, kas atrado Ameriką, ką jūs atsakytumėt?

— Kristupas Kolumbas. Tūkstantis keturi šimtai devyniasdešimt antrais metais.

— Taip galvoja dauguma, bet iš tikrųjų atradėjai yra vikingai!

— Nejaugi Kolumbas buvo vikingas? Aš visą laiką galvojau, kad jis žydas.

— Duokit tam Kolumbui ramybę. Dar prieš penkis šimtus metų iki jo gimimo vikingų laivai atplaukė iš Grenlandijos ir atrado žemę, kurią pavadino Vinlendu. Dabar įrodyta, kad tai buvo Siaurės Amerika. Pirmoji ekspedicija, vadovaujama Eriko Raudonojo...

Nė negalvok! Tu nori, kad mus įtrauktų į juodą knygą už komunistinio filmo statymą?

— Truputėlį kantrybės, L. M. Kai Erikas atrado šią šalį, čia atsikėlė vikingų, įkūrė gyvenviečių, pastatė namų ir fermų, ir viskam vadovavo legendarinis herojus Torfinas Karlsefnis...

— Na ir vardai! Juos taip pat teks pakeisti. Aš jau išivaizduoju pagrindinę meilės sceną „...pabučiuok mane, mielas Torfinai Karlsefni“, — šnibžda ji. Ne, nieko nebus. Šito nereikia, Barni.

— Bet istorijos negalima pakeisti, L. M.

— O ką gi mes veikėm visą gyvenimą? Dabar ne laikas mokytį mane, Barni Hendriksonai. Juk tu buvai kažkada geriausias mano režisierius ir prodiuseris, kol šitie pusgalviai nebuvo sužlugdę mūsų. Susiimk! Kinas, visų pirma, ne auklėjimo priemonė. Mes parduodam pramogą, o jeigu ji nieko nelinksmina, tai jos niekas ir neperka. Taip aš suprantu. Tegul būna tas vikingas, pakrikštyk jį Benu ar Karlu, arba dar kitokiu gražiu skandinavišku vardu ir sukurkit sagą apie jo nuotykius...

— Kaip tik taip aš ir galvojau, L. M.

— ...pavyzdžiui, apie kovą, kurią jis, žinoma, laimi. Bet jis nenurimsta, toks jo charakteris. Tada jis išplaukia ir atranda Ameriką, o grįžęs pasiskelbia karalium. Paskui mergina su ilgu šviesiu peruku; ji moja ranka kiekvieną kartą, kai jis išplaukia, ir laukia grįžtant. Pagaliau jis jau senesnis, smilkiniai žilstelėję, veidas randuotas, jis daug iškentėjo. Ir šį kartą, užuot išplaukęs vienas, jis pasiima merginą, ir jie abu iškeliauja į naują gyvenimą, į raudoną saulėlydį, panašiai kaip pirmieji

¹ Tegu troliai apsėda jus visus!

pionieriai į Plimut Roką. Na kaip?

— Puiku kaip visada, L. M. Jūs nepraradot savo gyslelės.

Barnis sunkiai atsiduso. Daktaras Jensas Linas, kurio akys visą laiką plėtėsi, sugargaliavo lyg smaigiamas:

— B-bet... pagal metraščius nieko panašaus nebuvo. Netgi misteris Hendriksonas ne visai tiksliai sako. Vinlendo atradėju laikomas Leivas Eriksonas, Eriko Raudonojo sūnus. Čia yra du skirtingi metraščių variantai — vienas paimtas iš „Hauksbuko“, kitas — iš „Flateijarbuko“ ir...

— Užteks! — subambėjo L. M. — Tu supratai mane, Barni? Net jeigu istorinėse knygose kas truputį ne taip, mes galim šen bei ten pataisyti, šiek tiek pakeisti, ir scenarijus gatavas. Ką tu siūlai pagrindinėms rolėms?

— Rafas Houkas būtų idealus vikingas, jei tik pasisektų jį gauti, o merginos vaidmeniui būtų neblogai aktorė su išraiškingomis linijomis...

— Slitė Touv. Dabar ji laisva, nesifilmuoja. Paskutines dvi savaites jos agentas zulina mano kabineto slenkstį — štai iš kur ir žinau, jog jai dabar rieta ir gausim ją visai pigiai. Jums dar reikės scenaristo; paimkit Čarlį Čangą, su juo sudaryta sutartis. Jis kaip tik specialistas.

— Biblijinių filmų, gal būt, tik ne istorinių, — suabejojo Barnis. — Bet, atvirai kalbant, ir jo „Nužengimas nuo kryžiaus“ visai ne kas. Arba tas kitas — „Per Raudonąją jūrą“.

— Cenzūra sugadino, štai ir viskas. Man pačiam abu scenarijai patiko, buvo puikūs... — Staiga jis nutilo, nes už sienos pasigirdo garsus maurojimas. — Girdėjot?

— Mūsų vikingas, — paaiškino Teksas. — Jis vis kibo muštis, tai mes jam įkretėm gerokai ir prirakinom jūsų kubrike.

— Ką tai reiškia? — susiraukė L. M.

— Informacijos šaltinis, — atsakė Barnis. — Vienas iš vietinių gyventojų. Jis užpuolė sunkvežimį, todėl mes jį ir pasiėmėm, kad daktaras Linas galėtų pasikalbėti.

— Atveskit jį čia. Mums kaip tik tokio reikia — susipažinusio su aplinkybėmis ir galinčio patarti dėl filmavimo. Labai gerai, kai yra čiabuvis, žinantis kiekvieną krūmelį, kada filmuoti natūroje.

Teksas ir Dalasas išėjo iš kabineto. Keletą minučių žvangėjo grandinės, paskui pasigirdo du smarkūs smūgiai, ir juodu grįžo su vikingu. Pamatęs žmones, jis sustojo tarpdury, išvertęs stiklines akis, ir jie pagaliau galėjo gerai jį apžiūrėti.

Vikingas buvo aukštas — net be raguotojo šalmo kone septynių pėdų, ir gauruotas kaip lokys. Šviesūs susivėlę plaukai krito ant pečių, o vešlūs ūsai buvo susipynę su garbanota barzda, kuri dengė krūtinę. Drabužius — šiurkščius marškinius ir kelnes — laikė ištisa storų odinių diržų sistema. Nuo drabužių sklido aitrus žuvies, seno prakaito ir dervos kvapas, tačiau masyvi auksinė apyrankė ant rankos visai jam tiko. Iš po tankių antakių į juos skvarbiai žvelgė šviesios, beveik permatomos dangaus spalvos akys. Jis buvo sudaužytas ir sukaustytas grandinėmis, bet aiškiai nepalaužtas ir nesutramdytas, nes stovėjo aukštai iškėlęs smakrą ir atlošęs pečius.

— Sveiki atvykę į Holivudą, — kreipėsi į jį L. M. — Sėskitės. Barni, įpilk išgerti. Jauskitės kaip namie. Tai kuo jūs vardu?

— Jis angliškai nemoka, L. M. L. M. Grinspeno veidas ištįso.

— Nepasakyčiau, Barni, kad tai man patinka. Nemėgstu kalbėti per vertėjus — per lėta ir nepatikima. Bet ką gi, Linai, klauskit jo vardo.

Jensas Linas suburbėjo panosėj, stengdamasis prisiminti senovės norvegų veiksmazodžių asmenuotes, o paskui garsiai tarė:

— *Hvat heitir madrinn?*¹

Vikingas tik suurzgė giliai gerklėje, nekreipdamas dėmesio į vertėjo klausimą.

— Kaip čia yra? — nebeištvėrė L. M. — Maniau, kad tu kalbi jo kalba? Jis tavęs nesupranta?

— Kantrybės, sere. Senovės norvegų kalba išnyko beveik prieš tūkstantį metų, ir mes ją žinom

¹ Kuo tu vardu?

tik iš raštų. Vienintelė šiuolaikinė kalba, panaši į senovės norvegų — tai islandų, todėl aš dabar ir klausiau islandišku tarimu ir intonacija...

— Na gerai, gerai. Man nereikia lekcijų. Nuraminkit jį, duokit keletą taurelių, ir imkimės darbo.

Teksas iš užpakalio pristūmė kėdę vikingui prie pakinklių, ir šis atsisėdo, svaitydamas žaibus iš akių. Iš baro, paslėpto už Rembranto kopijos, Barnis išėmė „Džeko Danielso“ butelį ir pripylė pusę aukštos taurės. Bet kai ją atkišo vikingui, šis staigiai pasuko galvą į šalį ir sužvangino grandines ant riešų.

— *Eitr!*¹ — suurzgė jis.

— Jis gal voja, kad norit jį nunuodyti, — paaiškino Linas.

— Na, įtikinti jį nesunku, — Barnis pakėlė taurę ir nugėrė gerą gurkšnį.

Dabar vikingas jau leido prikišti taurę prie lūpų ir ėmė gerti, o sulig kiekvienu gurkšniu jo akys plėtėsi vis labiau ir labiau.

— *Odinn ok Frigg!*² — išgėręs iki dugno, linksmai subliuvo jis ir nusibraukė ištryškusias ašaras.

— Kurgi jam nepatiks — septyni doleriai dvidešimt penki centai plus antkainis, — tarė L. M. — Garantuoju, kad ten, iš kur jis atsirado, nieko nėra panašaus. Paklausk dar kartą jo vardo.

Vikingas net susiraukė — taip stengėsi suprasti klausimą, kurį jam ir šiaip kartojo, ir taip, o kai pagaliau suprato, mielai atsakė.

— Otaras, — tarė, ilgesingai žiūrėdamas į butelį.

— Pagaliau! Šiokia tokia pažanga, — pasakė L. M. ir pažvelgė į laikrodį. — Jau ketvirta valanda ryto, ir aš norėčiau šį reikalą sutvarkyti kuo greičiau. Pasiteirauk to Otaro apie valiutos kursą, Linai. Kokiais pinigais jie naudojasi?

— Nagi... plačiausiai ten paplitusi mainų prekyba, nors minimos ir sidabrinės markės...

— Kaip tik tai mums ir reikia žinoti. Kiek markių už dolerį, ir pasakyk, kad nefantazuotų — mums nerūpi oficialus kursas. Man svarbu sužinoti laisvos rinkos kainą. Ir tegu nesumano apgaudinėti. Jei reikės, pirsim markių Tanžere.

Otaras staiga suriaumojo, pašoko nuo kėdės, parbloškė pasipainiojusį Barnį tiesiai ant gėlių vazonų ir sugriebė viską butelį. Jau buvo begerias, bet Tekساس trenkė kastetu, ir vikingas be sąmonės susmuko ant grindų.

— Kas čia dabar? — suriko L. M. — Žmogžudystė mano kabinete? Pas mus ir taip užtenka bepročių — nuvežkit jį atgal, iš kur paėmėt, ir suraskit man kitą, kuris mokėtų angliškai. Kad daugiau neberekėtų jokių vertėjų!

— Bet nė vienas ten nemoka angliškai, — piktai tarė Barnis, traukiodamas iš rankovės kaktuso spyglius.

Tada išmokykit kurį nors, tačiau bepročių jau gana.

IV

Barnis Hendriksonas užgniaužė besiveržiančią dejonę ir drebančia ranka pakėlė popierinį puodelį su juoda kava. Jis jau pamiršo, kiek valandų — o gal ir amžių — nesumerkė akių. Visą naktį sunkumai sekė vieni po kitų, o išaušusi diena atnešė naujų rūpesčių. Kol Barnis gėrė kavą, telefono ragelyje lyg pikta širšė zirzė Levio Dalaso balsas.

— Sutinku, Dalasai, sutinku, — vos girdimai atsiliepė Barnis, visai užkimęs po trijų iš eilės surūkytų pakelių cigarečių. — Pasilik prie jo ir pasistenk, nuraminti... Prie šių senų sandėlių nebūna nė gyvos dvasios... Na gerai, už paskutines tris valandas gausi dvigubai... gerai, dabar trigubai, aš duosiu nurodymą. Tiktai laikyk jį po raktu ir neleisk siausti, kol nutarsim, ką daryti. Pasakyk daktarui Linui, kad kuo greičiau ateitų pas mane. Iki.

Barnis padėjo ragelį ir pabandė kuo atidžiau peržiūrėti biudžeto lapą, gulintį priešais. Kolei kas

¹ Nuodai!

² Odinas ir Frėja (skandinavų dievai — karalius ir karalienė).

beveik prie kiekvieno punkto buvo pieštuku įrašytas klaustukas — tai turėjo būti brangus filmas. O kas bus, jei policija suuos, kad jie laiko užrakinę vikingą? Ar gali įstatymai apkaltinti žmogaus pagrobimu, jei tas žmogus mirė beveik prieš tūkstantį metų?

— Galva svaigsta, — sumurmėjo jis, tiesdamas ranką prie kavos puoduko.

Profesorius Hjuitas buvo žvalus kaip visada. Jis vaikštinėjo po kabinetą, sukinėjo kišeninio aritmometro rankenėlę ir užrašinėjo rezultatus mažoje užrašų knygutėje.

— Na, kaip sekasi, profesoriau? — paklausė Barnis. — Ar galėsime pasiūsti į praeitį ką nors daugiau, negu sunkvežimį?

— Kantrybės, kantrybės. Gamta labai nenoriai atskleidžia savo paslaptis, ir didelis išradimas gali nepasisekti, jei dešimtainėje trupmenoje ne ten padėsi kablelį. Be įprastų keturių erdvės ir laiko charakteristikų, lygtyse yra ir daug kitų dydžių. Reikia turėti omenyje ir tris papildomus — judėjimą erdvėje, masės priklausomybę nuo greičio, kumuliatyvinę paklaidą, kuri, man atrodo, atsiranda dėl entropijos...

— Nevarginkit manęs smulkmenomis, profesoriau, man reikia tik galutinio atsakymo.

Ant stalo supypsėjo selektorius, ir Barnis liepė sekretorei įleisti daktarą Liną. Linas atsisakė pasiūlytos cigaretės ir, sulenkęs ilgas kojas, išsitiesė fotelyje.

— Na, klokit nemalonus naujienas, — tarė Barnis, — o gal tokia jūsų veido išraiška yra įprasta? Nesiseka su vikingu?

— Taip, jūs teisingai išsireiškėt, — nesiseka. Mums iškilo susikalbėjimo problema, kadangi senovės norvegų kalbą aš moku gana silpnai, o Otaras beveik arba visai nesuinteresuotas dalykais, apie kuriuos aš noriu kalbėti. Ir vis dėlto man atrodo, kad, panaudojus skatinimo priemones, jį būtų galima išmokyti angliškai.

— Skatinimo priemones? ..

— Pinigus arba vienuolikto amžiaus jų ekvivalentą. Kaip ir dauguma vikingų, jis godus ir padarys bet ką, kad tik įsigytų padėtį ir turtą, nors jis šito linkęs siekti mūšiais bei žudynėmis.

— Žinoma. Mes galim jam mokėti už pamokas — buhalterija jau paruošė valiutos kursą ir, aišku, mūsų naudai, bet svarbiausia problema — laikas. Ar per dvi savaites jis išmoks angliškai?

— Tai neįmanoma! Taip greit išmokyti galima studentą, kuris pats norėtų, bet ne Otarą. Švelniai tariant, jis nenori ir išvis atsisako bet ką daryti, kol nepaleisim. O tai gana svarbu.

— Svarbu! — tarė Barnis ir staiga pajuto baisų norą išsirausti kuokštą plaukų. — Įsivaizduoju tą gauruotą psichą su mėsininko kirviu Holivudo ir Vaino sankryžoje. Apie tai negali būti nė kalbos! ..

— Norėčiau pasiūlyti vieną dalyką, — tarė profesorius Hjuitas, staiga liovęsis vaikščioti ir sustojęs prie Barnio stalo. — Jei daktaras Linas grįžtų su tuo vikingu į jo amžių, ten kuo puikiausiai galėtų jį mokyti kalbos, nes įprastoje aplinkoje vikingas jaustųsi ramiai ir drąsiai.

Bet aš, profesoriau, nesijausčiau ten nei ramiai, nei drąsiai, saitai tarė Linas. — Gyvenimas tais laikais buvo žiaurus ir trumpas.

— Aš įsitikinęs, daktare, kad galima imtis atsargumo priemonių, tarė profesorius, staigiai pasukdamas savo aritmometrą. — Man atrodo, kad filologinės perspektyvos su kaupu atsveria asmeninį faktorių...

— Taip, žinoma, — sutiko Linas, ir prieš akis jam iškilo daikvardžių, šaknų, linksnių bei giminių labirintai, seniai užkloti laiko dulkių.

— Priedo dar tai, kad laiko faktorių galim keisti taip, kaip mums naudingiau. Džentelmenai, mes galim laiką sutrumpinti arba ištęsti, kiek patinka! Daktaras Linas, mokydamas Otarą, gali užtrukti dešimt dienų, dešimt mėnesių arba dešimt metų, būdamas vikingų eroje, o kai mes grįšim jo paimti, pagal mūsų laiką bus praėję keletas minučių.

— Užteks dviejų mėnesių, — atšovė Linas, — jei jus domina mano nuomonė.

— Na, sutarta, — tarė Barnis. — Linas keliauja į praeitį su vikingu ir išmoko jį anglų kalbos, o mes su filmavimo grupe pribūnam po dviejų mėnesių, vikingų laiku, ir pradedam filmuoti.

— Bet juk aš dar nesutikau, — spyrėsi Linas. — Rizika...

— Įdomu, ar labai malonu būti žymiausiajam ir vieninteliam norvegų kalbos specialistui visame

pasaulyje?—paklausė Barnis, jau spėjęs įgyti šioki toki patyrimą, bendraudamas su akademiniiais protais. Lino veidas ir išplėstos akys rodė, kad strėlė pataikė tiesiai į tikslą. — Puiku! Smulkmenas aptarsim vėliau. O dabar gal galėtumėt nueiti pas Otarą ir pasistengti jam viską išaiškinti. Neužmirškite paminėti ir pinigų. Mes priversim jį pasirašyti sutartį ir punktą netesėjimo atveju, todėl jūs būsit visiškai saugūs, nes jis tai norės gauti tuos pinigus.

— Taip gal ir būtų nieko, — sutiko Linas, ir Barnis suprato, kad daktaras jau užkibo.

— Puiku! Eikit pas Otarą ir viską jam paaiškinkit, o kol jį įtikinsit, aš paprašysiu sutarčių skyrių sudaryti sutartį, iš pirmo žvilgsnio atrodančią visai teisėtą, bet reiškiančią katorgą iki gyvos galvos. — Barnis paspaudė selekatoriaus mygtuką. — Bete, sujunk mane su sutarčių skyriumi. Ir kur mano benzedrinas?

— Prieš valandą skambinau į vaistinę, — sugergždė selektorius.

— Paskambink dar kartą, jei nenori, kad po pietų pakratyčiau kojas.

Vos tik Linas išėjo iš kabineto, duryse pasirodė smulkus tipiškas rytietis rūgščia veido išraiška. Jis buvo rožinėmis kelnėmis, tamsiai raudonais marškiniais ir languota striuke.

— O, Čarlis Čangas, — riktelėjo Barnis, atkišdamas ranką. — Ilgai nesimatėm.

— Tikrai ilgai, Barni, — Čarlis plačiai išsišiepė ir pakratė ištiestą ranką. — Džiaugiuosi, kad vėl galiu dirbti su tavim.

Jie vienas kitam baisiai nepatiko, ir, kai tik jų rankos išsiskyrė, Barnis užsidegė cigaretę, o Čango šypsena pavirto įprastine rūgščia grimasa.

— Kas nors gero, Barni?—paklausė jis.

— Plačiaformatis, brangus, trijų valandų filmas, ir tu — vienintelis, galintis parašyti scenarijų.

— Mums, Barni, jau knygų nebeužtenka siužetams, bet aš žinau vieną iš „Saliamono giesmės“—gana seksualu, bet nešlykštu, būtų...

— Siužetas jau išrinktas — visiškai nauja idėja: kaip vikingai atrado Šiaurės Ameriką.

Čango mina pasidarė dar rūgštesnė.

— Skamba neblogai, bet juk tu žinai, Barni, mano profilį. Manau, kad tai ne mano sritis.

— Tu puikus rašytojas, Čarli, o tai reiškia, kad tavo sritis yra viskas. Be to, cha-cha, nepamiršk, jog esi pasirašęs sutartį, — pridūrė Barnis, trūkteldamas durklą iš makščių, kad pašnekovas pastebėtų.

— Žinoma, negalima parniršti sutarties, cha-cha, — šaltai tarė Čarlis. — Aš visada svajojau apie istorinį filmą.

— Nuostabu! — nudžiugo Barnis ir vėl paėmė biudžeto lapą. Atsivėrė durys, ir patarnautojas įstūmė vežimėlį, prikrautą knygų. Barnis parodė jį. — Štai krūva iš bibliotekos, viskas, ko tau dabar reikia. Greit peržiūrėk, o po minutės pasikalbėsime.

— Po minutės, taip, taip, — tarė Čarlis, šaltai žvelgdamas į dvidešimt su viršum storų tomų.

— Penki tūkstančiai septyni šimtai septyniasdešimt trys ir dvidešimt aštuonios šimtosios kubinio metro su dvylikos tūkstančių septynių šimtų septyniasdešimt septynių ir šešiasdešimt dviem šimtosioms kilogramo krovinio, padidinus elektros energiją dvidešimt septyniais ir dviem dešimtosiomis procento, — netikėtai tarė profesorius Hjuitas.

— Ką jūs čia kalbat, po velniais?— riktelėjo Barnis.

— Tai duomenys, kurių jūs teiravotės — kokį krovinį laikotronas gali perkelti į praeitį, didinant elektros energijos kiekį.

— Labai gerai. O dabar būkit malonus ir išverskit visa tai į suprantamą kalbą.

— Grubiai kalbant, — profesorius pakėlė akis į lubas ir atsidusdamas kažką greit sumurmėjo panosėje, — sakyčiau, kad gali būti perkeltas keturiolikos tonų krovinys, užimantis 5760 kubinių pėdų tūrį.

— Dabar jau aiškiau! Tai turėtų apimti viską, kas bus reikalinga praeityje.

— Sutartis, — tarė Betė, dėdama ant rašomojo stalo aštuonių lapų smulkiai sulankstytą dokumentą.

— Gerai, — tarė Barnis, peržiūrėjęs standaus popieriaus lapus. — Pakviesk Levį Dalasą.

— Ten laukia mis Touv, nori su jumis pasimatyti.

— Tik ne dabar! Pasakyk, kad mane apsėdo raupsai. Kur, po galais, mano tabletės? Juk vien kava aš neišsilaikysiu!

— Aš jau tris kartus skambinau į vaistinę. Šiandien ten, atrodo, trūksta personalo.

— Prakeikimas! Tada nueik ir pati parnešk.

— Barni Hendriksonai, tiek metų...

Šie žodžiai, ištarti prikimusi balsu, nuskambėjo kabinete, ir tuojau įsiviešpatavo tylą. Liežuvautojai kalbėjo, kad Slitė Touv tokia aktorė, kaip marionetė su nutrauktais siūlais, kad ji turi beždžionės čichuachua smegenis ir Fenės Hil moralę. Jie sakė teisybę. Bet šie privalumai, arba jų nebuvimas, negalėjo paaiškinti filmų pasisekimo. Vienintelis privalumas, kurį ji iš tikro turėjo — ir su pertekliumi — buvo moteriškumas ir kartu sugebėjimas bendrauti, jei taip galima pasakyti, hormoniniu lygiu. Ji skleidė ne sekso spindulius, o greičiau seksualinio prieinamumo spindulius. Tai irgi buvo beveik tiesa. Šis spinduliavimas buvo toks stiprus, jog beveik nesusilpnėjęs pereidavo pro visus filmo barjerus, lėšius ir projektorius ir karštas bei veržlus sklisdavo iš sidabrinio ekrano. Jos filmai krovė kapitalą, nors daugumai moterų jie nepatiko. Dabar jos spinduliai, nevaržomi laiko, erdvės nei celiulioido, užliejo kambarį, ir visi vyrai į ją atsigręžė. Betė garsiai prunkštelėjo ir išlėkė iš kambario, tačiau tarpdury, kur šonu stovėjo aktorė, jai teko stabtelėti. Ne veltui buvo sakoma, kad Slitės biustas didžiausias Holivude...

— Slite... — tarė Barnis, ir jo balsas prikimo. Nuo daugybės cigarečių, žinoma.

— Barni, brangusis, — tarė aktorė, o lygūs jos apvalių kojų hidrauliniai stūmokliai nunešė ją per kambarį, — aš nemačiau tavęs ištisą amžinybę.

Atsirėmusi rankomis į stalo kraštą, Slitė pasilenkė į priekį, traukos jėga tuojau nusvėrė žemyn ploną palaidinukės audinį, ir ne mažiau kaip devyniasdešimt aštuoni procentai jos krūtinės atsivėrė Barniui prieš akis. Barnis pasijuto bekrintas į minkštą didįjį tarpekį.

— Slite... — Barnis staiga pašoko, nes kartą beveik buvo ten atsidūręs. — Noriu pasikalbėti apie vaidmenį filme, bet tu matai, aš dabar užsiėmęs...

Netyčia jis palietė jos ranką ir pirštais pajuto, kaip ji tvinkčioja it didelę karštą širdis. Aktorė dar labiau pasilenkė. Barnis lyg nudegęs atitraukė ranką.

— Truputį palūkėk, ir kai galėsiu, tuoj tave priimsiu.

— Tada aš pasėdėsiu čia prie sienos, — pasigirdo žemas balsas. — Niekam netrukdysiu.

— Jūs mane kvietėt? — paklausė Levis Dalasas, nuo slenksčio kreipdamasis į Barnį, ir tuo pačiu metu atidžiai apžiūrinėdamas aktorę. Hormonai susijungė su hormonais, ir Slitė nejuociom giliau atsikvėpė. Dalasas šyptelėjo.

— Taip, — tarė Barnis, traukdamas sutartį iš popierių krūvos. — Nunešk Linui ir pasakyk, tegul jo draugas pasirašo. Kaip einasi?

— Kai supratom, jog jam patinka apdegę bifšteksai ir alus, — viskas kuo puikiausiai. Kiekvieną kartą, kai tik pradeda šiauštis, pakišam jam bifšteksą ir bokalą alaus, ir jis tuojau nurimsta. Jau sukimšom aštuonis bifšteksus ir aštuonis bokalus alaus.

Duok, tegu pasirašo, — tarė Barnis, ir jo žvilgsnis netyčia užkliuvo už Slitės, kuri sėdėjo fotelyje, sukryžjavusi šilku aptemptas kojas. Jos keliaraiščiai buvo su mažais rausvais kaspinėliais...

— Na, Čarli, ką tu pasakysi? — Barnis sudribo sukamajame fotelyje ir apsisuko aplink. — Gal jau ką sugalvojai?

Čarlis Čangas pakylėjo storą tomą, kurį laikė abiem rankom.

— Kol kas aš dar tik pirmo tomo tryliktame puslapyje, o liko dar gana padori krūva.

— Tai tik papildoma medžiaga, — tarė Barnis. — Dabar sudarykim planą bendrais bruožais, o detales įrašysim vėliau. L. M. pasiūlė sukurti sakmę, ir, man atrodo, tai puiki mintis. Veiksmas prasidės Orknėjų salose maždaug tūkstantaisiais metais, kuomet vyksta gausybė įvykių. Ten ir norvegų naujakuriai, ir karingi vikingai, ir įtempta atmosfera. Gal verta pradėti vikingų žygiu — laivas su drakono galva čiuožia juodu vandeniu, na, žinai kaip.

— Lyg vesterno pradžioje, kai gangsteriai, ruošdamiesi apiplėšti banką, tyliai įvažiuoja į miestą?

— Panašiai. Pagrindinis veikėjas — vikingų vadas arba šiaip koks karys, — pats sugalvosi. Įvyksta susirėmimas, po to dar koks mūšis, todėl herojus nutaria kartu su savo žmonėmis persikelti į naują šalį — Vinlendą, apie kurią tik sužinojo.

— Panašu į vakarų užkariavimą?

— Tiksliai. Po to kelionė, audra, sudūžta laivas, žmonės keliai į krantą, pirmoji gyvenvietė, mūšis su indėnais. Ir nesikuklink, darysim daug masinių scenų. O baigsim didingai — žvilgsniu į besileidžiančią saulę.

Čarlis Čangas, klausydamasis Barnio, paskubomis užsirašinėjo pastabas tituliname knygos lape ir sutikdamas linksėjo galvą.

— Vienas klausimas, — tarė jis, atkišdamas knygą. — Kai kurie tų vyrų vardai knygoje — tikras skiedalas. Štai tik paklausk — Eijolfas Smirdalius, kuris turi draugą Hergilį Hnaprazą. Pigas Poliarinis Lokys, Ragnaras Plaukuotosios Kelnės ir milijonas panašių. Juos galima palikti dėl juoko...

— Tai rimtas filmas, Čarli, pats rimčiausias iš visų, kuriuos tau teko kurti nuo... .

— Barni, bosas esi tu. Aš tik pasiūliau. Ar meilės linija bus?

— Taip, ir įpink ją kuo anksčiau — tu žinai, kaip tai daroma.

— Tas vaidmuo skiriamas man, Barni, brangusis, — pasigirdo kuždesys prie jo ausies, šiltos rankos apšivijo kaklą, ir Barnis ėmė skęsti lyg jūroje.

— Nesiduok apsukti galvos, Slite, — išgirdo Barnis duslų balsą. — Barnis Hendriksonas mano draugas, tikrai senas draugas, bet jis biznierių iki grabo lentos ir suktas. Todėl nesvarbu, ką tu pažadėtum, — atsiprašau, kad tai turiu sakyti, — aš gerai išstudijuosiu visas sutartis ir tik tada pasirašysiu.

— Aivenai, — pasakė Barnis, vaduodamasis iš kvepiančio aštuonkojo gniaužtų, — pasiimk savo klientę minutėlei, ir mudu pakalbėsime. Nežinau, ar susitarsim, bet pakalbėti galim.

Aivenas Grisinis dėl juodų plaukų, kumpos nosies ir susiglamžiusio bei pleiskanomis apkritusio kostiumo panėšėjo į suktą agentą, ir iš tikrųjų buvo suktas agentas. Biznį jis užuodavo iš dešimties mylių prieš vėją per didžiausią audrą ir visada nešiodavosi šešiolika parkerių, kuriuos iškilmingai prisitraukdavo kiekvieną rytą, eidamas į kontorą.

— Sėsk čionai, vaikeli, — tarė jis, mikliai vairuodamas Slitę į kampą. Kadangi Slitė nebuvo pertekusi dolerių, jis buvo abejingas jos kerams. — Barnis Hendriksonas visada padaro tai, ką pažada, kartais net daugiau.

Į kambarį, mojuodamas sutartimi, įėjo Jensas Linas; tuo pat metu suskambėjo telefonas.

— Otaras negali jos pasirašyti, — tarė jis. — Ji parašyta anglų kalba.

— Tai išverskit, jūs esat techninis patarėjas. — Barnis pakėlė ragelį. — Palaukit minutėlę.

— Išversti galėčiau. Tai nežmoniškai sunku, bet įmanoma, tik kokia iš to nauda? Jis nemoka skaityti.

— Palaukit, Linai. Ne, ne tu, Semai. Žinau, Semai... Žinoma, mačiau sąmatą, pats ją sudariau. Ir neklausk, iš kur gausiu kapitalo... Pats būk realistas. Sutinku, ne vakar abu gimėm... bet suprask, kad tas filmas gali būti pastatytas su ta suma, kurią nurodžiau, atėmus ar pridėjus penkiasdešimt tūkstančių... Nevartok žodžio „neįmanoma“, Semai. Juk žinai, kaip būna — neįmanoma galima padaryti įmanoma, tik tam reikia daugiau laiko... Ką?.. Telefonu?.. Semai, turėk proto. Mano kabinete ir Barnumas, ir Beilis, dabar ne laikas smulkmenoms... Išgrūsti? Man? Niekada! . . Taip, paklausk ji būtinai. L. M. domisi šiuo filmu nuo pat pradžios, seka kiekvieną mano žingsnį, ir tu pamatysi, kad jis palaiko kiekvieną mano žingsnį nuo pat pradžios... Gerai... Ir tau taip pat, Semai.

Jis numetė ragelį ant aparato, ir Čarlis Čangas pasakė:

— Ją paima į nelaisvę per antpuolį, filmo pradžioje ji priešinasi jam su neapykanta, bet neapykanta nejučiomis perauga į meilę.

— Dar niekada nebuvau paimta į nelaisvę per antpuolį, — sukuždėjo iš kampo Slitė.

— Puiki mintis, Čarli, — sutiko Barnis.

— Net jei mokėtų perskaityti, jis nemoka rašyti, — pasakė Linas.

— Su užsienio aktoriais ne kartą buvo iškilusi tokia problema, — tarė Barnis. — Prisek prie

sutarties vertimą, patvirtink jo tikslumą pas abiejų kalbų notarą, paskui liepk antrosios pusės atstovui padėti ženklą ir prispausti pirštą prie abiejų lapų. Tegu patvirtina du neutralūs liudininkai, ir sutartį pripažins galiojančia bet kuris pasaulio teismas.

— Bus sunku rasti notarą, mokantį anglų ir senovės norvegų kalbas.

— Kreipkis į kadrų skyrių, jie bet ką suras.

— Štai, misteri Hendriksonai, — pasakė įeidama pro atviras duris sekretorė ir padėjo ant stalo buteliuką benzedrino tablečių.

— Per vėlai, — sušnibždėjo Barnis, spoksodamas į jas, — per vėlai.

Vienu metu suskambo telefonas ir selektorius. Barnis išskrėtė iš buteliuko dvi tabletes ir išgėrė su šalta, juoda ir kartonu atsiduodančia kava.

— Hendriksonas klauso, — pasakė jis, spragtelėjęs klavišą.

— Barni, norėčiau, kad tuoj ateitum pas mane, — tarė L. M. balsas.

Betė buvo pakėlusį telefono ragelį.

— Grinspeno sekretorė, — tarė ji. — L. M. nori, kad tučtuojau nueitumėt pas jį.

— Aišku.

Barnis atsistojo; suskaudėjo šlaunų raumenys, ir jis pagalvojo, po kiek laiko ims veikti tabletės.

— Paskaityk, Čarli, reikia santraukos, poros lapų, ir kuo greičiau.

Kai jis pasuko į duris, Grisinio ranka kilstelėjo jam prie atlapo, bet Barnis su instinktyviu miklumu išsisuko.

— Lukterk, Aivenai, pasikalbėsiu su tavim, kai grįšiu iš L. M. — Jis uždarė duris, ir balsų choras nutrūko.

— Bete, paskolink man rankšluostį, gerai?— paprašė Barnis. Ji išėmė iš apatinio stalčiaus rankšluostį, ir jis apsigobė juo

pečius, rūpestingai užkišdamas kraštus už marškinių apykaklės. Tada pasilenkė, pakišo galvą po vandens čiaupu ir vos neužduso, kai Betė jį atsuko. Keletą sekundžių ledinis vanduo tekėjo per jo galvą ir sprandą, paskui jis atsitiesė ir nusišluostė. Betė padavė savo šukas. Jis pasijuto geriau, nors ir jautė silpnumą, o kai pasižiūrėjo į veidrodį, buvo beveik panašus į žmogų. Beveik.

— Užrakink duris, — pasakė L. M., kai Barnis įėjo į kabinetą, tada pasilenkė ir stenėdamas vielų karpomosiomis žirkklėmis nugnybė telefono laidą. — Ar daugiau nėra, Semai?

— Šitas paskutinis, — atsakė Semas pilku bespalviu balsu. Jis ir pats atrodė pilkas ir bespalvis, bet tai, be abejo, buvo maskuotė, nes jis buvo paties L. M. asmeninis buhalteris ir garsėjo kaip pasaulinio masto korporacinių finansų specialistas ir mokesčių išvengėjas. Jis prispaudė prie krūtinės aplankalą su dokumentais ir pažiūrėjo į L. M. — Bet tai nebe svarbu.

— Gal būt, gal būt, — pasakė L. M. ir pūkšdamas susmuko savo krėsle. — Bet, jei tik ištariu žodį „bankas“, kai kabinete nupiauti laidai, man sustoja širdis. Ne kokios naujienos, turiu tau pasakyti, Barni. — Jis nukando cigaro galą. — Mes žlugom.

— Kaip tai suprasti?— Barnis žvilgčiojo nuo vieno bereikšmio veido į kitą. — Juokus krečiat?

— L. M. sako, — tarė Semas, — jog „Klaimektik studioz“ bankrutuoja.

— Užplaukėm ant seklumos, še tau viso mano gyvenimo triūsas, — tarė L. M. dusliu balsu.

Semas automatiškai linktelėjo lyg nebyli lėlė ir pasakė:

— Trumpai tariant, tokia padėtis. Šiaip tik po kelių mėnesių reikėtų siųsti finansinę ataskaitą bankams, kurie, kaip jūs žinote, turi šios korporacijos kontrolinį paketą. Tačiau dėl mums nežinomų priežasčių jie sekančią savaitę atsiunčia savo žmones patikrinti buhalterijos knygų.

— Ir?.. — Barniui ūmai ėmė svaigti galva. Tyla pasirodė nepakenčiamai ilga, ir pašokęs jis pradėjo žingsniuoti po kambarį. — Ir jie supras, jog kompanijai rieta, jog visas pelnas tik ant popieriaus, — jis pasisuko ir dramatišku mostu parodė į L. M., — o visi gryni pinigai pervesti į L. M. Grinspeno neapmokestinamą fondą. Nieko nuostabaus, kad jūs nesijaudinat. Kompanija tegu skęsta, bet L. M. Grinspenas žengs pirmyn.

— Atsargiau su žodžiais! Pavaldiniui nederėtų taip kalbėti su žmogumi, kuris pastatė jį ant kojų...

— O dabar nuverčia! — pasakė Barnis ir skiausčia ranka trinktelėjo sau per kaklą, daug stipriau, negu buvo ketinęs. — Paklauskite, L. M., — maldavo jis, trindamas sumuštą vietą, — kol kirvis nenukrito, mes dar turime šansų. Juk jūs tikėjotės, kad yra būdas išsigelbėti, kitaip nebūtumėt prasidėjęs su profesorium Hjuitu ir jo mašina. Jūs tikriausiai galvojot, jog didelės pajamos palengvins padėti, padarys firmą vėl rentabilią. Ir mes tai dar galime padaryti.

L. M. niūriai papurtė galvą.

— Nemanykit, jog malonu spausti ranką žmogui, kai tas tau smeigia peilį į nugarą, bet ką aš galiu padaryti? Žinoma, naujos pajamos arba bent gatavas didelis filmas leistų mums nuspiauti į bankų nasrus, bet per savaitę filmo nepastatysi.

Per savaitę filmo nepastatysi. Šie žodžiai zvimbė ir užė kofeino ir benzedrino prisisunkusiose Barnio smegenyse, sukeldami kažkokių miglotų prisiminimų.

— L. M., — tarė jis dramatiškai. — Jus ištiks infarktas.

— Kad tau liežuvis nudžiūtų! — sužiopčiojo L. M. ir suspaudė storą riebalų sluoksnį ties tuo gyvybiniu organu. — Nesakyk taip. Aš jau turėjau vieną infarktą.

— Paklauskite. Jūs pasiimat buhalterijos knygas ir šįvakar einat namo su Semu padirbėti. Susergat. Gal viduriai, gal infarktas. Jūsų gydytojas pasakys, jog tai greičiausiai infarktas. Bent šią paslaugą jis turėtų padaryti už tuos pinigus, kuriuos iš jūsų gauna. Keletą dienų visi laksto ir rėkauja, knygos visiems išeina iš galvos, paskui baigiasi savaitė, ir niekas nė nemano jų ieškoti iki pirmadienio ar net antradienio.

— Iki pirmadienio, — tvirtai tarė Semas. — Nežinot bankų. Jei knygų nebus pirmadienį, jie atsiųs visą mašiną gydytojų į namus.

— Gerai, tada pirmadienį. Tiek laiko užteks.

— Na, pirmadienį, bet kas iš to? Atvirai kalbant, aš nieko nebesusigaudau. — L. M. suraukė antakius, atrodė susimąstęs.

— O tas, L. M., pirmadienį aš jums pristatysiu gatavą naują filmą. Filmą, kuris duos du tris milijonus vien savo ilgumu, ekrano spalvomis ir platumu.

— Bet tai neįmanoma.

— Įmanoma. Jūs pamiršot laikotroną. Ta mašina veikia. Prisimenat, vakar vakare jūs manėt, kad mūsų nebuvo dešimt minučių? — L. M. nenoriai linktelėjo. — Mūsų laiku — taip. Bet pas vikingus mes praleidome daugiau kaip valandą. Ir mes tai galim vėl padaryti. Nusišim studiją su viskuo, kas reikalinga, į praeitį ir duosim tiek laiko, kiek reikės filmui pastatyti.

— Tu nori pasakyti... ?

— Teisingai. Kai grįšime su gatavu filmu, jums atrodys, jog praėjo dešimt minučių.

— Kodėl niekas apie tai nepagalvojo anksčiau? — laimingas L. M. tik žioptelėjo.

— Dėl daugelio priežasčių...

— Tu nori pasakyti... — Semas taip palinko į priekį, jog beveik iškrito iš fotelio, ir jo išraiška pasidarė, ko gero, panaši į šypseną. — Tu nori pasakyti, kad mums tereiks apmokėti statytojams tik už dešimt minučių?

— Nenoriu, — atkirto Barnis. — Ir iš anksto perspėju, kad buhalterijai teks palaužyti galvas. Nepaisant to, galiu jus nudžiuginti, jog nufilmuosiu natūroje — su daugeliu masinių scenų — už vieną dešimtadalį tų išlaidų, kurių reikėtų filmuojant Ispanijoje.

Semo akys sublizgo.

— Aš nežinau visų smulkmenų, bet kai kas atrodo gana neblogai.

— Tu galėsi tai padaryti, Barni? Nufilmuoti tokį filmą?

— Galėsiu, jei remsit mane, kada tik paprašysiu, ir nieko neklausinėsit. Šiandien antradienis. Šeštadienį turėtume baigti pasiruošimus. — Jis ėmė skaičiuoti ant pirštų. — Reikia pasirašyti sutartis su pagrindiniais aktoriais, apsirūpinti juosta visam filmavimui, techniniu personalu, dar pora kamerų... — Murmėdamas sau po nosimi, suminėjo viską, ko gali prireikti. — Taip, — pagaliau tarė, — mes galim tai padaryti.

— Vis dėlto nežinau, — susimąstęs tarė L. M. — Juk tai beprotiška idėja.

Ateitis kabojo ant plauko, ir Barnis karštligiškai ieškojo įtikinamų argumentų.

— Dar vienas dalykas, — tarė jis. — Jei mes ten filmuosim, tarkim, šešis mėnesius, visiems reikės mokėti algą už šešis mėnesius. Bet už išsinuomotas kameras, garso aparatūrą ir visus kitus brangius prietaisus mokėti tereikės tik už keletą dienų.

— Barni, — tarė L. M., atsitiesdamas kėdėje, — parodyk, ką gali.

V

— Jūs dar išgirsite apie Sinekita, misterį Hendriksonai.

— Barnis.

— Išgirsit, Barni, netrukus. Italai po karo sukūrė neorealizmą, paskui pasirodė anglų virtuvės filmai. Bet pamatysit, Roma dar nemirė. Tokie vyrukai, kaip aš, teužsuka į Holivudą trumpam, įgyja šiek tiek technikos...

— Ir pinigėlių.

— To neneigiu, Barni, jankių dolerius mėgstam. Bet, žinot, šiuo dienos metu ne kažin kiek spalvų teišgausi. — Jis mostelėjo aštuonių milimetrų „Boleksu“, kabančiu ant riešo. — Reikėjo įsidėti Tri-X juostą. Jau penkta valanda vakaro.

— Nesijaudink, Džinai, tau užteks šviesos, pasitikėk manimi. — Barnis pakėlė galvą, nes atsidarė pakhauso durys ir įėjo Emoris Blestedas. — Eik čia, Emori, — tarė Barnis. — Tai mūsų operatorius Džinas Kapo. Emoris Blestedas, techninis patarėjas.

— Malonu susipažinti, — tarė Emoris, spausdamas Džinui ranką. — Aš visada stebėjausi, kaip jūs sukūrėt tą atstumiantį efektą „Rudens meilėje“.

— Jūs turite galvoje „Porko Mondo“? Tai ne efektas, tas Jugoslavijos rajonas tikrai taip atrodo.

— Viešpatie! — jis pasisuko į Barnį. — Dalasas liepė jums pasakyti, kad po kelių minučių ateis su Otaru.

— Pats laikas. Tegu profesorius pramankština savo mašiną.

Barnis dejuodamas išsiropštė į karinio sunkvežimio kėbulą ir klestelėjo ant dėžių. Valandą jis buvo nusenūdęs ant kušetės savo kabinete, bet turėjo atsikelti, — reikėjo eiti pas L. M. ir ten ilgai ginčytis dėl filmo biudžeto. Jautėsi labai pavargęs.

— Aš perkalibravau visus savo prietaisus, — pasakė profesorius Hjuitas, linksmai tapšnodamas per skalę, — ir dabar galiu garantuoti didžiausią tikslumą — tiek laiko, tiek geografiniu atžvilgiu — visose būsimose laiko kelionėse.

— Nuostabu. Pasistenkit perkalibruoti taip, kad atsidurtume tuo pačiu metu, kaip paskutinėje kelionėje — tą pačią dieną, tuo pačiu laiku. Šviesa buvo gera...

Durys su trenksmu atsidarė, ir pakhausą užpildė garsus gomurinis dainavimas. Įsvirduliavo Otaras, vedamas už parankių Jenso Lino ir Levio Dalaso, kuriems rūpėjo sutūrėti jį, kad neparvirstų, nes Otaras buvo girtas kaip pėdas. Paskui juos įėjo Teksas Antonelis, varinas vežimėliu, prikrautu dėžių su daiktais. Sukibę visi trys šiaip taip įvertė vikingą į sunkvežimį, ir jis, palaimingai murmedamas, pasinėrė užmarštin. Aplinkui jį sukrovė dėžės.

— Kas jose? — paklausė Barnis.

— Prekės mainams, — atsakė Linas, per galinį bortą stumdamas dėžę su etikete „Džekas Danielsas“. — Otaras pasirašė sutartį. Aš labai nustebau, radęs islandų kalbą mokantį notarą...

— Holivude bet ką gali rasti.

— Ir Otaras sutiko mokytis anglų kalbos, sugrįžęs namo. Jo skonis išlavėjo — jis vertina dukart varytus gėrimus. Mes susitarėme, jog jis už kiekvieną mokslo dieną gaus po butelį viskio.

— Ar negalėjot patenkinti jo kokių nors birzgalų? — paklausė Barnis, kai į kėbulą įstūmė antrą „Džeko Danielso“ dėžę. — Neįsivaizduoju, kaip aš išsisuksiu buhalterijoje.

— Mes mėginome, — tarė Dalasas, rodydamas trečiąją dėžę. — Pakišome jam „Ould Ouverkouto“, 95 laipsnių spirito, bet neturėjo paklausos. Jo gomurys jau neblogai išlavėjęs. Du mėnesiai, penkios dėžės — taip sutarta.

Ilipo Jensas Linas, ir Barnis susižavėjo jo kariškais auliniais batais, antblauzdžiais, medžioklės striuke su daugybe kišenių ir peiliu su makštimi.

— Kam ta džiunglių apranga?—paklausė jis.

— Kad išlikčiau gyvas ir būtų patogų, — atsakė Linas, padarydamas vietos miegamam maišui ir skryniai, kurią įstūmė Dalasas. — Turiu DDT nuo blusų, kurių ten garantuotai netruks, halazono tablečių geriamam vandeniui ir visokių konservų. To laiko meniu gerokai ribotas ir, esu tikras, nelabai priimtinas dabartiniam skoniui. Todėl ir įsidėjau šio bei to.

— Gana protingai, — pasakė Barnis. — Lipkit ir uždarykit galinį bortą. Laikas krutėti.

Laikotronas kaukė ir kibirkščiavo taip pat smarkiai, bet to įtempimo, kaip per pirmąją kelionę, nebebuvo. Technikos amžiaus žmogaus sąlyginiai refleksai nugalėjo, ir keliauti per laiką pasidarė taip įprasta, kaip pasikelti greituoju liftu, skristi reaktyviu lėktuvu, nusileisti povandeniniu laivu arba pakilti raketa. Tiktai Džinas, naujokas, sunerimo ir paskubomis dirščiojo tai į elektroninių prietaisų virtinę, tai į užplombuotas pakhauso duris. Bet, matydamas kitus ramius, — Barnis net užsnūdo, o Dalasas ir danų filologas ginčijosi, ar verta atkimšti butelį ir tokiu būdu prarasti anglų kalbos pamoką, — Džinas truputį nusiramino. Įvykus persikėlimui, jis buvo besistojąs, bet, gavęs butelį, vėl atsisėdo, nors jo akys smarkokai išsiplėtė, kai lauke pasirodė mėlynas it ledas dangus ir į sunkvežimį įsiveržė sūrus jūros oras.

— Neblogas triukas, — tarė jis, sukaliodamas savo eksponometrą. — Kaip jūs padarėte?

— Smulkmenų klauskite profesorių, — tarė Barnis, žiopčiodamas nuo per didelio gurkšnio. — Labai sudėtinga. kažkas panašaus į laiko keliones.

— Suprantu, — tarė Džinas, nustatydamas diafragmą prie 3,5. — Panašiai kaip laiko zonos, kai skrendi iš Londono į Niujorką. Atrodo, kad saulė nejuda, ir atskrendi tuo pačiu laiku, kaip išskridęs.

— Panašiai.

— Geras apšvietimas. Prie tokios šviesos galima gauti neblogų spalvų.

— Jei vairuoji, nepasigerk, — pasakė Dalasas ir pasilenkęs atkišo butelį Teksui, kuris sėdėjo kabinoje už vairo. — Vieną gurkšnelį, ir judam pirmyn.

Starteris kaukdamas išjudino variklį, ir Barnis, žvilgterėjęs pro kabinos viršų, pamatė, jog jie važiuoja kito sunkvežimio vėžėmis, aiškiai matomomis drėgname smėlyje ir žvyre. Išvargusiose jo smegenyse blykstelėjo prisiminimas, ir jis smarkiai pabeldė į metalinį kabinos stogą virš Tekso galvos.

— Signalizuok! — sušuko jis.

Jie priartėjo prie uolėtojo kyšulio, ir, važiuojant aplinkui, nuskardėjo automobilio sirena. Klupdamas ant dėžių ir miegančio vikingo, Barnis puolė į sunkvežimio galą. Pasigirdo kito variklio gausmas, ir pro juos priešinga kryptimi pravažiavo lygiai toks pat karinis sunkvežimis. Barnis prišoko prie atviro kėbulo galo ir įsikibo virš galvos į lenktą kartį, laikančią brezentą. Ano sunkvežimio gale jis pamatė save — išbalusį, spoksantį išplėstomis akimis lyg kvaišelį. Su sadimazochistiniu pasitenkinimu jis pakėlė ranką ir, pridėjęs nykštį prie nosies, pamojavo savo pritrenktam antrininkui.

— Čia nemažas judėjimas?—paklausė Džinas.

Otaras atsisėdo, trindamasis šoną ir po nosimi murmeldamas kažkokius keiksmus. Jensas jį greit nuramino, davęs gerokai patraukti iš butelio, ir jie sustojo minkštame žvyre.

— „Kvapiųjų rožių“ vila, — sušuko iš kabinos Teksas. — Paskutinis sustojimas.

Dvokiantys dūmai kaip ir anksčiau kilo iš mažo plūktinio namo, bet aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios. Ant žemės mėtėsi ginklai bei negrabūs padargai. Otaras pusiau iššoko, pusiau išvirto iš mašinos ir kažką suriaumojo, paskui stvėrėsi už galvos, lyg baisiausiai ko susikrimtęs.

— *Hvar erut per rakka? Komit út!*¹

Jis pakėlė galvą ir apsidairė butelio, kurį Jensas Linas atsargumo dėlei buvo paslėpęs. Drebdami pasirodė tarnai.

— Na, prie darbo, — tarė Barnis. — Iškraukit šitas dėžes ir paklauskite daktarą Liną, kur jas

¹ Kur jūs, šunys? Išeikit!

sudėti. Ne tu, Džinai, tu eisi su manim.

Juodu užkopė ant nedidelės kalvos už namo ir, besibraudami pro neaukštą šiurkšnią žolę, užpuolė ant gauruotų laukinių avių, kurios bliaudamos pasileido į pakalnę. Nuo kalno viršūnės buvo matyti vingiuota įlankos pakrantė, nusidriekusi į abi puses, ir bekraštis pilkas kaip skalūnas vandenynas. Atsiriti didžiulė ilga banga, šliūkštelėjo toli į krantą, paskui per žvirgždą nuslūgo atgal. Viduryje įlankos stūksojo niūri sala, kurios molėti krantai leidosi stačiai į putojantį vandenyną, o toliau, vos matoma horizonte, buvo kita, žemesnė sala.

— Nufilmuok panoramą, visais trim šimtais šešiasdešimt laipsnių — paskui išstudijuosim. Šitą salą paimk stambiu planu.

— Gal nueikim giliau į žemyną ir pažiūrėkim, kokios ten vietos, — pasiūlė Džinas, žiūrėdamas pro vaizdo iešiklį.

— Vėliau, jei turėsime laiko. Juk tai bus jūrų filmas, aš noriu išnaudoti tokias vandens platybes.

— Tada paėjėkim pakrante, reikia pažiūrėti, kas už to kyšulio.

— Gerai, tik neik vienas. Pasiimk Teksą arba Dalasą, kad ko neatsitiktų. Toli nenuėik, kad per kokį penkiolika minučių galėtume rasti, kai norėsime išvažiuoti. — Barnis pažvelgė į krantą: pamatęs valtį, čiupo Džiną už rankos ir parodė jam. — Idėja! Paimk Liną vertėju ir porą vietinių ir plaukit į jūrą. Padaryk keletą nuotraukų, kaip ši vieta atrodo iš jūros...

— Ei, — šūktelejo Teksas, pasirodęs iš už kalvos, — Barni, jūsų laukia troboje. Ten kažkoks susirinkimas.

— Laiku atėjai, Teksai. Pasilik čia su Džinu ir paglobok jį.

— Neatsiliksiu nė per žingsnį. Va *buona, eh cumpa?* Džinas įtariai pašnairavo į jį.

— *Vui sareste italiano?* — paklausė jis.

Teksas nusijuokė:

— Aš? Ne, aš *amerikano*, bet visa Neapolio įlanka pilna mano giminaičių makaronininkų.

— *Di Napoli! so'napoletano pur'io!* — linksmai sušuko Džinas.

Palikęs juos džiaugsmingai bespaudžiančius vienas kitam rankas ir bemininčius bendrus pažįstamus, Barnis nusileido prie namo. Ant sunkvežimio galinio borto sėdėjo Dalasas ir rūkė, paslėpęs delne cigaretę.

— Kiti viduje, — tarė jis. — Aš prižiūriu sunkvežimį, kad turėtume kuo grįžti namo. Linas liepė pasakyti, kad tuoj eitumėt į vidų.

Barnis be jokio entuziazmo pažiūrėjo į žemas praviras namo duris, pro kurias rūko daugiau dūmų, negu pro kaminą.

— Prižiūrėk kaip reikiant, — tarė Barnis Dalasui, — kur kur, o jau šioje skylėje nelabai norėčiau turėti nemalonumų.

— Ir aš taip manau, — ramiai pasakė Dalasas ir, pakėlęs kitą ranką, parodė automatinį pistoletą. — Dešimt šuvių. Niekada neprašau.

Plačiau atvėręs duris, Barnis pasilenkė ir įėjo į vidų. Dūmai, kylantys iš rusenančio židinio, apgaubė jo galvą, ir jis buvo beveik patenkintas, nes jie bent kiek užgožė kitus kvapus, kurių buvo pilna troba. Tai senos žuvies kvapas, dervos, užsigulėjusios alyvos ir daugybė kitų kvapų, kurių nepageidavo pažinti. Kelias akimirkas, įėjęs iš lauko, jis buvo lyg aklas, nes čionai šviesa krito tik pro duris ir kelias kiaurymes, išmuštas sienoje.

— *Jeja, kunningi! Pu kalt drekka me mer!*¹

Šiurkštus Otaro balsas sudrebino orą, o kai akys šiek tiek apsiprato, Barnis įžiūrėjo vyrus prie storų lentų stalo, kurio gale sėdėjo Otaras ir kumščiu trankė per lentas.

— Jis nori, kad gertumėt su juo, — tarė Linas. — Tai labai svarbus žingsnis, vaišingumas, — duona ir druska, taip sakant.

— *Öl!*² — sugriaudė Otaras, imdamas nuo plūktos aslos nedidelę statinaitę.

— Ką jie geria? — paklausė Barnis, susiraukęs žvelgdamas per tamsą.

¹ O, mano draugas! Tu gersi su manim!

² Elis!

— Elį. Jie daro jį iš miežių — savo pagrindinio javo. Tai germanų genčių išradimas, galima sakyti, mūsų alaus protėvis. Net ir žodis atėjo pas mus, nors, žinoma, šiek tiek pakitusiu tarimu...

— *Drekk!*¹ — paliepė Otaras, pripylęs sklidiną ragą ir įteikdamas jį Barniui. Barnis pamatė, jog tai tikras karvės ragas, susisukęs, suskeldėjęs ir ne perdaug švarus. Profesorius Jensas Linas ir Emoris Blestedas irgi laikė ragus. Barnis pakėlė ragą prie lūpų ir siurbtelėjo. Gėralas buvo išsivadėjęs, rūgštus, skystas ir baisaus skonio.

— Skanu, — tarė Barnis, tikėdamasis, kad tamsoje jo išraiškos niekas nepastebės.

— *Já, gott ok vel*², — sutiko Otaras, vėl pildamas biaurijį skystį į Barnio ragą. Jis perpylė, ir elio pribėgo Barniui į rankovę.

— Jei alus neskanu, — liūdnu balsu tarė Emoris, — palaukit, kol atneš valgyti.

— Va, tuoj ir gausim.

Profesorius parodė į kambario kampa, kur prie sienos vienas tarnas rausėsi didelėje medinėje skrynioje. Atsitiesęs jis paspyrė apvalų kupstą, kokių ne vienas tamsavo ant žemės, ir kažkas skausmingai žvygtelėjo.

— Gyvuliai... — Barnis neįstengė užbaigti.

— Laikomi troboje. Teisingai, — tarė Emoris. — Tai jie suteikia orui šitą specifinį subtilų aromatą.

Tarnas ilgais šviesiais plaukais, krintančiais ant akių, dėl to panašus į susivėlusį aviganį šunį, priėjo, purvinose letenose laikydamas po kažkokį luitą, ir numetė juos ant stalo priešais Barnį. Luitai subarškėjo į lentas lyg akmenys.

— Kas tai? — paklausė Barnis, įtariai šnairuodamas į juos ir, perėmęs ragą iš vienos rankos į kitą, pabandė iškratyti elį iš kašmirinio švarko rankovės.

— Kairysis luitas — tai vietinės gamybos sūris, o kitas — knekbrodas, kieta duona, — tarė Jensas Linas. — O gal atvirkščiai.

Barnis pamėgino atsikąsti ir vieno, ir kito, bet tik pakaleno dantimis į kiekvieną.

— Nuostabu, iš tikrųjų nuostabu, — tarė jis, numetęs gabalus atgal ant stalo, ir pasižiūrėjo į savo laikrodžio švytintį ciferblatą. — Keičiasi šviesa, netrukus reikės grįžti. Aš noriu pasikalbėti su tavimi, Emori. Jei gali palikti balių, išeikim lauk.

— Su malonumu. — tarė Emoris ir nusipurtė, išbaigęs gerti ragą. Paskui iškrėtė tirštas padugnes ant žemės.

Saulė buvo nusileidusi už ledinio debesio, ir iš jūros pūtė šaltas brizas; Barnis sudrebėjo ir susikišo rankas į švarko kišenes.

— Man reikia tavo pagalbos, Emori, — pasakė jis. — Padaryk sąrašą visko, ko gali prireikti, statant filmą šioje aplinkoje. Neatrodo, kad maistui galėtume panaudoti vietinius resursus...

— Visiškai pritariu!

— Taigi viską reikės atsivežti patiems. Be to, noriu sumontuoti filmą čia, todėl vieną furgoną reikės atitinkamai įrengti.

— Barni, jūs ieškote bėdos. Net apytikriai sumontuoti, ir tai bus velniškai sunku. O kaip su įgarsinimu? O muzika?

— Padarysime, ką galėsime. Pasamdysim kompozitorių ir porą muzikantų, gal dar vietinį orkestrą.

— Įsivaizduoju tą muziką!

— Nesvarbu, jei paskui ir reikės pakeisti visą garsą. Svarbu grįžti su pabaigtu filmu.

— Misteri Hendriksonai, — atsidaręs duris, pašaukė Jensas Linas ir priėjo prie jų. Jis įkišo ranką į vidinę savo medžioklinės striukės kišenę. — Buvau pamiršęs, mane prašė perduoti jums raštelį.

— Kas per raštelis?

— Supratimo neturiu. Jei neklystu, konfidencialus. Jūsų sekretorė padavė prieš pat

¹ Gerkl!

² Taip, puikus elis.

išvažiuojant.

Barnis paėmė aplamdytą voką ir atplėšė. Viduje buvo geltono popieriaus lapas su trumpu spausdintu pranešimu:

L. M. telefonu pranešė, jog operacija atšaukiama. Nutraukti visus filmavimo darbus. Priežastis nenurodyta.

VI

Barnis pastūmė nuo savęs žurnalą, bet viršelis prilipo prie rankos ir kone perplyšo. Jis piktai atlupo popierių, gailėdamasis, kam nenusiplovė vikingų alaus, ateidamas čionai. Po galais — atšaukta!

— Mis Zaker, — tarė jis. — L. M. laukia manęs. Jis taip sakė. Paliko laišką. Aš tikras, jog jis nekantraudamas laukia manęs...

— Labai gaila, misteri Hendriksonai, bet jis griežčiausiai prisakė netrukdyti, pas jį dabar pasitarimas. — Jos pirštai akimirką sustingo virš mašinėlės klavišų, žandikauliai liovėsi malę gumą. — Kai tik bus galima, tučtuojau pranešiu, jog jūs laukiate. — Mašinėlė vėl sutarškėjo, ir žandikauliai ėmė lėtai judėti į taktą.

— Bent jau galėtumėt paskambinti ir pasakyti, jog aš čia.

— Misteri Hendriksonai! — tarė ji tokiu tonu, kokių kalbėtų vienuolyno viršininkė, apkaltinta viešųjų namų laikymu.

Barnis nuėjo prie vėsintuvo, atsigėrė, paskui nusiplovė lipnią ranką. Besišluostant į kažkokį popierių, sučiřškė selektorius, ir mis Zaker linktelėjo jam.

— Dabar galite eiti, — tarė ji šaltai.

— Ką tai reiškia, L. M.? — paklausė Barnis, vos spėjęs uždaryti duris. — Ką reiškia tas raštelis?

Sudribęs savo kėdėje kaip maišas, sėdėjo Semas, o priešais jį, susitraukęs, apsipylęs prakaitu ir sugniužęs, tūnojo Čarlis Čangas.

— Ką reiškia? Ką tai gali reikšti? Reiškia tai, jog tu, Barni Hendriksonai, vedžioji mane už nosies, tyčiojiesi iš manęs. Tu gavai mano sutikimą statyti filmą, net neturėdamas scenarijaus!

— Žinoma, scenarijaus neturiu. Iš kur aš jį turėsiu, jei ką tik nusprendėme statyti filmą? Atsiminkit, jog tai ypatingas atvejis.

— Nepamirštu šito, taip. Bet ypatingas atvejis — tai viena, o statyti filmą be scenarijaus — visai kas kita. Gal prancūzai ir kepa filmus kaip blynus, ir nesuprasi, ar su scenarijum, ar be jo, bet „Klaimektike“ taip nedirbama.

— Taip, negerai! — sutiko Semas.

Barnis vos susivaldė, nepradėjęs gražyti rankų.

— Klausykit, L. M. Būkit protingas. Juk tai gelbėjimosi operacija, nejaugi pamiršot? Ypatingos aplinkybės...

— Sakykit: bankas. Šis žodis daugiau nebaisus.

— Nesakysiu, nes mes dar galim atremti juos. Mes galim pastatyti filmą. Jūs pakvietėt man scenaristą...

— Jis neturi scenarijaus.

— Žinoma, neturi. Juk tik vakar mudu galutinai sutarėme dėl filmo. Dabar, kai jūs pašnekėjot su juo ir išdėstėt savo planus...

— Jis neturi scenarijaus.

— Išklausykit mane, L. M. Čarlis geras scenariistas, jūs pats jį suradote ir išugdėte. Jei kas nors gali padaryti, ko mums reikia, tai tik senasis gerasis Čarlis. Jei turėtumėte Čarlį scenarijų šiam filmui, ar leistumėt statyti filmą?

— Jis neturi...

— L. M., jūs nesiklausot. Jeigu. Tai svarbus žodis. Jeigu aš dabar staiga įteikčiau Čarlį Čango scenarijų, kuris vadintųsi... vadintųsi „Vikingas Kolumbas“, ar duotumėt leidimą filmo statymui?

L. M. veidas pasidarė neįskaitomas, kaip lošiant pokerį. Jis žvilgtelėjo į Semą, kuris vos pastebimai linktelėjo galvą.

— Taip, — tučtuojau atsakė L. M.

— Na, tai viskas krypsta į gerąją pusę, — skubiai tarė Barnis. — Jei aš įteiksiu jums scenarijų po valandos, duosit leidimą?

L. M. truktelėjo pečiais.

— Gerai.

— Palaukit čia, L. M., — tarė Barnis ir, sugriebęs nustebusį Čarlį Čangą už rankos, išsitempė iš kambario. — Pakalbėkit su Semu apie biudžetą, išgerkit, o lygiai po valandos prisistatysiu. „Vikingo Kolumbo“ scenarijus jau beveik gatavas.

— Aš turiu pažįstamą psichiatrą, kuris priiminėja vakarais, — pasakė Čarlis, kai jie išėjo už durų. — Pakalbėk su juo, Barni. Man teko girdėti daug karštų pažadų tame karštame biznyje, daug, bet tokio...

— Patylėk, Čarli. Tavęs laukia didelis darbas. — Barnis išstūmė besispyriojančią scenaristą į koridorių. — Sakyk, kiek laiko tau reikės sukurti to scenarijaus juodraščiui, jei dirbsi iš peties ir pasispausi? Kiek laiko?

— Tai didžiulis darbas. Mažiausiai šešių mėnesių.

— Gerai. Šešių savaitių. Sukauptos pastangos, pirmos klasės darbas.

— Aš pasakiau — mėnesių. Bet ir šešios savaitės yra daugiau už vieną valandą.

— ' Jei tau reikia šešių mėnesių, gausi. Atmink mano žodžius — gausi tiek laiko, kiek norėsi. Ir puikiai, ramiai vietelę darbui.

Jieėjo pro pakabintą ant sienos nuotrauką, ir Barnis bakstelėjo į ją pirštu.

— Čia, Santa Katalinos sala. Daug saulės, o kai perkais smegenys, pasiplieskensi jūroje.

— Aš negaliu ten dirbti. Ten knibždėte knibžda žmonių, per naktis užia.

— Taip galvoji. O ar norėtum ten dirbti, jei aplink nebūtų nė gyvos dvasios ir visa sala priklausytų tau vienam? Tik pagalvok, kiek ten galėtum parašyti!

— Barni, garbės žodis, nesuprantu, apie ką, po velnių, tu kalbi.

— Suprasi, Čarli. Po kelių minučių suprasi.

— Penkiasdešimt pundų rašomojo popieriaus, dėžė kalkinio popieriaus, kėdė — viena, stalas mašinėlei — vienas, mašinėlė...

— Tai prieškarinis modelis, Barni, — pasakė Čarlis. — Tą antikinį įrengimą reikia spaudyti pirštais. O aš galiu dirbti tik su elektriniu IBM modeliu.

— Deja, toje salos dalyje, kur tu dirbsi, elektros srovė nelabai patikima. Pamatysi, kaip greitai pirštai pripras vėl lakstyti klavišais. — Į sunkvežimio kėbulą buvo įstumta didelė dėžė, ir Barnis padėjo popieriaus lapę paukščiuką. — Vienas safari komplektas, pilnas.

— Vienas kas?

— Vienas portatyvinis medžioklės komplektas iš rekvizito skyriaus. Palapinė, lova, moskitų tinklelis, kilnojama virtuvė — ir viskas veikia. Jausiesi kaip daktaras Livingstounas, tik dvigubai daugiau komforto. Penkiasdešimties galonų bakai su vandeniu — trys, prisukamas laikrodis su kortelėmis — vienas.

Nieko nesuprasdamas, Čarlis Čangas tylomis žiūrėjo, kaip darbininkai į kėbulą krauna įvairiausius daiktus. Viskas atrodė gryną nesąmonę, taip pat ir seniokas už tų daiktų krūvos, besikrapštantis prie radijo imtuvo, visai tokio, lyg filme apie Frankenšteiną. Kai buvo įgrūstas senoviškas raudonmedžio laikrodis su romėniškais skaitmenimis, Čarlis čiupo Barnį už rankos. — Nieko ir taip nesuprantu, o šito — juo labiau. Kam tas laikrodis?

— Profesorius Hjuitas per kelias minutes viską kuo smulkiausiai išaiškins, o dabar pasikliauk manimi. Laikrodis labai svarbu, pamatysi. Nepamiršk kiekvieną rytą išmušti kortelę.

— Misteri Hendriksonai, — šūktelėjo sekretorė, — jums labai pasisekė. — Ji įėjo į pakauzą ir įvedė už rankos besiraukantią negrą baltu chalatu ir aukšta virėjo kepure. — Sakėte, kad jums skubiai

reikia virėjo, tai aš nuėjau į virtuvę ir radau ten Klaidą Roulstouną. Jis ne tik virėjas, bet spausdina ir stenografuoja.

— Tu angelas, Bete. Užsakyk kitą mašinėlę...

— Jau neša. Ar vaistinėlę gavot?

— Jau įdėjom. Tada viskas. Klaidai, tai Čarlis; Čarli, Klaidas. Vėliau susipažinsit geriau. Dabar prašyčiau lipti į sunkvežimį.

— Aš lipsiu tik tada, kai man bus paaiškinta, kas čia dedasi, — tarė Klaidas Roulstounas, žvelgdamas šaltai ir karingai.

— Ypatingas atvejis. Kompanijai reikalinga jūsų pagalba, ir aš įsitikinęs, jog jūs, jos tarnautojai, padėsite. Profesorius Hjuitas viską jums išaiškins. Tai truks neilgai. Prižadu, jog po dešimties minučių pagal mano laikrodį pasitiksiu jus čia. Dabar perlipkit per tas dėžes, kad galėčiau uždaryti bortą.

Taip raginami, Čarlis Čangas ir Klaidas Roulstounas iširopstė į kėbulą; profesorius Hjuitas pasilenkė pro juos ir tarė Barniui:

— Aš manau, jog kambro periodas geriausiai tiks. Žinote, paleozojaus pradžia. Puikus vidutinis klimatas, šilta ir malonu, aplink jokių stuburinių — jokio pavojaus. Jūra pilna primityvių trilobitų. Nors, ieškant visiško komforto, gali būti kiek šiltoka. Gal geriau truputį vėlesnis devono periodas? Čia kol kas irgi jokių didesnių stuburinių...

— Jūs specialistas, profesoriau, ir geriausiai išmanote. Mums reikia skubėti, bent jau čia. Nugabenkit juos į Kataliną, palikit, paskui persikelkit šešias savaites į priekį ir parvežkit atgal. Rakandai telieka saloje — vėliau mums gali prireikti. Turime tik penkiolika minučių.

— Tarkit, kad viskas padaryta. Kaskart aš vis lengviau valdau prietaisus, taigi dabar nusileidimai beveik absoliutaus tikslumo. Nebus veltui sugaišta nė kiek laiko, nė trupučio.

Profesorius Hjuitas nusisuko į savo prietaisus, ir sustaugė generatorius. Čarlis Čangas buvo kažką besakęs, bet sunkvežimis dingo, ir Barnis nebeišgirdo. Nebuvo jokio mirgesio nei delsimo — sunkvežimis paprasčiausiai dingo kaip dingsta vaizdas ekrane, nutrūkus filmui. Barnis norėjo kažką pasakyti sekretorei, bet nespėjo nė galvos pasukti, o sunkvežimis atsirado vėl.

— Kas nutiko? — paklausė Barnis ir pamatė, jog kėbule daiktų nebėra. Klaidas Roulstounas stovėjo netoli profesoriaus būdelės, o Čarlis Čangas sėdėjo ant tuščios dėžės ir laikė storą aplanką prirašytų lapų.

— Nieko nenutiko, — atsakė profesorius. — Paprasčiausiai apskaičiavau sugrįžimą absoliučiu tikslumu.

Čarlis buvo be švarko, marškiniai susiglamžę, nuo saulės išblukę, ant pečių pasidarę visiškai bespalviai. Jo plaukai buvo ilgi, skruostus dengė juoda barzda.

— Kaip sekėsi? — paklausė Barnis.

— Neblogai, palyginti. Nors dar ne visai užbaigiau, vis per tuos sutvėrimus vandenyje! Tie dantys! Akys...

— Kiek tau dar reikia laiko?

— Dviejų savaičių — į valias. Bet, Barni, tos akys...

— Ten nėra jokių didelių gyvūnų, kurie būtų tau pavojingi; taip sakė profesorius.

— Gal ir nedideli, bet vandenyje jų tiek daug, ir dantys...

— Iki pasimatymo. Važiukit, profesoriau. Dviem savaitėm. Šį kartą sunkvežimis tik dingo ir vėl tuoj atsirado; jei Barnis tuo momentu būtų mirktelėjęs, tai būtų kelionės nė nepastebėjęs. Bet Čarlis su Klaidu sėdėjo kitoje sunkvežimio pusėje, o popierių šūsnis buvo pastorėjusi.

— „Vikingas Kolumbas“, — tarė Čarlis, mosteldamas aplanku virš galvos. — Plačiaekranis šedevras. — Jis įteikė viską Barniui, ir šis pamatė, kad prie aplankalo prisegtos kažkokios kortelės. — Čia mūsų kortelės, ir, jei tu jas peržiūrėsi, pamatysi, kad žymėjome kiekvieną dieną. Taigi Klaidas ir aš prašome dvigubo atlyginimo už šeštadienius ir trigubo už sekmadienius.

— Niekas to neginčija, — tarė Barnis, linksmi supdamas scenarijų ant delno. — Eime, Čarli, tuojau aptarsim tavo scenarijų.

Išėjęs iš pakhauso, Čarlis pauostė nakties orą.

— Kiek šlykščių kvapų, — tarė jis. — Anksčiau niekada jų nejutau. Saloje tai bent buvo oras. — Eidamas jis pasižiūrėjo į savo kojas. — Keista vėl eiti su batais.

— Laukinio sugrįžimas, — pasakė Barnis. — Aš nunešiu scenarijų, o tu pasiieškok spintoje drabužių ir pasikeisk tuos pajūrio valkatos skarmalus, apsiskusk. Kai tik galėsi, tuoj prisistatyk į L. M. kabinetą. Ar scenarijus geras?

— Gal dar per anksti kalbėti, bet, mano nuomone, tai geriausias iš visų mano parašytų. Dirbau kaip reikiant, aplink jokių trukdymų. Žinoma, neskaitant tų akių! Ir Klaidas daug padėjo — gerai, švariai spausdina. Jis poetas, ar jūs to nežinojot?

— Aš maniau, kad jis virėjas.

— Virėjas iš jo — kaip iš ožio astronomas; galų gale ėmiau pats valgi taisyti. Virtuvėje jis dirba tik dėl to, kad galėtų apsimokėti už butą. Jis velniškai geras poetas, dialogo meistras. Labai daug man padėjo. Kaip manai, ar galėsime paminėti jį tarp filmo kūrėjų?

— Kodėl ne? Tik nepamiršk nusiskusti.

Barnis įėjo į L. M. kabinetą ir numetė scenarijų ant stalo. L. M. rūpestingai pasvėrė jį abiem rankom, paskui atkišo tolyn, norėdamas perskaityti pavadinimą ant aplankalo.

— „Vikingas Kolumbas“. Geras pavadinimas. Bet reikės pakeisti. Barni, tu pristatei jį kaip žadėjai, tai gal dabar gali atskleisti paslaptį, kaip per valandą parašomas scenarijus? Pasakyk Semui, jis irgi nori išgirsti.

Semo beveik nebuvo matyti juodų apmušalų fone, ir tik linktelėjęs galvą, jis išsidavė, kur esąs.

— Jokios paslapties, L. M. Tai laikotronas. Matote, kaip jis veikia. Čarlis Čangas nusikėlė į praeitį, į puikią ramią vietelę, ir sunkiai dirbo, kol sukūrė scenarijų. Jis ten buvo, kiek jam reikėjo, o paskui mes jį grąžinom beveik į tą patį momentą, kada išvyko. Kol jo nebuvo, čia beveik visai nepraėjo laiko, todėl jums ir atrodo, jog scenarijus sukurtas per valandą.

— Scenarijus per valandą! — L. M. visas nušvito iš džiaugsmo. — Juk tai kino pramonės revoliucija. Negailėk pinigų, Barni. Skirk patį aukščiausią valandos atlyginimą, koki tik įsivaizduoji, ir dar padvigubink. Man negaila pinigų. Aš noriu pasielgti teisingai, ir tegu tas vyrukas Čarlis Gangas gauna patį didžiausią atlyginimą už valandą, kokio dar jis pats ir niekas kitas nėra gavęs,

— Jūs ne visai teisingai supratote, L. M. Gal jūsų akimis tepraėjo tik valanda, bet Čarlis Čangas rašė tą scenarijų daugiau kaip du mėnesius, neišskiriant nė šeštadienių ir sekmadienių, ir už tą laiką jam reikės užmokėti.

— Jis negali to įrodyti. — tarė L. M., piktai susiraukęs.

— Gali. Jis kiekvieną dieną žymėjo laikrodžio korteles, va, jos čia.

— Tegų paduoda į teismą. Vieną valandą dirbo, už vieną valandą ir moku.

— Semai, — ėmė maldauti Barnis, — pakalbėk su juo. Paaiškink jam, jog šiame pasaulyje niekas veltui nieko neduoda. Aštuonių savaitių atlyginimas — tai nulis už tokį scenarijų.

— Man labiau patinka vienos valandos scenarijus.

— Visiems jis labiau patiktų, bet tokio daikto, kaip vienos valandos scenarijus, pasaulyje nėra. Tai paprasčiausiai naujas darbo metodas, tačiau, šiaip ar taip, už darbą privalome mokėti tiek pat.

Sučirškė telefonas, ir L. M. pakėlė ragelį. Iš pradžių klausėsi, paskui atsakydamas kelis kartus trumpai urgztelėjo ir galop trenkė ragelį.

— Rafas Houkas ateina, — tarė L. M. — Galėtumėm jam duoti pagrindinį vaidmenį, bet manau, jog jis yra sudaręs sutartį su nepriklausoma studija kitam filmui. Išardyk jį, Barni, kol ateis jo menedžeris. Tiesa, dėl tos valandos...

— Vėliau aptarsim tą valandą, L. M., — viskas bus gerai.

Rafas Houkas įėjo, stabtelėjo tarpduryje ir pasuko galvą, kad visi pamatytų, koks jis gražus. Jis iš tikrųjų buvo gražus. Ir gražus todėl, kad tik tuo vieninteliu dalyku pasaulyje tesirūpino. O kai viso pasaulio daugybėje kino teatrų suspurdėdavo moterų širdys, pamačius kokią nors laimingą pusžvaigždę stipriame Rafo glėbyje, reta kuri iš tos daugybės žinojo, kad jos šansai patekti į tą glėbį lygūs nuliui. Rafui nepatiko moterys. Jis nebuvo nenormalus — jam taip pat nepatiko ir vyrai. Lygiai

kaip nepatiko avys, lietai palčiai ar rimbai, ar dar kas. Rafui patiko tik Rafas, ir meilės spindesys jo akyse buvo tik savimylės susižavėjimo atšvaitas. Šiaip jis buvo paprastas, įdeges mėsos kalnas, kol kažkas atrado, jog jis gali vaidinti. Ne vaidinti iš tikrųjų, o vaidinti tai, kas liepiama. Jis galėjo tiksliai vykdyti bet kokius nurodymus, kartoti ir kartoti tuos pačius žodžius ar veiksmus su begaliniu avinišku užsispyrimu. O filmavimo pertraukomis jis ilsėdavosi, žiūrėdamas į veidrodį. Jo netaalentumas taip niekados ir neiškilo aikštėn, nes tuose filmuose, kur jis vaidindavo, prasidėdavo arba indėnų puolimas, arba dinozaurų antplūdis, arba griūdavo Trojos sienos, arba atsitikdavo kas nors kita, kas atitraukdavo žiūrovo dėmesį, ir Rafo buvimas likdavo nepastebėtas. Taigi Rafas džiaugėsi, prodiuseriai, pažvelgę į kasą įplaukas, irgi džiaugėsi, ir visi kalbėjo, jog jis dar sukurs nemažai vaidmenų, kol spės užsiauginti pilvuką.

— Sveikas, Rafai, — tarė Barnis, — kaip tik tavęs mums ir reikia.

Rafas kilstelėjo ranką, visus sveikindamas, ir nusišypsojo. Kai jam neliepdavo kalbėti, jis tylėdavo.

— Nesuksiu aplink, Rafai. Noriu pasakyti, jog mes ruošiamės statyti puikiausią pasaulio filmą; įsikalbėjus apie pagrindinį vaidmenį, buvo užsiminta apie tave, ir aš tiesiai pasakiau, kad, statant filmą apie vikingus, Rafas Houkas — pats vikingiausias vikingas.

Rafas neparodė nei susijaudinimo, nei susidomėjimo šia naujiena.

— Esi ką girdėjęs apie vikingus, Rafai? — paklausė Barnis. Rafas šyptelėjo.

— Prisimeni, — tarė Barnis, — vyrai su dideliais kirviais ir ragais ant šalmų, visą laiką plaukioja laivais, kur ant priekio išdrožti drakonai...

— A, taip, žinau, — tarė Rafas, pagaliau susidomėjęs. — Girdėjau apie vikingus. Niekada vikingo nevaidinau.

— Bet širdies gelmėje vis tiek nešiojaisi viltį suvaidinti vikingą, Rafai. Kitaip nė būti negalėjo. Tai vaidmuo kaip tik tau, kuriuo tu galėsi mėgautis, vaidmuo, kuriame tu atrodysi tiesiog žavingas prieš kamerą.

Stori antakiai pamažu suartėjo, ir kaktoje atsirado raukšlė.

— Aš visada žavingas prieš kamerą, — tarė Rafas.

— Žinoma, Rafai. Todėl tu ir esi čia. Dabar tikriausiai neturi jokių sutarčių, niekur nesifilmuoji, ar ne?

Rafas dar labiau susiraukė nuo galvojimo.

— Savaitės gale prasideda filmas, kažkas apie Atlantidą.

L. M. Grinspenas pakėlė galvą nuo scenarijaus ir, susiraukęs ne blogiau už Rafą, tarė:

— Taip ir maniau. Atsiprašau tavo menedžerį, Rafai, bet mums teks paieškoti ko nors kito.

— L. M., — tarė Barnis. — Skaitykit scenarijų. Džiaukitės juo, o man leiskit pasikalbėti su Rafu. Jūs pamiršote, kad šis filmas turi būti baigtas pirmadienį, ir Rafui liks dar trys dienos pailsėti iki jo Atlantidos žuvimo.

— Gerai, kad priminei scenarijų; jame yra grubių, stambių klaidų.

— Iš kur jūs žinote, — juk perskaitėt tik dešimt puslapių? Paskaitykit toliau, paskui aptarsime, čia pat laukia autorius. Visus reikalingus pakeitimus padarysim akies mirksniu. — Barnis pasisuko į Rafą. — Tavo svajonė išsipildys — vaidinsi vikingą. Mes atradom naują techninį procesą, ir natūroje filmuosim tik porą dienų, paskui grįšim, o tu gausi pinigų už pilnametražinį filmą.

— Geriau kalbėkit su mano menedžeriu. Apie pinigų aš nepasakysiu nė žodžio.

— Taip ir turi būti, Rafai. Tam ir yra menedžeriai, ir kitaip aš nė nedarysiu.

— Ne kas, — kankinio tonu tarė L. M. — Iš Čarljo Čango daugiau tikėjaisi. Pradžia niekam tikusi.

— Tuoju pakviesiu Čarlį, L. M., aptarsim viską, surasim trūkumus ir pašalinsim.

Barnis pažiūrėjo į laikrodį: 8.00. O dar reikia nutverti tos raumenų krūvos menedžerį. Apginti scenarijų, kad nereiktų perrašyti, išgrūsti Čarlį atgal į Kataliną pas tuos dantis ir akis, kad baigtų darbą. Surasti aktorius kitiems vaidmenims. Suieškoti viską, ko gali prireikti per dviejų mėnesių filmavimą, ir pasiųsti visą grupę į praeitį. Nufilmuoti vienuoliktame amžiuje filmą, kur vėl iškils aibė naujų

problemų. Ir pristatyti gatavą filmą pirmadienio rytą. O dabar trečiadienis, aštunta valanda. Marios laiko.

Iš tiesų, daugybė laiko.

Tik kodėl jis apsipylęs prakaitu?

VII

— Organizacinis stebuklas, štai kaip galima pavadinti tokį darbą, atliktą per nepilnas keturias dienas, misteris Hendriksonai, — tarė Betė, kai jie ėjo pro koloną sunkvežimių ir furgonų, išsirikiavusių ant betoninio kelio, vedančio į B paviljoną.

— Aš tai pavadinčiau kitaip, — pasakė Barnis, — bet prie damų labai atsargiai parenku žodžius. Kaip sekėsi patikrinimas pagal sąrašą?

— Viskas tvarkoj. Visi skyriai pristatė gatavus ir pasirašytus kontrolinius sąrašus. Jie išties puikiai padirbėjo.

— Gerai... bet kur visi žmonės?

Jie praėjo beveik pro visą koloną, ir Barnis pamatė, jog, be kelių vairuotojų, aplink nė gyvos dvasios.

— Kai vakar vakare jūs išėjot juostos, visi sėdėjo, laukė. Na, žinot, nuo vieno prie kito...

— Ne, nežinau. Nuo ko vieno prie ko kito?

— Buvo tikrai linksma, ir mums labai trūko jūsų. Čarlis Čangas užsakė dvi dėžes alaus iš sandėlio, nes, girdi, visus metus neturėjęs jo burnoje, kiti atnešė sumuštinių, ir tuoj įsisiūbavo tikra puota. Užsitęsė labai ilgai, tai dabar tikriausiai jie dar neišsiblaivė ir miega furgonuose.

— Tu garantuota? Ar kas tikrino pagal pavardes?

— Sargai negėrė, jie sako, kad niekas neišėjo iš teritorijos; taigi viskas turi būti tvarkoje.

Barnis peržvelgė virtualią furgonų ir gūžtelėjo pečiais.

— Sakym, kad taip. Kai tik nuvyksim, patikrinsim pagal sąrašą, ir jei ko nors trūks, grįšim paimti. Kelionės metu tegu miega, taip bus geriausiai. Ir pati snustelk, jei visą naktį buvai ant kojų.

— Ačiū, šefe. Jei reikės, aš būsiu dvyliktame furgone.

Iš atvirų paviljono durų atsklido skubūs plaktukų smūgiai — dailidės baigė grįsti platformą. Barnis sustojo tarpduryje, užsidegė cigaretę ir pabandė kuo palankiau pažiūrėti į tą greitosiomis sumeistruotą daiktą, kuris turėjo atgabenti visą studiją į Orknėjų salas. Iš geležies pagal profesoriaus brėžinius buvo suvirintas stačiakampis rėmas ir išgrįstas storomis lentomis. Kai tik baigė dengti platformos priekį, pastatė kabiną, ir profesorius Hjuitas ėmė vadovauti padidinto laikotronto montavimui, kuris buvo ne tik didesnis už pirmąjį, bet ir turėjo daugiau susuktų laidų, blizgančių vielelių bei galingą dizelinį variklį. Beveik du tuzinai didelių padangų buvo pritvirtinta prie platformos apačios, kad sumažintų nusileidimo smūgį, o iš kraštų bei viršaus ėjo gremzdžiškas vamzdžių tinklas, žymintis laiko lauko veikimo ribas. Visas šitas įrenginys atrodė vargas, ir Barnis nusprendė, jog geriausia bus iš viso apie jį negalvoti.

— Įjunkit, — tarė profesorius, išlįsdamas iš po savo aparato su smilkstančiu lituokliu rankoje. Mechanikas palinko prie dizelinio variklio, mašina suburzgė, apsisuko, paskui išmetė mėlynų dūmų kamuolį ir ėmė dūgzti.

— Kaip einasi, profesoriau? — paklausė Barnis pro praviras duris. Hjuitas atsigręžė ir prisimerkęs pažiūrėjo į jį.

— O, misteris Hendriksonas, labas rytas. Tikiuosi, jūs teiraujatės apie „Laikotroną-2“, ir džiaugiuosi, galėdamas atsakyti . teigiamai. Jis paruoštas veikimui bet kuriuo momentu, kai tik įsakysit.

Barnis pažiūrėjo į dailides, kurie kalė paskutines lentas, ir nuspyrė skiedrą nuo platformos.

— Išvyksim tuojau pat, kai tik išspręsim sugrįžimo problemą.

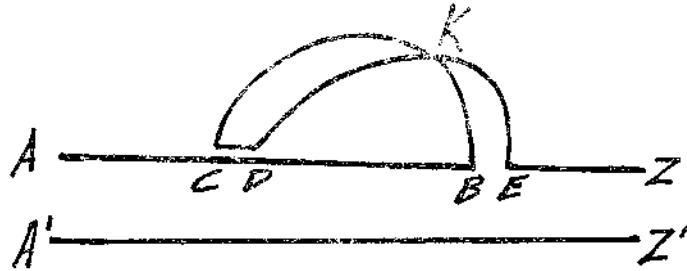
Hjuitas papurtė galvą.

— Aš išbandžiau su laikotrontu, ar galima perkirsti laiko barjerą, bet tai neįmanoma. Kai

grįžtame atgal, darome lanką per kontinuumą ir išėikvojame energiją mūsų pačių laiko liniją nukreipimui nuo pasaulinių linijų. Kelionė atgal po apsilankymo praeityje — nesvarbu, kiek ten išbūta, — yra atgalinis judesys tuo pačiu laiko vektoriumi, kurį atlikome pirmesniaja laiko kelione. Tam tikra prasme kelionė atgal gali būti pavadinta endotempine, laiko energijos absorbavimu, o kelionė į ateitį ar praeitį — egzotempine. Todėl negalim sugrįžti į tą momentą, kuris buvo prieš mūsų atsiskyrimą nuo pasaulinės laiko linijos, kaip sviedinys negali atsokti aukščiau to taško, iš kurio buvo išmestas. Suprantate?

— Nė žodžio. Ar negalėtumėt dar kartą paaiškinti žmoniškai?

Profesorius susirado šviesią pušinę lentelę, palaižė tušinio pieštuko galelį ir nupiešė paprastą schemą.

— Žiūrėkit čia, ir viskas tuoj paaiškės, — tarė jis. — Tiesė A1Z1 yra pasaulinė laiko linija, kur A1 — praeitis, o Z1 — ateitis. Taškas B — mūsų sąmonės „šiandien“, mūsų laiko „dabar“. Tiesė AZ — tai laikotronto laiko linija, arba mūsų laiko linijos, kai mes keliaujam laiku. Matote, mes išvykstame iš pasaulio taške B šiandien ir darome lanką per ekstratemporalinį kontinuumą atgal, sakykim į 1000 mūsų eros metus taške C. Taigi BC yra mūsų kelionė. Mes grįžtame į pasaulinę laiko liniją ir truputį pabūname, judėdami ta linija; mūsų buvimo laiką žymi tiesė CD. Suprantate?

— Kol kas, — pasakė Barnis, vedžiodamas po linijas pirštu. — Kalbėkit toliau, kol dar nepamiršau pradžios.

— Taigi. Dabar žiūrėkit į lanką DE — tai mūsų sugrįžimas į tą momentą, kai išvykome, — gal sekundės dalimi už jį vėlesnį, — tai yra į tašką B. Aš galiu kontroliuoti mūsų sugrįžimą į tašką E, kol jis yra po taško B, bet niekada negalėsiu sugrįžti prieš tašką B. Linija brėžinyje visada bus BE, o ne EB.

— Kodėl?

— Džiaugiuosi, jog to paklausėt, nes čia ir yra esmė. Pažiūrėkit į schemą ir pamatysit tašką K. Tai vieta, kur lankas BC kerta lanką DE. Šis taškas K turi egzistuoti, kitaip neįmanoma grįžti atgal, nes K yra energijų pasikeitimo taškas, kuriame išsilygina laiko masteliai. Jeigu padėsime tašką E tarp D ir B, tai lankai nesusikirs; ir nors jie labai suartės, energija neišsilygins, kelionė neįvyks.

Barnis atleido surauktą kaktą ir patrynė įskaudusį tarpukį.

— Paprastai tariant, tai reiškia, jog negalim sugrįžti į ankstesnį laiką, negu išvykome.

— Visiškai taip.

— Vadinasi, laikas, kurį sugaišome šią savaitę, negražinamai prarastas?

— Teisingai.

— Jeigu norime turėti gatavą filmą dešimtą valandą pirmadienį, turime būti praeityje, kol jį baigsime.

— Net pats nebūčiau sugebėjęs taip tiksliai išsireikšti.

— Tai tada išleiskim šitą cirką į kelią, nes jau šeštadienio rytas. Dailidės baigė, laikas judėti.

Pirmasis kolonoje stovėjo džipas: priekinėje sėdynėje miegojo Teksas, galinėje — Dalasas. Barnis priėjo ir paspaudė signalą; staiga pasijuto lyg užburtas bežiūris į ilgavamzdį koltą drebančioje Tekso rankoje.

— Man baisiai skauda galvą, — sugergždė Teksas, — ir aš visai nelinkęs juokauti. — Jis nenorom įsidėjo revolverį į dėklą.

— Visi tokie nervingi šįryt, ar ne? — tarė Barnis. — Jums reikia gero šviežio jūros oro.

Važiuojam.

Teksas užvedė variklį, Dalasas nukrypavo prie platformos ir prie jos galo pristatė metalines rampas. Kai džipas užvažiavo ant platformos, jis užtraukė ir rampas.

— Pirmam kartui užteks, — tarė Barnis. — Surasim lygią vietelę ir grįšim kitų. Kylam, profesoriau, į tą pačią vietą, tik aštuoniom savaitėm vėliau.

Hjuitas, murmeldamas po nosimi, ėmė sukinėti diskus, paskui įjungė laikotroną. Antrasis laikotrono modelis buvo patobulintas, ir dabar pykinimas bei elektros krėtimas truko tik akimirksnį, — sakytum, per žmogų, nelyginant per arfos stygas, brūkšteltų kokie dangiški pirštai. Vos tik pajutai — tuoj ir po visko. Paviljonas dingo, jo vietoje atsirado sūrūs jūros purslai ir grynas oras. Tekas tyliai sudejavo ir iki galo užsitraukė striukės užtrauktuką.

— Štai ta pievutė, atrodo, tinkama vietelė, — pasakė Barnis, rodydamas į lygią veją, kuri ėjo iki pat pakrantės. — Nuvežk mane ten, Tekasai, o tu, Dalasai, lik su profesorium.

Džipas pamažėle užropojo ant kalvos, o jo pukšėjimo pabaidytos juodagalvės žuvėdros ėmė klykdamos sukti virš jų galvų.

— Atrodo, užteks vietos, — tarė Barnis, išlipęs ir paspyręs kuokštą neaukštos žolės. — Važiuok atgal ir pasakyk profesoriui, kad truputį šokteltų ir nutupdytų platformą čia, greta manęs — taip bus lengviau pataikyti į vietą, kai kels visus kitus.

Barnis įkišo ranką į kišenę ir išsitraukė cigarečių pakelį, bet jis buvo tuščias. Sugniaužė ir numetė šalin. Tekas apsuko džipą ir nurūko prie platformos. Rampos dar tebestovėjo, ir džipas tiesiai užvažiavo jomis. Barnis aiškiai matė, kaip Dalasas po to užtraukė jas ir profesorius nusigrėžė į laikotroną.

— Ei... — tarė Barnis, bet platforma su viskuo dingo; liko tik džipo vėžės ir padangų, ant kurių stovėjo platforma, atspaudai. Barnis nenorėjo, kad Tekas iškeliautų atgal.

Saulę uždengė debesis, ir Barnis sudrebėjo. Žuvėdros vėl nusileido ant vandens prie pat kranto, ir tik tolimesi bangų mūša trikdė tylą. Barnis pažiūrėjo į cigarečių pakelį — vienintelį pažįstamą daiktą šioje svetimoje aplinkoje — ir vėl sudrebėjo.

Į laikrodį jis nežiūrėjo, bet, žinoma, praėjo ne daugiau kaip pora minučių. Bet ir to laiko užteko kuo puikiausiai suprasti, kaip jautėsi Čarlis Čangas, paliktas priešistorinėje Katalinoje su tais dantimis ir akimis aplinkui. Jensas Linas, tur būt, irgi nelabai nuliūdo, pasibaigus dviejų mėnesių atostogoms. Jei per išdirbtus kine metus Barnis nebūtų praradęs sąžinės, būtų pajutęs jiems gailestį. Bet jis gailėjosi tik savęs. Debesis nuslinko, ir saulė ėmė šildyti, bet Barniui vis tiek buvo šalta. Tas kelias minutes jis jautėsi toks vienišas ir apleistas, kaip niekada gyvenime.

Pasirodė platforma ir iš keleto colių aukščio nusileido į pievą.

— Seniai laikas! — sušuko Barnis, jausdamas, kaip staiga grįžta valdingumas, ir atsitiesė. — Kur buvot?

— Dvidešimtame amžiuje, kurgi daugiau? — atsakė profesorius. — Tikiuosi, nepamiršot taško K, ar ne? Norėdamas persikelti į priekį tas kelias minutes jūsų subjektyviu laiku, turėjau pirmiausia sugrąžinti platformą į tą laiką, kai išvykome, o tada grįžti čia tiksliai fiziniu ir temporaliniu persikėlimu. Kiek tai truko jūsų požiūriu?

— Nežinau, na, kelias minutes.

— O, tai labai gerai, turint galvoje kelionę į abu galus per beveik du tūkstančius metų. Sakykim, penkios minutės, — jos duotų mikroskopiškai mažą paklaidą, maždaug...

— Gerai, profesoriau, apskaičiuosite laisvalaikį. Reikia kuo greičiau perkelti visą grupę ir imtis darbo. O judu važiuokit nuo platformos ir pasilikit čia. Pradėsim kelti mašinas, ir jums reikės tuoj pat nuvažiuoti jas į šalį, kad būtų vietos sekančioms. Pradedam.

Šį kartą Barnis iškeliavo su platforma ir net nepagalvojo, kaip jaučiasi abu paliktieji praeityje.

Perkėlimas ėjo sklandžiai. Po pirmųjų reisų pro paviljono duris lygiu srautu ėmė plaukti sunkvežimiai ir furgonai ir dingti praeityje. Vienintelė nesėkmė ištiko trečią sunkvežimį, kuris kiek išsikišo iš platformos, — platformai dingus, keletas colių išmetamojo vamzdžio bei pusė numerio

lentelės su trenksmu nukrito ant grindų. Barnis paėmė vamzdį ir pažiūrėjo į blizgantį galą, lygų ir tiesų tartum nušlifuoatą. Matyt, šitas galas atsidūrė už laiko lauko ribos ir paprasčiausiai pasiliko vietoje. Lygiai tas pats gali atsitikti ir su ranka.

— Kelionės metu visi prašom sėdėti mašinos, išskyrus profesorių. Mums nereikia nelaimingų atsitikimų.

Paskutinis buvo traktorius su kateriu ant priekabos ir sunkvežimis-šaldytuvas. Barnis užlipo ant platformos ir paskutinį kartą pažvelgė į Kalifornijos saulę, paskui pamojo profesoriui Jo laikrodį rodė vienuolika valandų penkiasdešimt septynias minutes, beveik patį šeštadienio vidurdienį, kai dvidešimtas amžius staiga dingo ir jie atsidūrė vienuoliktame šimtametyje. Barnis giliai ir su palengvėjimu atsiduso. Dabar laikas — to amžiaus, iš kurio jie išvyko. — sustojo. Nesvarbu, kiek jie statys filmą šioje eroje, nesvarbu, kiek čia išbus, — namuose nepraeis nė kiek laiko. Kai jie grįš su filmu, bus šeštadienio vidurdienis, beveik dvi dienos iki termino pirmadienį. Pirmą kartą nebereikia skubėti.

Kelias sekundes Barnis stovėjo, jausdamas, kaip slūgsta įtempimas. Paskui jis prisiminė, jog turės nufilmuoti visą filmą, kur atsiras daugybė problemų bei nesklandumų, ir rūpesčiai vėl sunkiai užgulė jo pečius, prislėgė visu svoriu.

Salimais sukriokė užvestas traktorius, ir po tyrą orą pasklido biau rūš dūmai. Barnis pasitraukė iš kelio, kol traktorius atsargiai nuvilko priekabą su kateriu, ir apžvelgė pievą. Aplink stovėjo bet kaip išsimėtę sunkvežimiai ir priekabos, tačiau kai kurie buvo išrikiuoti ratu, lyg gurguolė, laukianti indėnų atakos. Matėsi keletas žmonių, bet dauguma dar miegojo. Barnis ir pats būtų pamiegojęs, bet žinojo, jog net ir labiausiai norėdamas neužmigytų. Geriau tuo tarpu padirbėti.

Jis priėjo prie Dalaso ir Tekso, kurie, išsitraukę iš džipo sėdynes, buvo besitaisę gulti ant žolės.

— Gaudykit, — tarė jis, sviesdamas Dalasai monetą, kuris sugavo ją ore. — Meskit burtus. Vienas turėsit eiti su manimi paimti Jenso Lino, o kitas galės nusnūsti.

— Jei herbas — eisi tu, — pasakė Dalasas ir nusikeikė, pamatęs Džordžo Vašingtono portretą. Teksas nusijuokė ir atsigulė.

— Žinote, neturiu jokio supratimo, kur mes esame, — pasakė Dalasas, kai jie nuvažiavo prie jūros.

— Orknėjų salose, — pasakė Barnis, žiūrėdamas į žuvėdras, kurios nardė virš jų galvų ir užgausiai klykavo.

— Niekada nemokėjau geografijos.

— Tai nedidelė salų grupė į šiaurę nuo Škotijos, maždaug toje pačioje platumoje, kaip ir Stokholmas.

— Į šiaurę nuo Škotijos! Baikit juokus. Karo metu aš buvau Škotijoje, tai saulę matydavau tik pro plyšį debesyse, ir tai nedažnai, o šaltis spigino taip, kad sušaldavo...

— Tikiu, bet tai buvo dvidešimtame amžiuje. Mes dabar esame vienuoliktame, be to, viduryje vadinamojo mažojo klimatinio optimumo. Bent profesorius taip sakė. Jeigu nori ką dar sužinoti — paklausk jį. Oras buvo šiltesnis, štai kas.

— Sunku patikėti, — tarė Dalasas, nepatikliai žvelgdamas į saulę, tartum ji galėtų tuoj pat dingti.

Namas atrodė kaip ir per paskutinį apsilankymą. Kai jie privažiavo, ant slenksčio sėdėjo vienas tarnas ir galando peilį. Jis pakėlė galvą, pašoko, ir, numetęs galandimo akmenį, puolė į vidų. Tuojuo pasirodė Otaras, rankove šluostydamasis burną.

— Sveiki gyvi, — sušuko jis, kai džipas sustojo. — Labai džiaugiuosi, kad jūs vėl čia. Kur „Džekas Danielsas“?

— Kalbos pamokos, atrodo, išėjo į naudą, bet nenumalšino troškulio, — tarė Dalasas.

— Gėrimo užteks, — nuramino Otarą Barnis. — Tik pirma noriu pašnekėti su daktaru Linu.

— Jis išėjęs, — tarė Otaras ir garsiai užriaumojo:— *Jens, kom hingat!*¹

¹ Jensai, eik šen!

Iš už trobos kampo atšliūkino Jensas, sunkiu mediniu kibiru nešinas. Jis buvo basas ir visas iki juosmens aplipęs purvu. Vilkėjo kažkokį sudriskusį apdarą, panašų į maišą, per juosmenį sujuostą kailiu. Jo plaukai ir barzda siekė pečius ir buvo beveik tokie pat išpūdingi, kaip ir Otaras. Pamatęs džipą, sustojo kaip įbestas, išplėtė akis, iš burnos išsiveržė kimus riksmas. Pakėlęs kibirą virš galvos, jis pasileido prie mašinos. Dalasas iššoko, pasiruošęs jį atremti.

— Atsargiau, daktare, — tarė jis. — Padėkit kibirą, kol ko nors nesužeidėt.

Žodžiai, o gal ir narsi Dalaso poza numaldė Jenso įkarštį, jis sustojo ir nuleido kibirą.

— Kas atsitiko?—paklausė jis garsiai. — Kur jūs buvot?

— Ruošėmės filmavimui, kur gi daugiau?— pasakė Barnis.— Tepraėjo tik kelios dienos, kai mes palikom jus čia, tai yra, mums kelios dienos, nors suprantu, kad jums tai buvo du mėnesiai.

— Du mėnesiai! — subliuvo Jensas. — Daugiau kaip metai. Kas atsitiko?

Barnis gūžtelėjo pečiais.

— Tikriausiai profesorius suklydo. Žinot, visi tie prietaisai...

Jensas taip sugriežė dantimis, jog buvo girdėti net už kelių metrų.

— Klaida... jums tik klaida. O mane palikot su tais utėlėtais barbarais prižiūrėti jų susmirdusių gyvulių. Po penkių minučių, kai jūs išvykot, Otaras trenkė man per galvą, atėmė visus drabužius, maistą ir viską.

— Kam dirbti už viską, jei galima jį ir taip pasiimti, — tarė su paprasta vikingo logika Otaras.

— Kas buvo, tas buvo, — pasakė Barnis. — Atvargote čia metus, bet aš pasirūpinsiu, kad neliktumėt nuskriaustas. Jūsų sutartis tebegalioja, ir už visus metus bus atlyginta. Ne taip jau blogai, kada iš tiesų tepraėjo kelios dienos. O jums prieš akis dar metinės akademinės atostogos su pilna alga. Jūs atlikote savo darbą, išmokėte Otarą anglų kalbos...

— Jo troškulys išmokė. Beveik mėnesį jis buvo girtas kaip dūmas, o kai atsipeikėjo, prisiminė anglų kalbos pamokas. Turėjau mokyti kiekvieną dieną, kad gautų viską, kai sugrįšite.

— Otaras kalba labai gerai, teisybė. Kur viskis?

— Mes turime jo užtektinai, Otarai, tik palauk, — pasakė Barnis ir vėl atsisuko į Jensą; galvoje jam šmėkstelėjo mintis apie bylą teisme. — Tai susitariam, daktare? Metinė alga už Otaro mokymą, ir dar padirbėsit, kol filmuosim. Esu tikras, jog tai buvo įdomūs metai...

— B-r-r-r-r!

— Ir nepamirštami. Be to, kertu lažybų, jog neblogai pramokot senovės norvegų...

— Daug geriau, negu norėjau.

— Tai sutarta? Kaip manot?

Jensas Linas ilgakai stovėjo sugniaužtais kumščiais, paskui nutrenkė kibirą žemėn ir kaip spyrė, lai tas net subyrėjo į šipulius.

— Gerai, — tarė jis. — Man nelabai yra iš ko rinktis. Bet nepajudinsiu nė piršto, kol negausiu dušo, naujų drabužių ir neatsikratysiu utėlių.

— Žinoma. Tuoj nuvešim jus į stovyklą. Mes įsikūrėme ten, už kyšulio.

— Nieko, susirasiu pats, jei jūs nieko prieš, — pasakė Linas ir nužingsniavo pakrante.

— Viskio, — tarė Otaras.

— Palauk, — atsakė Barnis. — Jei jau gauni atlyginimą viskiu, tai teks jį ir užsidirbti. Ryt pradedam filmuoti, ir aš pirmiausia noriu iš tavęs informacijos.

— Gerai. Užėik į vidų.

— Nesulauksi, — pasakė Barnis ir žingtelėjo atatupstas. — Žinau, kas nutiko vienam tokiam vaikinui, kai tas užėjo į vidų.

VIII

— Nejudėk, — sušuko Džinas. — Tau reikia tik ramiai pastovėti, o tu nė to nesugebi.

— Reikia išgerti, — suburbėjo Otaras ir nekantriai papurtė susivėlusį tarną, kuris stovėjo šalia, vietoje Slitės. Tarnas subliuvo ir vos neparvirto.

Džinas nusikeikė ir atsitraukė nuo kameros.

— Barni, — paprašė jis. — Pakalbėk su tais akmens amžiaus mulkais. Tai turi būti meilės scena, o jie strpalioja po visą kalvą lyg per imtynes. Tokių blogų statistų kaip gyvas nesu turėjęs.

— Tu tik pažymėk vietą, mes tuoj pasiruošim, Džinai, — tarė Barnis, atsigręždamas į savo žvaigždes. Rafas stovėjo, susidėjęs rankas ant krūtinės ir įsmeigęs tuščią žvilgsnį į tolį. Su vikingo kostiumu ir šviesia barzda jis atrodė iš tikrųjų šauniai. Atsiložusi sudedamojoje kėdėje, sėdėjo Slitė ir laukė, kol baigs šukuoti peruką. Ji atrodė net dar šauniau už Rafą su dešimties kubinių pėdų apvaliom grožybėm, besiveržiančiom pro žemą suknelės iškirptę.

— Kartoju dar sykį. — pasakė Barnis. — Jūs įsimylėję, Rafas išvyksta į mūšį, ir jūs galite niekada nebepasimatyti. Taigi aistringai atsisveikinate ant kalvos.

— Aš maniau, kad nekenčiu jo, — pasakė Slitė.

— Tai buvo vakar, — tarė jai Barnis. — Mes filmuojame ne iš eilės — jau du kartus aiškinau ši rytą. Pakartosiu dar sykį trumpai, jei teiksėtės ir jūs atkreipti truputėlį dėmesio, misteri Houkai. Filmavimas prasideda, kai Toras, kurį vaidina Rafas, su vikingais užpuola sodybą, kur gyvena tu, Slite. Tu esi Gudrida, namų šeimininko duktė. Mūšyje visi žūva, lieki tik tu, ir Toras pasiima tave kaip trofėją. Jis trokšta tavęs, bet tu priešiniesi, nes nekenči jo. Bet po truputį jis palenkia tavo širdį, ir galiausiai tu jį įsimyli. Bet jis tuoj išeina į mūšį, ir tu lieki jo laukti. Tą epizodą mes dabar ir filmuojame. Jis nueina, tu vejiesi jį, šauki, jis atsigręžia, tu prieini prie jo ant kalvos, čia. Ar aišku? . .

— Žiūrėkit, — nutraukė jį Rafas, rodydamas į jūrą. — Atplaukia laivas.

Visi pasisuko į jūrą, ir tikrai — pro kyšulį į įlanką plaukė vikingų laivas. Burė buvo nuleista, bet drakono galva pirmagalyje kilnojosi, kai irkluotojai abiejose pusėse varė laivą į priekį.

— Rytoj! — suriko Barnis. — Linai, kur tu? Juk judu su Otaru susitarėt su tuo Finbogiu, kad jis atplauks rytoj!

— Jų laiko supratimas labai apytikslis, — pasakė Linas. Barnis trenkė žemėn skrybėlę ir nubėgo prie kameros.

— Na kaip, Džinai, ar verta filmuoti? Ar apimi laivą? Džinas pasuko turelę ir, pakreipęs ilgą teleobjektyvą, prigludo prie kameros.

— Neblogai, — tarė jis. — Puikus kadras.

— Tai suk, — tarė Barnis, — gal kur nors panaudosim.

Otaras ir jo žmonės pasileido šlaitu link namo, neklausydami Barnio šauksmų pasitraukti iš kadro.

— Ką jie daro? — paklausė jis, kai šie pasipylė lauk su ginklais.

— Neturiu jokie supratimo, — pasakė Linas. — Gal man nežinoma pasisveikinimo forma.

Otaras su savo žmonėmis stovėjo ant kranto ir šaukė, vikingai laive taip pat šaukė.

— Filmuok viską, — paliepė Barnis. — Jei čia kas nors gero, tai scenarijų papildysim.

Keletas yrių, ir laivas užlėkė ant kranto, drakono galva iškilo virš susirinkusiųjų. Dar laivui nespėjus sustoti, vyrai, sugriebę skydus, kabančius ant borto, sušoko į vandenį. Kaip ir stovintys krante, jie suko virš galvų durklus bei kirvius. Pagaliau abi pusės suėjo į krūvą.

— Kaip ten atrodo? — paklausė Barnis.

— *Santa Maria*, — tarė Džinas. — Jie žudo vieni kitus.

Ir tikrai, ten užvirė kova, ir ginklų žvangesys sumišo su kimiais karo šūksmais. Nuo kalno nebuvo matyti visų smulkmenų, tik kovėsi, šurmuliavo pulkas vyrų. Paskui iš tos masės atsiskyrė vienas žmogus ir klupinėdamas ėmė bėgti pakrante. Jis buvo beginklis, sužeistas, o iš paskos, sukdamas kirviu didelius ratus, lėkė priešas. Gaudynės neilgai tetruko ir užsibaigė staigiai. Kai tik atstumas tarp vyrų sumažėjo, kirvis užtelėjo žemyn, pirmojo vyro galva nulėkė nuo pečių ir nusirito pakrante.

— Jie įsijautė į vaidmenį... — sužiopčiojo Barnis.

— Atrodo, tai ne Finbogio žmonės, — pasakė Linas. — Jų laivas kitoks.

Barnis buvo veiklos žmogus, bet ne tokios veiklos. Mūšio garsai, begalvis lavonas ir krauju permirkęs smėlis jį tiesiog pribloškė. Ką daryti? Tai buvo ne jo pasaulis, ne jo sfera. Tokioje

situacijoje reikia Dalaso ar Tekso. Kur jie?

— Radijas, — tarė jis, pavėluotai prisiminęs raciją, kabančią ant peties. Tuo j ją nustatė ir išsikvietė abu vyrus.

— Jis pastebėjo mus, pasisuko, bėga čionai! — sušuko Džinas. — Kokie nuostabūs kadrai!

Užuot vėl grįžęs į mūšį, žudikas lėkė į kalvą, mosuodamas kirviu ir kimiai šaukdamas. Grupelė artistų stovėjo ir žiūrėjo į atbėgantį vikingą, bet nejudėjo. Viskas jiems buvo taip svetima, jog jie net neįsivaizdavo galį būti įvelti į čiabuvių skerdynes. Puolantis vikingas vis artėjo ir artėjo, ir pagaliau galėjai aiškiai matyti net tamsias jūros purslų ir prakaito dėmes ant jo šiurkščių raudonos vilnos marškinių ir kraujo dėmes ant kirvio ir rankos.

Sunkiai šnokuodamas, vikingas pasuko prie Džino, tikriausiai palaikęs kamerą ginklu. Operatorius nesitraukė iš posto iki paskutinės akimirkos — filmavo įsiutusį užpuoliką ir atšoko tik tada, kai sušvilpė kirvis. Ašmenys trenkė į vieną iš trijų štatyvo kojų, sulenkė ją, ir kamera vos nenupolė ant žemės.

— Ei, atsargiau su prietaisais! — sušuko Barnis, bet tuo j pasigailėjo tai padaręs, nes suprakaitavęs vikingas apkvaitęs puolė prie jo.

Džinas susilenkė, atkišo į priekį ranką, kurioje sublizgo įmantriai laikomo peilio ašmenys, — vaikystės metų treniruotės Neapolio landynėse nenuėjo veltui. Vos tik vikingas spėjo nususukti, Džinas smogė.

Nutaikyta buvo tiksliai, bet vikingas, kad ir labai didelio ūgio, pasirodė vikrus kaip katė. Jis apsisuko, ir peilis tekliudė jam šoną. Subliuvęs iš netikėto skausmo, jis vėl puolė, kirvio kotu sudavė Džinui per galvą ir partrenkė jį ant žemės. Piktai šaukdamas, griebė tada Džiną už plaukų ir, nulenkęs žemyn jo galvą, kad liktų atviras sprandas, pakėlė kirvį lemtingam smūgiui.

Pasigirdo garsus šūvis, ir vikingas, pervertas kulkos, krūptelėjo. Jis pasisuko, prasižiojęs su tylia skausmo grimasa, ir Teksas, — visi tik dabar pamatė, kad atvažiavo džipas, — pasidėjęs ranką su pistoletu ant vairo, paleido dar du šūvius. Kulkos pataikė vikingui į kaklą, ir jis negyvas susmuko ant žemės.

Džinas nustūmė sunkų negyvėlį nuo savo kojų ir atsistojęs netvirtais žingsniais vėl nuėjo prie kameros. Teksas įjungė džipo motorą. Kiti dar tebebuvo pritrenkti staigios atakos ir negalėjo pajudėti.

— Gal man nusileisti į apačią ir padėti mūsų artistams? — paklausė Teksas, kišdamas šovinius į pistoletą.

— Taip, — atsakė Barnis. — Reikia šitą makalynę nutraukti, kol dar ko nors daugiau neužmušė.

— Negaliu garantuoti, kad to neatsitiks, — niūriai tarė Teksas ir pasuko džipą pakalnėn.

— Stop! — sušuko Barnis operatoriui. — Galim dėti į šį filmą ką tik norim, tik ne džipą.

Teksas kažkuo užsraudė signalo mygtuką, ir sirena be paliovos kaukė. Variklis, perjungtas į pirmą pavarą, staugė, greičių dėžė žviegė. Kratydamasis penkių mylių per valandą greičiu, džipas nuskubėjo į mūšio vietą.

Otaras ir jo žmonės buvo džipą matę ir pripratę prie jo, bet užpuolikams tai buvo naujiena. Pamatę artėjant kažkokią staigiančią pabaisą, jie, suprantama, nelaukė ir puolė į abi puses. Teksas, privažiavęs prie pat vandens, staigiai apsuko džipą ir partrenkė vieną nepakankamai greitą vikingą. Otaras su savo vyrais pasileido paskui džipą, vydamiesi išsklaidytą priešą. Užpuolikai pakriko, leidosi bėgti ir, įsikabaroję į laivą, griebėsi irklų.

Tuo galėjo viskas ir užsibaigti, jei Tekso nebūtų pagavęs mūšio azartas. Nespėjęs laivui pajudėti, jis apibėgo džipą ir iš būgno po priekiniu buferiu ištraukė plieninį trosą su kilpa ant galo. Nusitvėręs už jos, užsoko ant džipo kapoto ir ėmė sukti trosą vis didesniais ir didesniais ratais. Įsukęs sviedė, ir visa pakrante nuaidėjo jo pergalingas riksmas. Kilpa nulėkė per orą ir nusileido tiesiai ant drakono galvos. Teksas timptelėjo ją, užveržė, paskui neskubėdamas nušoko žemėn ir atsisėdo už vairo.

Irkiai, plakdami putas, kabino vandenį, ir laivas lėtai nučiuožė nuo kranto. Teksas užsidegė cigaretę ir žiūrėjo, kaip vyniojasi trosas tarp džipo ir laivo — dvidešimt pėdų, trisdešimt... Vienas

vikingas daužė kirviu plieninį trosą, bet nieko gero neišėjo, tik kirvis atšipo. Teksas ištiesė koją, nuspaudė pamina, ir trosas varvėdamas iškilo iš vandens, įsitempė kaip styga. Laivas sudrebėjo ir sustojo. O paskui ėmė plaukti į krantą, lėtai, bet vis dėlto plaukė. Irklai giliai kasė vandenį, plakėsi, bet veltui.

Kova, galima sakyti, buvo baigta. Nuo šio manevro vikingų pirmykštis užsidegimas, kurio netrūko krante, išgaravo galutinai. Į vandenį per bortą ėmė kristi ginklai, ir užpuolikai pakėlė rankas, pasidavė. Tik vienas dar tebebuvo karingas — tas, kuris kapojo kirviu trosą. Su kirviu vienoje rankoje ir apvaliu skydu kitoje jis išsoko iš laivo ir pasileido link džipo. Teksas laukė atlaužęs pistoleto gaiduką, bet į kovą įsimaišė Otaras ir atrėmė ataką. Rėkaudami vienas kitam užgaulius šauksmus, abu vyrai ėmė karingai sukti ratus palei vandenį. Prasidėjo dviejų didvyrių kova, viskas nutilo, ir Teksas, atsargiai nuleidęs gaiduką, įsikišo pistoletą į dėklą.

Otaras, apsipylęs prakaitu ir įsiaudrinęs nuo kovos, stengėsi dar labiau save įkiršinti, visa gerkle rėkdamas, kramtydamas savo skydo kraštą bei vis įlėkdamas iki šlaunų į vandenį. Užpuolikų vadas stovėjo už keleto jardų, pikta šaudė akimis iš po užkritusio šalmo ir gerkliniu balsu taip pat šūkčiojo įžeidimus. Otaras keletą kartų dusliai subeldė kirvio pentimi į savo skydą, paskui staiga puolė ir atsivedėjęs nusitaikė į priešininko galvą. Šis pakėlė skydą ir smūgį atrėmė, tačiau nebeatsilaikęs parpuolė ant kelių.

Džiaugsmingai kriokdamas, Otaras ėmė be perstojo tvatyti kirviu į jo skydą, ritmingai, nelyginant medkirtys medį. Vikingas savo kirvio negalėjo pakelti, nes, tik ta ranka remdamasis į žemę, įstengė atlaikyti smūgių krušą. Nuo jo skydo lakstė skiedros, juos abu aptaškė atkilusi banga.

Staiga smūgių ritmas nutrūko, Otaras aukštai iškėlė kirvį, užsimojo ir iš visos jėgos trenkė priešui į galvą. Tas atkišo skydą, bet nebeišsigelbėjo. Kirvis tik brūkstelėjo per jį ir, kiek sulėtėjęs, įsmigo vikingui į šlaunį. Vikingas sustaugė iš skausmo ir smogė atgaliu kirviu. Otaras atšoko, lengvai išsisukdamas, ir stabtelėjo įvertinti savo smūgio. Vikingas šiaip taip atsistojo ant sveikosios kojos; antroji buvo pusiau nukirsta, iš jos bėgo kraujas. Išvydęs tokį džiugų reginį, Otaras nusviedė savo kirvį ir skydą ir pergalingai suriko. Sužeistasis vikingas bandė pulti, bet Otaras atšoko, juokdamasis iš ano nevikrumo. Visi vyrai krante — ir dauguma laive — juokėsi iš sužeistojo, kai tas bejėgiškai blaškėsi. Jis ropojo paskui Otara, bandydamas jį nukauti, bet jo jėgos vis mažėjo.

Otaras, matyt, suprasdamas, kad toks žaidimas gali baigtis tik prieš mirtimi nuo kraujo netekimo, staiga pribėgo ir, trenkęs vikingui į nugarą, parvertė jį kniūbsčią į putojantį vandenį. Paskui, viena koja užmynęs ranką su kirviu, stvėrė vikingo galvą, sumurdė ją į smėlį ir žvyrą ir laikė tol, kol besirangantis kūnas nurimo amžinai. Priešas prigėrė keliuose coliuose putojančios jūros. Visi ant kranto ir laive džiaugsmingai šaukė.

Vien ant kalvos viešpatavo tylą, ir ją sutrikdė Rafas Houkas, kai netvirtu žingsniu paėjo šalin nusivemtį. Barnis tik dabar pamatė, kad Džinas prie kameros.

— Ar nufilmavai kovą? — paklausė, jausdamas, jog balsas dreba.

— Viskas čia, — tarė Džinas, tapšnodamas per kasetę. — Nors negarantuojau, kad iš taip toli bus matyti visos smulkmenos.

— Juo geriau, — pasakė Barnis. — Na, šiai dienai pakaks. Tuoju tems, be to, kas norės dirbti tokioje aplinkoje? — Jis mostelėjo galva į šurpiai atrodančią pakrantę.

— Manęs nė kiek nejaudina, — tarė Slitė. — Panašu į skerdyklą Čikagoje, kur dirbo mano tėvas. Aš jam kasdien ten nešdavau priešpiečius.

— Ne visi tuo gali pasigirti, — pasakė Barnis. — Rytoj septintą trisdešimt pradedam nuo tos vietos, kur šiandien baigėm.

Ir jis nuėjo žemyn, prie triukšmingos minios.

Abiejų pusių nukautieji ir sužeistieji buvo išvilkti iš vandens į vieną krūvą, o nugalėtojai kraustė laivą, nešė iš jo alų. Išlikę užpuolikai, surinkti į būrį ir saugomi sargybos, klausėsi Otaro, kuris vaikštinėjo prieš juos ir šūkavo, raiškumo dėlei mosuodamas kumščiais. Atrodė, jog visi suprato, ką jis sako, nes, Barniui dar nenusileidus nuo kalvos, vietiniai vyrai kartu su užpuolikais apsisuko ir pasileido link trobos. Liko tik vienas žmogus, ir Otaras taip trenkė jam kumščiu į galvą, jog šis

išsitiesė ant žemės, o du tarnai nunešė šalin. Kai Barnis priėjo, Otaras grabaliojo po vandenį, ieškodamas savo kirvio.

— Gal pasakysi, kas čia dėjosi?—paklausė Barnis.

— Ar matei, kaip aš jam kirtau į koją?—paklausė Otaras, mosuodamas virš galvos surastu kirviu. — Na ir trenkiau. Koja beveik nulėkė.

— Puikiai darbavotės, mačiau. Sveikinu. Bet kas jis buvo, ir ko jie čia norėjo?

— Jo vardas Torfis. Viskis?— Paskutinį žodį jis sušuko džiugiai, pamatęs, kai Teksas, atlaisvinęs trosą, iš po džipo sėdynės ištraukė puslitrinį butelį.

— Viskis, — pasakė Teksas. — Ne tavo mėgstama markė, bet vis tiek tiks. O tas tavo bekhendas tai tikrai puikus.

Otaras iš malonumo išvertė akis, paskui užsimerkė ir, pakėlęs butelį prie lūpų, išgėrė visą iki dugno.

— Kad aš taip mokėčiau, — pavydžiai tarė Teksas.

Barnis palaukė, kol Otaras išgėrė butelį ir, linksmi riktelėjęs, numetė į jūrą. Tada paklausė:

— Hm. Torfis. O ką jis padarė?

Mūšio nuovargis ir viskis suėmė Otarą, jis staiga atsisėdo ant žvyro ir papurtė didelę galvą.

— Torfis, Valbrando sūnus, — pasakė Otaras, atgavęs kvapą, — kuris yra Valtjofo sūnus, o tas yra Orligo sūnus... Torfis atėjo į Svinį, užmušė visus dvylika Kropo vyrų. Taip pat jis užmušė Holsmenus, taip pat buvo Helisfitare kartu su Ilugiu Juoduoju ir Sturliu Geruoju, kai ten buvo užmušta aštuoniolika žmonių iš urvo. Jis sudegino Auduną, Smidkelio sūnų, jo paties namuose Bergene. — Otaras nutilo ir išmintingai palingavo galvą, lyg būtų suteikęs labai svarbią informaciją.

— Na, — paklausė Barnis pasimetęs, — ir kas iš to? Otaras pažiūrėjo į Barnį ir susiraukė.

— Smidkelis buvo vedęs Torodą, mano seserį.

— Žinoma, kaip aš galėjau pamiršti, — tarė Barnis. — Tai tas Torfis nesutarė su tavo svainiu ir tuo pačiu širdo ant tavęs, todėl sumanė čia ištaisyti skerdynes. Na ir gyvenimas. Kas tie vyrai, kur buvo su juo?

Otaras gūžtelėjo, atsistojo ir priėjęs atsisėdo ant džipo priekinio rato.

— Piratai vikingai. Plaukia plėšti į Angliją. Jiems nepatinka Torfis, kam pirmiau atplaukė čia, o ne į Angliją. Dabar į Angliją jie plauks su manimi. Tai mano naujas laivas. — Jis parodė kirviu į laivą su drakonu ir griausmingai nusikvatojo.

— O kas tas žmogus, kur nepanorėjo dėtis su tavim? Hakis, Torfio brolis. Jis mano vergas. Parduosiu atgal jo šeimai.

— Man patinka tie vyrukai, — tarė Teksas. — Nešokinėja vietoje kaip gaidžiai.

— Kas teisybė, tai teisybė, — pasakė Barnis, žiūrėdamas į Otarą, kuris jam pasirodė tikras milžinas. — Otarai, lipk į džipą, Parvešim tave namo.

— Otaras važiuos čipu, — linksmi tarė tas ir, įmetęs skydą su kirviu, įlipo į džipą per šoną.

— Tik ne už vairo. — pasakė jam Teksas. — Dar palūkėk.

Grobis iš eldijos kartu su tuzinu alaus statinaičių buvo sukrautas prieš namą, kur jau prasidėjo pergalės puota. Atėjūnai vaišinosi kaip svečiai, jie susimaišė su nugalėtojais ir nė kiek neatsiliko gerdami. Vienintelis Hakis, surištomis rankomis ir kojomis numestas po suolu, buvo nelinksmas. Pasirodžius Otarui, visi garsiai ėmė jį sveikinti, o jis priėjo prie statinaitės išmuštu dangčiu, panėrė į ją rankas ir iš riešukučių atsigerė. Kai šauksmai nutilo, pasigirdo motoro burzgimas, ir Barnis atsigręžęs pamatė vieną kompanijos pikapą, kuris šokinėdamas važiavo pakrante. Pažėręs smulkų žvyrą, pikapas staiga sustojo. Iš kabinos išlindo Dalaso galva.

— Mes daugiau kaip dešimt minučių bandėm susirišti su jumis per radiją, — tarė jis.

Barnis pažvelgė į savo radijo aparatėlį ir pamatė, kad jis išjungtas.

— Nieko čia neatsitiko, — tarė jis. — Aš paprasčiausiai per klaidą ėmiau ir išjungiau.

— Užtai stovykloje atsitiko, todėl mes ir norėjome jus susirasti...

— Ką?! Kas atsitiko?

— Rafas Houkas. Jis ėjo susijaudinęs, žemės po kojomis nematydamas. Užlipo ant avies; žinote,

tokios pilkos ir purvinos, visai panašios į akmenį. Taigi, užlipęs griuvo ir nusilaužė koją.

— Dar tik trečią filmavimo dieną tu man sakai, kad pagrindinis aktorius nusilaužė koją?

Dalasis su užuojauta pažvelgė Barniui į akis ir lėtai linktelėjo galvą.

IX

Prie Rafo Houko furgono durų buvo susibūrusi minia, ir Barnis turėjo per ją prasibrauti.

— Eikit šalin, — šaukė jis. — čia ne kinas. Praleiskit. Rafas gulėjo ant lovos išblyškęs ir suprakaitavęs, dar su vikingo kostiumu. Jo dešinė koja buvo žemiau kelio apibintuota baltais tvarsčiais, ant kurių matėsi kraujo dėmės. Galvūgaly stovėjo seselė — su uniforma, pasiruošusi veikti.

— Kaip jis? — paklausė Barnis. — Ar sunkiai susižeidė?

— Kaip ir būna, lūžus kojai, — atsakė seselė. — Misteriui Houkui atviras blauzdikaulio lūžis, kitaip tariant, jo koja lūžo žemiau kelio ir pro odą išlindo kaulas.

Rafas užmerktomis akimis teatrališkai suvaitojo, išgirdęs tokią diagnozę.

— Na, tai dar nieko, — liūdnai tarė Barnis. — Sustatykit kaulą, ir netrukus jis vėl vaikščios...

— Misteri Hendriksonai, — šaltais tarė seselė. — Aš nesu daktaras ir ligonių negydu. Aš suteikiau pirmąją pagalbą, uždėjau sterilų tvarstį ant žaizdos, kad nebūtų kraujo užkrėtimo, ir suleidau skausmą malšinančių vaistų. Savo pareigą atlikau. Norėčiau sužinoti, kada atvažiuos gydytojas.

— Gydytojas... žinoma, jis pasirūpins viskuo. Kur mano sekretorė?

— Klausau, misteri Hendriksonai, — atsiliepė Betė nuo durų.

— Bete, sėsk į pikapą. Teksas nuveš tave. Susirask profesorių ir liepk perkelti tave į studiją. Ir tegu negaišta nė sekundės kelionėje — jis žinos, ką turiu galvoje. Surask studijos gydytoją ir kuo greičiau atgabensk jį čia.

— Nereikia gydytojo, perkelkit mane atgal... perkelkit atgal, — pasakė Rafas ir vėl sudejavo.

— Na, eik, Bete. Paskubėk. — Plačiai šypsodamasis, Barnis pasisuko į Rafą ir patapšnojo jam per petį. — Nesijaudink, negadink sau nervų. Išlaidų negailėsime, tau bus suteikti visi moderniosios medicinos stebuklai. Dabar jie viską padaro — metalinės kaulų sankabėlės ir panašiai; žinai, kai tave paleis, šokinėsi kaip naujas.

— Ne, aš nenoriu filmuotis. Ir to gana. Juk tai pažymėta ir sutarty. Aš noriu važiuoti namo.

— Nurimk, Rafai. Nesijaudink, pailsėk. Pabūkit su juo, sesele, aš išprašysiu tuos žmones lauk. Viskas bus gerai.

Bet jo žodžiai buvo tokie pat neįtikinantys, kaip ir šypsena, ir jis niurzgėdamas išstūmė žiūrovus, kurie, išplėtę akis, spietėsi tarpduryje.

Nepraėjo nė penkios minutės, ir privažiavo pikapas; iš jo išlipo daktaras, o iš paskos sanitaras su dviem lagaminais reikmenų.

— Visus, išskyrus seselę, prašau išeiti, — pasakė daktaras.

Barnis buvo bėprieštaraujas, bet nutilo. Daugiau jis niekuo nebegalėjo padėti. Išėjo lauk, čia rado profesorių Hjuitą, besikrapštinėjančią laikotronto viduriuose.

— Neišardykit, profesoriau, — tarė Barnis. — Norėčiau, kad platforma būtų paruošta ištisą parą, jei prireiktų.

— Tikrinu sujungimus. Juk dauguma grandinių bet kaip sulipdytos — žinot, besukant, — ir per ilgesnį laiką gali sustreikuoti.

— Kiek truko ši kelionė? Turiu galvoje, koku paros metu jūs iš ten išvykote?

Hjuitas žvilgtelėjo į skales.

— Mikrosekundės tikslumu, ten dabar šeštadienis, keturiolikta valanda trisdešimt penkios minutės penkiasdešimt dvi sekundės.

— Tai jau po pusės trijų! Kur dingo visas laikas?

— Čia ne mano kaltė, užtikrinu jus. Aš laukiau su platforma, belaukdamas pavalgiau iš

automato priešpiečius, ir dar gana prastus, kol grįžo mašina. Manau, kad gydytojo nebuvo studijoje ir reikėjo jį surasti, paskui paimti medicinos reikmenis.

Barnis pasitrynė paširdžius; jam atrodė, kad ten atsirado šaltas gniužulas, didumo sulig patrankos sviediniu.

— Pirmadienį filmas turi būti gatavas. Dabar jau šeštadienio popietė, o mes turime nufilmavę tik kokių trijų minučių juostą ir pagrindinis aktorius nusilaužė koją. Laikas, baigiasi mūsų laikas. — Jis keistai pažvelgė į profesorių. — Laiko? Kodėl nepasidaryti laiko? Mes juk galime jo turėti tiek, kiek norime, ar ne? Jūs galite surasti ramią vietelę, panašią kaip Čarliui Čangui, ir tokiu būdu Rafo klausimas išsispręs.

Nelaukęs, kol Hjuitas atsakys, Barnis susijaudinęs puolė pro stovyklos rakandus ir nė nepasibeldęs įlėkė į Rafo furgoną. Rafo koja iki šlaunies buvo įtvare, ir gydytojas tikrino jo pulsą. Jis griežtai pažiūrėjo į Barnį.

— Durys buvo uždarytos ne šiaip sau.

— Žinau, gydytojau, aš nieko daugiau neįleisiu... Puikiai pasidarbavot, taigi gal pasakytumėt, kiek laiko jis bus įtvartas.

— Kol nugabensim į ligoninę...

— Tai puiku, kad neilgai!

— Ten nuimsim laikiną įtvartą ir uždėsime plastmasinį, kuris bus mažiausiai dvylika savaičių, jokių būdu ne mažiau. Paskui pacientui bent mėnesį teks pavaikščioti su ramentais.

— Taip, neblogai, tiesą sakant, net gerai, labai gerai. Norėčiau, kad jūs kaip reikiant pasirūpintumėt šiuo pacientu, prižiūrėtumėt jį, na ir tuo pačiu pats paatostogautumėt. Mes surasim ramią vietelę, kur judu abu galėsit pailsėti.

— Nesuprantu, ką turite omenyje, bet tai, ką siūlote, yra neįmanoma. Aš dirbu ir nė pagalvoti negaliu apie dvylikos savaičių išvyką, net dvylikos valandų. Šį vakarą turiu labai svarbų pasimatymą ir privalau tuojau vykti. Jūsų sekretorė užtikrino mane, jog grįšiu laiku.

— Absoliučiai, — ramiai ir su pasitikėjimu tarė Barnis. Tą patį jis patyrė ir su Čarliu, todėl jau žinojo, kaip kalbėti. — Jūs grįšite šį vakarą į savo pasimatymą, pirmadienį eisite į darbą, viskas bus tvarkoje, o priedo turėsite atostogas mūsų sąskaita ir gausite trijų mėnesių algą. Argi ne puiku? Tuoj pasakysiu, kaip viskas...

— Ne! — sušvogždė lovoje Rafas, truputį pakilęs ir silpnai purtydamas kumštį. — Žinau, ką jūs norite padaryti, bet to nebus. Man gana šito filmo, gana tų visų bepročių. Mačiau, kas dėjosi pakrantėj, ir daugiau nebenoriu matyti.

— Palauk, Rafai...

— Nemėgink manęs perkalbėti, Barni, aš nepakeisiu savo nusistatymo. Aš susilaužiau koją ir metu šitą filmą. Jei ir nebūčiau susilaužęs, vis tiek mesčiau. Nepriversi manęs vaidinti.

Barnis prasižiojo, norėdamas pasakyti puikią pastabą dėl Rafo vaidybos, bet staiga susilaikė, nors tai jam buvo neįprasta, ir užsičiaupė.

— Pakalbėsime apie tai rytą, pamiegok gerai per naktį, — sumurmėjo jis pro suspaustas lūpas ir, nieko daugiau nesakęs, apsisuko ir išėjo.

Išėjęs lauk ir uždaręs duris, jis suprato, jog tuo pačiu uždarė ir filmo duris. Ir savo karjeros. Rafas nepakeis savo žodžio, tai aišku. Pro raumenis ir kaulus į mažytes Rafo smegenis prasiskverbia nedaug minčių, bet jei kuri įstringa, tai jau neišmuši. Jis negali priversti to raumenų kalno gydytis ir ilsėtis priešistorinėje saloje. O jei negali, tai nuplaukia ir filmas.

Barnis užkliuvo už kažko; pakėlęs galvą, pamatė, jog nejučiom perėjo stovyklą ir atsidūrė beveik prie pat jūros. Jis buvo vienas ant kalvelės, nuo kurios matėsi pakrantė ir įlanka. Saulė jau linko visai į horizontą, ir jos spinduliai buvo nutvieskę žemo debesio kraštą auksine šviesa, kuri, atspindėjusi vandenyje, lūžo ir skilo į daugybę dalelių riedančiose bangose. Tai buvo laukinis grožis, pasaulis be žmogaus, ir Barnis nekentė jo ir visko aplinkui. Prie kojų gulėjo akmuo. Barnis čiupo jį ir paleido į jūrą, tartum ji būtų veidrodis, kurį jis norėjo sudaužyti. Bet mesdamas tik pasitempė ranką, o

akmuo, palėkęs keliolika metrų, barkštelėjo į pakrantės žvyrą.

Nebus filmo. Jis garsiai nusikeikė.

— Ką tai reiškia?—už nugaros sudundėjo Otaro balsas. Barnis atsigrėžė.

— Tai reiškia, kad tu dingtum iš čia, gauruotas kvaily! Otaras gūžtelėjo ir atkišo didelę ranką, kurioje turėjo du butelius „Džeko Danielso“.

— Prie mano namų blogai atrodei, — pasakė jis. — Išgerk. Barnis jau žiojosi drėbtelei koki įžeidimą, bet prisiminė, su kuo kalba, tai tepasakė „ačiū“ ir paėmė atkimštą butelį. Patraukė dideliais gurkšniais, ir jam pasidarė lengviau.

— Aš atėjau dienos užmokesčio, vieno butelio, bet Dalasas pasakė, kad už savo sidabrą perka Otarui dar vieną butelį už šiandieninę kovą. Puiki diena.

— Puiki diena, teisybė. Duok butelį. Ir paskutinė diena, nes filmo nebus, baigta, galas, kaput. Supranti, ką tai reiškia?

— Ne, — pasigirdo atsakymas ir pratisas kliuksėjimas.

— Taip, ir nesuprasi, tu naivus laukini gamtos vaike. Juokinga, bet aš tau pavydžiu.

— Aš ne gamtos vaikas. Tordas Žirgo Galva yra mano tėvas.

— Aš tikrai tau pavydžiu, nes pasaulis tavo valioje. Tai yra, tavo pasaulis. Stipri ranka, geras apetitas, troškulys ir nė akimirkos svyravimų. Abejonės — tai mūsų palydovas, ir kurtu lažybų, jog tu nežinai net to žodžio reikšmės.

— Abejonės? Panašu į dejones?

— Žinoma, tu nesupranti to žodžio.

Vikingas jau sėdėjo, tai atsisėdo ir Barnis — taip bus lengviau dalytis butelį. Saulė nusileido, ir dangus horizonte buvo ryškiai raudonas, toliau pilkšvėjo, o už jų buvo jau visai pilkas.

— Mes darom filmą, Otarai, judančius paveikslus, štai ką mes darom. Pramogą kartu su dideliu bizniu. Pinigai ir menas — nedideli draugai, bet mes juos poruojame jau daugelį metų. Aš įsijungiau į šitą biznį, kai dar nešiojau trumpas velvetines kelnės, o dabar, šiandien, pačiame jėgų žydėjime, vos sulaukęs keturiasdešimt penkerių metų, turiu jį palikti. Be šio šedevro „Klaimektik studioz“ žlugs, o kai ši kompanija nuskęs, tai nuskęsiu ir aš. Ar tu žinai kodėl?

— Išgerk.

— Gerai. Pasakysiu tau, kodėl. Todėl, kad per visą margą savo gyvenimą pastačiau septyniasdešimt tris filmus, ir visi buvo tuoj pamiršti. Jei išeisiu iš „Klaimektiko“, tai man krachas, nes aplink pilna geresnių režisierių ir prodiuserių, kurie pretenduos į tą pačią vietą, kur ir aš.

Otaras, kuris atrodė labai kilnus ir didingas, erelio akimis apžvelgė jūrą, nusišypsojo ir nusiraugėjo. Barnis pritariamai linktelėjo ir dar išgėrė.

— Tu protingas vyras, Otarai. Aš tau pasakysiu kai ką, ko nesakiau niekam. Pasakysiu todėl, kad pasigėriau nuo tavo dienos uždarbio ir todėl, kad iš mano sakomų dešimties žodžių tu gal tesupranti vieną. Ar tu žinai, kas aš esu? Vidutinybė. Ar įsivaizduoji, ką reiškia tai prisipažinti? Jeigu tu niekam tikęs, ilgai netruksi tą sužinoti: tave meta iš visur, ir galų gale eini į kolonėlę pilstyti benzino. Jei esi genijus, irgi tai žinai ir klesti. Bet jei esi vidutinybė, niekada nesi dėl to tikras; kaltini aplinkybes ir statai dar vieną filmą, kol turi septyniasdešimt tris kinematografijos šlamštus ir žinai, kad septyniasdešimt ketvirtojo nebebus. Juokingiausia, kad tas septyniasdešimt ketvirtas būtų buvęs geras filmas, dievas mato, jis tikrai būtų buvęs kitoks. Bet nuėjo po velnių. Mirė negimęs, nuėjo į kinematografijos kapines. Filmas mirė, nėra filmo.

— Kas tas filmas?

— Sakiau tau, meno kūrinys. Pramoga. Kaip jūsų... kaip ten jos — sagos...

— Aš padainuosiu dainą iš sagos, nori? Aš gražiai dainuoju.

Otaras atsistojo, patraukė iš butelio, kad geriau eitųsi, ir uždainavo griausmingu balsu, kuris susiliejo su bangų mūša.

Kirski, kirski, kalavijau,

Man į širdį, ten, kur kirmis ėda graužia!

*Rūstūs vyrai — mano sūnūs — tau atkeršys!
Nieko nepabūgs mirtis. Valkirija sušauks
Daug svečių pas Odina, į vaišių salę.
Jau mirtis čia pat. Nukrautas stalas.
Galas! Mirštu ir juokiuos!*

Otaras minutėlę patylėjo, paskui įtūžęs sugriaudėjo dar garsiau:

— Taip dainavo Ragnaras, o paskui karalius Aela jį nužudė ir pats numirė. Būtų buvę smagu jį nudobti.

Jis papurtė kumštį niūriam dangui.

Barniui ėmė dvejetainis akyse, bet jis patyrė, jog, primerkus vieną akį, matyti visai neblogai. Prieš jį stovėjo Otaras, žmogus iš pasaulio aušros, su odiniu apdaru ir plevėsuojančiais plaukais. Paskutiniai saulėlydžio spinduliai blizgėjo raudonais atšvaitais ant jo odos. Saga jam buvo tikras gyvenimas; menas ir gyvenimas čia ėjo išvien. Daina buvo mūsų, o iš mūsų gimė daina.

Barniui staiga dingtelėjo mintis, jis net aiktelėjo.

Kodėl ne? Jei jis nebūtų apdujęs, begerdamas ant šios priešistorinės jūros kranto su žmogumi, kuris numirė prieš tūkstantį metų, ši mintis jam niekada nebūtų šovusi į galvą. Na, kodėl ne? Visa ši istorija — beprotybė, tai kodėl bijoti dar vieno pamišėliško žingsnio? Jis turi laisvas rankas ir valdžią, ir nieko blogiau vis tiek nebebus. Kodėl nepabandyti?

— Eime su manim, — šiaip taip atsistojęs, tarė jis, tempdamas nejudrų vikingą.

— Kur?— paklausė Otaras.

— Į kiną.

Otarui tai nepadarė įspūdžio, ir jis nesistojo.

— Pasiimsim dar viskio.

Tai buvo kur kas rimtesnė priežastis, ir jie abu nuėjo į stovyklą. Barnis buvo beveik pakibęs ant vikingo rankos, bet šis nė neįsijautė.

— Juostos gatavos?— paklausė Barnis, įkišęs galvą į laboratorijos furgoną.

— Imam iš džiovyklos, misterio Hendriksonai, — atsakė laborantas.

— Gerai. Pakabinkit lauke ekraną ir pažiūrėsim. Pirma parodykit ankstesnes atkarpas, paskui šiandienos.

— O viskis?— paklausė Otaras.

— Gerai, pasėdėk čia, tuojau atnešiu.

Tamsoje buvo nelengva surasti reikalingą furgoną, po kojomis painiojosi visokiausi rakandai. Paskui ilgiausiai gavo rinkti raktą iš viso pundo. Kai krapinėdamas Barnis grįžo su buteliu, ekranas buvo pakabintas, stovėjo kelios sudedamos kėdės. Jis patogiai atsisėdo su Otaru, vidury pasidėjo butelį. Sudūzgė projektorius, ir jie ėmė žiūrėti filmą nuostabiame teatre po atviru žvaigždėtu dangumi.

Iš karto Otaras nesuprato, kad filmas — tai paveikslai. Jo neįgudusi akis negalėjo susieti ekrane judančių daiktų su tikrove. Bet jam nebuvo svetimas vaizduojamasis menas — trimačiai medžio raižiniai ir dvimačiai piešiniai. Atpažinęs pakrantę ir savo namą, jis sušuko iš nuostabos.

Vakarienė baigėsi, ir dauguma atėjo pasižiūrėti nufilmuotų kadru. Net tie, kurie nematė vikingų antpuolio, dabar jau buvo viską apie jį girdėję ir, ekrane pasirodžius užpuolikų laivui, ėmė aikčioti ir šnibždėti, bet viską nustelbė pilnas neapykantos Otaro riksmas. Kai laivas sustojo ir kova prasidėjo, stojo mirtina tylą. Nufilmuota buvo gerai, kadrai ryškūs ir sodrūs, kiekviena kraupi mūsų detalė tokia aiški, jog beveik neįmanoma žiūrėti. Net Barniui, kartą jau pergyvenusiam viską, sugniaužė gerklę, kai krauju apsisąkęs vikingas ėmė lėkti ant kalvos tiesiai į kamerą, vis artyn ir artyn.

Šaukdamas kovos šūkį, Otaras šoko ant ekrano, perlėkė per jį, ėmė draskyti audeklą bei metalinį rėmą. Visi kiti irgi šaukė; vienas mechanikas išnešė mažą prožektorių ir nukreipė į Otarą, tuo tarpu Linas šiaip taip nuramino jį ir su kitų pagalba atplėšė nuo sugadinto ekrano. Tuo metu pasirodė automobilio šviesos, ir po minutės prožektorių spinduliuose sustojo baltas sanitarinis automobilis su

užrašu LOS ANDŽELO GRAFYSTĖS LIGONINĖ.

— Na ir vargau, kol suradau jus, — tarė šoferis. — Tai bent dekoracijos tų kinininkų. Niekada nemaniau, kad tiek gali tilpti viename paviljone.

— Ko jūs norite?— paklausė Barnis.

— Iškvietimas. Sulaužyta koja, pavardė Houkas.

Barnis peržvelgė tylinčius žiūrovus, kol pamatė sekretorę.

— Nuvesk tuos žmones į Rafo furgoną, gerai, Bete? Ir perduok linkėjimų nuo manęs, pasakyk, jog tikiuosi, kad jis greit pasveiks ar ką panašaus.

Betė norėjo kažką sakyti, bet nerado žodžių. Ji greitai nusisuko, prisidėjo prie veido nosinę ir įlipo į automobilį. Visi tylėjo, dauguma nedrįso pažvelgti Barniui į akis. Jis plačiai ir paslaptinai nusišiepė pats sau, paskui linksmai mostelėjo ranka.

— Na. — paliepė jis. — pakabinkit kitą ekraną, ir žiūrime toliau.

Kai sumirgėjo paskutiniai filmo metrai, Barnis atsistojo priešais ekraną žilpinančioje šviesoje ir, viena ranka prisidengęs akis, pasakė:

— Nematau tamsoje, ar tu čia, Džinai? O tu, Emori?—Tiedu atsišaukė iš minios. — Gerai. Pasiruoškite bandymams. Pašaukite keletą mechanikų ir paruoškite šviesas...

— Dabar naktis, misterie Hendriksonai, — pasakė balsas iš tamsos.

— Nesu aklas ir suprantu, ką turit galvoje. Gausit už viršvalandžius, bet bandymus reikia atlikti dabar. Kaip visi žinot, — gandai čia turi velniškai greitus sparnus. — Rafas Houkas nusilaužė koją ir negali filmuotis. Taigi liekame be pagrindinio aktoriaus. Tai gali atrodyti blogai, bet taip nėra, kadangi nufilmavę su juo nedaug teturim ir galėsime tuos kadrus išmesti. Bet mums reikia naujo aktoriaus, dėl to dabar esame čia. Tuoj išbandysim vaikina, kurį visi gerai pažįstat, — mūsų čionykštį draugą Otarą...

Vieni pasibaisėję aikelėjo, kiti ėmė šnabždėti, o keletas nusijuokė. Barnis įsižeidė.

— Čia aš nurodinėju, aš vadovauju ir aš noriu atlikti bandymus. Viskas!

Jis stabtelėjo atsikvėpti ir suprato, kad tikrai vadovauja daug daugiau, negu bet kada anksčiau. Tūkstantis metų skyrė jį nuo įstaigos, nuo jos telefonų. L. M. jokių būdų nesutrukdytų, net jeigu ir negulėtų dabar su išgalvotu infarktu, pasikišęs buhalterijos knygas po čiužiniu. Visa našta teko jo pečiams, vien tik jo, ir nuo to, ką jis darys toliau, priklausė filmo likimas. Ir ne vien filmo — nuo to priklausė, ar studija išliks nesubankrutavusi, ar turės darbą visi čia esantys žmonės, nekalbant jau apie jį patį.

Paprastai tokia situacija būtų užsibaigusi skrandžio spazmomis ir bemiege naktimi, būtų palikusi jį tamsiame dvejonų pragare. Bet šį kartą buvo kitaip. Gal jis įgavo vikingiškos dvasios ir suvokimo, jog žmogus grumiasi pasaulyje vienas, ir gerai, jei kas ištiesia pagalbos ranką, bet dabar to negalima tikėtis.

— Bandymą darysim dabar. Otarui vaidmuo tinka, niekas to nepaneigs. O dėl jo akcento — Bojeris ir Fon Štroheimas irgi kalbėjo su akcentu, bet žiūrėkit, ko pasiekė. Dabar patikrinsim, ar jis moka vaidinti; bent taip, kaip Rafas.

— Statau penkis dolerius, kad Otaras geresnis, — pasigirdo iš tamsos.

— Nesiginčijam, — atsiliepė kitas balsas, ir per minią nusirito juoko banga.

Taip, jie su juo, Barnis tai jautė. Gal juos visus apšėdė vikingiškas pasiutimas? Šiaip ar taip, jie buvo jo pusėje.

Barnis atsilošė kėdėje ir, siurbčiodamas viską, davė keletą nurodymų, kol pastatė kamerą ir šviesas. Tik viską užbaigus, jis ištraukė butelį iš knapsinčio Otarą.

— Atiduok, — suurzgė Otaras.

— Tuoju, tik dar padainuok man tą sagą apie Ragnarą.

— Nenoriu dainuoti.

— Nori, Otarai. Aš visiems pasakiau, kaip tu gražiai dainavai, ir jie dabar nori pasiklausyti tavo dainos. Ar ne, žmonės?

Pasigirdo pritarimo šūksmai, sutartinis „taip“. Iš tamsos išniro Slitė ir paėmė Otarą už rankos.

— Brangusis, tu padainuosi man, tai bus mano daina, — pasakė ji, prisiminusi eilutę iš paskutinio filmo apie kažkokį vidutinį kompozitorių.

Otaras negalėjo jai atsakyti. Vis dar niurzgėdamas, — bet jau nepiktai, — jis atsistojo, kur liepė Barnis, ir paėmė butaforinį kirvį.

— Per lengvas, — pasakė jis. — Medinis. Visai niekam tikęs.

Tada ėmė dainuoti. Iš pradžių monotoniškai, vis dar apžiūrinėdamas kirvį, paskui garsiau, jausmingiau, kai susijaudino nuo dainos. Paskutinę eilutę piktai sušuko, rūsčiai švystelėjo kirviu ir nuvertęs vos nesudaužė vieno stovo su lempomis. Publika pratrūko karštai ploti ir šaukti, o jis vaikštinėjo priešais, tarsi įsitikinęs, kad taip ir turi būti.

— Tai buvo šaunu, — pasakė Barnis. — Dabar pabandysiu dar vieną dalyką, ir galėsi eiti. Matai tą stovą su apsiaustu ir šalmu? Tai priešo sargybinis. Tu prisėlini ir užmuši jį, kaip darytum iš tikrųjų.

— Kodėl?

— Kodėl? Otarai, kas per klausimas? ..

Barnis žinojo, koks tai klausimas — į tokius klausimus labai sunku atsakyti. Aktoriui tas „kodėl“ nekyla, nes vaidindamas jis užsidirba duoną. Bet kodėl tai turi daryti Otaras?

— Tiek to, pamiršk, ką pasakiau, — tarė Barnis. — Eikš čionai, pasėdėk, išgerk, o aš tau papasakosiu sagą.

— Jūs irgi turite sagą? Aš mėgstu sagas.

Tais laikais, kai dar nebuvo kitokių pasilinksminimų nei rašto, sagos buvo dainos ir istorija, laikraščiai ir knygos — viskas kartu, ir Barnis tai žinojo.

— Na ir puiku, — pasakė jis ir pamojo atsukti kamerą į Otarą. — Čiupk butelį ir klausykis pasakojimo apie didelį vikingą, kuris buvo vardu Otaras...

— Taip, kaip aš?

— Taip, ir jis buvo garsus karys. Jis turėjo gerą draugą, su kuriuo gėrė ir kovojo petys į petį, ir jie buvo geriausi draugai pasaulyje. Bet vieną dieną įvyko mūšis, ir Otaro draugą priešai sugavo, surišo ir nusivarė. Bet Otaras sekė ir, pasislėpęs netoli priešo stovyklos, laukė, kol sutems. Po mūšio jis buvo ištroškęs, tai atsigėrė, bet laukė ramiai ir nesirodė.

Otaras skubiai gurkstelėjo iš butelio po tų žodžių ir atsirėmė į furgoną.

— Tada sutemo ir atėjo laikas veikti. Jis išlaisvins savo draugą. „Stokis, Otarai, — tarė jis sau. — Stokis ir eik gelbėti savo draugo, kurį jie žada rytą nužudyti. Stokis!“

Paskutinį žodį Barnis įsakmiai sušnypštė, ir Otaras staiga pašoko. Butelys nukrito ant žemės, bet jam buvo ne galvoj.

— Žiūrėk, Otarai, prie ano namo pamatysi sargybinių. Atsargiai, štai jis!

Dabar Otaras jau buvo pasakojimo veikėjas. Jis žemai pasilenkė ir lėtai iškišo vieną akį pro kampa. Paskui atsitraukė.

— Ten sargybinis, stovi nususukęs. Prišliaužk, Otarai, prie jo ir tyliai pasmauk. Apgniaužk jo kaklą, kad nusibaigtų be garso. Eik tyliai, kol jis nususukęs.

Otaras išlindo iš už furgono, susilenkė ir be garso lyg šešėlis nuslinko per sutryptą žemę. Visi stovėjo be žado, lyg suakmenėję. Barnis apsižvalgė ir šalia pamatė sekretorę, išmeigusią akis į sėlinantį vikingą.

— Pusiaukelėje Otaras išgirdo žingsnius. Kažkas ėjo. Jis pasislėpė, — tarė Barnis.

Otaras smuko į šešėlį, ir Barnis sušnibždėjo sekretorei:

— Eik, Bete, pereik per tą vietą kairėje. — Paėmė ją už rankos ir pastūmėjo.

— Praėjo moteris, ir Otaras pasislėpė tamsoje. Ji ėjo visai pro šalį, bet jo nematė. Otaras palaukė, kol ji nutolo, paskui vėl slinko į priekį, arčiau ir arčiau, o tada jau kad puolė!

Džinas turėjo staigiai persukti kamerą, nes vikingas išlindo ir, vis be jokio garso nuskriejęs, šoko ant baidyklės. Šalmas nusirito į šalį. Otaro pirštai sugniaužė plieninę stovo atramą ir vienu spustelėjimu sulenkė perpus.

— Stop! — tarė Barnis. — Tokia yra saga, Otarai. Lygiai taip tu būtum padaręs. Užmuštum

sargybinį ir išvaduotum savo draugą. Labai gerai, tikrai gerai. Dabar visi parodykim, kaip patiko šis vaidinimas.

Visi švilpė ir šaukė, o Otaras atsisėdo, greitai mirksėdamas, pamažu grįždamas į tikrovę. Jis pažvelgė į sulenktą metalinį stovą ir nusišypsojęs numetė šalin.

— Graži saga, — tarė jis. — Taip Otaras daro.

— Rytoj parodysiu tau filmą, — pasakė Barnis. — Pamatysi judančius paveikslus, kaip viską darei. O dabar baigiam. Ilga buvo diena. Teksai, Dalasai, paimkit kuris džipą ir parvežkit Otarą namo.

Nakties oras vis vėso, žmonės greit išsiskirstė, darbininkai nunešė kamerą ir šviesas. Barnis žiūrėjo, kaip už kalno dingo džipo švieselė, paskui pamatė, kad šalia stovi Džinas ir degasi cigaretę. Barnis irgi paėmė vieną.

— Na, ką tu manai?

— Nieko nemanau, — gūžtelėjo Džinas. — Ką aš suprantu. Aš operatorius...

— Visi operatoriai, kiek aš pažinojau, giliai širdyje mano, kad yra geresni režisieriai už bet kurį valkatą, su kuriuo jie dirba. Ką tu manai?

— Na, jei jau klausiate, tai pasakysiu, kad šis vyrukas yra tikrai geresnis už tą mėsos kalną, kurį ką tik išnešė, ir, jei bandymas atrodys gerai, o tuo aš nelabai abejoju, — tai jūs, ko gero, būsite padaręs šimtmečio atradimą. Žinoma, vienuolikto. Ir kalbėk paskui apie vaidybos metodus.

Barnis sprigtelėjo cigaretę į tamsą.

— Lygiai taip galvoju ir aš, — pasakė jis.

X

Barnis pakėlė balsą, norėdamas perrėkti trankų lietaus barbenimą į furgono stogą.

— Ar tu tikras, kad jis suprato, ką pasirašė? — paklausė jis, nepatikliai žiūrėdamas į kreivą kryžiuką ir nykščio atspaudą po sutartimi.

— Visiškai, — tarė Jensas Linas. — Aš perskaičiau jo anglišką originalą ir vertimą į senąją skandinavų kalbą. Jis su viskuo sutiko ir pasirašė prie liudininkų.

— Tikiuosi, kad jis nesusiras gero advokato. Pagal šį popierių jis pagrindinis aktorius, o gaus mažiau už bet ką grupėje, net už negra, kuris valo išvietę.

— Jis neturėtų skųstis — juk pats pasiūlė atlyginimą. Butelys „Džeko Danielso“ kasdien ir sidabrinė markė kas mėnesį.

— Bet juk tiek sidabro neužtektų net dančiui užplombuoti.

— Nepamirškim santykio tarp dviejų skirtingų pasaulių ekonomikos, — tarė Jensas, kaip mokytojas išpėjamai pakėlęs pirštą. — Čia ekonomika pagrindinai remiasi mainų prekyba, o piniginis atsiskaitymas labai retas. Todėl sidabro markė turi kur kas didesnę vertę, nepalyginamą su mūsų masinės gamybos sidabru. Čia, tur būt, geriausia žiūrėti jos perkamosios galios. Už sidabro markę galima nupirkti vergą. Už dvi markes...

— Gana, suprantu. Daug svarbiau, ar jis išbus su mumis iki galo.

Jensas truktelėjo pečiais.

— Puikus atsakymas, — tarė Barnis ir, nykščiu pasitrynęs skaudantį smilkinį, pažiūrėjo į švininį dangų ir krintančio lietaus šuorus. — Jau antrą dieną pliaupia — kada gi baigsis?

— To ir reikėjo tikėtis. Nepamirškim, kad nors orai vienuoliktame šimtmečiu dėl mažojo klimatinio optimumo buvo šiltesni, negu dvidešimtame, mes esame Šiaurės Atlante, maždaug penkiasdešimt devyni laipsniai šiaurės platumos, ir lietus yra...

— Palauk su paskaita. Aš turiu užsitikrinti, kad Otaras dalyvaus visame filme, kitaip bijau pradėti filmavimą. Jis gali nuplaukti tuo savo nauju laivu ar iškrėsti kokią kitą vikingišką šunybę. Beje, o ką jis čia veikia? Jis nelabai panašus į mano įsivaizduojamą linksną fermerį.

— Čia jis yra pabėgėlis. Atrodo, jam nelabai patiko karaliaus Olavo Triugvesono apkrikštijimas, ir jis, pralaimėjęs mūšį, turėjo bėgti iš Norvegijos.

— O kodėl jis nenorėjo tapti krikščionimi?

— Pirmiausia Olavas būtų atlikęs gyvatės bandymą. Žmogui į gerklę įgrūda didelį varinį karo ragą, o pro kitą galą įleidžia nuodingą gyvatę, tada ragą užkemša ir tol kaitina, kol gyvatė pradeda gelbėtis ir lenda pagoniui į gerklę.

— Gana įdomu. Kas atsitiko, kai jis pabėgo iš Norvegijos?

— Pasuko į Islandiją, bet laivas sudužo, ir jis su keletu įgulos vyrų atplaukė va šičia. Tai buvo neseniai prieš mūsų pirmąjį apsilankymą.

— Jei jis čia atsirado laivui sudužus, tai kieno namuose gyvena?

— Nežinau. Jis su savo vyrais užmušė ankstesnį šeimininką ir apsigyveno jo namuose.

— Na ir gyvenimas. Bet mums tai maloni naujiena. Jis niekur neis, kol gerai mokėsime ir duosim gerti.

Su vėjo gūsiu ir lietumi įėjo Emoris Blestedas ir nugara užrėmė duris.

— Pasikabink drabužius ant durų, tenuvarva, — tarė Barnis. — Ant plytelės yra kavos. Kaip dekoracijos?

— Baigiau, — atsakė Emoris, maišydamas cukrų. — Išmušėme galinę namo sieną, kad tilptų kameros ir jupiteriai, paskui užkalėme viską klevo lentomis, per keturias pėdas pakėlėme lubas. Buvo daug lengviau, negu manėme. Domkratu pakėlėme gegnes, ir viskas pakilo. Tada vietiniai pripiovė rąstų ir paaukštino sienas. Tie vyrukai iš tikro išmano savo darbą.

— Ir pigūs, — tarė Barnis. — Kol kas šiame filme tik biudžetas ir tėra tvarkoje. — Jis ėmė skaityti scenarijų, raudonu pieštuku pasižymėdamas scenas. — Ar galim dabar filmuoti patalpose?

— Kada tik norit.

— Na, tai šokam į guminius batus. Kaip tau patiko bandymas, Emori?

— Aukščiausios klasės. Tas vikingas apsigimęs aktorius, tikras radinys.

— Aha, — tarė Barnis; jis pakramtė pieštuką, paskui numetė šalin. — Tikėkimės. Jis gali ištverti vieną epizodą ar du, bet ar ištempis per visą filmavimą? Iš pradžių aš norėjau ką nors paprasto nufilmuoti natūroje — kaip sulipa ir išlipa iš valčių, kaip karingai žiūri į saulėlydį, — bet viską sumaišė oras. Teks dirbti viduje — laikyk špygą kišenėje.

Lietaus šuorai čiažė džipą, kai jie lėtai ropštėsi į kalną purvinu, stovyklos mašinų išmaltu keliu. Už Otarų namo stovėjo būrelis automobilių, virš kurių, aukštai iškilęs, stūksojo griaudžiantis generatorius su kilnojama elektrine. Jie privažiavo kuo arčiau namo, o paskui nuklampojo taku. Už namo, pasislėpę nuo vėjo, stovėjo permirkę ir liūdni tarnai, išvaryti lauk, kad būtų vietos aparatūrai. Klevinės durys buvo praviros, nes pro jasėjo stori elektros kabeliai, ir Barnis prasispraudė į vidų.

— Įjunkit keletą lempų, — pasakė jis, nusikratydamas įmirkusį apsiaustą. — Ir išvarkit šitą govėdą iš kambario galo. Man reikia apžiūrėti tą sieninę lovą.

— Atsargiai, dažai ant to antikinio medžio dar neišdžiūvo, — tarė Emoris, rodydamas į dvivėres duris, įstatytas sienoje.

— Neblogai, — tarė Barnis. Jensas Linas paniekinamai iškošė:

— Blogai! Aš sakiau, kad tokiam paprastame name, kaip šis, turi būti miegama ant gulto, pritaisyto prie sienos, va ten. Bet gali būti ir sieninė lova — mažas uždaromas kambariukas su gultu, pakankamai mažas, kad išlaikytų kūno šilumą. — Jis atidarė penkių pėdų aukščio duris ir parodė mažą kambarėlį su plastikiniu čiužiniu ir nailoninėmis paklodėmis. — Na, o čia kas per šlykštinė! Nieko nėra panašaus...

— Neimkit į galvą, daktare, — tarė Barnis, žiūrėdamas į lovą pro vaizdo ieškiklį. — Mes sukam filmą, ar ne? O tokiam karste, kaip jūs manot, nebūtų kur pasidėti nei kamerai, nei žmogui. Tvarkoj, nuimkit galinę sieną.

Du dailidės nuėmė galinę kambario sieną, už jos pašiūrėje buvo kamera.

— Eik čia, Džinai, — įsakė Barnis, — aš pakartosiu turinį. Penkiasdešimt ketvirtas dublis. Pačiu laiku, Otarai, tau tuoj reiks eiti į sceną.

Apmuturiuotas plastikiniais lietais, išėję vikingas, o iš paskos murmeldamasėjo grimojuojas ir laikė virš jo galvos skėtį.

— Sveikas, Barni, — sušuko Otaras. — Gražiai atrodau, ar ne? Jis išties gražiai atrodė. Ji

išprausė statinėje — vandenį reikėjo pakeisti tris kartus, — ištrinko galvą ir barzdą, nudažė, išdžiovinęs, apkirpo, sušukavo, persiuvo Rafo kostiumą, pritaikę masyviai jo figūrai. Jis šauniai atrodė ir tai žinojo ir gėrėjosi savimi.

— Tu nuostabus, — tarė Barnis. — Toks puikus, kad aš noriu dar kartą tave nufilmuoti. Tau patiks paskui žiūrėti, ar ne?

— Gerai sakai. Kine aš gražiai atrodau.

— Žinoma. Na, dabar štai ką padarykim. — Barnis užvėrė sieninės lovos duris. — Aš būsiu viduje su kamera. Tu stovėsi čia ir atidarysi duris... štai taip... o kai jos bus visai atviros, pažiūrėsi žemyn į lovą, štai šitaip... ir truputį nusišypsosi. Tai ir viskas, ką tau reikia padaryti.

— Kvailai sugalvojai. Geriau nufilmuok mane čia pat.

— Aš vertinu tavo pasiūlymą, Otarai, bet darysim taip, kaip aš noriu. Juk tu gauni po butelį kasdien ir markę kiekvieną mėnesį ir turi ką nors daryti, kad juos užsidirbtumei.

— Teisingai — kasdien. Kur šios dienos butelis?

— Gausi, kai baigsim darbą, o mes dar nepradėjom. Taigi stovėk čia, o aš einu prie kameros. — Jis užsitraukė ant galvos lietpaltį ir nuklampojo į pašiūrę.

Po daugybės šūkaliojimų ir nesėkmingų bandymų Otaras pagaliau suprato, ko iš jo norima. Durys dar kartą buvo uždarytos, Barnis šūktelėjo pradėti. Kamera nukrypo į tamsią lovos nišą ir suburzgė. Su trenksmu atsilapojo durys. Viena rankena taip ir liko Otaro rankoje, ir jis numetė ją žemėn.

— Velnias griebtų, — suurzgė. Barnis giliai įkvėpė.

— Tą sceną reikėtų kiek kitaip vaidinti, — tarė jis. — Reikia įsijausti į rolę, Otarai. Tu pareini namo netikėtai, esi pavargęs. Atidarai duris, norėdamas atsigulti, tada pažiūri žemyn, pamatai miegančią Gudridą ir nusišypsai.

— Šitoje saloje nėra jokios Gudridos.

— Gudrida yra Slitės vardas filme. Tu žinai, kas yra Slitė?

— Taip, bet jos čia nėra. Tai visai kvaila, Barni, iš tikro. Barnis metų metus buvo dirbęs su blogais ir abejingais aktoriais, todėl ir dabar nepasimetė.

— Minutę lukterkit, ir pabandysim dar kartą, — pasakė jis. Po ilgo bruzdėjimo ir nepatenkinto murmėjimo, durys pagaliau atsidarė — šį kartą daug lėčiau — ir pasirodė Otaras. Jis nuožmiai nusišiepė į kamerą, paskui pažiūrėjo žemyn į lovą, ir jo išraiška pasikeitė. Susiraukšlėjęs antakis išsilygino, lūpos ėmė linksmi šypsotis, akys plačiai atsivėrė. Jis ištiesė ranką.

— Stop! Labai gerai, — tarė Barnis, aplenkdamas Otarą ir pagriebdamas nuo lovos butelį „Džeko Danielso“. — Aš tau jį atiduosiu vėliau. Oi!

Vikingas nutvėrė jį už riešo. Atrodė, tarsi ranka būtų patekusi tarp hidraulinio preso gniaužtų, ir nutirpę pirštai paleido butelį. Barnis nuėjo šalin, trindamas suspaustą riešą ir galvodamas, ar nebus apsiriekęs, parinkdamas aktorius.

Atvažiavo Slitė; nusimetusi guminius batus, apsiaustus bei daugybę jardu plastiko, dabar stovėjo ir drebėjo basa su permatomais naktiniais marškiniais. Po jais buvo kūno spalvos smarkiai dekoltuotas triko — taip pat visai permatomas, ir efektas buvo stulbinantis.

— Labai realistiška apranga, labai, — kandžiai tarė Jensas Linas ir išėjo. Otaras linksmi traukė iš butelio, nekreipdamas į nieką dėmesio.

— Man šalta, — tarė Slitė.

— Prijunk tą elektrinę krosnelę prie lempos virš lovos, — paliepė Barnis. — Keturiasdešimt trečias dublis, Slite, lišk į miegamąjį maišą ir uždaryk duris. Ten visai šilta.

— Aš nenoriu susirgti plaučių uždegimu.

— Su tokia izoliacija, kaip tavo, brangute, nėra jokio pavojaus.

Tai buvo trumpas epizodas, vos kelios sekundės ekrane, bet filmuojant visur reikia laiko, ir kol jie baigė, Otaras jau buvo išgėręs pusę butelio ir linksmas dainavo sau kampe.

— Na, toliau, keturiasdešimt penktas dublis. Otarai, gal malonėtum trumpam palikti savo uždarbį ir ateiti čia? — sušuko Barnis.

Daug ramesnis nuo viskio, Otaras priėjo ir pasižiūrėjo į Slitę, kuri gulėjo, grakščiai išsitiesusi didelėje lovoje, užsiklojusi amerikietiška vikingų antklode.

— Ji pavargo?— paklausė Otaras. — Per daug šviesos miegoti.

— Tu labai pastabus, bet mes dar filmuojame. Štai ką tau reiks daryti. — Barnis atsistojo šalia lovos. — Tu atidarai duris, žiūri į miegančią mergaitę. Tada lėtai ištiesi ranką ir palieti jos plaukus. Ji pabus ir išsigandusi pašoks. Tu nusijuoksi ir, atsisėdęs ant lovos krašto, apkabinsi ją ir pabučiuosi. Iš pradžių ji priešinsis, stums tave šalin, bet paskui neapykanta pavirs meile, ir jos rankos apkabins tave ir ji tave pabučiuos. Tavo ranka lėtai nuslys prie jos petnešėlės, va šitos, — tik nesumaišyk, nes antroji priklijuota, — ir pamažu nustumsi ją nuo peties. Ir viskas. Čia mes nutrauksim ir viską paliksim publikos vaizduotei, o ji jau moka įsivaizduoti. Na, pabandykim kartą.

Buvo labai sunku, nes Otaro tas darbas nė kiek nedomino, ir jis visą laiką žvilgčiojo į butelį, ar niekas jo neliečia, o Barnis tuo tarpu prakaitavo, stengdamasis padėti vikingui įveikti negrąbumą. Pagaliau butelis buvo padėtas lovos kampe už kadro, ir tada Otaras ėmė bent žiūrėti į reikiamą pusę.

Barnis ilgai gėrė chemikalais atsiduodantį vandenį, o paskui vėl pastatė Otarą ant linijos, nubrėžtos nešvariose grindyse.

— Na, pirmyn, — tarė jis. — Filmuosim be garso, aš jums komanduosiu visą laiką. Kiti visi nė šnipšt — čia ir taip panašu į turgų. Kamera! Na, Otarai, žiūrėk žemyn, ne į tą prakeiktą butelį, ištiesk ranką, paliesk jos plaukus. Slitė pabunda, puiku, vyras, dabar sėskis, tik nesulaužyk lovos! Puiku, dabar pasilenk ir bučiuok.

Otaro pirštai suėmė nuogą Slitės ranką prie peties, ir staiga jo nugaros raumenys įsitempė ir jis visiškai pamiršo savo butelį. Slitės hormonai vienuoliktame amžiuje veikė nė kiek ne blogiau, kaip dvidešimtame. Moters odos kvapas pasiekė jo šnerves, ir Barniui neberekėjo raginti, kad prisitrauktų ją arčiau.

— Labai gerai, — sušuko Barnis. — Aistringas apkabinimas ir bučinys, bet tau, Slite, tai nepatinka.

Slitė muistėsi vikingo glėbyje ir daužė jo plačią krūtinę sugniaužtais kumščiais. Ji pasuko galvą į šoną ir tarė:

— Nesikarščiuok, urvini, nesikarščiuok. Jis vėl ėmė bučiuoti.

— Puiku, — šaukė Barnis. — Blaškykis ir toliau taip, Slite, puiku. Paguldyk ją, Otarai. Dabar petnešėlė.

Garsiai čirkštelėjo plyštanti medžiaga.

— Ei, atsargiai, ką tu darai! — sušuko Slitė.

— Neimk į galvą, — tarė Barnis. — Gausi naujus marškinius. Tai puiku. Dabar pasikeisk, Slite. Neapykanta virsta karšta meile. Labai gerai...

— Žiūrėkit, ką jis daro! — tarė Emoris Blestedas.

— Stop! Gerai. Juk aš sakiau stop! Otarai, paleisk ją... Slite, scena baigta!

— Oho, — linksmi sušuko kažkuris darbininkas.

— Sustabdykit kas nors juos!

— Kam? Jiems, atrodo, patinka, man — irgi.

Garsiai plyšo medžiaga, pasigirdo palaimingas Slitės kikenimas.

— Gana, — griežtai tarė Barnis. — Tik petnešėlę, o čia jau per toli nueita. Otarai, nereikia.

— Opa! — kažkas pasakė, o po to sekė ilga tyla, tik Otaras pūškavo kaip garvežys.

Galų gale Barnis priėjęs užtrenkė duris, ir žavingas reginys dingo. Kitoje pusėje pasigirdo aukštas linksmas klyksmas. Barnis pasisuko ir pamatė Džiną, palinkusį prie kameros.

— Ką tu darai?—sušuko. — Stop!

— Teisingai, stop, — pasakė Džinas, lėtai atsitiesdamas nuo kameros.

— Ar tu girdėjai, kada sakiau stop paskutinį kartą?

— Stop? Ne, aš tikriausiai negirdėjau.

— Tu nori pasakyti, kad visą laiką filmavai?

— Visą laiką, — atsakė Džinas, plačiai šypsodamasis. — Manau, kad *cinema verite*, misterio

Hendriksonai, nuo to tik praturtės.

Barnis pažvelgė į uždaras duris ir susirado cigaretę.

— Gal ir taip. Tik abejoju, ar galėsime parodyti neiškarpytą versiją kur nors ne Skandinavijoje.

— Daktaras Mastersas galėtų ją panaudoti.

— Beverli Hilse aš žinau vaikina, kuris nuomoja filmus vyrams. Jis nupirktų kopiją, — tarė Emoris.

Už durų vėl pasigirdo linksmas juokas, ir visi nutilo.

— Net ir butelys ten, — liūdnai tarė vienas dailidė.

XI

— Vienuoliktame amžiuje man patinka tik vienas dalykas, — tarė Barnis, smeigdamas šakute didelį baltos mėsos gabalą. — Tai jūros maistas. Kokia to priežastis, profesoriau? Neužteršti vandenys ar kas?

— Tikriausiai tokia priežastis, kad tai, ką jūs valgate, nėra iš vienuoliktojo amžiaus jūros.

— Manęs neapgausit. Tai ne tie šaldyti pusfabrikačių pietūs, kuriuos atsivežėm, Žiūrėkit, debesys sklaidosi. Jei nepablogės, tai šiandien galėsime nufilmuoti likusią sugrįžimo dalį.

Valgyklos palapinės priekis buvo pakeltas, ir toli už laukų buvo matyti siauras vandenyno ruoželis. Profesorius Hjuitas parodė į jį.

— Žuvis šiame vandenyne praktiškai nesiskiria nuo dvidešimtojo amžiaus žuvies. Bet trilobitai jūsų lėkštėje, parvežti per savaitgalio išvykas iš Senosios Katalinos, yra visai kito porūšio ir eros.

— Štai kas buvo tose varvančiose dėžėse! — Barnis įtariai pasižiūrėjo į mėsą savo lėkštėje. — Palaukit, šitas daiktas, kurį aš valgau... ar jis neturi nieko bendro su akimis ir dantimis, apie kuriuos kalbėjo Čarlis Čangas?

— Ne, — atsakė profesorius. — Tikriausiai prisimenat — kai buvo nutarta, jog kiekvienas gali praleisti dvi dienas per savaitę kitoje epochoje, mes pakeitėm periodus, kad čia nenutrūktų darbas. Santa Katalina puiki vietelė poilsiui, misteris Čangas tą patikrino, tik jis kiek nerimavo dėl vietinės gyvūnijos. Tai buvo mano klaida. Aš buvau jį palikęs devono periode, kai amfibijos pradėjo keltis iš jūros, tie nepavojingi padarai, daugiausia žuvis su plaučiais. Bet vandenyje buvo kai ko...

— Akių ir dantų. Girdėjome.

— Taigi aš nutariau, jog kambro periodas yra tinkamiausias mūsų savaitgaliams. Maudytis vandenyne niekas netrukdo. Nieko didesnio už taikųjį trilobitą.

— Jūs vėl pavartojojot tą žodį. Ką tai reiškia?

— Išnykę nariuotakojai. Gyvybės pakopa, kažkur tarp vėžiagyvių ir voragyvių. Dauguma jų visai maži, bet tas, kurį valgate, yra didžiausias. Sakytum dviejų pėdų ilgio vėdarėlis.

Barnis išmetė šakutę ir nugėrė keletą gurkšnių kavos.

— Puikūs priešpiečiai, — tarė jis. — Dabar, jeigu jūs nieko prieš, pakalbėkime apie tą Vinlendo koloniją. Ar jau radote ją?

— Ne per geriausios naujienos.

— Po trilobitų viskas gera. Pasakokit.

— Jūs turite žinoti, kad aš ne itin detalai pažįstu tą periodą. Bet daktaras Linas gerai nusimano istorijoje, turi visas sagas apie Vinlendo atradimą ir nausėdijas, ir aš laikausi jo nurodymų. Mums buvo sunku rasti tinkamą vietą išsilaipinimui. Niufaundlendo ir Naujosios Škotijos krantai baisiausiai nelygūs, bet mes susidorojome. Daug plaukiojom motorine valtimi, ir aš galiu užtikrinti jus, kad buvo išžvalgyta kuo kruopščiausiai.

— Ką jūs radote?

— Nieko.

— Tokios naujienos aš ir laukiau, — tarė Barnis, pastumdamas lėkštę su prancūziškai iškeptu trilobitu toliau nuo savęs. — Atveskit čia daktarą, jei galit. Noriu daugiau apie tai sužinoti.

— Tai tiesa, — tarė Jensas Linas su visu savo skandinavišku niūrumu. — Šiaurinėje Amerikoje

nėra jokių norvegiškų nausėdijų. Tai labai keista. Mes išmaišėme visas patogesnes vietas nuo dešimto iki trylikto amžiaus ir nieko neradome.

— O kodėl jūs galvojate, kad galėjote rasti? Lino šnervės išsiplėtė.

— Leiskit priminti, jog nuo Vinlendo žemėlapiu atradimo beveik niekas neabejoja, kad Šiaurės Ameriką tikrai atrado vikingai ir buvo čia įsikūrę. Yra užrašyta, kad 1121 metais vyskupas Eirikas Gnupsonas atvyko į Vinlandą. Sagos aprašo daugybę kelionių ir nausėdijų kūrimąsi. Tik vis dar abejojama dėl tikslios tų nausėdijų vietos, ir mūsų paskutinių tyrinėjimų tikslas kaip tik ir buvo tų vietų nustatymas. Mums reikėjo ištirti tūkstančius mylių pajūrio, nes specialistai labai nesutaria dėl aprašytų sagose Helulendo ir Marklendo vietų. Gatorn-Hardis sutapatino Straumsfiordą su Long Ailendo įlanka ir mano Hopą buvus Hudzono upės žiotyse. Bet kiti specialistai mano, kad buvo išsikelta toliau šiaurėje. Stormas ir Belkokas atiduoda pirmenybę Labradorui ir Niufaundlendui, o Movetas tiksliai nurodo Hopą...

— Gana, — tarė Barnis. — Man nerūpi teorijos. Ar jūs sakėte, kad neradote jokių nausėdijų ir jų ženklų, ar nesakėte?

— Sakiau, bet...

— Tada visi specialistai smarkiai klysta?

— Na... taip, — liūdnai tarė Linas atsisėsdamas.

— Nesijaudinkit, daktare, — tarė Barnis, atkišdamas padavėjai puodelį, kad įpiltų kavos. — Jūs galite apie tai parašyti knygą, tada būsite naujas specialistas. Mums dabar svarbiausia, kur keltis iš čia. Leiskit priminti tiems, kurie neskaitė scenarijaus, kad jis pavadintas „Vikingas Kolumbas“ ir yra saga apie Šiaurės Amerikos atradimą ir pirmosios nausėdijos įkūrimą. Tai ką darysime? Planavome persikelti su trupe į vikingų nausėdiją ir nufilmuoti filmo pabaigą. Bet nausėdijų nėra. Ką toliau daryti?

Jensas Linas valandėlę pakramtė krumplį, paskui pakėlė akis.

— Galima nuvažiuoti į vakarinį Norvegijos pajūrį. Ten yra skandinaviškų gyvenviečių, ir kai kurios vietos nelabai tesiskiria nuo Niufaundlendo pajūrio.

— Ar ten yra indėnų pasamdyti masinėms scenoms? — paklausė Barnis.

— Nė vieno.

— Tada viskas atkrinta. Gal geriau pasiklausti savo čiabuvio? — Jis apsidairė po palapinę ir kitame kampe pamatė Otarą, bedorojantį garuojančius trilobitus. — Eikit ir pašaukit jį, Jensai, pasakykit, kad priešpiečius galės užbaigti vėliau.

— Jums reikia Otarą? — paklausė vikingas ir priėjęs klestelėjo ant suolo.

— Ką tu žinai apie Vinlandą? — paklausė jį Barnis.

— Nieko.

— Tu nori pasakyti, kad niekada nesi tokio girdėjęs?

— Ne, girdėjau, kad skaldai kūrė apie jį poetas, ir kalbėjau su Leivu Eriksonu apie jo kelionę. Bet Vinlendo niekada nemačiau ir nieko nežinau. Vieną kartą aš plauksiu į Islandiją, paskui į Vinlandą ir būsiu labai turtingas.

— Kaip? Rasi aukso? Sidabro?

— Medžio, — tarė Otaras, su panieka žiūrėdamas į visus, kurie nežino tokių paprastų dalykų.

— Grenlandijos gyvenvietėms, — paaiškino Linas. — Jiems visada labai trūksta medžio, ir ypatingai kietmedžio laivų statybai. Tokio medžio kroviny, nugabentas į Grenlandiją, tolygus lobiui.

— Na, štai ir atsakymas, — tarė Barnis stodamasis. — Kai tik baigsim čia filmuoti, užmokėsime Otarui ir tegu plaukia į Vinlandą. Mes padarysim laiko šuolį į priekį ir sutiksime jį. Nufilmuosime išplaukimą, keletą vandenyno scenų, paskui jo atvykimą. Jie įsikurs, pasistatys kelias lūšnas, mes papirksime vietinę gentį, kad tas lūšnas sudegintų, ir filmas baigtas.

— Gerai sakai. Vinlende daug miško, — tarė Otaras. Jensas Linas žiojosi protestuoti, bet tik truketėlėjo pečiais.

— Ko man kištis? Jei jis toks kvailas ir plauks, leisdamas jiems baigti filmą, tai kam man priešintis? Tokios sagos nėra, kur būtų minimas kažkokio Otarą apsilankymas Vinlende, bet kadangi

nėra faktų, patvirtinančių kitų sagų teisingumą, aš manau, kad protestuoti nėra ko.

— Baigsiu valgyti, — tarė Otaras.

Barnis išėjo ir rado sekretorę, laukiančią su glėbiu aplankų.

— Nenorėjau trukdyti, kol valgėte, — tarė ji.

— Kodėl? Po to, ką dabar suvalgiau, mano virškinimas niekada nebebus normalus. Ar žinai, kas yra trilobitai?

— Žinau. Dideli slidūs padarai, kuriuos traukiam tinklais Senojoje Katalinoje. Labai smagu. Prisigaudom naktį su žibintuvėliu, paskui valgom šašlyką su alum. Jums reikėtų...

— Ne, nereikėtų. Dėl ko norėjai su manimi pasikalbėti?

— Dėl tabelių ir tvarkaraščių, ypač dėl savaitgalių. Matote, visi eina poilsio savaitgaliais, taip sakant, šeštadieniais ir sekmadieniais, ir važiuoja į Senąją Kataliną, visi, išskyrus jus. Per penkias savaites, kai mes čia būname, neturėjote nė vienos laisvos dienos.

— Brangioji Bete, manimi nesirūpink. Aš neisiu ilsėtis, kol kasetėje neturėsiu gatavo filmo. Tai tiek ir teturėjai pasakyti?

— Kai kurie nardytojai norėtų išbūti Katalinoje ne po dvi dienas iš karto, bet po keturias, o sekantį savaitgalį dirbtų ištisai. Mano grafikai ir taip jau baisiausiai sujaukti, o nuo to visai apvirstų aukštyn kojomis. Ką daryti?

— Eime į Otarą namus. Tuo pačiu ir prasivaikščiosim. Einam pakrante.

Kurį laiką Barnisėjo susimąstęs.

— Štai ką. Pamiršk, kad yra savaitės, ir skaičiuok tik darbo dienas. Kiekvienas, išdirbęs penkias dienas iš eilės, gauna dvi laisvas. Jei jie nori keturių dienų pagrečiui, tai turi dirbti 10 dienų, o nuo vienuoliktos iki keturioliktos turės laisvas. Jų darbo dienos bus tavo žurnaluose ir tabeliuose, nes jie žymisi ir čia, ir Katalinoje. Kadangi tiek dvi, tiek keturios laisvos dienos tetrunka tik penkias minutes ant laiko platformos, visi nuolat yra čia ir dirba kiekvieną dieną, o man tai svarbiausia. Tvarkyk popierius taip, o grįžęs suderinsiu su L. M. ir buhalterija.

Jie jau buvo beveik prie kyšulio, netoli Otarą namų, kai, be perstojo signalizuodamas, prilėkė džipas.

— Kas čia dabar? — paklausė Barnis. — Aišku, atsitiko kokia bėda. Niekas taip nepuola prie manęs su geromis naujienomis.

Jis stovėjo nuliūdęs ir laukė, kol priartės džipas. Prie vairo sėdėjo Dalasas. Privažiavęs staigiai sustabdė, ir iš po ratų beveik nepažiro akmenų.

— Į įlanką plaukia kažkoks laivas, — tarė Dalasas, — visi ieško jūsų.

— Na, mane radot. Kas ten galėtų būti, gal vėl piratai, kaip aną kartą?

— Aš pasakiau viską, ką žinau, — tarė Dalasas, ramiai kramtydamas degtuką.

— Ar nesakiau, kad bėda? — sumurmėjo Barnis, lipdamas į džipą. — Tu, Bete, eik atgal į stovyklą, nežinia, kas čia gali atsitikti.

Tik užvažiavę už kyšulio, jie pamatė didelį laivą su plačiomis burėmis, greitai plaukiantį įlankon. Filmo trupė stovėjo ant kalvos, bet vietiniai visi buvo nubėgę prie jūros ir mojavo rankomis, rėkavo.

— Vėl skerdynės, — tarė Barnis. — O štai ir mano operatorius, pasiruošęs užfiksuoti visas skerdynes spalvotame filme. Eime tenai ir pažiūrėkim — gal šį kartą pavyks užkirsti kelią.

Džinas buvo pasistatęs kamerą pakrantėje, iš kur patogų filmuoti ir sutinkančiųjų delegaciją, ir atplaukiantį laivą. Laivui artėjant, Barnis pamatė, kad nebus taip blogai, kaip manė, nes visi juokėsi, mojavo ir rankose neturėjo ginklų. Otaras, kuris tikriausiai atlėkė čia, vos tik sužinojęs laivą pasirodžius, stovėjo iki kelių vandenyje ir garsiai šaukė. Laivui priartėjus prie kranto, didžioji burė buvo nuleista, bet iš inercijos laivas dar kiek paplaukė, gremždamas žvyrą, ir krūptelėjęs sustojo. Aukštas vyras su tankia raudona barzda, kuris stovėjo prie vairinio irklo, atbėgo į laivo priekį ir nušoko netoli Otarą. Garsiai šaukdamis juodu ėmė sveikintis ir glėbesčiuotis.

— Glamones stambiu planu! — šūktelėjo Barnis Džinui. — Ir man nereikės nei prašyti leidimo

įdėti tą sceną, nei mokėti jiems nė cento, — linksmi sumurmėjo jis, žiūrėdamas į sceną pakrantėje.

Matydama, kad muštynių nebus, filmo trupė ėmė leistis į pakrantę. Tarnai išritino alaus statinaites. Barnis nuėjo prie Jenso Lino, kuris žiūrėjo, kaip Otaras ir ateivis daužo vienas kito bicepsus ir linksmi šūkčioja.

— Ką tai reiškia?— paklausė Barnis.

— Jie yra seni draugai ir sako vienas kitam, kaip džiaugiasi, vėl susitikę.

— Tai ir taip aišku. Kas tas raudonbarzdis?

— Otaras pavadino jį Torhalu, taigi jis gali būti Torhalas Gamlisonas iš Islandijos. Otaras kartu su juo piratavo ir yra man labai draugiškai apie jį pasakojęs.

— Ką jie dabar šūkiauja?

— Torhalas sakosi esąs labai patenkintas, kad Otaras perka jo laivą, nes jis, Torhalas, rengiasi grįžti į Norvegiją ir galės ten plaukti Otaru laivu. Dabar jis prašo likusių pinigų.

Otaras garsiai riktelėjo nepadorų žodį.

— Šitą aš žinau, — tarė Barnis. — Per tokį laiką bent tiek pramokau jų kalbos.

Šauksmai pagarsėjo ir pasidarė piktesni.

— Otaras sako, kad Torhalo galvoje yra piktoji dvasia — *illar vaettir*, — nes jis nė nemano pirkti jokio laivo. Torhalas sako, kad Otaras kitaip giedojo prieš tris mėnesius, kai atvykęs svečiavosi ir laivą suderėjo. Dabar Otaras jau sakosi tikrai žinąs, kad Torhalas apsėstas, nes jis daugiau kaip metai nėra nė kojos iškėlęs iš šios salos, ir sako, kad Torhalo galvoje reikia padaryti skylę, pro kur galėtų išeiti piktosios dvasios. Torhalas žada pasiimti kirvį ir tuoj parodyti, kieno galvai reikia skylės...

Barniui kažkas dingtelėjo, ir jis pabudo iš žiūrovo apatijos, kuri buvo apėmusi jį, stebint, kaip tie du sunkiasvoriai stojasi į pozicijas ir ruošiasi kruvinam mūšiui.

— Stop! — sušuko jis, bet aniedu visai nereagavo. Tada jis sušuko senąją skandinavų kalbą:— *Nemit stadar!* — bet vėl tas pats. — Šaukit keletą kartų į orą, — šūktelėjo jis Dalasui. — Išskirkit juos, kol dar nesusiėmė!

Teksas iššovė nuožulniai į žvyrą, ir susiplojusios kulkos zvimbamos nulėkė virš vandens. Abu vikingai pasisuko, akimirką pamiršę asmeninius nesutarimus. Barnis puolė prie jų.

— Otarai, paklausyk, man regis, aš suprantu, kas čia nutiko.

— Aš irgi suprantu, — sugriaudėjo Otaras, suspaudęs milžinišką kumštį. — Niekas nevadins Otaru...

— Tai nėra taip bloga, kaip atrodo, — paprasčiausias nuomonių nesutapimas. — Jis timptelėjo Otarą už alkūnės, bet tas nė nekrustelėjo. — Daktare, nusiveskit Torhalą ir paimit jam porą alaus, o aš pakalbėsiu su Otaru.

Dalasis paleido dar keletą šūvių, palaikydamas pokalbį, pagaliau abu vyrus pasisėkė išskirti, ir Torhalas nuskubėjo atsigerti.

— Ar tu galėtum nuplaukti į Vinlendą savo eldiją?—paklausė Barnis Otarą.

Šis, vis dar įpykęs, keletą sekundžių mirksėjo ir purtė galvą, kol susigaudė, apie ką Barnis kalba.

— Eldija? Kam man eldija?—galų gale tarė jis.

Barnis kantriai pakartojo klausimą, ir Otaras papurtė galvą.

— Kvailas klausimas, — tarė jis. — Eldija tinka užpulti, plaukti upe, palei krantą. Didelėje jūroje negerai. Plaukti per vandenyną reikia turėti knorą. Šitas yra knoras.

Gera išžiūrėjęs, Barnis pamatė skirtumą. Vikingų laivas su drakonu priekyje buvo ilgas ir siauras, o tas knoras — platus ir aukštai iškilęs iš vandens, mažiausiai šimto pėdų ilgio, tikrai atrodė visais atžvilgiais tvirtas laivas.

— Ar tu nuplauktum į Vinlendą tuo laivu?—paklausė Barnis.

— Žinoma, — tarė Otaras ir, pažvelgęs į Torhalą, sugniaužė kumščius.

— Tai kodėl nenusiperki jo iš Torhalo?

— Ir tu! — sustaugė Otaras ant Barnio.

— Palauk, valdykis. Paklausk. Jei pridėčiau tau dalį pinigų, ar pirktum?

— Kainuoja daug markių.

— Buriavimas — brangus hobis. Tai ar pirktum?

— Gal.

— Tad sutarta. Jis sako, kad tu nupirkai laivą prieš kelis mėnesius, taip ir buvo. Nesidaužyk! Aš tau duosiu pinigų, o profesorius nuveš tave atgal į Islandiją, padarysi biznį, ir viskas bus kuo geriausiai.

— Apie ką tu kalbi?

Barnis pasisuko į Jensą Liną, kuris girdėjo visą pokalbį.

— Jūs girdėjote mane, Jensai, ar ne? Ši rytą mes susitarėme, kad Otaras plauks į Vinlendą. Dabar jis sako, kad tam reikia kitokio laivo. Torhalas sako, kad Otaras buvo atplaukęs ir nusipirko šitą laivą prieš porą mėnesių. Taip tikriausiai ir buvo. Tai padėkime jam kuo greičiau baigti, kol dar visiškai nesusipainiojom. Pasiimkit apsaugai Dalasą ir paaiškinkit viską profesoriui Hjuitui. Plaukit motorine valtimi. Nusigaukit visi į Islandiją, — Islandiją prieš keletą mėnesių, — nupirkit laivą, sutvarkykit, kad jį atgabentų čionai šiandien, o paskui tuoj grįžkit. Netruksit ilgiau, kaip pusvalandį. Paimkit iš kasos keletą markių už laivą sumokėti. Tik nepamirškite pakalbėti su Torhalu, kiek Otaras jam mokėjo, kad neapsigautumėt.

— Tai, apie ką jūs kalbate, — paradoksas, — tarė Jensas. — Aš netikiu, kad tai įmanoma...

— Nesvarbu, kuo jūs tikite. Jūs pasamdytas. Tai dirbkit. Aš patepsiu Torhalą, kad, jums grįžus, būtų geresnės nuotaikos.

Džipas nuvažiavo, o Barnis nuėjo palinksminti liūdnos draugijos. Visi buvo pasidalinę į dvi grupes, ateiviai stovėjo už savo vado, svaidė piktus žvilgsnius ir beveik negėrė. Džinas išsitraukė iš objektyvų dėklą butelį ir priėjo prie Barnio.

— Gal gurkstelėsit, Barni? — paklausė jis. — Tikra grapa iš senosios tėvynės. Nepakenčiu čionykščio raugalo.

— Tavo skystimas irgi ne ką geresnis, — tarė Barnis. — Bet pasiūlyk Torhalui, jam tikriausiai patiks.

Džinas ištraukė kamštį ir, gerokai pagėręs, padavė butelį Torhalui.

— *Drekkit!* — tarė jis pakenčiama senovės skandinavų kalba, — *ok verid velkomnir til Orkneyja*¹.

Raudonbarzdis vikingas priėmė vaišę, gurkstelėjo, užsikosėjo, prisikišęs pažiūrėjo į butelį ir vėl užsivertė.

Džipas sugrįžo, netrukęs nė Barnio planuoto pusvalandžio, bet pokylis spėjo pagyvėti, liejosi alus, o grapos beveik nebebuvo likę. Linksmybė prigeso, kai prie jų priėjo Otaras. Torhalas greit atsistojo ir prisispaudė nugara prie sienos, bet Otaras švytėjo iš pasitenkinimo. Jis paplojo Torhalą per petį — ir nesantarvės kaip nebūta; visi atsiduso, ir linksmybė pagaliau iš tiesų įsisiūbavo.

— Kaip sekėsi? — paklausė Barnis Jensą Liną, kuris išlipo iš džipo kur kas atsargiau, negu Otaras. Per tas keletą minučių jis apžėlė trijų dienų barzda, o po krauju pasrūvusiomis akimis atsirado juodi maišeliai.

— Torhalą lengvai suradome, — tarė jis užkimusiu balsu, — buvome karštai priimti ir be jokio vargo įsigijome laivą. Bet neatšventę negalėjome išvažiuoti. Gėrėm ir dieną, ir naktį, o po dviejų parų Otaras užmigo prie stalo, tai mes išnešėm jį ir pargabenom atgal. Žiūrėk! Vėl geria. Ir kaip jis pajėgia? — nusipurtė Jensas.

— Ramus gyvenimas, šviežias oras, — tarė Barnis. Šūksmai ir linksmi skandinaviški keiksmi vis garsėjo, ir Otaras, visai nejausdamas nuovargio, pasinėrė į naujos puotos linksmybes.

— Panašu, jog mūsų pagrindinis ir visi kiti nenusiteikę šiandien dirbti, tai galim sušaukti posėdį ir pasitarti dėl filmavimo Vinlande ir tame laive... kaip jūs jį pavadinate?

— Knoras. Kilmininkas — her er knorur, naudininkas — um knor...

¹ Gerk... ir sveiki atvykę į Orknėjų salas.

— Gana! Atsiminkit — aš jūsų nemokau, kaip filmuoti. Aš noriu apžiūrėti tą knorą, atrodo, jis gana stabilus, matysim, kokioms scenoms jį galėsime panaudoti. Paskui reikės nutarti dėl susitikimo Vinlande ir kaip sekti paskui laivą. Reikia dar daug padaryti. Kalno viršūnę jau perkopėme ir dabar leidžiamės žemyn, jeigu tik nieko neatsitiks.

Garsiai suklykė žuvėdra; Barnis ištiesė ranką ir pabilsnojo į dėmėtą medinį knoro šoną.

XII

— Aš užmušiu tave, šunsnuki! Nepilk vandens man ant veido! — sušuko Otaras.

— Stop, — tarė Barnis, paskui nuėjo ant denio ir padavė Otarui rankšluostį. — Tavo žodžiai: „Salin nuo tos burės, kas tik ją palies — užmušiu. Visu greičiu! Sakau jums — užuodžiu žemę. Nepraraskite vilties.“ Tau tiek tereikia pasakyti. Tavo žodžiuose nėra nieko apie vandenį.

— Jis pylė vandenį tyčia, — piktai tarė Otaras.

— Žinoma. Tu esi jūroje, už daugelio mylių nuo žemės, aplink audra, vėjas bloškia purslus tau į veidą. Jūroje taip turi būti. Juk tu nepyksti, kai taip atsitinka, ir nevadini vandenyno blogais vardais. Ar ne?

— Tai jūroje, o ne ant sausos žemės priešais mano namą. Nebuvo prasmės aiškinti dar kartą, kad statomas filmas, kad filmas turės atrodyti kaip tikrovė ir kad aktoriai turi vaizduotis esą tikrovėje. Barnis tą jau buvo aiškinęs per keturiasdešimt kartų.

Šitam žaliūkui, vikingiško vyriškumo įsikūnijimui, buvo nusispiaut ant filmų. Kas jam svarbu? Valgymas, gėrimas bei paprasčiausi malonumai. Ir garbė.

— Man keista, kad tu imi į galvą tokį nieką, kaip lašelis vandens, — tarė Barnis, paskui pasisuko į darbininką:— Šliukštelk ant manęs pilną kibirą, Edi, tiesiai į marmūzė!

— Kaip įsakysit, misteri Hendriksonai.

Edis atsivėdėjo ir šliukštelėjo vandenį į vėjąpūtės oro srovę. Purslai apliejo Barniui veidą.

— Puiku, — tarė jis, sukandęs žandikaulius, kad nedrebėtų. — Labai gaivina. Aš nepykstu, kai pila vandenį ant veido.

Jo šypsena atrodė beveik vaiduokliška, nes jis buvo kiaurai peršlapęs. Rugsėjo vakarai Orknėjų salose pakankamai vėsūs ir nepermirkusiam, o dabar vėjas skvarbė jį pro šlapius drabužius lyg peilis.

— Pilkit ant manęs vandenį, — paliepė Otaras. — Aš parodysiu jums, kas man vanduo.

— Tuojau, tik nepamiršk savo žodžių.

Barnis pasitraukė nuo kameros; tuo tarpu mechanikas sušuko jam:

— Rirprojektoriaus kasetė beveik tuščia, misteri Hendriksonai.

— Tai persuk ir paskubėk, nes antraip teks ir naktį čia praleisti.

Kunkuliuojanti, audros sušiaušta jūra dingo nuo rirprojekcijos ekrano, ir visi gavo valandėlę atokvėpio. Darbininkai ant platformos greta knoro įjungė elektrinį siurbį — leido į statinę vandenį iš jūros. Otaras stovėjo vienas prie vairininko irklų išvilktame ant kranto laive ir raukėsi, pykdamas ant viso pasaulio. O visas pasaulis skendėjo tamsoje; dideli prožektoriai plieskė tik į knorą ir į gabalėlį kranto šalia jo.

— Duokit man cigaretę, — tarė Barnis sekretorei, — mano šlapios.

— Jau gatava, misteri Hendriksonai, — sušuko mechanikas.

— Puiku. Į vietas. Kamera! — Du darbininkai užgulė svertus, ir denis, ant kurio stovėjo Otaras, ėmė siūbuoti ir kratytis. — Motorai!

Sukandęs dantis, Otaras žvelgė į audros nasrus, spausdamas vairinį irklą, kurį apačioje pasislėpęs vyras stengėsi išplėsti iš jo rankų.

— Pasitrauk nuo burės! — sušuko jis. — Prisiekiu Toru — užmušiu kiekvieną, kas prie jos prisilies. — Ant jo pasipylė vandens purslai, bet jis tik šaltai nusijuokė. — Aš nebijau vandens, man patinka vanduo. Pakelkit bures — aš užuodžiau žemę. Nepraraskite vilties!

— Stop, — paliepė Barnis.

— Jis didelis sauvaliautojas, — tarė Čarlis Čangas. — Aš visiškai ne taip parašiau.

— Palikim taip, Čarli. Kada jis tik tiek nutolsta nuo teksto, aš vadinu tai tiksliau pataikymu. — Barnis pakėlė balsą. — Gerai, tuo ir baigsim šiandien. Ryt keliamės pusę aštuonių, kad galėtumėm filmuoti auštant. Jensai, Emori, nenuėikit, noriu su jumis pakalbėti.

Jie sustojo škafile prie stiebo, ir Barnis trinkelėjo kulnu į denį.

— Nejaugi jis gali išlaikyti iki Šiaurės Amerikos? — paklausė.

— Be abejo, — tarė Jensas Linas. — Šitie norvegų knorai buvo geresni okeaniniai laivai ir greitesni, negu tie, kuriuos turėjo Kolumbas, arba tie, kuriais ispanai ir anglai plaukė į Naująjį pasaulį po penkių šimtų metų. Šių laivų istorija yra puikiai aprašyta sagose.

— Prisimenat, kai kuriomis sagomis imta abejoti paskutiniu metu?

— Yra ir kitų įrodymų. 1932 metais tokio knoro kopija — tik šešiasdešimties pėdų ilgio — pakartotojo Kolumbo maršrutą ir perplaukė vandenyną pusantro karto greičiau. Apie tuos laivus yra daug klaidingų nuomonių. Pavyzdžiui, tikima, kad su savo viena bure jie gali plaukti tik pavėjui. Bet jie galėjo, tai yra gali plaukti ir prieš vėją, jei nėra daugiau penkių balų.

— Na, įtikinot. O kas čia dvokia?

— Kroviniai, — tarė Jensas Linas, rodydamas į didelius pundus su tvirtai apraišiotais uždangalais, riogsančius išilgai denio. — Šiuose laivuose nėra triumų, todėl viskas laikoma ant denio.

— Kas čia per kroviniai? Limburgo sūris?

— Ne, daugiausia maistas, gyvulių pašaras, alus ir panašiai. Kvapas sklinda nuo odinių uždangalų, kurie yra ištepti ruonio taukais ir derva, kad nepraleistų vandens.

— Labai gudriai. — Barnis parodė į juodą šulinį už stiebo. — Kas nutiko rankiniam siurbliui, kurį žadėjot čia įtaisyti? Sis laivas privalo patekti į Vinlendą, antraip filmas pražuvęs. Reikia padaryti viską, kad nebūtų kokių netikėtumų. Emoris sakė, kad siurblys būtų naudingas patobulinimas, tai kur jis?

— Otaras neleido įrengti, — tarė Jensas. — Nepasitiki ir bijo, kad nemokės pataisyti, jeigu kartais sugestų. O apie jų naudojamą būdą, kai vienas žmogus stovi šuliny ir semia vandenį kibiru, o kitas va šituo kabliu išverčia kibirą už borto, — galima pasakyti, jog jis primityvus, bet garantuotas.

— Kol pakanka kibirų ir žmonių. Na, bet esu tikras, kad šito netruks niekada. Gerai, perku viską. Nemokysiu gi Otaro, man tik reikia, kad jis nuplauktų į Vinlendą. Kur tas navigacijos prietaisas, kurį tu sukūrei, Emori?

— Jis įmontuotas korpuse, kad niekas nekištų nagų, o viršuje tik paprastas diskas pasižiūrėti vairininkui.

— Ar jis veiks?

— Kodėl turėtų neveikti? Tie vikingai puikūs navigatoriai. Tiesa, jų maršrutai paprastai būna trumpi, todėl jie nustato kursą nuo vieno orientyro iki kito. Bet jiems žinomos vandenyno srovės, pagal jūros paukščius jie randa žemę. Be to, jie labai tiksliai gali nustatyti platumą pagal Šiaurės žvaigždės aukštį virš horizonto. Bet kokia mūsų pagalba neturi prašyti jų naudojamos sistemos; tai turi būti papildomi palengvinimai, bet tokie, kad jiems sugedus, neįvyktų katastrofos. Paprasčiausia priemonė atrodytų magnetinis kompasas, bet kompasas jie visai nepažįsta; be to, kompasu itin sunku naudotis tokioje tolumoje šiaurėje, kur tiek daug magnetinių anomalijų ir didelis skirtumas tarp tikrosios šiaurės ir magnetinės.

— Vadinasi, todėl jūs to nepadarėte. O ką padarėte?

— Laivagalyje prie korpuso pritvirtinome girokompasą kartu su naujomis ilgai veikiančiomis nikadžio baterijomis. Įjungsim jiems išplaukiant, baterijų turėtų užtekti mažiausiai mėnesiui. Girokompasas naujo modelio, miniatiūrinis, nebijantis sutrenkimų, pritaikytas raketoms. O čia, prieš vairininką, įdėtas kompasas repetyras.

Barnis pažiūrėjo pro storą stiklą į rodyklę, kuri aiškiai baltavo juodame ciferblate. Ciferblatas buvo visai tuščias, išskyrus vieną didelį baltą tašką.

— Man rodos, Otarui jis daro didesnę įspūdį, negu man, — tarė Barnis.

— Otarui labai patinka. — pasakė Emoris. — Jis tiesiog susižavėjęs. Gal nubraižyti schemą, bus aiškiau?

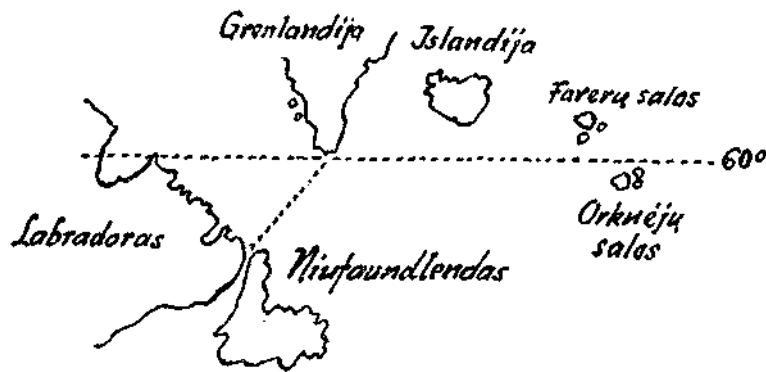
Emoris išsiėmė iš kišenės parkerį su fetrinio galeliu, bloknotą ir greitai nubraižė paprastą planą.

— Punktyrinė linija — 60 laipsnių šiaurės platumos; kaip matysite, ji lygiagreti su Otaru kursu, kuriuo jis pasieks Fervelo ragą Grenlandijos gale, plaukdamas tiesiai į vakarus ir vis pasitikrindamas pagal Šiaurės žvaigždės aukštį. Girokompasą mes nustatysim taip, kad visą laiką rodytų Fervelo ragą. Kai repetyro rodyklė liečia baltąją ciferblato tašką — o jie abu ir naktį švyti — laivas plaukia teisinga kryptimi. Tokiu būdu laivas bus nukreiptas tiesiai į Grenlandijos smaigalį.

— Kur pas Otarą giminaičius jie praleis žiemą. Na gerai, bet kas bus pavasarį, kai jiems reikės plaukti toliau? Šitas šešiasdešimt laipsnių kursas nuves juos tiesiai į Hudsono įlanką.

— Mes turėsime perstatyti kompasą, — tarė Emoris. — Otaras palauks mūsų, ir mes įdėsime naujas baterijas ir nustatysime kursą į Bele Ailo įlanką. Iki to laiko jis bus įgavęs pasitikėjimo instrumentu ir juo vaduosis, net jei laivo kursas ir nebesutaps su geografine platumą. Beje, rytinė Grenlandijos srovė teka į tą pačią pusę, ir jis tai žino. Be vargo jis galės pasiekti Labradoro ar Niufaundlendo pakrantę.

— Na, Otaras ras Vinlendą. O kaip mes surasime Otarą?

— Prie baterijų primontuotas radijo siųstuvas. Vos aptikęs mūsų radijo signalą, jis automatiškai signalizuos pats. Tada mes panaudosim paprasčiausią lokatorių.

— Gal ir nekvailai sugalvota. Manykim, kad taip ir yra. — Barnis apžvelgė denį su žemu falšbortu, po to pakėlė akis į ploną stiebą. — Nenorėčiau juo plaukti net per įlanką, bet aš ir ne vikingas. Tai išplaukimas rytoj. Čia jau viskas nufilmuota. Ryta nuleiskit laivą, keletą kartų reikės išplaukti iš prieplaukos ir vėl grįžti, kad galėtume nufilmuoti iš laivo ir nuo kranto. Tada išleisim savo pašto balandį. Ir žiūrėk, Emori, kad tavo prietaisai dirbtų, nes antraip teks pasilikti Vinlande ir gyventi su indėnais. Jei filmo nepastatysim, atgal grįžti nėra prasmės.

Iš už kameros lyg automatinis žmogeliukas kyštelėjo galvą Džinas ir pamojo:

— Galit pradėti, aš pasiruošęs.

Barnis pasigręžė į Otarą, kuris stovėjo, nerūpestingai užsikniaubęs ant rumpelio, ir tarė:

— Na, duok komandą.

Pavargę jūreiviai murmėdami vėl užgulė suktuvą. Nuo pat aušros jie kėlė ir leido didelę kvadratinę burę ir sukiojosi įlankoje, kol buvo nufilmuotos visos laivo valdymo smulkmenos. Suktuvo būgnas pasisuko, vaškuotos jūros vėplių odos virvės nugirgždėjo per skylę stiebo viršuje ir ėmė kelti didelę vilnonę burę, kuri, ir taip labai sunki, dar buvo apsiūta ruonių odos juostomis, kad išlaikytų formą. Džinas pasuko kamerą į stiebą ir ėmė filmuoti burės pakėlimą.

— Vėlus laikas, — pasakė Otaras. — Jei šiandien plaukiam, tai gaišti nebegalima.

— Jau beveik baigiam, — tarė jam Barnis. — Aš noriu gerai nufilmuoti tavo išplaukimą iš įlankos. Šis kartas gal jau paskutinis.

— Tu jau filmavai šitą sceną — plaukimą į aušrą, kaip sakei.

— Tada buvo filmuojama nuo kranto. Dabar noriu nufilmuoti tave ir Slitę prie rumpelio, išplaukiančius į nežinomybę.

— Jokia moteris nestovės prie rumpelio mano laive.

— Rumpelio ji nė nelies. Tik stovės prie tavęs, gal laikys tavo ranką, tai juk labai nedaug.

Kai burė pasiekė stiebo viršūnę, Otaras ėmė duoti vieną komandą po kitos. Virvė, užtraukusi burę, buvo nuimta nuo suktuvo ir pritvirtinta kaip bakštagas, o ant suktuvo būgno buvo pririšta inkaro virvė. Iš visų jėgų jūreiviai ėmė traukti inkarą iš vandens — tai buvo Džino irgi užfiksuota, — ir pagaliau užtempė jį ant denio, didelį, jūros žolėmis apkibusį akmenį, kryžmai apraišiotą basliais. Vėjas išpūtė burę, laivas pajudėjo, ir Barnis ėmė skubinti operatorių.

— Slite, — sušuko jis. — Į sceną, paskubėk! Bet patekti iš priekio į laivagalį buvo nelengva, kai laivas taip prikrautas. Kadangi laivas buvo be triumų ir turėjo tik dvi kajutes miegojimui, tai ant denio buvo ne tik visi kroviniai, bet dar virš keturiasdešimt žmonių, šešios žemaūgės karvės, supančiotas bulius, būrelis avių ir du ožiai, užsikorę ant aukštos daiktų krūvos. Baubimas, maurojimas ir šūkavimai varė iš proto. Slitė svyrinėdama prasibrovė pro visą šitą maišatį, ir Barnis padėjo jai užlipti ant mažo denio. Ji buvo su baltu apdaru gilia iškirpte ir atrodė labai patraukli su ilgomis šviesiomis kasomis ir paraudusiais nuo vėjo skruostais.

— Stok čia, prie Otar! — paliepė jai Barnis ir pasitraukė iš kameros akiračio. — Kamera!

— Nieko sau — filmuoti pakaušius, — tarė Džinas.

— Otarai, — sušuko Barnis, — dėl Toro, apsigrėžk, tu ne ten žiūri!

— Kaip tik ten, — žiūrėdamas į tolstančią žemę, atkirto Otaras, įsikibęs į vairinį irklą, einantį skersai laivą. — Kai išplauki, visada žiūrėk į žemę, taip nustatysi kryptį. Visada taip reikia daryti.

Po maldavimų, gražbyliavimų, net papirkęs, Barnis pagaliau šiaip taip pastatė Otarą su Slite prie rumpelio taip, kad Otaras galėtų vairuoti, žiūrėdamas per petį. Slitė stovėjo greta, uždėjusi ranką ant borto šalia Otaros rankos, ir Džinas juos nufilmavo tolstant nuo kranto.

— Stop, — pagaliau sušuko Barnis.

Otaras su palengvėjimu vėl atsistojo kaip reikia.

— Išleisim jus į krantą už kyšulio, — tarė jis.

— Gerai, — pasakė Barnis. — Paprašysiu per radiją, kad atsiųstų sunkvežimį.

Sunkiausia buvo iškelti per bortą kamerą, ir Barnis nelipo iš laivo tol, kol ji buvo iškelta ir padėta ant kranto.

— Iki pasimatymo Vinlende, — tarė jis, paduodamas Otarui ranką. — Laimingos kelionės.

— Gerai, — tarė Otaras, vos nesutrėkšdamas Barnio pirštų. — Suraskit man gerą vietą. Vandens, gyvuliams žolės, tvirtų medžių.

— Pasistengsiu, — atsakė Barnis, kratydamas ranką, kad atsigautų pabalę pirštai.

Vikingas neleido laiko vėjais. Vos tik Barnis nušoko ant kranto, jis, smagiai šūkaudamas ir garsiai keikdamas, liepė gerai pritvirtinti burę. Ilga kartis buvo įstatyta į skylę denyje, o kitas jos galas parėmė burę, ir ta išsipūtė. Laivas paskutinį kartą atsiskyrė nuo kranto ir nutolo į plačią jūrą, nusinešdamas šūksnius ir gyvulių bliovimą.

— Kad tik jiems pasisektų, — pusbalsiu tarė Barnis. — Kad tik pasisektų. — Jis staigiai apsisuko ir įlipo į sunkvežimį. — Vežk prie laiko platformos. Spausk kiek gali, — paliepė jis vairuotojui. Norėjo kuo greičiau sužinoti, ar laivas pasiekė Islandiją, — tada bent kiek nusiramintų. Laiko mašina negalėjo problemų išspręsti, bet galėjo sutrumpinti laukimo ir nagų kramtymo laiką.

Kai jie privažiavo stovyklą, čia jau visi bruzdėjo: griovė palapines, krovė į mašinas daiktus — rengėsi keltis į naują vietą. Bet Barniui tai nerūpėjo, jis tik nekantriai barbeno pirštais į langą. Jei laivui kas atsitiktų, nieko nebereiktų. Dar iš važiuojančio sunkvežimio jis užšoko ant laiko platformos. Džipas jau buvo vietoje, o Teksas su Jensu žiūrėjo, kaip profesorius keičia laikotronto baterijas.

— Kur Dalasas? — paklausė Barnis. Teksas parodė nykščiu:

— Išvietėj.

— Tokiu laiku!

— Galim važiuoti ir be jo, — tarė Teksas. — Nėra ką ten dviem veikti. Mums tereikia pristatyti Otarui viską žiemai, jeigu jis sėkmingai nuplauks.

— Darysit taip, kaip liepsiu. Būtinai turi būti du žmonės, dėl viso pikto. Reikia žiūrėti, kad nebūtų jokių nesklandumų. Štai ateina, važiuojam.

Barnis nulipo nuo platformos, ir profesorius įjungė elektros lauką. Kaip visada, stebint iš šalies, kelionė teužtruko sekundės dalelytę. Platforma dingo ir vėl pasirodė už keleto pėdų.

Bet ji buvo pasikeitusi. Profesorius Hjuitas sėdėjo užsidaręs savo prietaisų kabinoje, o kiti du buvo džipe, uždengę jo viršų ir užsitraukę brezentą. Viskas beveik per pėdą buvo apsnigta. Sniego gūsis šiūstelėjo iš laikotronto lauko.

— Na, — sušuko Barnis, — kas girdėti? Lįskit lauk ir pasakokit.

Dalasis išlipo iš džipo ir nukrypavo per sniegą.

— Na ir Islandija, — pasakė jis. — Koks ten oras spalio mėnesį!

— Oro prognozė paskui. Kaip Otaras, ar viskas tvarkoj? — Viskas puiku. Laivas ant kranto, paruoštas žiemai; mums išvykstant, Otaras su dėde jau siurbė mūsų atvežtą gėralą. Buvom išsigandę, kad jis visai nepasirodys, tai profesorius turėjo padaryti keturis šuolius, kol jį suradome. Atrodo, kad jis buvo sustojęs Farerų salose. Atvirai kalbant, aš nemanau, kad jis iš viso būtų plaukęs į Islandiją, jei troškulys nebūtų jo nugalėjęs. Jei jau kartą paragavai spiritėlio, tai naminis birzgalas nebešildo.

Barnis lengviau atsikvėpė; pirmą kartą po ilgo laiko pajuto, kaip slūgsta įtampa. Jam net pavyko truputį nusišypsoti.

— Gerai. Dabar perkelkim trupę, kol dar nesutemo.

Jis užlipo ant laiko platformos, atsargiai, kad neprisemtų į batus tirpstančio sniego, priėjo džipo vėžėmis prie kabinos ir atidarė duris.

— Ar užteks parako kitam šuoliui? — paklausė jis.

— Kai generatoriaus motoras dirba, baterijos visą laiką kraunasi. Neblogas išradimas.

— Tada nukelkit mus į priekį, į 1005 metų pavasarį, ir nutupdykit Niufaundlende kokioje geroje vietelėje, vienoje iš tų, kur judu su Linu ieškojote vikingų nausėdijų.

— Žinau kuo puikiausią vietą, — tarė profesorius Hjuitas, vartydamas sąsiuvinį. — Tiesiog idealią vietą. — Jis pasižymėjo koordinatas pulte ir įjungė laikotrontą.

Apėmė jau pažįstamas laiko persikėlimo jausmas, ir platforma nusileido akmenuotoje pakrantėje. Į krantą ritosi ir lūžo beveik žmogaus dydžio bangos ir į sniegą tiško vandens purslai. Viršuje dunksojo tamsi uola, niūri ir grėsminga.

— Tai čia ta idealioji vieta? — sušuko Barnis, perrėkdamas bangų gausmą.

— Klaidingos koordinatės, — atsiliepė profesorius. — Maža klaidelė. Čia kita vietovė.

— Gerai, kad pasakėt! Maunam, kol dar bangos nenuplovė mūsų nuo kranto.

Kitas sekundės šuolis nunešė juos į vešlią pievą prie nedidelės įlankos. Aplinkui buvo kalvos, tankiai apaugusios aukštais medžiais, o žemyn į jūrą per pievą srauniai vinguriavo skaidrus upelis.

— Jau panašiau, — tarė Barnis, kai visi išlipo iš džipo. —

Kur esame. Jensai?

Jensas Linas apsidairė, pauodė orą ir nusišypsojo.

— Šitą gerai prisimenu, — pasakė jis. — Viena iš pirmųjų vietovių, kurias patikrinome. Tai Epavų užutekis, tikriaus sakant, Šventosios įlankos atšaka pačioje Niufaundlendo šiaurėje. Va ten Bele Ailo sąsiauris. Šią vietovę mes tyrinėjome tuo tikslu...

— Puiku. Atrodo, kaip tik tai, ko mums reikia. O tas įtaisas Otaro laive irgi nustatytas į šį sąsiaurį?

— Teisingai.

— Tai mūsų vieta čia. — Barnis pasilenkė, sugriebė saują šlapio sniego nuo platformos ir ėmė daryti iš jo gniūžtę. — Upeliuko žiotis paliksim Otarui. Savo stovyklą įkursim dešiniau, pievos gale. Atrodo, pakaks vietos apsaugoti, kad dvidešimtas amžius nepakliūtų į kamerą. Eime. Grįšim perkelti stovyklos. Tik pirmiausia norėčiau, kad nukastumėt tą košę, kol dar niekas nenusilaužė kojos.

Dalasis pasilenkė susirišti bato raištelio, ir tokio puikaus taikinio buvo neįmanoma atsisakyti. Barnis paleido gniūžtę tiesiai į patį standžiai ištemptų džinsų vidurį.

— Pirmyn, vikingai! — linksmai tarė jis. — Užimam Vinlendą!

XIII

Visas pasaulis buvo pilkas, tylus, slegiantis, drėgnas. Viską gaubė rūkas, sugeriantis garsus ir reginius, ir vandenyną čia pat esant jie pamatydavo tik tada, kai išnirdavo žema banga ir tyliai šliukšteldavo į smėlio krantą prie jų kojų. Sunkvežimis už dešimties pėdų atrodė tik tamsi dėmė.

— Pabandyk dar, — tarė Barnis, prisimerkęs žvelgdamas į nepermatomą drėgmės sieną.

Dalasis, apsidengęs nuo darganos didžiuliu juodu pončo ir plačiabryle skrybėle, iškėlė anglies dvideginio balioną su prijungta sirena ir atidarė vožtuvą. Per vandenį nuskardėjo gedulingas sirenos ūkimas ir dar ilgai aidėjo jų ausyse, vožtuvą uždarius.

— Girdėjai ką? — paklausė Barnis. Dalasis pakreipė galvą ir pasiklausė.

— Nieko, tik bangos, — tarė jis.

— Prisiekiu, girdėjau pliuškenimą lyg irkluojant. Ūktelk dar kartą. Kartok kas minutę ir gerai klausykis.

Sirena nuaidėjo dar kartą. Tuo tarpu Barnis nukiūtino į kalniuką, prie brezentu dengto kariško sunkvežimio, ir, žiūrėdamas pro galą, paklausė:

— Nieko naujo?

Emoris Blestedas, neatsigręždamas nuo radijo priimtuvo, papurtė galvą. Užsidėjęs ausines, jis lėtai sukinėjo rėminės lokatorinės antenos rankeną, ir antena sukosi čia į vieną pusę, čia į kitą. Emoris pakėlė galvą ir pabarkšnojo rodyklę ant rėmo.

— Jei neklystu, laivas nepajudėjo iš vietos, — tarė jis. — Pelengas vis tas pats. Gal jie laukia, kol rūkas išsisklaidys.

— Ar toli jie yra?

— Barni, turėk proto. Aš šimtą kartų sakiau, kad šiuo aparatu galima nustatyti kryptį, o ne atstumą. Siųstuvo signalo stiprumas man irgi nieko nesako — gali būti ir penkiasdešimt, gali būti ir viena mylia. Tik intensyvumas yra didesnis, negu prieš tris dienas, kai išgirdome pirmą kartą, taigi jie jau arčiau, bet tai viskas, ką aš žinau. O nustatyti atstumo pagal vietovę negaliu, nes yra per daug variantų. Negaliu net nustatyti sąlyginės tiesės pagal sunkvežimio spidometrą, nes lakstėme pirmyn ir atgal, o vikingų laivas tikriausiai plaukia į...

— Aišku. Viso šito negali pasakyti. O ką gali?

— Tą patį, ką ir anksčiau. Laivas išplaukė iš Grenlandijos prieš aštuoniolika dienų. Išplaukiant aš nustačiau girokompasą į Bele Ailo sąsiaurį, įdėjau naujas baterijas, įjungiau ir patikrinau siųstuvą.

— Jūs su Linu sakėte, kad jie perplauks per keturias dienas, — tarė Barnis, kramtydamas piršto šerpeta.

— Mes sakėme, kad gali užtekti keturių dienų, bet, jei oras pablogės, tai truks žymiai ilgiau. Taip ir yra. Bet sugavome siųstuvo signalą, vadinasi, jie sėkmingai plaukia.

— Tai buvo prieš dvi dienas. O ką padarei po to?

— Kaip senas draugas, sakau, — šita laiko kelionė, Barni, tavo nervams ne į sveikatą. Bet atmink — mes turim sukti filmą. O visa kita, ką darome, neįeina į mūsų pareigas, bet niekas dėl to nesiskundžia. Tad šalin įtampą, laikas atsikvėpti, ir tau taip pat.

— Tavo teisybė, tavo, — tarė Barnis ir tai buvo taip panašu į atsiprašymą, kaip niekad Barnio gyvenime. — Bet dvi dienos — tu pats supranti, kiek tai daug.

— Iš tikro nėra dėl ko jaudintis. Toks rūkas, beveik nėra vėjo, krantas nepažįstamas — tai jie ir neskuba. Nėra prasmės sukiotis, jei nežinai, kur plauki. Dabar, sprendžiant iš pelengatoriaus, mes esame pačiame artimiausiame nuo jų sausumos taške, ir kai rūkas pakils, galėsime nukreipti juos...

— Ei! — sušuko nuo kranto Dalasis. — Kažką girdžiu vandenyje.

Barnis, taškydamasis po purvą ir slidinėdamas, nulėkė prie vandens. Dalasis, prisidėjęs delną prie ausies, atidžiai klausėsi.

— Tylėkit, — tarė jis. — Pasiklausykit, gal jūs išgirsit. Ten, rūke. Prisiekiu, girdėjau pliauškant

vandenį lyg irkluojant ir žmonių balsus.

Banga užliejo krantą ir atslūgo, minutėlę buvo visiškai tylu, ir tada aiškiai pasigirdo irklų pliuškenimas.

— Teisybė, — sušuko Barnis, paskui užriko dar garsiau: — Ei, jūs, čionai!

Kai jūroje per rūką kažkas sujuodavo, Dalasas pamiršo sireną ir taip pat ėmė šaukti.

— Tai valtis, — tarė Dalasas. — Ta pati, kur buvo pakabinta jų denyje.

Jiems bešaukiant ir bemosikuojant, rūke staiga atsivėrė properša, ir jie aiškiai pamatė valtį ir jos įgulą.

Valtis buvo padaryta iš kažkokių tamsių odų, o trejetas joje sėdinčių vyrų juodais ilgais plaukais vilkėjo eskimų kailinius su atgal atmestais kapišonais.

— Jie ne vikingai, — tarė Dalasas ir taip pamojo, kad net juodas pončo suplevėsavo. — Kas jie tokie?

Kai tik jis pakėlė ranką, gale valtės sėdintys vyrai panėrė apvalius irklus į vandenį, o trečiasis, klūpintis pirmagalyje, švystelėjo ranką į priekį, ir oru kažkas nulėkė link Dalaso.

— Jie pataikė į mane, — riktelėjo Dalasas ir krito su krūtinėje styrinčia ietimi. Sirena nupuolė šalia jo, vožtuvas atsidarė, ir per vandenį nuskardėjo garsus ūkimas. Jį išgirde, žmonės staigiai ėmė varytis irklais atgal, keletas mostų — ir dingo rūke.

Tik kelias sekundes valtis išbuvo jų akivaizdoje ir vėl pranyko. Barnis stovėjo pritrenktas, apkurtintas sirenos garso. Per tą sireną jis negalėjo susikaupti, todėl pirma ją išjungė, o po to pasisuko į Dalasą, kuris nejudėdamas tebegulėjo ant nugaros ir atrodė kaip negyvas.

— Ištraukit tą iešmą, po galais, — tarė Dalasas ramiu balsu. — Aš dar ką pagadinsiu, tu numirsi, aš negaliu...

— Nėra taip blogai, kaip atrodo. Tik traukit aukštyn, o ne spauskit į apačią.

Barnis nedrąsiai truktelėjo už medinio koto, ir ietis lengvai pasidavė, tik įstrigo drabužiuose; tada Barnis gerai įsispyrė ir ėmė traukti abiem rankomis. Pagaliau ištraukė, bet kartu išplėšė geroką impregnuotos medžiagos gabalą iš pončo. Dalasas atsisėdo, pasikėlė pončo ir atraitojo švarką bei marškinius.

— Žiūrėkit, — tarė jis, rodydamas raudoną rėžį ant šonkaulių. — Dar pora colių į dešinę, ir būčiau išleidęs orą. Tas kablys vis lindo gilyn su kiekvienu judesiu ir atrodė daug blogiau, negu iš tikrųjų, turiu pasakyti. — Jis palietė aštrų smaigą kauliniame ieties antgalyje.

— Kas nutiko? — šūktelėjo Emoris, bėgdamas pakalnėn nuo sunkvežimio. — Kas čia dabar? Nejaugi nebuvo valtės?

Dalasas atsistojo ir susikišo marškinius.

— Susidūrimas su čiabuviais, — tarė jis. — Panašu, jog indėnai ar eskimai, ar dar kokie, kurių čia gyventa prieš vikingus.

— Tu smarkiai sužeistas?

— Nemirtinai. Ta ietis buvo ne man skirta. — Jis nusijuokė ir ėmė žiūrinėti ietį. — Puikiai išraižyta ir išbalansuota.

— Man tai nepatinka, — tarė Barnis, išsitraukdamas drėgną cigaretę. — Lyg ir be to maža vargų. Kad tik jie nesusidurtų su vikingų laivu.

— Man rodos, susidurs, — pasimėgaudamas tarė Dalasas. — Tik nemanau, kad jie galėtų padaryti nemalonumų Otarui.

— Aš norėjau pasakyti, kad iš sunkvežimio jau matyti, jog rūkas sklaidosi ir properšose rodosi saulė, — pranešė Emoris.

— Pačiu laiku, — atsiliepė Barnis, giliai traukdamas cigaretę, kad ši net sušnypštė ir sutraškėjo.

Kadangi pradėjo šviesti saulė, tai rūkas ėmė greitai sklaidytis, ji išblaškyti dar padėjo ir vakarų vėjas, pučiantis tiesiai jiems į veidus. Po pusvalandžio rūko nebebuvo, ir už kokio pusmylio visi pamatė Otarą knorą.

Barnis beveik nusišypsojo.

— Ūktelk dar kartą su ta dūda, — tarė jis. — Jei tik jie pasižiūrės į tą pusę, tuoj pamatys

sunkvežimį.

Dalastas paknebinėjo dvideginio balioną, tas pagaliau kvyktelėjo ir nutilo, bet to užteko. Didžioji burė susiaurėjo, paskui vėl išsipūtė jau apsuhta, ir priešais laivą subaltavo putos. Odinės valtys nebuvo nė ženklo, ji dingo taip pat greitai, kaip ir buvo pasirodžiusi.

Likus keliems šimtams jardų iki kranto, burė nukaro, laivas sustojo ir ėmė pamažėle suptis. Visi mojavo ir nesuprantamai šūkavo.

— Čionai, — šaukė Barnis. — Plaukit į krantą. Kodėl neplaukia!?

— Matyt, jie turi kokių priežasčių, — pasakė Emoris. — Gal krantas nepatinka ar kas.

— Tai kaip, jų nuomone, aš pas juos nusigausiu?

— Gal plaukte?— pasiūlė Dalastas.

— Gudrus vaikinai. O gal tu nusikasi pas juos šuniuku?

— Žiūrėkit, — parodė Emoris, — jie turi ir kitą valtį.

Tikroji knoro valtis — dvidešimties pėdų ilgio knoro kopija — tebebuvo ant denio, o per bortą vyrai leido į vandenį mažesnę valtį.

— Kažkur matyta, — tarė Dalastas. Barnis pasižiūrėjo prisimerkęs.

— Šventa teisybė. Visai kaip ta, kurią turėjo tie rudžiai. Du žmonės įlipo į sūpuojančią valtį ir ėmė irtis į krantą.

Priešakyje sėdėjo Otaras ir mosavo jiems irklų; netrukus jis su savo palydovais ištraukė odinę valtį ant smėlio ir išlipo į krantą.

— Sveiki atvykę į Vinlendą, — pasakė Barnis. — Kaip sekėsi?

— Čia krantas negeras, nėra žolės gyvuliams, medžiai negeri, — pasakė Otaras. — Ar suradote gerą vietą?

— Geriausią. Už kelių mylių nuo čia, tokia, kaip tu prašei. Kaip sekėsi plaukti iš Grenlandijos?

— Vėjas ne iš tos pusės, plaukėm labai lėtai. Daug ledo ir ruonių, sutikom du skrelingus¹. Jie medžiojo ruonius ir norėjo pabėgti, bet mes pavijom, o kai pradėjo mėtyti ietis, užmušėm. Ruonius suvalgėm. Valtį pasiėmėm.

— Suprantu. Mes ką tik matėm jų gentainių.

— Kur ta gera vieta?

— Pakrantėje, už kyšulio ir už salų — pamatysit, nesunku rasti. Paimkit Emorį į laivą, jis parodys.

— Tik ne mane, — pasakė Emoris, iškėlęs rankas ir traukdamasis atgal. — Vien pažiūrėjus į laivą, man darosi silpna. Jei paliksiu krantą, man per tris minutes išsivers žarnos ir pakratysiu kojas.

Kai Barnis atsisuko į Dalasą, šis kaip tikras kareivis, sugebantis išvengti sunkių užduočių, jau kulniavo į kalniuką.

— Aš — vairuotojas, — tarė jis. — Lauksiu kabinoje.

— Štai tarnautojai, atsidavę ir paslaugūs, — šaltai tarė Barnis. — Supratau, vaikinai, galite nebekartoti. Gera. Emori, pasakyk šoferiui, kad važiuotų į stovyklą. Mes atplauksim kiek galėdami greičiau, išlaipinsim Otaro žmones ir gal greit galėsime filmuoti. Pažadink Džiną ir liepk užlipti ant kalvos — tos, kur išrinkom, — tegul filmuoja atplaukimą. Ir pažiūrėk, kad užlygintų tas sunkvežimio vėžes pakrantėje.

— Klausau, Barni, bus padaryta. Jei galėčiau, plaukčiau vietoj tavęs, bet aš ir laivai...

— Taip, suprantu. Eik...

Lipdamas į valtį, Barnis sušlapo, o vanduo buvo toks šaltas, jog atrodė, kad jam kas amputavo kojas žemiau kelių. Valtis — paprasčiausi lenkto medžio rėmai, — aptempti ruonių oda, svyrinėjo ir šokinėjo ant vandens kaip didelis vabalas, ir Barnis tupėjo dugne, įsikibęs į kraštus, kad neišvirstų. Kai jie pasiekė laivą, jis niekaip negalėjo iš šokinėjančios valtys perlipti per aukštą bortą, kol iš viršaus nusileido stiprios rankos ir įkėlė jį lyg grūdų maišą.

— *Hananí! Sidustu handartökin*², — sugriaudėjo Otaras, ir vyrai linksmai šūkaudami subėgo

¹ Pirmoji prasmė — barbarai. Taip daugiausia buvo vadinami Grenlandijos ir Šiaurės Amerikos gyventojai.

² Greičiau! Paskutinis darbas.

ruošti laivo paskutiniam kelionės etapui. Barnis pasitraukė į denio galą, kad vikingai belakstydami jo nesutryptų. Jūreiviai ėmė kelti burę, moterys klykdamos bėgo šalin, o pririštos avys tik bliovė, kai jas spirdavo iš kelio. Prisigrūdęs denis buvo panašus į knibždantį fermos kiemą su atraišiotais pašaro ryšuliais ir pasibaidžiusiais gyvuliais. Vidury šio klegesio viena moteris susirietusi melžė karvę į medinį kibirą. Kai laivas pasisuko, vėjas Barniui atnešė kvapą nuo laivo dugno, ir dar labiau pasidarė panašu į fermą.

Pradėjus plaukti, viskas nurimo, ir net galvijai ėmė ramiai gromuliuoti. Atlėkęs vėjo gūsis ne tik išpūtė burę, bet ir nunešė didžiumą kvapų tolyn, ir oras laivagalyje pasidarė gaivus ir švarus. Vandenskrodys laivo priekyje skyrė ilgas Atlanto bangas, keldamas putotas vilnis, kurios slydo pro laivo šonus. Knoras plaukė lengvai kaip kamštis ir grakščiai, tai buvo praktiškas, tikras jūrų laivas.

— Žemė atrodo gera, — tarė Otaras, lengvai stumdamas rumpelio rankeną, o laisvąją ranką rodydamas į krantą, kur jau buvo matyti aukšti medžiai ir pievų plotai.

— Palauk, kol apiplauksim kyšulį, — tarė jam Barnis, — ten dar geriau.

Plaukiant pro salas netoli įlankos, galvijai, pajutę šviežios žolės kvapą, sunerimo. Bulius, kuris buvo supančiotas ir pririštas, ėmė taisyti virvę ir baubti, moterys džiaugsmingai šaukė, o vyrai dainavo. Kelionė artėjo į pabaigą, ir vieta buvo gera. Net Barnis susijaudino, kai prieš juos atsivėrė Epavo įlanka — su aukštais medžiais, kylančiais kalvomis iki dangaus mėlynių, ir su pavasariška žolės žaluma palei upelį. Paskui atšlaitėje jis pamatė tamsų tašką — savo operatorių ir džipą — ir prisiminė filmą. Tada atsiklaupė už borto, kad nebūtų matomas, užsitraukė raguotą vikingų šalną, kurį rado dirželiu pririštą prie vieno rasto. Tik gerai šalną užsidėjęs, Barnis atsistojo, nebebijodamas, kad bus matyti nuo kranto.

Otaras pilnu greičiu vairavo laivą link upelio žiočių, o visi ant denio susijaudinę šaukė. Knoras brūkstelėjo dugnu per smėlį, po to banga pakėlė jį, pametė jo į priekį, paskui jis dar kartą palietė žemę ir virptelėjęs sustojo. Net nenuleidę burės, įgula ir keleiviai sušoko į vandenį ir nubrido į krantą. Jie linksmai juokėsi, taškėsi po upelį ir lipo į pievą. Otaras išrovė didelę saują aukštos sulig keliais žolės, pauostė, paskui pakramtė. Kiti raičiojosi ant žemės, gyvuliškai mėgaudamiesi tvirta žeme po tiek laiko, praleisto laive.

— Puiku, — sušuko Barnis, — visai puiku! Išlipimas Vinlende po tiek mėnesių, praleistų jūroje, pirmieji naujojo pasaulio gyventojai. Puikūs kadrai, istoriniai kadrai!

Jis prasibrovė pro neramius galvijus į priekį ir, sustojęs matomoje vietoje, pamojo operatoriui pasiskubinti.

— Jau gana iš ten! — šaukė jis. — Eikit čionai!

Jo balsas operatoriaus nepasiekė, bet mostas buvo aiškus. Džinas išlindo iš už kameros ir taip pat pamosavo, paskui ėmė krauti aparatūrą į džipą. Po kelių minučių jis atlėkė pakrante, ir Barnis, iššokęs iš laivo, nubėgo jo pasitikti.

— Sustok, — sušuko jis Dalasai, kuris vairavo džipą. — Apsisuk ir užvažiuok ant to kranto tiesiai prieš upelį. Džinai, pastatyk kamerą viršuje, kad galėtum iš priekio filmuoti atplaukiantį laivą, žmones, bėgančius tiesiai į kamerą, plūstančius iš abiejų pusių.

— Stulbinantis reginys, — tarė Džinas. — Kaip jie puolė iš laivo! Duokit man dešimt minučių.

— Gerai. Man prireiks daugiau, kol paruošiu viską. Sustok, — paliepė jis Dalasai, kuris norėjo apsukti džipą. — Duok man butelį.

— Kokį butelį?

— Tą, kur visą laiką nešiojiesi, greičiau. Skolon, paskui atiduosiu.

Dalastas nenoromis ištraukė iš po sėdynės truputį nugertą viskio butelį juoda etikete.

— Taigi, — šaltai tarė Barnis. — Įsisukai į atsargas.

— Mano baigėsi, nelaimingas nutikimas. Aš atiduosiu.

— O galvojau, kad tik aš vienas teturiu raktą. Ir ko tik neišmoko ta armija! Važiuok! — Jis įsikišo butelį į švarko kišenę ir nuėjo prie Otaro, kuris klūpojo prie upelio ir iš riešukučių prunkšdamas gėrė vandenį.

— Klausyk, liepk jiems sugrįžti į laivą, — paprašė Barnis. — Mes norim dar nufilmuoti

atplaukimą iš arčiau.

Otaras pakėlė galvą ir sumirksėjo, atgalia ranka šluostydamas varvančią barzdą.

— Ką tu sakai, Barni? Visi džiaugiasi krante. Jie negriš į laivą.

— Jei tu liepsi, grįš.

— O kam man liepti? Kvailystė!

— Tu liepsi, nes esi pasamdytas. Čia truputis avanso. — Jis padavė butelį Otarui, tas plačiai nusišypsojo ir pakėlė prie lūpų. Kol jis gėrė, Barnis jį galutinai įtikino.

Bet net Otarui nebuvo lengva sugrąžinti žmones į laivą. Jis galiausiai prarado kantrybę, smūgiu į krūtinę partrenkė vieną vyrą ant smėlio, dvi moteris paspyrė reikiama kryptimi. Tada, burbėdami ir plūsdamiesi, visi sulipo į laivą ir nuleido irklus. Beplušant ir stumiant knorą tolyn, maištas visai nurimo.

Vos tik kamera buvo išimta, Barnis skubiai pasiuntė džipą į stovyklą. Laivui dar neapsigrėžus įlankoje ir neiškėlus burės, džipas jau grįžo, — jo užpakalinė sėdynė buvo prikrauta alaus skardinių, sūrio dėžių ir konservuoto kumpio.

— Sukraukit viską per kokius dešimt metrų už kameros ir sudėkit į aukštą krūvą, kad jie iš tolo matytų, — paliepė Barnis. — Ir atidarykit skardines su kumpiu, kad suprastų, kas ten yra. Vieną dėžutę kumpio ir skardinę alaus atneškit man.

— Atplaukia, — tarė Džinas. — Nuostabu, fantastiška! Knoras visu greičiu perlėkė įlanką, tik sušmėžavo didelė keturkampė burė, ir, taškydamas purslus, įsmigo į upelio žiotis.

Barnis nebuvo tikras, ar jiems užteks entuziazmo ir antrą kartą lipant į krantą, todėl nenorėjo rizikuoti.

— *Öl!* — sušuko jis visa gerkle. — *Svinakjöt, öl ok ostr!*¹

Vikingai suprato. Ir džiaugsmingai sugriaudė, juk beveik tris savaites tebuvo valgę sausą maistą — duoną ir džiovintą žuvį. Ir šį kartą atplaukus entuziazmas buvo toks pat didelis, gal net didesnis, negu pirmą kartą. Visi puolė į krantą, griūdami ant seklumų ir virsdami vienas per kitą, ir skubėjo pro kamerą prie maisto ir gėrimų.

— Stop, — tarė Barnis, — bet niekur nenuėik. Kai tik jie prisikirs, liepsiu, kad išvestų iš laivo gyvulius.

Su įpusėta kumpio skardine vienoje rankoje ir buteliu kitoje priėjo Otaras.

— Kaip manai, ar gera vieta tavo stovyklai? — paklausė Barnis.

Otaras apsidairė ir linksmi linktelėjo.

— Gera žolė, geras vanduo. Pakrantėje daug malkų. Daug kietų medžių piovimui. Žvejoti, medžioti — tai gera vieta. Kur Gudrida? Kur kiti?

— Pasiėmė laisvą dieną, — atsakė Barnis. — Senojoje Katalinoje. Laisva, apmokama diena, didelė puota, šašlykai...

— Kodėl puota?

— Aš dosnus ir mėgstu, kad žmonės linksmintųsi, o nieko kito daryti negalėjom, kol tavęs nebuvo. Be to, tai sutaupo pinigų. Su pora žmonių aš tavęs laukiau tris savaites. O kiti bus puotoje tik vieną dieną.

— Noriu pamatyti Gudridą.

— Tu turi galvoje Slitę. Manau, kad ji tave irgi nori pamatyti.

— Praėjo daug laiko.

— Tavo, Otarai, malonumai paprasti. Na, bet baik mėsą ir atmink, kad tai istorinis momentas. Tu ką tik įžengei į Naująjį pasaulį.

— Tu kvailas, Barni. Čia tas pats senas pasaulis, tik vieta vadinasi Vinlendas. Atrodo, čia yra neblogų medžių.

— Šitų istorinių žodžių niekada nepamiršiu, — tarė Barnis.

¹ Alus!.. Kiauliena, alus ir sūris!

XIV

— Nekaip jaučiuosi ši rytą, — pasakė Slitė, atleisdama didelę paaukuotą sagtį ant liemens. — Tikriausiai dėl čionykščio oro ar klimato, ar dar ko.

— Tikriausiai, — atsakė Barnis visai be užuojautos. — Nuo oro. Juk ne nuo vakarykščio vikingų šašlyko ir sraigių bei mėlynų moliuskų, kuriuos kepėt prie laužo, ir ne nuo šešių alaus dėžių.

Slitė nieko neatsakė, tik dar labiau pažaliavo jos rausvai balta oda. Į drebančią saują, kur buvo dvi tabletės, Barnis įkrėtė dar porą ir padavė jai.

— Štai, imk, tuoj paduosiu vandens.

— Tiek daug, — vos beištarė ji. — Aš tiek nenurysiu.

— Pasistenk. Prieš akis visa diena filmavimo. Tai daktaro Hendriksono garantuoti vaistai nuo pagirių. Aspirinas nuo galvos, dramaminas nuo pykinimo, bikarbonatas nuo rėmens, benzedrinas nuo depresijos ir dvi stiklinės vandens nuo dehidratacijos. Veikimas garantuotas.

Kol Slitė žiaukčiodama rijo tabletes, į furgono duris pasibeldė Barnio sekretorė, ir Barnis šūktelėjo jai įeiti.

— Tu labai žvali ir smagi šūryt, — pasakė jis.

— Aš nepakenčiu moliuskų, tai anksti nuėjau gulti. — Ji pakėlė lapelį su dienos tabeliais. — Turiu jums klausimą. — Pavedė pirštu per sąrašą. — Aktoriai tvarkoj... dubleriai tvarkoj... operatoriai tvarkoj... aha, butaforininkai. Jie klausia, ar reikia kraujo ant durklo.

— Žinoma, reikia. Juk sukam ne vaikišką filmą. — Barnis atsistojo ir užsivilko švarką. — Eime, Slite.

— Tuoj ateisiu, — tarė ji leisgyviu balsu.

— Dešimt minučių, ne daugiau. Tu pirmoje scenoje. Diena išaušo giedra, saulė pakilo virš kalno keteros už jų,

ir nuo žeminių bei beržo žieve dengtų pašiūrių pievoje jau tįso ilgi šešėliai. Nausėdžiai jau triūsė, ir iš didžiausio pastato pro stogo skylę kilo tiesus mėlynų dūmų siūlas.

— Tikiuosi, kad Otaras jaučiasi geriau, negu jo dama, — tarė Barnis, prisimerkęs žvelgdamas per vandenį į įlanką. — Bete, ar ten akmenys — truputį kairiau salos — ar valtis?

— Palikau akinius.

— Gal ten motorinė valtis, žiūrėk, jau arčiau. Jau pats laikas jiems grįžti.

Betė turėjo bėgti, kad suspėtų su Barnio ilgais žingsniais, kai šis pasileido nuo kalno prie kranto, aplenkdamas būrelį gromuluojančių karvių. Dabar jau aiškiai buvo matyti valtis, ir per vandenį jie girdėjo tylų jos motoro tuksenimą. Didžioji grupės dalis laukė ant kranto, prie knoro, o Džinas statė kamerą.

— Atrodo, tyrinėtojai grįžta, — sušuko jis Barniui ir parodė į valtį.

— Matau. Pasirūpinsiu jais pats. Visi kiti galit pasilikti prie kameros. Kai tik pakalbėsiu su jais, iš karto filmuosim.

Sustojęs prie vandens, Barnis palaukė, kol valtis priplauks. Gale, prie motoro, sėdėjo Teksas, o priekyje — Jensas Linas. Abudu buvo su ilgomis barzdomis ir atrodė gerokai nusivirę.

— Na? — paklausė Barnis, dar nespėjęs valčiai paliesti kranto. — Kas naujo?

Linas su neslepiamu skandinavišku niūrumu papurtė galvą.

— Nieko, — atsakė jis. — Visame pajūryje. Mes plaukėm, kol užteko benzino, bet neradome nė gyvos dvasios.

— Negali būti. Aš savo akimis mačiau tuos indėnus, ir Otaras dar užmušė porą. Jie turi būti kur nors netoliese. Jensas išlipo ant kranto ir pasiražė. Po to tarė:

— Aš norėčiau jus surasti taip pat, kaip ir jūs. Tai unikali galimybė tyrinėjimams. Iš jų valčių konstrukcijos ir iečių antgalių išraižymo galima spėti, jog jie yra beveik nežinomos dorseto kultūros atstovai. Apie tuos žmones turime mažai žinių — keletą faktų iš archeologinių kasinėjimų ir keletą užuominų sagose. Kiek galime nustatyti, paskutinieji išnyko šio amžiaus pabaigoje, o vienuoliktame amžiuje...

— Mane domina ne unikali jūsų tyrinėjimų galimybė, o unikali mano galimybė užbaigti šitą filmą. Filmui reikalingi indėnai. Kur jie yra? Jūs turėjote matyti jų pėdsakus.

— Mes aptikome keletą stovyklų ant kranto, bet jos buvo apleistos. Žmonės iš Dorseto rago yra klajokliai, daugiausia sekantys paskui ruonių bandas ir menkių būrius. Šiuo metų laiku jie gali būti nukeliavę toliau į šiaurę.

Teksas ištraukė ant kranto valtį priekį ir atsisėdo ant jo.

— Ne man mokytį daktarą jo amato, bet...

— Prietariai, — suniurzgėjo Linas.

Teksas atsikrenkštė ir nusispiovė į vandenį. Matyt, jų jau anksčiau dėl to ginčytasi.

— Kas yra? Sakyk, — paliepė Barnis.

Teksas pasikasė tamsų šeriuotą žandikaulį ir nenoriai prabilo:

— Matot, daktaras teisis. Mes nieko — gyvo ar negyvo — nematėm, išskyrus keletą senų stovyklaviečių ir ruonių kaulų krūvas. Na... bet aš manau, kad jų esama kur nors netoli, — pasitraukė kiek atokiau ir visą laiką mus stebėjo. Jokio budrumo tam nereikia. Šitą šienapiovės motorą gali išgirsti už penkių mylių. Jeigu jie medžioja ruonius, kaip sako daktaras, tai galėjo, išgirdę mus, pasislėpti, ir mes jų nematėme. Aš manau, kad jie kur nors yra.

— Ar tu turi kokių nors įrodymų paremti savo teorijai? — paklausė Barnis.

Teksas liūdnai pasimuistė ir susiraukė.

— Nenoriu, kad iš manęs juoktumėtės, — tarė jis karingai. Barnis prisiminė, kad Teksas — dziudo instruktorius, ir nuoširdžiai tarė:

— Ko ko, o jau juoktis iš tavęs, Tekasai, nemanau.

— Na... tai štai. Džiunglėse mes jausdavomės, lyg į mus kas žiūrėtų. Daugeliu atvejų taip ir būdavo. Pykšt snaiperio šūvis, ir baigta. Žinau tą jausmą. Ir taip būdavo visą laiką, kai tik išžygiuodavom. Jie yra pasitraukę ir slepiasi kur nors netoliese, kaip dievą myliu.

Barnis susimąstęs barškino krumpliais.

— Taip, gal ir tavo teisybė, bet kokia mums iš to nauda? Pakalbėsime apie tai per priešpiečius. Matysim, gal ką sugalvosim. Mums reikia tų indėnų.

Scena nesisekė, ir tikriausiai dėl Barnio kaltės. Jo mintys buvo kitur. O filmuoti turėjo būti nesunku, nes visą laiką vyko veiksmas. Orligas, kurį vaidino Velas de Karlas, yra geriausias Toro draugas ir bendražygis, bet slapta įsimyli Gudridą, o ji bijo pasisakyti Torui, nenori jam užduoti širdies. Orligas nebegali suvaldyti aistros. Kadangi Gudrida buvo sakiusi, jog nepamils kito, kol Toras gyvas, tai, apakęs iš meilės, jis nusprendžia Torą nužudyti. Pasislepia už laivo ir puola Torą, kai šis eina pro šalį. Toras iš karto negali patikėti, bet kai Orligas perduria jam ranką, jis patiki. Tada, viena ranka ir beginklis, Toras kaunasi su Orligu ir jį užmuša.

— Gerai, — sušuko Barnis, netekęs kantrybės. — Pabandysim dar kartą, ir būčiau labai dėkingas, jeigu atliktumėt viską teisingai, atsimintumėt žodžius ir visa kita, nes baigiasi kraujas ir švarūs marškiniai. Į vietas. Orligai, už laivo, Torai, eik link jo pakrante. Kamera! Motoras!

Otaras sunkiai nuklampojo per smėlį ir net įstengė kiek nustepti, kai priešais iššoko de Karlas.

— O, Orligai, — tarė jis kaip medinis. — Ką tu čia veiki, ką tai reiškia... *mikli Odinn!*¹ Žiūrėkit!

— Stop! — sušuko Barnis. — Tai ne tavo žodžiai, gerai žinai... — Jis staiga nutilo ir pažiūrėjo į įlanką, kur rodė Otaras.

Iš už salos viena paskui kitą šliaužė mažos tamsios valtys ir tyliai yrėsi prie kranto.

— *Axir, sverd!*² — paliepė Otaras, dairydamasis ginklų.

— Palauk, — įsakė Barnis. — Jokių ginklų, jokių kovų. Mes norim apsieiti draugiškai, jeigu tik pasisėks. Paieškokit ko nors pasimainyti su jais. Tai puiki masinė scena, ir aš nenoriu jų nubaidyti. Tekasai, laikyk šautuvą po ranka, bet nerodyk. Jei jie ims kibti, nuraminsis...

— Su malonumu.

— Bet pats nepradėk, tai įsakymas. Džinai, ar filmuoji?

¹ Didis Odinai!

² Kirvius, kalavijus!

— Puikiausiai. Jei pašalinsit visus dvidešimto amžiaus atstovus iš priekinio plano, tai nufilmuosiu atplaukimą, išsikėlimą, viską.

— Girdėjot? Traukitės šalin. Linai, greitai užsimesk kokį vikingo apdarą ir bėk ten už vertėją.

— Kaip tai? Juk jų kalbos nežinom nė žodžio.

— Sužinosi. Esi vertėjas, tai ir versk. Reikia baltos vėliavos ar ko, kad jie suprastų, jog mes taikūs.

— Čia yra baltas uždangalas, — pasiūlė vienas darbininkas.

— Tiks. Paduokit jį Otarui.

Mažosios valtys, iš viso devynios, sulėtino greitį, artėdamos prie kranto. Kiekvienoje plaukė po du tris žmones. Visi atsargiai dairėsi, dauguma turėjo suspaudę ietis arba trumpus lankus, bet neatrodė, kad ketintų pulti. Kelios vikingų moterys nuėjo prie jūros pasižiūrėti, kas atsitiko; jas išvydę, atplaukiantieji apsiramino ir prisiyrė arčiau. Jensas Linas paskubomis varstėsi odinį apsiaustą.

— Pakalbėk su jais, — tarė Barnis, — bet laikykis už Otarą, kad atrodytų, jog jis viską tvarko.

Dorsetai priplaukė, supdamiesi ant bangų, ir ėmė garsiai tarpusavyje šūkčioti.

— Labai daug filmo išeis, — pasakė Džinas.

— Filmuok, ko nereikės — iškirpsim. Kai jie išlips, eik išilgai kranto, kad būtų geresnis kampas. Jei tik išlips. Mums reikia kuo nors prisivilioti, pasiūlyti ką nors mainyti.

— Šautuvai ir ugninis vanduo, — tarė de Karlas. — Juos visada maino vesternuose.

— Jokių ginklų! Tiems juokdariam tikriausiai užtenka ir savų. — Jis apsidairė, ką čia sugalvojus, ir pamatė maisto furgoną, kyšantį už Otarą namo, didžiausio iš žeminių. — Žinau, — tarė ir nuėjo link jo. Pasirėmęs į furgoną, Klaidas Roulstounas kažką rašė popieriaus lapelyje.

— Aš maniau, kad judu su Čarliu tobulinat dialogus, — pasakė Barnis.

— Pastebėjau, kad darbas su scenarijum trukdo mano poezijai, tai grįžau prie virtuvės.

— Pasišventęs menininkas. Kas čia pas tave sudėta?

— Kava, arbata, spurgos, sumuštiniai su sūriu ir panašiai.

— Vargu ar rudžiai tuo susižavės. Ko dar yra?

— Ledų.

— Tai turėtų tikti. Sukrauk juos į kurį vikingų puodą, aš ką nors atsiųsiu paimti. Kertu lažybų, kad tie vyrukai smaližiai, kaip ir visi!

Tai padėjo. Slitė nunešė galoną vanilinių ledų prie kranto, kur, nedrįsdami išbristi, vandenyje stovėjo čiabuviai. Ji įbruko puodą jiems į rankas, pirma paragavusi pati. Nežinia, ar ledai, ar Slitės hormonai padarė stebuklą, bet už keleto minučių odinės valtys buvo ištrauktos ant kranto, ir tamsiaplaukiai ateiviai susimaišė su skandinavais. Barnis paėjo kiek į šalį, už kadro, ir žiūrėjo į juos.

— Jie labiau panašūs į eskimus, negu į indėnus, — tarė jis pats sau. — Bet kelios plunksnos ir truputis karo spalvų viską sutvarkys.

Nors plačiais veidais ir tipiškais azijietiškais eskimų bruožais, jie buvo tiesūs ir stiprūs, beveik tokie pat aukšti, kaip vikingai. Jų drabužiai, pasiūti iš ruonių odų, dabar, šiltą pavasario dieną, buvo atlapoti, ir po jais blizgėjo bronzinė oda. Jie greitai kalbėjosi aukštais balsais, ir dabar, kai sėkmingai išlipo ir pamiršo ankstesnę baimę, susidomėję apžiūrinėjo naujenybes. Labiausiai juos sužavėjo knoras. Jis, be abejo, skirtas plaukiojimui, bet žymiai didesnis, negu jie kada buvo kokį matę ar įsivaizdavę. Barnis sugavo Jenso Lino žvilgsnį ir pamojo jam.

— Kaip sekasi? Ar jie sutiks su mumis padirbėti?

— Ar pakvaišai? Man rodos, — nors dar tikrai negaliu garantuoti, — kad supratau du jų kalbos žodžius. *Unn-nah* reiškia „taip“, o *henne* — „ne“.

— Stenkis, stenkis. Indėnų užpuolimo scenoms mums reikės ir šitų vyrų, ir dar daugiau.

Pakrantėje dabar visi buvo susimaišę. Norvegai buvo susirinkę prie valčių, kur atplaukusieji rodė ryšuliais sukrautas ruonių odas. Smalsesni ateiviai nuklydo prie namų ir viską apžiūrinėjo, kalbėdamiesi sujaudintais šaižiais balsais. Vienas, vis dar suspaudęs akmeniniu antgaliu ietį, pastebėjo Džiną prie kameros, tai priėjo prie pat ir pasižiūrėjo į objektyvą iš priekio, įsiamžindamas stambiu planu. Bet staiga jis nusigrėžė, nes išgirdo bliovimą ir skardžius riksmus.

Per pelkėtą pievą, kuri šliejosi prie miško, ėjo karvė, o iš paskos sekė bulius. Nors nedidelis, bulius buvo bjaurus ir piktas gyvulys, viena akimi žvairas, dėl ko atrodė dar piktesnis. Jam paprastai leisdavo laisvai vaikščioti, ir ne kartą teko varyti šalin nuo stovyklos. Jis papurtė galvą ir vėl užbaubė.

— Otarai, — sušuko Barnis. — Nuvyk šalin tą galviją, kad neišbaidytų indėnų.

Bet bulius ne šiaip indėnus pabaidė, o tiesiog mirtinai išgąsdino. Jie niekuomet nebuvo matę tokio maurojančio ir šnarpščiančio žvėries ir iš baimės neteko žado. Otaras pagriebė nuo žemės ilgą kartį ir šaukdamas nubėgo prie buliaus. Tas ėmė kanopomis kasti žemę, panarino galvą ir puolė Otarą. Otaras atšoko į šalį, trumpai skandinaviškai nusikeikė ir tvojo kartimi buliui per šoną. Ir nutiko tai, ko niekas nelaukė. Užuoat atsisukęs ir puolęs ant Otaro, galvijas subaubė ir davėsi link indėnų, tarsi jų tamsios ir nematytos figūros būtų kaltos dėl sudrumstos ramybės. Indėnai šaukdami leidosi bėgti.

Panika apėmė visus, kažkas sušuko, jog skrelingai puola, ir vikingai griebėsi ginklų. Du persigandę dorsetai pasiklydo tarp namų; pribėgę prie Otaro lūšnos, bandė įeiti, bet durys buvo užsklęstos. Otaras puolė ginti savo namų, ir kai vienas vyriškis atsisuko su pakelta ietimi, taip trenkė mietu jam per galvą, kad mietas lūžo pusiau ir galva perskilo.

Per koki šėšiasdešimt sekundžių sumaištis baigėsi. Bulius, visko kaltininkas, perbridęs upokšni, ramiai sau ėdė žolę pievutėje kitoje pusėje. Pašėlusiai varomos irklų, odinės valtys lėkė tolyn į jūrą, palikusios ant kranto didžiumą ruonių odų. Vienam Otaro tarnui strėlė buvo pervėrusi ranką. Du dorsetai, vienas jų Otaro nudobtas, gulėjo negyvi.

— *Madonna mia*, — tarė Džinas, atsitiesdamas nuo kameros ir rankove šluostydamasis kaktą. — Kokie tų žmonių temperamentai! Baisesni, negu siciliečių.

— Tai kvaile ir beprasmiška, — tarė Jensas. Jis sėdėjo ant žemės, abiem rankom susiėmęs už pilvo. — Jie visi išsigando kaip vaikai; vaikų emocijos ir suaugusių kūnai. Todėl jie ir žudo vieni kitus. Viskas beprasmiška.

— Bet iš to išeina geras filmas, — pasakė Barnis. — Ir mes neprivalome kištis į jų papročius. Kas jums buvo, įspyrė į pilvą bebėgdami?

— Neprivalome kištis į jų papročius, labai sąmojinga. Jūs tiesiog griunate šių žmonių gyvenimą vien dėl savo kinematografinio šlamšto, o paskui išsiginate savo veiksmų pasekmių... — Staiga jis susiraukė ir kietai sukando dantis. Barnis pažvelgė žemyn ir aiktelėjo, pamatęs raudoną dėmę, besiplečiančią tarp Lino pirštų.

— Jūs sužeistas, — tarė jis, pats netikėdamas. — Teksai, — apsigręžęs pašaukė jis, — vaistinėlę. Greičiau!

— Kodėl taip rūpinatės manimi? Aš mačiau, kaip jūs žiūrėjot į sužeistą tarno ranką, ir neatrodo, jog tai jus jaudino. Vikingai po mūšio siūdavo žaizdas šiurkščiu siūlu. Kodėl ir manęs nesusiuvus?

— Nesijaudinkit, Linai. Jūs sužeistas. Mes pasirūpinsim jumis.

Pribėgo Teksas ir, padėjęs vaistinėlę ant žemės, priklaupė greta sužeistojo.

— Kas nutiko? — paklausė jis ramiu, stebinančiai švelniu balsu.

— Ietis, — tarė Jensas. — Viskas įvyko taip greitai, jog aš nė nesumojau. Stovėjau tarp vieno indėno ir valčių. Jis persigando buliaus. Aš pakėliau rankas, mėginau jam paaiškinti, paskui staiga nudiegė skausmas, ir žmogus dingo.

— Leiskit, apžiūrėsiu. Naujojoje Gvinėjoje aš mačiau daugybę tokių durtinių žaizdų. — Tekso balsas buvo ramus, kaip tikro žinovo; kai jis patraukė Jenso rankas, šios atsipalaidavo ir nusviro. Staigiu peilio judesiu Teksas perpiovė krauju permirkusius drabužius.

— Nieko sau, — pasakė jis, apžiūrinėdamas raudoną žaizdą. — Tiesiai į vidurius. Žemiau skilvio. Atrodo, jog nieko kito daugiau nesiekė. Reikia ligoninės. Ten susiūs skylę, idės į vidurius drenažą ir prišers antibiotikų. Gydant lauko sąlygomis, per kelias dienas mirtumėt nuo peritonito.

— Jūs velnioniškai atviras, — tarė Linas, bet nusišypsojo.

— Kaip visada, — pasakė Teksas, išimdamas morfijaus ampulę ir nulauždamas galelį. — Kai žmogus žino, kas jam yra, tada nesiskundžia gydymu. Ir jam lengviau, ir kitiems.

Jis mikliai įgudusia ranka suleido vaistus.

— Ar jūs tikras, kad seselė negali gydyti vietoje? Aš dar nenoriu grįžti...

— Pilna alga ir priedas, — padrašindamas tarė Barnis, — ir atskira palata ligoninėje, tik nesijaudinkit dėl nieko.

— Ne dėl pinigų nerimauju, misteri Hendriksonai. Priešingai jūsų įsitikinimui, pasaulyje yra ir kitų dalykų, ne tik doleriai. Svarbiausia tai, ką aš čia sužinau. Vienas mano užrašų puslapis yra daug vertesnis už visą jūsų celiulioidinį siaubo filmą.

Barnis nusišypsojo ir pabandė nukreipti kalbą.

— Filmų iš celiuliozės jau nebegamina, daktare. Dabar nedegami.

Teksas užbėrė ant žaizdos sulfamido miltelių ir tvirtai subintavo.

— Jūs turite pakviesti gydytoją čia, — susirūpinęs tarė Linas. — Ir paklausti, ar tikrai man reikia į ligoninę. Aš išvyksiu, filmą baigs, ir daugiau niekada nebegrįšiu čia, niekada.

Jis apsidairė įdėmiai, lyg norėdamas viską įsiminti, apžvelgė įlanką, namus, žmones. Tekساس sugavo Barnio žvilgsnį, skubiai papurtė galvą ir parodė nykščiu į stovyklą.

— Aš einu sunkvežimio, pasakysiu profesoriui, kad paruoštą platformą. Kas nors teaptvarsto to vikingo ranką ir teduoda penicilino tablečių buteliuką.

— Atvesk grįždamas seselę, — pasakė Barnis. — Aš čia pabūsiu su Jensu.

— Žinote, ką man pasisekė atrasti, ir visai atsitiktinai, — tarė Jensas, imdamas Barnį už rankos. — Aš girdėjau Otarą kalbant su vienu savo žmogumi apie kompasų repetyrą laive, ir jie tarė tą žodį savaip, jis skambėjo panašiai į „*jusas-notra*“. Tai sukrėtė mane. Islandų sagose ne kartą minimas žodis, reiškiantis navigacijos prietaisą, tik jo dar nėra pavykę nustatyti. Jis vadinasi *husasnotra*. Ar suprantate? Gali būti, jog žodis „kompasų repetyras“ prigijo jų kalboje kaip *husasnotra*. Jei taip, tai mūsų atvykimo poveikis vienuoliktame amžiuje yra daug didesnis, negu kuris nors iš mūsų tikėjosi. Visos šios galimybės turi būti ištirtos. Dabar aš negaliu pasitraukti.

— Tai įdomu, Jensai, — tarė Barnis ir pasižiūrėjo link stovyklos, bet sunkvežimio dar nesimatė. — Jums reikia visa tai aprašyti moksliniame darbe ar panašiai.

— Kvailys, neturit supratimo, apie ką aš kalbu. Jums laikotronas — tai tik priemonė, kurią prievartaujant galima pastatyti filmiukštį...

— Nesišvaistykite taip įžeidimais, — tarė Barnis, stengdamasis neprarasti kantrybės prie sužeisto žmogaus. — Niekas nepuolė padėti Hjuitui, kol mes nedavėm jam pinigų. Jei ne šis filmas, jūs ir dabar tebesiknaisiotumėt po knygas savo Los Andželo universitete ir neturėtumėt nė vieno fakto ar skaičiaus, kuriuos taip vertinate. Aš nemenkiniu jūsų darbo, tai ir jūs nemenkinkit mano. Aš jau girdėjau apie tą prievartavimą anksčiau ir taip lengvai nepamiršiu. Karai prievartauja mokslininkus, bet atrodo, jog visi didieji atradimai ir padaromi tada, kai karas gali už juos užmokėti.

— Karai neapmoka fundamentalių tyrimų, o kaip tik čia daromi atradimai.

— Atleiskit, bet karas sulaiko priešą, ir bombos krinta toli nuo tyrinėtojų, — tokiu būdu jie gali laisvai daryti savo tyrimus.

— Gudrus, bet neįtikinantis atsakymas. Nesvarbu, kaip aiškintumėt, laiko kelionė yra naudojama pastatyti pigiam filmui, o visi istorinės tiesos perlai surandami atsitiktinai.

— Ne visai taip, — pasakė Barnis; išgirdęs sunkvežimį, jis lengviau atsikvėpė. — Gal mes jums ir nepadėjome, bet trukdyti irgi netrukdėme. Jūs turėjot laisvas rankas. Kurdami filmą, mes į laikotroną įdėjome pinigus, ir dabar jis — apyvartinis kapitalas. Su tais duomenimis, kur turite surinkę, jūs prikalbinsit bet kurią įstaigą finansuoti kitos laiko platformos įrengimą ir galėsit tyrinėti kaip pačiam patiks.

— Taip ir padarysiu.

— Bet ne tuojau. — Šalimais sustojo sunkvežimis. — Profesoriaus paslaugomis mes dar naudosimės porą metų, kol atsipirks įdėti pinigai.

— Žinoma, — karčiai tarė Jensas, stebėdamas, kaip iš kėbulo ima neštuvus. — Pirmiausia pelnas, o mokslą tegu velniai griebia.

— Tokios žaidimo taisyklės, — pasakė Barnis, žiūrėdamas, kaip filologą atsargiai ištūmė į sunkvežimį. — Pasaulio nesustabdysi kaip mašinos ir neišlipsi. Taigi belieka išmukti gyventi jame.

XV

— Geriau mirti garbingai, negu gyventi kaip bailiui, — suriaumojo Otaras. — Odino ir Frėjos vardu — paskui mane! — Staigiai atlapojęs duris, jis atkišo skydą, ir dvi strėlės įsmigo į jį. Įnirtingai šaukdamas ir sukdamas kirvį virš galvos, jis puolė iš degančio namo. Iš paskos, mojuodama kardu, bėgo Slitė, po jos — Valas de Karlas, garsiai pūsdamas ragą, o paskui visi kiti.

— Stop! Atspauskit šiuos kadrus! — sušuko Barnis ir sudribo savo sudedamoje kėdėje. — Baigėm. Eikit priešpiečių, kad paskui galėtumėte sukrauti virtuvę.

Darbininkai iš gesintuvų ant degančios naftos pylė putas, ir jos nepakenčiamai smirdėjo. Prožektoriai užgeso, liko tik vienas, ir Džinas, atidaręs kamerą, pradėjo imti filmą. Viskas buvo pagal planą. Barnis palaukė, kol aprimo šurmuly, paskui irgi išėjo laukan. Ant apverstos statinės sėdėjo Otaras ir kišo strėles atgal į skydą.

— Žiūrėk, kaip strėlės lekia, — sušuko jis Barniui ir atkišo skydą. Spyruoklės spragtelėjo, ir paslėptos strėlės akimom išlėkė į viršų.

— Nuostabus išradimas, — pasakė Barnis. — Otarai, kol kas filmavimą baigėm, ir aš noriu perkelti grupę vieną pavasarį į priekį. Kaip manai, ar spėsi iki to laiko aptverti gyvenvietę?

— Lengvai. Tu laikyk savo pažadus, Otaras laikys savo. Su jūsų paliktais plieno piūkiais ir kirviais mes lengvai pripiausim rąstų sienai. Bet palik ir maisto žiemai, kad turėtume ko valgyti.

— Atsargas paruošim prieš išvykdami. Ar viskas aišku? Klausimų nėra?

— Aišku, aišku, — sumurmėjo Otaras, susikaupęs kišdamas strėles į skydą.

Barnis nepatikliai pažiūrėjo į jį.

— Aš tikras, jog tu viską atsimeni, bet dėl viso pikto greitai pakartokim dar kartą. Mes paliekame tau maisto — visus grūdus, džiovėsius ir konservus, kuriuos tik gausiu iš studijos sandėlio. Taigi tau nereiks sugaišti vasaros ir rudens, ruošiant maistą žiemai, ir tu galėsi per tą laiką pastatyti keletą rąstų trobelių ir aptverti rąstų sieną aplink stovyklą. Jei daktaras sakė tiesą, tai dorsetai jums netrukdyt iki pavasario, kol ledai priartės prie kranto ir ruoniai ant jo išaugins jauniklius. Tik tada jie atplauks medžioti, o dabar jie toli šiaurėje. O jei ir pasirodys anksčiau, tai už rąstų sienos jūs būsit ramūs.

— Užmušim juos, supiaustysim į gabalus.

— Pasistenkit šito nedaryti, gerai? Devyniasdešimt procentų filmo jau gatava, ir aš nenorėčiau, kad tave prieš pat pabaigą kas nugalabytų. Vasarį ir kovą mes patikrinsim, kaip čia einasi. Kai tik sužinosime, kad indėnai netoliese, iškart grįšim su visa grupe. Pasiūlyk jiems mainais kokių nors prekių, kad jie sutiktų pulti tvorą, sudeginti jos dalį ir tuo pasitenkintų. Sutarta?

— O „Džekas Danielsas“, viskis?

— Jis gi įtrauktas į sutartį...

Jo žodžius nustelbė skardus, čia kylantis, čia žemėjantis varinės dūdos balsas.

— Kurių galų? — paklausė Barnis de Karlą, kuris, užsimovęs riestą dūdą, o storgalį prisispaudęs prie peties, pūtė, kiek įstengdamas.

— Tai pasiutusi dūda, — tarė Valas. — Paklauskite. — Jis apsilaižė, priglaidė lūpas prie kandiklio ir, smarkiai papsėdamas išraudusiais skruostais, pagrojo vos beatpažįstamą „Aplink vien muziką, muziką“ variantą.

— Laikykis aktorystės, — pasakė Barnis. — Muziko iš tavęs neišeis. Žinai, aš vis galvoju, jog kažkur mačiau tokią dūdą, tik ne muziejuje, žinoma.

— Ji yra ant kiekvienos daniško sviesto dėžės. Tai firminis ženklas.

— Gal ir ten. Skamba panašiai kaip tūba.

— Spaidermenui Spinekei patiktų.

— Gal būt. — Barnis prisimerkė, lyg jam būtų dingtelėjusi kokia mintis, ir spragtelėjo pirštais. — Zinai, aš kaip tik ir galvoju apie Spaidermeną. Jis groja visokiais senais instrumentais tame orkestre „Pelėsių grote“. Kartą girdėjau jį su pučiamaisiais ir būgnu.

Valas linktelėjo:

— Esu ten buvęs. Jis laikomas vieninteliu džiazu tūbininku. Tokio baisaus triukšmo dar nebuvau girdėjęs.

— Ne toks jau blogas dalykas, o gal kaip tik tai to mums ir reikia. Man kilo viena mintis.

Otaras žaidė su strėlėmis, o Barnis, atsirėmęs į sieną, klausėsi dūdos, kol su džipu privažiavo Dalasas.

— Pasiruošęs vykti, — pranešė tas. — Laukia visi sandėlio darbininkai ir dar pora, kurie pasisiūlė savanoriais, nes nori pažiūrėti, ar Holivudas tebestovi vietoje.

— Užteks pernešti maistui? — paklausė Barnis.

— Daugiau, negu reikia.

— Važiuojam.

Vienas didelis sunkvežimis su priekaba atbulas užvažiavo ant platformos, ir aplink susispietė koks dešimt žmonių. Profesoriaus Hjuito kabinos durelės buvo atviros, ir Barnis pažvelgė vidun.

— Šeštadienio popietė, ir kaip galima tiksliau.

— Mikrosekundės tikslumu. Būsime Holivude tuoj po to momento, kai platforma iškelia paskutinį kartą.

Barniui reikėjo sukaupti valią, norint patikėti, jog, nepaisant keleto mėnesių įvykių, Holivude dar šeštadienio popietė — ta pati diena, kai jie pradėjo operaciją. Šaligatviuose stumdosi savaitgalio minios, aikštė prie superturkaus prisigrūdusi mašinų, o Benedikto Kanjono alėjos gale, už nuosavos golfo aikštelės, viršutiniame vilos aukšte, L. M. Grinspenas guli su tariamu širdies priepuoliu. Iš pradžių Barnis manė telefonu perduoti jam ataskaitą, bet paskui apsigalvojo. Grinspenui bus praėję tik kelios valandos, ir jis dar nesijaudina. Geriau nekiršinti studijos savininkų. Gal paskambinti į ligoninę ir paklausti, kaip laikosi Jensas Linas. Juk bus praėję kelios savaitės, ne, nebus, čia — tik kelios minutės. Gal jis dar net ne ligoninėje. Prie laiko kelionių sunkoka priprasti.

— Na ir kepinas, — tarė vienas virėjų. — Reikėjo pasiimti akinius nuo saulės.

Didžiulės pavidijono durys buvo atviros, ir, kai platforma nusileido, visi prisimerkė nuo staigaus subtropinės saulės antplūdžio. Šiaurėje Niufaundlendo dangus visada būdavo balkšvai mėlynas, ir saulė niekada taip nesvilino. Barnis liepė žmonėms pasitraukti iš kelio, ir didelis dizelinis sunkvežimis suburzgė, o paskui nubarškėjo nuo platformos. Nusiteikę kaip atostogautojai, jie sulipo į sunkvežimį ir nuvažiavo tuščiomis studijos gatvėmis.

— Atsiprašau, pone, — tarė studijos sargas, sukaliodamas ant dirželio lazda. — Aš jūsų nesu matęs, o jeigu ir būčiau, tai negalėčiau įleisti į šį sandėlį, o ne, pone.

— Šitas dokumentas...

— Aš mačiau dokumentą, bet turiu nurodymą.

— Duokit man karo kirvį, — sušuko vienas darbininkas. — Aš atidarysiu tas duris.

— Nudėk! Nudėk! — sušuko kitas. Jie ilgai išbuvo vienuoliktame amžiuje ir išmoko daugumą problemų spręsti su vikingišku paprastumu.

— Nesiartinkit! — įsakė sargas, žingtelėjo į šalį ir uždėjo ranką ant revolverio.

— Na, užteks, juokdariai, — tarė Barnis. — Pasėdėkit ramiai, kol aš išsiaiškinsiu. Kur jūsų telefonas? — paklausė jis sargą.

Barnis tikėjosi, kad ką nors dar ras iš administracijos, ir pirmiausia ten paskambino. Ir pataikė. Atsiliepė Semas, asmeninis L. M. buhalteris, kuris, be abejo, paslapčia falsifikavo knygas ir dar tebebuvo kontoroje.

— Semai, — tarė Barnis, — malonu vėl girdėti tave, kaip sekėsi... Ką? .. Atleisk, pamiršau. Tau praėjo pora valandų, bet man tai buvo mėnesiai... Ne, žinoma, negėriau, filmavau... Taip, beveik baigtas... Semai, ne... nesijaudink... Tai ne vienos dienos filmas, kaip ir scenarijus nebuvo vienos valandos. Mes sunkiai dirbome. Klausyk, paaiškinsiu vėliau, o dabar noriu, kad man padėtum. Pakalbėk su vienu studijos sargu — toks jau bukalgalvis, tikriausiai naujokas. Liepk jam atrakinti maisto sandėlį, kad galėtume pasiimti visą sausą maistą ir konservus... Ne, dar nebadaujam, bet reikia prekybai su čiabuviais. Užmokestis už masines scenas... Semai, ką tai reiškia: „turiu pagalvoti“? .. Jei

galime atsiskaityti su jais avižinėmis kruopomis vietoj dolerių, tai koks skirtumas?

Ėjosi sunkiai, — su Semu niekada nebuvo lengva, — bet pagaliau Barniui pavyko jį įtikinti. Semas, kuris baisiausiai nemėgo išlaidų, netgi avižinėmis kruopomis, išliejo savo pyktį ant sargo, ir tas grįžo iš telefono būdelės išraudęs ir piktas.

Pusę šešių sunkvežimis buvo pilnas, o be ketvirčio šeštą jis jau stovėjo ant platformos. Barnis patikrino, ar visi vietose, paskui kyštelėjo galvą į profesoriaus kabiną.

— Keliaukit, profesoriau, tik pirma leiskit man nultipti.

— Ar tai reiškia, jog negrįšit su mumis?

— Visiškai taip. Aš čia turiu reikalų. Nuvežkite žmones ir daiktus, paskui sugrįžkite manęs po keleto valandų. Sakykim, apie dešimtą. Jei čia nebūsiu, tai paskambinsiu jums į sandėlį ir pranešiu, kas reikalinga.

Profesorius suirzo:

— Atrodo, jog baigiu pasidaryti laiko taksistu, bet nepasakyčiau, kad tai man labai patinka. Aš supratau, jog mes nusikelsim į vienuoliktą amžių filmuoti, o paskui grįšim. O dabar tik kursuoju kaip koks priemiestinis traukinys...

— Nepykit, profesoriau, jau einam į pabaigą. Nejau jūs manote, kad aš gaiščiau kelias valandas, jei nebūtų reikalo? Dar vienas laiko šuolis, baigiam filmą, ir viskas.

Barnis stovėjo prie durų ir žiūrėjo, kaip platforma nukeliavo į praeitį. Atgal į pirmąją Kanadą, kur pleišėja lūpos ir lyja šalti lietūs. Tegu. Jis pailsės kelias valandas, žinoma, tuo pačiu sutvarkys keletą reikalų, bet tai netrukdyt jam pasijusti žmogumi. Visiškai jis dar negalėjo atsipalaiduoti, kol filmas ne kasetėse, bet jau matyti galas, o jis ištisus mėnesius dirbo kaip arklys. Dabar pirmiausia jis užsisakys pirmos klasės pietus pas Čeizeną — bent jau tiek tikrai nusipelnė. Į „Pelėsių grota“ anksčiau kaip devintą valandą vis vien nėra prasmės važiuoti.

Buvo keista, vėl atsidūrus Kalifornijoje, dvidešimtame amžiuje. Viskas judėjo per greitai, per daug buvo ryškių spalvų, o nuo išmetamų dūmų net galvą skaudėjo. Kaimietis! Pietūs — pradžioj aperityvas, per vidurį šampanas, o baigiant konjakas, — padėjo, ir kai atvažiavo prie klubo truputį po devynių, jis jau nebejautė galvos skausmo. Jis netgi nepasipiktino skaisčiai žaliomis durimis su raudonomis kaukolėmis ir sukryžiuotais kaulais.

— Saugokis, — sugergždė balsas lyg iš kapo, kai jis pravėrė duris. — Atmink, kad į „Pelėsių grota“ eini savo valia. Saugokis...

Garsiakalbio balsas nutrūko, kai Barnis uždarė duris ir apgraibomis ėmė leisti blankiai apšviestais, juodu aksomu išmuštais laiptais. Paskutinė kliūtis prieš klubo patalpą buvo užuolaida su švytinčiais plastmasiniais kaulais. Barnis čia buvo jau buvęs anksčiau, ir dekoracijos jam nepadarė įspūdžio. Nepadarė jos ir pirmąjį kartą, kai buvo kiek geresnės, o gal blogesnės kaip vaiduoklių name per karnavalą. Mėgėjos žalios šviesos, kampuose karojo guminiai voratinkliai, o kėdės buvo lyg didžiuliai šungrybiai. Jis buvo vienintelis lankytojas.

— „Kruvinosios Meri“, — tarė jis padavėjui, apsirengusiam vampyru. — Ar Spaidermenas dar neatėjo?

— Manau, jis rūbinėje, — suniurzgė padavėjas pro plastmasines iltis.

— Pasakykit jam, kad jo laukia Barnis Hendriksonas iš „Klaimektiko“.

Spaidermenas prisistatė, dar neatnešus nė gėrimo, aukštas, judrus, juodais rūbais ir dideliais tamsiais akiniais.

— Seniai nesimatėm, brolyti, — tarė jis, atkišdamas drėgnus, suglebusius pirštus Barniui. — Kaip sekasi kino biznis?— Jis sudribo į kėdę.

— Galą su galu suduriu. Sakyk, Spaideri, ar teisybė, kad sukūrei muziką keletui filmų?

— Teisybė. Tam šlamštui su pinigą žadančiu pavadinimu „Beprotiškas jaunų bitnikų tvistas“, bet tikiuosi, kad žmonės jį greit pamirš. Kodėl tu klausai? Nejaugi susidomėjai vargšu seniu Spaidermenu?

— Gal būt, Spineke, gal būt. Kaip manai, ar galėtum sukurti filmui muziką ir įrašyti su savo grupe?

— Viskas įmanoma, seni, bet tam reikia laiko, o mes jau turime sutartį.

— Dėl laiko nesijaudink, aš taip sutvarkysiu, kad jums nereikės praleisti nė vieno koncerto. Man rodos, jūsų muzika kaip tik ta, kurios reikia mano sensacingam filmui apie vikingus. Zinai, kas yra vikingai?

— Žinoma. Plaukuoti vyrai su kirviais. Vaikšto ir kapoja žmones į gabalus.

— Maždaug taip. Primityvūs, stiprūs. Jie turi tokią varinę dūdą, ir tai pakišo man mintį. Vien tik pučiamieji su būgnais atitinka jų primityvų laukiniškumą.

— Neblogai.

— Tai kaip, padarysi?

— Žinoma.

— Štai šimtas, avanso. — Barnis išėmė iš piniginės penkias dvidešimties ir numetė ant stalo. Spaidermenų pirštai prišliužė per juodą staltiesę ir jas sugriebė. — Čiupk savo vaikus ir važiuojam į studiją, parodysiu kai ką. Po valandos vėl būsite čia.

Kur jie pabuvos per tą vieną dvidešimto amžiaus valandą, Barnis nesakė.

— Ne, negaliu. Dudis ir aš turim iki vienuoliktos birbinti, kol ateis kiti. Paskui grojam iki trijų. Iki to laiko negalim išeiti.

„Kruvinoji Meri“ lengvai nuslydo gomuriu. Barnis pažvelgė į savo laikrodį ir nutarė, jog kur nors eiti ir paskui grįžti neverta, o trečią valandą sekmadienio rytą dar nebus vėlu, kadangi filmą reikia atiduoti pirmadienį. Viskas turi būti gerai. Spaidermenas kažkur dingo klubo užkaboriuose, o Barnis apie dešimtą telefonu pakalbėjo su profesorium Hjuitu ir sutarė susitikti trečią. Paskui nuėjo prie staliuko ir ėmė poilsiauti, kiek tai įmanoma plyšaujant triūbai, kitokiems pučiamiesiems ir būgnui su stiprintuvais. „Kruvinoji Meri“ padėjo.

Antrą valandą jis atsistojo ir išėjo pakvėpuoti tyru oru, kur nebuvo cigarečių dūmų bei stūgaujancio ritmo. Jam net pasisekė susitarti, kad pora taksi lauktų prie klubo trečią valandą. Viskas ėjosi gerai.

Buvo beveik keturios, kai jie sustojo priešais paviljoną, kur, žvilgčiodamas į laikrodį, vaikštinėjo profesorius.

— Labai punktualus, — burbtelėjo jis.

— Nieko, brole, — Barnis patapšnojo jam per nugarą, paskui nasisuko ir padėjo ištraukti iš mašinos didžiulį būgną. Išsirikiavę vorele, jie nužygiavo į paviljoną, o Dudis trombonu užgrojo „Pulkininką Bagį“.

— Kas čia per plaustas? — paklausė Spaidermenas. Jis buvo pavargęs, akys apsiblaususios.

— Transporto priemonė. Lipkit ant viršaus. Pažadu, kad išvažiuosim tik kelioms minutėms. — Tai taręs, Barnis gudriai šyptelėjo ir prisidengė ranka burną.

— Gana, — tarė Spaidermenas ir atplėšė tromboną nuo papsinčių Dudžio lūpų. Dudis dar kokias penkias sekundes pūtė, kol suprato, kad neina garsas.

— Skrendam į aną pasaulį, — paaikškino Spaidermenas.

Hjuitas prunkstelėjo, pamatęs gedulingai apsirengusius muzikantus ant platformos, paskui nuėjo į savo kabiną paleisti laikotrono.

— Ar čia laukiamasis? — paklausė Dudis, nusekęs paskui profesorių.

— Eik iš čia, mulki! — riktelėjo profesorius; Dudis, kažką sumurmėjęs, norėjo taip ir padaryti. Bet, jam besisukant, nuslinko trombono kulisė ir brūkstelėjo per išrikiuotų elektroninių lempų viršūnes. Dvi lempos sprogo, sušnypštė ir sukibirkščiaavo.

— Och, — tarė Dudis ir išmetė tromboną. Ilgas varinis instrumentas užkrito ant atvirų lempų mazgų, ir pasipylė kibirkštys. Kabinoje užgeso visos lempos.

Akimirksniu Barnis visiškai išsiblaivė. Jis išstūmė muzikantus iš kabinos ir nuvarė kartu su kitais į patį platformos galą.

— Na kaip, profesoriau? — tyliai paklausė jis sugrįžęs, bet atsakymo nebuvo. Antrą kartą jis nebeklausė, nes pamatė, kaip Hjuitas nuplėšė skydus ir išmetė sudaužytas lempas pro duris.

Pasakęs, jog gali užtrukti kelios valandos, kol laikotrasas ims veikti, ir išgirdęs profesorius burbtelint „taip“, Barnis paleido muzikantus.

Devintą valandą sekmadienio rytą profesorius pasakė, jog praeis visa diena, kol laikotrasą sutaisys, o kiek dar prireiks sugaišti, ieškant naujų lempų sekmadienį Los Andžele! Barnis niūriai pasakė, jog, šiaip ar taip, jie turi daugybę laiko. Juk filmą galima atiduoti pirmadienio rytą.

Vėlai sekmadienio naktį Barnis pagaliau užmigo, bet už keleto minučių krūptelėjęs pabudo ir daugiau nesudėjo akių.

Penktą valandą pirmadienį profesorius pareiškė, jog laidai pakeisti ir jis, valandą pamiegojęs, važiuos ieškoti lempų.

Devintą valandą Barnis paskambino ir sužinojo, jog atvažiavo banko atstovai ir laukia jo. Jis sugargė ir padėjo ragelį.

Pusę dešimtos suskambėjo telefonas; pakėlęs ragelį, Barnis iš telefonistės sužinojo, kad jo ieško po visą studiją, kad pats L. M. kalbėjo su ja ir klausė, ar ji nežinanti, kur yra misteris Hendriksonas. Barnis vėl padėjo ragelį.

Pusę vienuoliktos buvo aišku, jog viskas žlugo. Hjuitas nebuvo grįžęs ir neskambino. Jei jis ir grįžtų, dabar jau per vėlu. Filmo jau neįmanoma baigti laiku.

Viskam galas. Jis stengėsi, bet viskas žlugo. Jis ėjo į L. M. kabinetą kaip į ešafotą.

Prie durų jis stabtelėjo, suabejojęs, ar savižudybė nebūtų išeitis, bet nusprendė, jog tam neturi drąsos, ir pastūmė duris.

XVI

— Neik, — tarė kažkieno balsas, kažkieno ranka nustūmė Barnio ranką nuo durų, ir jos automatiškai užsitrenkė prieš pat jo veidą.

— Ką jūs čia, po velniais, išdarinėjate?— sušuko Barnis, kunkuliuodamas pykčiu, ir atsisuko į tą žmogų.

— Tik sulaikau tave nuo kvailos klaidos, — tarė šis ir plačiai nusišiepė, o Barnis žingtelėjo atstupstas su nukarusiu iš nuostabos žandikauliu ir išplėstomis akimis.

— Nieko sau scena, — tarė žmogus. — Tau geriau tiktų vaidinti filmuose, o ne statyti juos.

— Jūs... aš... — sumikčiojo Barnis, žiūrėdamas į save išveiginėmis šaržo kelnėmis, arklio odos lakūniška striuke ir su filmo kasete po pažasčia.

— Labai gudrus, — tarė anas Barnis, suktai šypsodamasis. — Palaikyk. — Jis padavė Barniui kasetę, paskui iš užpakalinės kelnų kišenės išsitraukė piniginę.

— Ką? . . — tarė Barnis. — Ką? . . — pakartojo jis, žiūrėdamas į kasetės etiketę, ant kurios buvo parašyta „Vikingas Kolumbas. Pirma dalis.“

Anas Barnis išėmė iš piniginės sulankstytą lapą ir padavė Barniui; šis pastebėjo, jog jo dešinė ranka aprišta storu paraudusiu tvarsčiu.

— Kas atsitiko mano... tavo rankai?— paklausė Barnis, su siaubu žiūrėdamas į tvarstį, o tuo tarpu jo antrininkas ištraukė iš jo kasetę ir įbruko į ranką popierių.

— Perduok jį profesoriui, — tarė antrininkas, — liaukis kvailiojęs ir baik filmą, supratai?

Jis atidarė L. M. kabineto duris, praleisdamas pasiuntinuką, kuris stūmė vežimėlį, pilną kasečių. Pasiuntinukas pažiūrėjo į vieną vyriškį, paskui į kitą ir, gūžtelėjęs pečiais, įėjo. Anas Barnis nusekė paskui jį, ir durys užsidarė.

— Ranka, kas atsitiko rankai?— tylom ištare Barnis, užsidarius durims. Jis jau buvo benoris jas atidaryti, bet sudrebėjo ir apsigalvojo. Jo dėmesį patraukė popieriaus lapelis, Barnis jį išlankstė. Tai

buvo paprasčiausia rašomojo popieriaus skiautė, nuplėštu kraštu, iš vienos pusės visai švari, o kitoje pusėje irgi nebuvo nieko parašyta, tik greitosiomis tušiniu pieštuku nupieštas piešinys.

Barnis piešinio nesuprato. Sulankstė jį ir įsidėjo į piniginę. Staiga krūptelėjo, prisiminęs kasetes su filmais.

— Aš baigiau filmą! — sušuko jis garsiai. — Jis gatavas, ir aš pristačiau jį laiku.

Dvi pro šalį einančios sekretorės pažiūrėjo į jį ir sukikeno. Jis piktai pašnairavo į jas ir nuėjo.

Ką jam sakė anas Barnis? Liaukis kvailiojęs ir baik filmą. Ar jis baigs? Panašu, jog baigs — jeigu tose kasetėse kas nors buvo. Bet kaip jis gali baigti jį dabar — jau po termino — ir atiduoti laiku?

— Nesuprantu, — sumurmėjo jis pats sau, eidamas į antrąjį paviljoną. Net pamačius profesorių, triūsiantį prie laikotronto, Barnio mintys sukosi vis apie tą patį. Atsistojęs ant laiko platformos, stengėsi suprasti, kas atsitiko arba kas dar atsitiks, bet nuovargis ir šokas nuo pokalbio su pačiu savimi laikinai atėmė jam sugebėjimą protauti.

— Sutaisyta, — pasakė profesorius Hjuitas, šluostydamasis rankas į skudurą. — Dabar galime skristi į 1005 metus. — Važiuojam, — tarė Barnis ir išsiėmė piniginę.

Nors Niufaundlende buvo saulėta diena, bet po skaisčios Kalifornijos saulės atrodė niūru, ir oras buvo žymiai vėsesnis.

— Kuriuo laiku mes dabar išvykom iš studijos? — paklausė

Barnis.

— Pirmadienį, 12 val. 03 min. Ir prašom be priekaištų. Tai buvo labai greitas darbas, turint omeny, kiek pakenkė tas besmegenis muzikantas.

— Nepriekaištauju, profesoriau. Aš pradedu tikėti, jog dar yra galimybė užbaigti filmą laiku. Studijoje buvau sutikęs save ir mačiau, kaip nešu kasetes su etikete „Vikingas Kolumbas“.

— Negali būti!

— Lengva pasakyti, bet gal ir jūsų laukia toks pat smūgis, kaip manęs. Aš liepiau sau, o gal jis liepė man, — velniai žino, kaip čia pasakius, — paduoti jums va ką. Ar suprantate, kas čia?

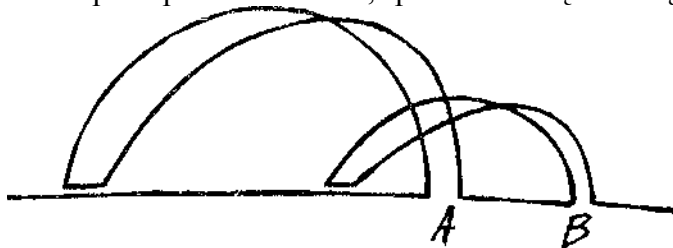
Profesorius žvilgtelėjo į popierėlį ir plačiai nusišypsojo.

— Žinoma, — tarė jis. — Koks aš kvailas. Visą laiką aiškūs faktai buvo man po nosimi, o aš jų nemačiau. Kokia paprasta problema.

— Ar negalėtumėte man paaiškinti, — nekantriai paprašė Barnis.

— Schema vaizduoja dvi laiko keliones, o mažesnioji dešinėje yra svarbi tuo, jog paaiškina, iš kur atsirado antrasis jūs su filmo kasetėmis. Taip, dar įmanoma užbaigti filmą ir atiduoti iki nustatyto termino.

— Kaip? — paklausė Barnis, spoksodamas į schemą, kurios visiškai nesuprato.

— Dabar jūs baigsite filmą, ir tai, kiek sunaudosite laiko po termino, visai nesvarbu. Kai filmas bus gatavas, jūs būsite šios schemos taške B. Taškas A — tai laikas, kada reikia pristatyti gatavą filmą. Jūs paprasčiausiai grįžtate į momentą, esantį prieš tašką A, atiduodate filmą, po to vėl grįžtate į B. Paprasčiau nė būti negali.

Barnis suspaudė popierėlį.

— Išsiaiškinkim. Jūs norite pasakyti, jog aš galiu statyti filmą po termino, o paskui sugrįžti į laiką prieš terminą ir atiduoti?

— Taip.

— Kvailai skamba.

— Protingas būna panašus į pamišėlį tik kvailiams.

— Aš pamiršiu šitą pastabą, jei jūs paaiškinsit dar vieną dalyką. Šitas popierėlis su schema... — jis pakratė profesorius po nosimi, — kas ją nupiešė?

— Nežinau, juk matau ją pirmą kartą.

— Pagalvokit. Aš ją gavau pirmadienio rytą prie L. M. kabineto. Dabar aš ją parodžiau jums. Paskui įsidėsiu į piniginę ir laikysiu tol, kol baigsiu filmą. Paskui keliausiu laiku atgal ir įteiksiu L. M. Grinspenui filmą. Prie durų sutiksiu senąjį save, išimsiu iš piniginės schemą ir paduosiu sau, vėl įsidėsiu į piniginę ir taip toliau. Na, ar labai protingai atrodo?

— Visai protingai. Nematau nieko keisto.

— Jūs nematote. Jei tas turi nutikti ateity, tai tos schemos niekas nepiešė. Ji keliauja mano piniginėje, ir aš ją įteikiu pats sau. Paaiškinkit, kaip čia yra, — pridūrė jis triumfuodamas.

— Nėra reikalo, paaiškinimas slypi pačioje schemeje. Tas lapas — tai uždara, savarankiškai egzistuojanti laiko kilpa. Jos niekas nepiešė. Ji yra todėl, kad yra, ir tai pakankamas paaiškinimas. Jei norite suprasti, duosiu jums pavyzdį. Žinome, jog popieriaus lapas turi dvi puses, bet jei vieną galą persuksite 180 laipsnių ir sujungsite su kitu, gausite Mebijuso lapą, kuris turi tik vieną pusę. Jis egzistuoja, ir, sakydamas, jog tai neįmanoma, nieko nepakeisi. Tas pats tinka ir jūsų schemei, ji egzistuoja.

— Bet iš kur ji atsirado?

— Jei jums taip rūpi, iš kur, tai galima paaiškinti, jog iš ten pat, kur dingo viena Mebijuso lapo pusė.

Barnio mintys susipynė į kietą kamuolį, o jų galai tabalavo palaidi. Jis tol žiūrėjo į schemą, kol ėmė perštėti akis. kažkas turėjo nupiešti ją, ir kiekvienas popieriaus gabalėlis turi turėti dvi puses... Aptirpusiais pirštais jis įsidėjo schemą į piniginę, įsikišo ją į kišenę, tikėdamasis, jog pasiseks visa tai pamiršti.

— Pasiruošę laiko šuoliui, tik duokite komandą, — tarė Dalasas.

— Kokiam laiko šuoliui?—paklausė Barnis ir mirksėdamas pažiūrėjo į tą triukininką, stovintį priešais.

— Į sekantį, 1006 metų, pavasarį, apie kurį kalbėjom prieš pusę valandos. Maistą Otarui jau perkėlėm, dabar visi sėdi pasiruošę ir laukia, kol duosit komandą. — Jis parodė į eilę sunkvežimių ir furgonų.

— Į sekantį pavasarį, taip, tiesa. Dalasai, ar tu žinai, kas yra paradoksas?

— Ispanų kirpėjas, skutantis visus vyrus mieste, kuriame niekas nesiskuta pats. Kas gi nuskuta kirpėją?

— Panašiai, tik dar blogiau. — Staiga Barnis prisiminė aptvarstyta ranką ir, pakėlęs savąją, atidžiai apžiūrėjo iš abiejų pusių. — Kas yra mano rankai?

— Atrodo kuo puikiausiai, — pasakė Dalasas. — Gal išgersit gurkšnelį?

— Tai nepadės. Aš ką tik buvau sutikęs save aptvarstyta kruvina ranka ir net nepasakiau, kaip susižeidžiau ir ar smarkiai. Supranti, ką tai reiškia?

— Taip. Jums tikriausiai reikia poros gurkšnių.

— Nesvarbu, ką galvoji tu arba tavo bičiuliai iš geležies amžiaus, bet alkoholis negali duoti atsakymo į visus klausimus. Vadinasi, aš visatoje esu unikumas. Aš — sadomazochistas. Visi kiti, vargšai ir nevėkšlos, gali būti tik mazochistai sau arba sadistai kitiems. O aš galiu spardyti pats savo užpakalį ir vadintis sadistu. Joks beprotis negali tuo pasigirti. — Barnis nusipurtė. — Manau, kad nepakenktų išgerti.

— Turiu čia pat.

Tasai gėrimas buvo paprasčiausias pigus ruginis viskis ir turėjo skruzdžių rūgšties skonį. Jis taip nudegino Barniui gomurį, jog iš karto apvalė smegenis nuo laiko paradoksų ir polinkio į sadomazochizmą.

— Dalasai, gal tu apsidairytum?— pasakė Barnis. — Šoktelk į 1006 metų kovą ir pažiūrėk, ar

dar nepasirodė indėnai. Jei Otaras sakys, kad dar ne, tai vis kelkis į priekį po savaite, kol jie bus aptikti, ir grįžk pranešti.

Nespėjo Barnis nė pajudėti, o platforma sumirgėjusi dingo ir vėl atsirado už keleto pėdų nuo pirmąsios vietos. Nuo jos nulipo Dalasas ir priėjo, delnu trindamas užtelėjusią juodą barzdą.

— Profesorius sako, jog buvome išvykę iš viso apie dešimt valandų, — tarė Dalasas. — Taigi, viršvalandžiai nuo aštuntos...

— Palauk, ką sužinojai?

— Jie pasistatė sieną. Visa iš rąstų, lygiai tokia, kaip fortai iš filmų apie indėnus. Kovo pradžioje viskas ramu, bet sustojus paskutinį kartą, dvidešimt pirmą, jie matė keletą tų odinių valčių.

— Neblogai. Keliaujam. Pasakyk profesoriui, kad nudangintų visus į dvidešimt antrą sustojimą. Ar viskas paruošta? Visi susirinkę?

— Betė patikrino sąrašus. Sako, kad tvarkoj. Mudu su Teksu patikrinom žmones. Visi vietoje — sėdi furgonuose, išskyrus vairuotojus, žinoma.

— Koks ten kovo oras?

— Saulėta, bet dar pažnaibo.

— Pasakyk visiems, tegu apsirengia šilčiau. Nenoriu, kad visa grupė imtų sloguoti.

Barnis nuėjo prie savo furgono ir susirado striukę bei pirštines. Kai jis grįžo prie kolonos priekio, perkėlimas jau ėjo pilnu tempu. Jis pateko į 1006 metų sveiką, šiaurietišką pavasarį. Saulė nelabai buvo išsildžiusi orą, ir lomalėse bei šiaurinėje statinės tvoros pusėje dar gulėjo sniegas. Vietovė iš tikrųjų atrodė kaip fortas kokiame nors kaubojiškame filme. Barnis pamojė pikapo šoferiui, kuris ką tik atsirado su platforma.

— Nuvežk mane ten, gerai?—paprastė Barnis.

— Sekantis sustojimas — apačų fortas, — pajuokavo šoferis.

Kai kurie vikingai jau ropštėsi į kalną pasitikti atvažiavusios trupės. Pikapas pravažiavo pro juos ir sustojė prie tvoros, kur įėjimui buvo palikta siaura vieno rąsto skylė. Pro ją spraudėsi Otaras.

— Reikės čia iškirsti vartus, — pasakė Barnis. — Didelius, suveriamus, su sklėsčiu iš vidaus.

— Negerai per dideli, lengva įsilaužti. Reikia taip lįsti.

— Tikriausiai nematei gerų filmų...

Barnis staiga nutilo, nes pro plyšį paskui Otarą išlindo Slitė. Suknelė ne per švariausia, ant pečių elnio odos skraistė. Ji buvo visai neišsidažiusi, o ant rankų laikė kūdikį.

— Ką tu čia veiki?— gaižiai paklausė Barnis, jausdamas, jog vienai dienai ir taip jau per daug staigmenų.

— Buvau čia, — tarė ji ir įkišo pirštą kūdikiui į burną, kuris tuoj ėmė garsiai čiulpti.

— Klausyk, mes ką tik atvažiavome. Iš kur tas vaikas?

— Iš tikrųjų juokinga, — pasakė ji ir, lyg patvirtindama, sukikeno, — Kai aną vasarą susiruošėme išvykti, man pabodo laukti furgone... Na, išėjau pasivaikščioti, pakvėpuoti tyru oru, ir, žinot...

— Nežinau ir nenoriu žinoti. Ar tik nemanai pasakyti, kad praleidai visą tą laiką čia, užuot išvažiavusi su visais?

— Kaip tik taip atsitiko, net pati stebėjaisi. Išėjau tada pasivaikščioti ir sutikau Otarą. Po truputį, pamažu, žinot...

— Šį kartą žinau.

— Nespėjau nė atsikvošėti, o jau nieko nebebuvo. Turiu pasakyti, kad išsigandau. Savaitėmis verkiau ir verkiau, o taip netikėtai pasilikusi, net neturėjau tablečių.

— Tai jis tavo?—parodė Barnis į kūdikį.

— Taip, ar ne puikus? Dar net vardo neišrinkom, bet aš jį vadinu Snoriu, kaip tą nykštuką iš „Snieguolės“.

— Nebuvo jokio nykštuko Snorio, — pasakė Barnis ir greitosiomis apsisprendė. — Klausyk, Slite, mes negalime grįžti atgal ir viską panaikinti — juk yra vaikas. Ir tu pati kalta, kam išėjai iš furgono.

— O, aš nieko nekaltinu, — pasakė ji. — Kai pripratau, nėra taip bloga. Otaras visą laiką sakė, kad pavasarį jūs pribūsime, ir nemelavo. Kad tik būčiau galėjusi valgyti jų maistą, kaip jie valgo. O dieve, visą žiemą praleidau tik su viskiu ir sausainiais.

— Iškelsim jums šį vakarą didelį balių. Tau, Otarui ir kūdikiui. Su kepsniais, vynu ir fejerverkais.

Snoris ėmė klykti, tai Slitė apgrėžė jį ir ėmė segiotis suknelės viršų.

— Liepsiu Čarliui Čangui padirbėti, — pasakė Barnis. — Įtrauksim į scenarijų ir tą pyplį. Tai bus siurprizų filmas.

Tai jam sukėlė nemalonų prisiminimą, ir jis pažvelgė į savo dešinę ranką, sukdamas galvą, kada ir kaip galėjo ją susižeisti, o paskui giliai įgrūdo ją į kišenę.

XVII

Ietis su metaliniu antgaliu buvo kiaurai perlindusi pro motorinės valties šoną ir įstrigusi dugne.

— Netraukiau, kad neliktų skylės, — tarė Teksas. — Dar kelios lėkė, bet mes jau buvome toli.

— Tikriausiai jie nustebo ar kurį galą, — pasakė Barnis. — Gal išsigando motoro burzgimo.

— Mes yrėmės.

— Turi būti kokia nors priežastis. Dorsetai taikingi žmonės. Pats matei, kaip jie elgėsi, kai buvo čia apsilankę.

— Gal jiems nepatiko, kad jų giminaičiams kliuvo praeitą kartą, kai jie buvo taikūs, — įsiterpė Dalasas. — Mes neieškojome jokių priekabių, jie patys dabar pradėjo. Jeigu motoras būtų neužsivedęs iš karto, tai būtume nugarmėję į dugną arba patekę ant jų pietų stalo, arba dar kur nors. Grįždami mudu su Teksu aptarėme viską, ir mums atrodo, kad už tą žygį turėtume gauti kovinį priedą...

— Parašyk viską tabelyje. Gal ką ir padarysiu. Tik nezirk dabar. — Barnis patraukė ietį, bet ši nė nekrustelėjo. — Dabar turiu pasirūpinti kur kas svarbesniais dalykais. Filmą beveik baigtas. Trūksta tik būtino ir neišvengiamo indėnų mūšio. Mes jį turime nufilmuoti, o nufilmuoti mūšį su indėnais be pačių indėnų visai nelengva. Jūroje ant ledo jų yra apie porą tūkstančių. Aš pasiunčiau jus su taikos pypke ir blizgučiais jų pasamdyti, o kas iš to išejo? Pasiteisinimai.

Vyrukų, atrodo, nė kiek nepaveikė šis argumentas, o Dalasas šaltai parodė į ietį. Orą sudrebino triūbos.

— Nejaugi jie negali bent čia patylėti?—burbtelėjo Barnis.

— Kiek prisimenu, jūs taip liepėte, — pasakė Teksas. — Vienintelė vieta, kur muzika netrukdytų žmonėms, — pajūris.

Juodai apsirėdžiusi procesija vorele atžygiavo prie kranto. Būgnininkas mušė taktą, o priekyje žengė Spaidermenai. Jie nešėsi sudedamas kėdes, instrumentus ir buvo apsimuturiavę spalvingais šalikais, elnių kailiais bei skraistėmis.

— Užtraukit valtį ant kranto, ir einam iš čia, — tarė Barnis.

— Ir aš taip manau, — sumurmėjo Dalasas. — Tos repeticijos tiesiog kankynė.

Spaidermenai priklampojo per smėlį prie jų, prisispaudęs triūbą prie krūtinės, jo veidas buvo išblyškęs, tik nosis raudonavo.

— Mums reikia salės repeticijoms, Barni, — ėmė melsti jis. — Šitas grynas oras mus pribaigs. Kai kurie tų vyrų nėra ištisus metus iškišę laukan nosies.

— Nieko, tegu išsivalo plaučius.

— Jiems labiau patinka nevalyti.

— Pažiūrėsim, gal ką sugalvosiu...

— Priešas! — sušuko Teksas. — Visas desantas!

Tai buvo stulbinantis reginys. Iš už salų priešais įlankos žiotis viena po kitos plaukė valtys, pilnos dorsetų; jų vis daugėjo ir daugėjo, juodavo visas vanduo. Kai jie priplaukė arčiau, virš kiekvienos valties buvo matyti kažkas mirguliuojant ir buvo girdėti šaižus gaudesys.

— Tai ne draugiškas vizitas, — tarė Teksas.

— O gal kartais draugiškas?— tarė Barnis be jokio entuziazmo.

— Iš kiek lažinamės?—ironiškai paklausė Dalasas.

— Gerai, tada užimkim vadinamą gynybos pozicija.. Ką jūs siūlote?

Teksas parodė nykščiu į Dalasą.

— Jis vyresnis, tegu komanduoja.

— Na gerai, — burbtelėjo Dalasas. — Pašalint nuo kranto civilius, pasakyti Otarui, kad užsidarytų forte, o patiems pasitraukti į stovyklą! Iš mašinų sudarysime ratą, viduje gyvenamieji furgonai, o vyrukams, kurie yra uoste parako, išdalinsim ginklus. Paskui sėdėsime ir lauksime. Teksai, nuvesk žmones į stovyklą.

— Neblogai sugalvota, — sutiko Barnis. — Bet jūs pamiršot, kad mes turim statyti filmą. Tegu Džinas su kamera būna ant kalvos, iš kur viskas matyti. Kita kamera, gal rankinė, turi būti už tvoros ir nufilmuoti puolimą.

Jis perbėgo mintyse visus, kas čia dar galėtų stoti prie kameros, ir priėjo nemalonią, bet neišvengiamą išvadą, jog jis — vienintelis, tinkas tam reikalui.

— Ką gi, reikės likti su Otaru.

— Jei taip norite, — tarė Dalasas, susimąstęs žiūrėdamas į muzikantus, dumiančius atgal tuo pačiu keliu, kuriuo buvo atėję. — Džinas su savo kamera telipa į sunkvežimio kėbulą. Sunkvežimis su vairuotoju stovės ant kalvos. Kadangi sunkvežimis bus tarp stovyklos ir kranto, duosim Teksui medžioklinį šautuvą, kad jį pridengtų. Ir jis vadovaus. Jei lieps trauktis, traukitės. Aš su jumis eisiu į fortą.

— Gerai, puiku, eime.

Valčių vis daugėjo ir daugėjo, bet jos taip nebelėkė į priekį, — atrodė, jog telkiasi mūšiui. Tai davė laiko žmonėms ant kranto pasiruošti. Suskirstęs filmavimo grupę pagal savo planus, Dalasas su Barniu išoko į džipą ir nudūmė nuo kalvos link vikingų stovyklos. Dalasas turėjo prisisegęs pistoletą, ant pečių kabojo automatas ir šovininės, o į džipą jis įsikrovė kelias sunkias grėsmingos išvaizdos metalines dėžes. Jie įvažiavo paskutinieji, ir dideli suveriami vartai su ilga medine sklende tuojau užsidarė. Pasilipęs ant šaudymo pakopėlės, Barnis matė, kaip sunkvežimis atbulas užropojo ant kalvos viršūnės.

— Iš kur tas triukšmas?— paklausė Otaras.

— Neturiu nė menkiausio supratimo, — atsakė Barnis. — Žiūrėk, jie puola!

Per įlanką tarsi banga nuvilnijo — tai odinės valtys pajudėjo į priekį.

Barnis pasidėjo trisdešimt penkių milimetrų kamerą ant rąstų tvoros viršaus ir nukreipė į artėjančias valtis. Pro debesų properšą nušvito saulė, ir jos spinduliuose sublizgo daugybės irklų mentės bei vandens purslai. Tai buvo rūstus, grėsmingas vaizdas, ir juodos valtys su juodai apsirengusiais žmonėmis atrodė lyg tamsybių armada. Nežemiškas ir kraupus gausmas, valtimis artėjant, vis stiprėjo, ir Barnis, suspaudęs kamerą, filmavo, džiaugdamasis, jog turi šioki toki užsiėmimą. Jis jautė, jog, jei ne kamera, tai mestų viską ir neštų kudašių tolyn.

— Esu kažkur girdėjęs tokį gaudesį, — pasakė Dalasas, — toks pat švilpiantis gausmas, tik ne toks garsus.

— Ar prisimeni kur?— paklausė Barnis, nustatydamas objektyvą stambiu planu į vieną iš pirmutinių valčių. Ji buvo visai arti.

— Taip, Australijoje. Ten buvo tokie laukiniai, aborigenais vadinami. Jų žynys sukdavo ant virvelės pririštą pagali, ir garsas būdavo lygiai toks.

— Taigi. Tokius pagalius naudoja daugybė pirmykščių genčių, mano juos turint stebuklingos galios. Rodos, imu suprasti, iš kur tas garsas. Tikriausiai kiekvienoje valtyje yra po indėną, kuris suka tokį daiktą.

— Aš irgi turiu stebuklą prieš jų stebuklus, — pasakė Otaras, sukdamas virš galvos savo kirvį.

— Nesivelk į bėdą, — tarė Barnis. — Jei galėsime, turime išvengti mūšio.

— Ką?— sušuko Otaras, pritrenktas iki savo vikingiškos sielos gelmių. — Jie nori kautis — tai

ir kausimės. Čia nėra balių. — Jis iššaukiamai dėbtelejo į Barnį.

— Jie lipa į krantą, — pasakė Dalasas, atsistodamas tarp Barnio ir Otarų.

Viltis apie vizito taikingumą dingo. Priplaukę prie kranto, užpuolikai traukė valtį ant smėlio, ėmė iš jų ietis, lankus ir saidokus, pilnus plonų strėlių akmens antgaliais. Kadangi Džinas turėjo filmuoti visą mūšį, tai Barnis sukoncentravo dėmesį į stambius planus. Jis kuo aiškiausiai matė visas ginkluotės smulkmenas.

— Otarai, — pasakė Dalasas, — liepk savo žmonėms pasislėpti už sienos ir nekaišioti galvų.

Otaras bumbėdamas įvykdė įsakymą. Vikingiškai prigimčiai gintis nebūdinga, bet ir vikingai ne visiškai savižudžiai. Vienam sienų gynėjui teko mažiausiai dvidešimt priešų, todėl jie turėjo skaitytis su tokia padėtimi, nors ir labai buvo karingi.

Suzvimbė pirmosios strėlės, į sieną truputį žemiau kameros cvaktelejo ietis. Barnis puolė žemyn ir prispaudė objektyvą prie plyšio tarp rąstų. Pro čia jis matė mažiau, bet taip buvo daug naudingiau sveikatai.

— Balių ginklai, — sumurmėjo Otaras. — Bailiai. Kokia čia kova!

Jis piktai trenkė kirviu sau į skydą. Vikingai niekino lankus ir strėles ir pripažino tik grumtynes vyras prieš vyrą, kurios įvairydavo priešui siaubą.

Padėtis dar pablogėjo, kai atplaukė visos valtys, ir dorsetai ėmė zuiti aplink ilgą tvorą, ieškodami, pro kur įsiveržti. Kai kurie bandė perlipti per viršų, bet juos sustabdė vikingų kirviai, kurie tik švysčiojo ir kapojo užpuolikams galvas ir rankas. Priešai mojavę ginklais ir šaukė aukštais balsais, o už viską garsiau švilpė jų kaukynės. Dalasas parodė į nedidelį būrelį, kuris stovėjo už puolančiųjų.

— Gal čia vadai ar kas? Skirtingai apsirengę, kailinėm skraistėm su karančiomis lapių uodegomis.

— Greičiau daktarai, — tarė Barnis. — Įdomu, ką jie žada daryti?

Staiga kilo kažkoks subruzdimas, matyt, paliepus tiems kailėtiesiems vadams. Jų nurodymu, keletas vyrų nubėgo į mišką ir grįžo su šakomis.

— Gal jie nori sulaužyti sieną? — paklausė Barnis.

— Ko gero, dar blogiau, — tarė Dalasas. — Ar tie dorsetai žino ką nors apie ugnį?

— Tikriausiai. Jensas sakė, kad jų namų griuvėsiuose matė laužaviečių ir pelenų.

— To ir bijojau, — niūriai tarė Dalasas ir parodė į sienos papėdę, kur jau augo šakų krūva.

Nepadėjo nei vikingų ietys, nei kardai bei kirviai: krūva vis augo. Po minutės iš vadų būrelio išsoko vyras ir, nešinas liepsnojančiu deglu, pasileido per šaukiančią minią. Į jį pasipylė vikingų ietys, bet jis pribėgo prie tvoros, pasuko deglą, kad geriau įsiliepsnotų, ir užmetė ant aukštos šakų krūvos. Sausi medžiai sutraškėjo, suliepsnojo, išsiveržė dūmai.

— Tuoju mes sustabdysim, — tarė Dalasas, pasilenkdamas atidaryti plieninių dėžių.

— Ne, — tarė Otaras, mostu sulaikydamas Dalasą. — Jie nori kautis — kausimės. Mes sudorosim tą ugnį.

— Gal, bet jus išskers, kol tai padarysit.

— Skersim ir mes, — pasakė Otaras ir, gudriai šyptelėjęs, ėmė lipti nuo tvoros. — Juk Barnis nori nufilmuoti gerą kovą su indėnais.

Barnis buvo besutinkąs, bet negalėjo nepaisyti Dalaso ramaus ir tiesaus žvilgsnio.

— Žinoma, man reikia filmo, — prapliupo jis. — Bet tik ne kieno nors gyvybės kaina. Tegų Dalasas sutvarko.

— Ne, — pasakė Otaras. — Mes parodysim gerą kovą, bus ką nufilmuoti. — Jis griausmingai nusikvatojo. — Nebūk toks liūdnas, *gamlī vinr*¹, mes kausimės ir dėl savęs. Jūs greit iškeliausit, o mes, likę vieni, norėsim, kad tie skrelingai atsimintų, kaip vikingai kaunasi.

Ir Otaras nuėjo.

— Jis teisus, — pasakė Dalasas, — bet jei paklius į bėdą, turėsim juos gelbėti. — Jis atidarė didžiausią dėžę ir ištraukė garsiakalbį ir izoliuoto laido ritinį. — Nutiesim palei visą tvorą, kiek

¹ Senas drauge.

užteks laido.

— Kas čia?

— Garsiakalbis kerdlerio įrenginiui. Pažiūrėsim, kaip jiems patiks jo garsas.

Otaras subūrė visus karius prie vartų, o sienoms ginti paliko tik moteris ir didesnius vaikus. Dvi moterys stovėjo, pasirengusios atverti vartus, ir Barnis apstulbo, pamatęs, jog viena iš jų — Slitė. Jis manė, jog ji saugiai sėdi stovykloje. Barnis pašaukė ją, bet tuo metu Otaras pakėlė kirvį, ir Barnio žodžius užtrenkė riksmas, nes plačiai atsidarė vartai ir vikingai puolė lauk.

Tai buvo kova, kuri vikingams geriausiai sekėsi, ir visi krūvoj jie pasileido pro vartus ir puolė į dorsetų tarpą. Kiekybinis pranašumas dabar nebeturėjo reikšmės, — priešai beveik nieko negalėjo padaryti vikingams, apsišarvavusiems skydais ir metaliniais šalmais. Tai buvo tikri mėsiniškai, trumpi jų durklai ir kirviai tik skrodė, tik skaldė dorsetų ginklus ir kūnus.

Užpuolikai pakriko ir leidosi bėgti, nieko jiems daugiau neliko. Jie lėkė, o iš paskos vijosi nesustabdomi ir kruvini žudytojai. Bet, kai abi grupės atsiskyrė ir tarp jų atsirado tarpas, kova persimainė. Į vikingus pasipylė greitos ietys, į skydus trinksėjo strėlės. Strėlės perverta koja krito vienas vyras, paskui kitas. Dorsetai greitai suvokė, kas atsitiko, tuoj sustojo ir ėmė darbuotis ginklais. Vikingai nebegalėjo priartėti, o artima kova buvo vienintelis jų kovos būdas. Po kelių minučių turėjo prasidėti kontrataka. Juos apsups, iššaudys po vieną.

— Jei gali ką padaryti, — tarė Barnis, — tai dabar pats laikas, Dalasai.

— Aišku. Aš teturiu vienus ausų kimštukus. Jums patarčiau užsikimšti ausis pirštais.

Barnis buvo kažką besakęs, bet Dalasas paspaudė jungiklį, ir Barnio balsas kartu su kitais garsais dingo. Pasigirdo žviegiantis, iš proto varantis garsiakalbio griausmas, ir Barnis nieko kito nebegalėjo daryti, kaip tik užsikimšti ausis ir susiimti rankomis galvą. Dalasas patenkintas linktelėjo ir iš kitos dėžės ištraukė dūminių bei ašarinių granatų. Įgudusia ranka jis ėmė svaidyti jas per tvorą.

Tvirtai suspaudęs delnais galvą, Barnis su skausminga išraiška pasisuko ir pažvelgė žemyn. Per keletą sekundžių vaizdas visiškai pasikeitė. Garsas ir granatos vienodai veikė tiek vikingus, tiek užpuolikus, bet vikingai nejučiomis dar labiau susiglaudė į gynybos ratą. O dorsetai atvirkščiai. Jie puolė į paniką. Baisus garsas draskė jiems ausis. Aplink juos iškilo dūmų stulpai, jie nebegalėjo kvėpuoti, nieko nematė. Pamatę protą, jie leidosi bėgti link savo valčių. Ten, kur prieš minulę buvo puolanti armija, dabar liko tik bėganti besiblaškanti minia ir žemėje išsimėtę nejudantys juodi kūnai. Viskas baigėsi. Pakrantėje minia grūmėsi dėl valčių, o per ašarinių dujų debesį iš paskos dar svirduliavo keletas figūrų.

Otaro vyrai stovėjo krūvoje, pasisukę į priekį ir pasiruošę pulti visus priešus — žemiškus ir nežemiškus. Tie, kurie apspango nuo dujų, buvo ne mažiau karingi už kitus. Jų drąsa buvo begalinė.

Kai Dalasas išjungė garsiakalbį, viską apgaubė spengianti tylą, bet apkurtusiose Barnio ausyse dar tebeskambėjo tas velniškas iš proto varantis triukšmas. Barnis lėtai nuleido rankas ir atsitiesė. Dorsetai buvo nugalėti ir bėgo, aišku kaip dieną. Vikingai, tai suvokę, nuleido skydus ir pergalingai ėmė mosuoti ginklais. Kai Dalasas prabilo ir pamojo į sunkvežimį, tebestovintį ant kalvos, atrodė, kad jo balsas sklinda iš toli, per daugybę vatos sluoksnių.

— Jie nelietė nei stovyklos, nei sunkvežimio, tai Džinas, tur būt, visą laiką filmavo. — Jis pasižiūrėjo apačion, kur vikingai juokdamiesi blaškė nuo tvoros degančias šakas. — Indėnų mūšis yra, tai galima sakyti, jog ir filmas yra.

Barnis nusigręžė nuo užmuštųjų ir sužeistųjų ir drebančiomis kojomis ėmė lipti žemyn.

VIII

— Štai saulėlydis, kurio laukėm, Barni, — tarė Čarlis Gangas. — Pažiūrėk, kokios spalvos!

— Tai sukam, — pasakė Barnis, apžvelgdamas grupę ant kalvos. — Tu pasiruošęs, Džinai?

— Dar pora minučių, — pasakė operatorius, žiūrėdamas pro vaizdo ieškiklį. — Kai tik šitie debesys užstos saulę, galėsime pradėti.

— Gerai.

Barnis pasisuko į Otarą ir Slitę, pasipuošusius išėiginiais vikingų drabužiais. Otaras buvo su guminiu randu ir vos matomais žilstelėjusiais smilkiniais.

— Tai paskutinė scena, — tarė Barnis, — tikrai paskutinė, ir mes laukėme, kol bus geras apšvietimas. Visa kita nufilmuota. Epizodai eina iš eilės: vienas, du, trys, bet mes filmuosim pirmą ir trečią, o antras — jūs tik siluetai prieš besileidžiančią saulę. Per pirmą užeisit ant kalvos, abu greta, lėtai ir sustosit pačioje viršūnėje, kur ant žemės užbrėžta juosta. Ten stovėkit ir žiūrėkit į jūrą, kol aš sušuksiu „toliau“. Tada tu, Slite, uždėsi Otarui ant peties ranką. Čia baigiasi pirma scena. Paskui tu, Otarai, apkabinsi ją per liemenį ir taip stovėsit, kol mes atsitrauksime ir nufilmuosime paskutinę sceną — mažos jūsų figūrėlės saulėlydžio fone. Supratot?

Abu linktelėjo.

— Pasiruošęs, — sušuko Džinas.

— Dar sekundę. Kai aš sušuksiu „stop“, jūs liksit savo vietose, kad mes galėtume pristumti kamerą ir nufilmuoti antrąjį epizodą, kur abu kalbėsitės. Ar aišku?

Viskas pavyko gerai. Otaras jau buvo beveik profesionalas. Bent darydavo, ką lieptas, ir nesiginčijo. Jie abu užlipo ant kalvos ir žiūrėjo į besileidžiančią saulę. Per žolę buvo nutiestos lentos, kad būtų patogiau vežioti kamerą, ir darbininkai, skatinami Barnio komandų, lėtai ir lygiai stūmė ją tolyn, kad įsimylėlių figūros dingtų tolumoje.

— Stop! — sušuko Barnis, kai kamera pasiekė takelio galą. — Judu stovėkit kaip stovėję ant kalvos. Skubam, kol dar šviesu.

Visi sukosi greit ir organizuotai. Kol kamerą užstūmė ant kalvos, garso operatoriai paruošė magnetofonus ir mikrofonus. Slitė prisimerkusi kartojo savo rolę, o Otarui garsiai skaitė mergina iš scenarijų skyriaus. Dangus buvo raudonas kaip liepsna, saulė leidosi į jūrą.

— Pasiruošęs, — tarė Džinas.

— Kamera! — sušuko Barnis. — Ir jokio pašalinio garso. Jokio! Motoras!

— Kažkur ten, — pasakė Otaras, rodydamas ranka, — toli už jūrų, yra mūsų namai. Ar tu dar ilgiesi jų, Gudrida?

— Ilgėjausi, bet dabar jau ne. Mes kovėmės ir mirėme už šią žemę, ir dabar ji mūsų. Vinlendas... tas naujas pasaulis, dabar yra mūsų namai.

— Stop! Gerai. Atspauskit. Manau, kad jau viskas.

Visi džiaugsmingai sušuko, Slitė pabučiavo Barnį, o Otaras vos nesutraikė jam rankos. Tai buvo labai jaudinantis momentas, nes filmas buvo baigtas, beliko tik išryškinti, įgarsinti ir sumontuoti paskutiniuosius epizodus. Vakare turėjo būti didžiulės iškilmės.

Ir buvo. Oras lyg tyčia pasitaikė gražus, ir, net neįjungus elektrinių šildytuvų, valgyklos galą buvo galima pakelti. Buvo kalakutienos ir šampano, keturi deserto patiekalai ir daugybė gėrimų. Susirinko visa grupė, beveik visi vikingai ir net kelios jų moterys. Visi užė.

— Aš nenoriu iš čia išvažiuoti, — pravirko Slitė, ir ašaros pabiro į šampaną. Barnis patapšnojo jos laisvąją ranką, o Otaras švelniai spustelėjo šlaunį.

— Tu niekur ir nevažiuosi, neapleisi gi savo kūdikio, — aiškino Barnis kone dvidešimtą kartą. Jis pats stebėjosi savo kantrybe, bet tą vakarą viskas buvo kitaip. — Žinai, Kirstena būtų ne kokia auklė, jei išvažiuotum, bet tau nėra reikalo važiuoti. Ir pati sutik, kad nusivežti kūdikį į Kaliforniją, kur prieš savaitę net nesilaukei, — tai būtų sunku paaiškinti. Ypač, kol išreklamuosim filmą. Taigi tau belieka laukti, kol filmas išeis į ekraną, o iki to laiko nutarsi, ką daryti su vaiku. Prisimink, kad Kalifornijoje tu net netekėjusi, o apie tokius dalykus jie mėgsta pakalbėti. Kai tik apsispręsi, sugrįši. Profesorius pažadėjo parvežti tave atgal ne vėliau, kaip vieną minutę po išvykimo. Kas gali būti paprasčiau?

— Tai bus ištisi mėnesiai, — verkė Slitė, ir Barnis ėmėsi aiškinti dvidešimt pirmą kartą, o Čarlis Čangas patapšnojo jam ranką ir padavė išgerti.

— Aš kalbėjau su profesoriumi apie laiko esmę, — tarė Čarlis.

— Aš nenoriu kalbėti apie laiko esmę, — pasakė jam Barnis. — Norėčiau po poros savaitių visa tai pamiršti.

Kai kuriems tai buvo gana sunkus laikas. Kalifornijoje praėjo keturios dienos — kontrolinis laikotranso laikrodis rodė ketvirtadienio popietę, — ir labai įtemptos keturios dienos.

Jie be perstojo siuvo iš vienuolikto amžiaus į dvidešimtą, laboratorijose montavo filmą, garsino. Spaidermenai su savo vaikinais vienoje studijoje įrašinėjo muziką. Buvo daug laiko kelionių, prietaisais būdavo naudojamasi ištisą parą, ir daug kartų pasitaikė, jog žmonės susitikdavo patys save. Barniui vis nėjo iš galvos, kaip vienu metu kalbėjosi trys profesoriai Hjuitai, bet jis stengėsi kuo greičiau tai pamiršti. Jis gurkštelėjo iš savo stiklo.

— Ne, tu paklausyk, — spyrėsi Čarlis Čangas. — Mes visi kvanktelėjome, sveikinamės patys su savimi, kone spaudžiam patys sau ranką, bet ne tai turiu galvoje. Man įdomu, kodėl filmuojame čia, prie Labradoro?

— Todėl, kad čia mus atgabeno profesorius. — Teisingai. O kodėl jis atgabeno mus čia?

— Todėl, kad čia jis su Jensu ieškojo nausėdijų, — lėtai tarė Barnis. Šįvakar jis buvo nežmoniškai kantrus.

— Teisingai. O ar jūs kada nors pagalvojot, kodėl Jensas panorio čia ieškoti nausėdijų? Pasakykit jam, profesoriau.

Hjuitas padėjo savo taurę ir servetėlę nusišluostė lūpas.

— Mes čia atvykome todėl, kad 1960 metais šiose vietose Helgė Ingstadas rado iškasenų. Devynių pastatų liekanas. O radioaktyvi medžio anglies analizė parodė, jog tie pastatai yra maždaug iš 1000 metų.

— Ar tu supranti, ką tai reiškia? — paklausė Čarlis.

— Paaiškink, — nerūpestingai tarė Barnis, niūniuodamas „Ei, vikinge, pirmyn“, — dainą iš filmo, kurią toliau tyliai grojo Spaidermenai.

— Dabar 1006 metai, — pasakė Čarlis. — Ir stovykloje yra devyni pastatai, iš kurių dvi palaikės lūšenos sudeginom filmuodami. Taigi čia, Epavo įlankoje, yra vienuolikto amžiaus skandinavų gyvenvietė, nes jos liekanos buvo rastos dvidešimtam amžiuje. Tokiu būdu galima sakyti, jog laikas — tai ratas be pradžios ir pabaigos. Mes čia atkeliavom palikti pėdsakų, kurių atradimas paskatins mus atkelti čia ir palikti pėdsakus, kurių atradimas...

— Gana, — tarė Barnis, pakeldamas ranką. — Aš su tuo laiko ratu susidūriau jau anksčiau. Dabar dar imsi man aiškinti, kad visos senovės sagos — tai tikra teisybė mūsų filmo dėka arba kad Otaras yra tikras Torfinas Karlsefnis — tas pats vyrukas, kuris Vinlende įkūrė pirmą nausėdiją.

— Teisybė, — pasakė Otaras. — Tai aš.

— Ką reiškia „tai aš“? — paklausė Barnis, tankiai sumirksėjęs.

— Torfinas Karlsefnis — Tordo Žirgo Galvos ir Torhildos Ajupos, Tordo Geliro dukters, sūnus...

— Tavo vardas Otaras.

— Taip. Mane žmonės vadina Otaru, sutrumpintai. O tikras vardas yra Torfinas Karlsefnis, Tordo...

— Prisimenu vieną Karlsefnio sagą, — tarė Čarlis. — Aš ją išnagrinėjau, rašydamas scenarijų. Sagoje jis atkeliauja iš Islandijos ir veda merginą, vardu... Gudrida.

— Toks Slitės vardas filme, — žioptelėjo Barnis.

— Palauk, dar ne viskas, — dusliu balsu tarė Čarlis. — Prisimenu, kad Gudrida Vinlende susilaukė kūdikio ir pavadino jį Snoriu.

— Snoris, — ištarė Barnis ir pajuto, kaip ant sprando pasišiaušė plaukai. — Vienas iš septynių „Snieguolės“ nykštukų.

— Nesuprantu, ko čia visi taip susirūpino, — tarė profesorius Hjuitas. — Jau kelios savaitės mes žinome apie tuos laiko ratus. Tai, ką jūs dabar aptariate, yra paprasčiausiai vieno laiko detalės.

— Bet ką tai reiškia, profesoriau, ką tai reiškia? — pasakė Barnis. — Jei čia tiesa, tai vienintelė priežastis, kodėl vikingai apsigyveno Vinlende, yra ta, kad mes nusprendėme pastatyti filmą apie vikingų įsikūrimą Vinlende.

— Tai tokia pat priežastis, kaip ir kitos, — ramiai tarė profesorius.

— Tereikia tik truputį apsiprasti, ir viskas, — sumurmėjo Barnis.

Visi vėliau kalbėjo, jog tai buvo nepamirštamas balius. Jis užtruko iki pat aušros, ir sekančią dieną darbas beveik nepajudėjo. Bet skubėti nebereikėjo, ir dauguma žmonių nebeturėjo, ką veikti. Jie išsisklaidė grupelėmis — vieni atostogauti į Senąją Kataliną, o dauguma panoro grįžti tiesiai namo. Jie išvažiavo, linksmi mojuodami darbo tabeliais, ir „Klaimektik Studioz“ kasoje visą naktį negeso šviesa.

Kai filmas buvo baigtas, ir, Barnio pasitenkinimui, padaryta kopija bei sudėta į kasetes, stovykloje bebuvo likę tik keletas žmonių — daugiausia vairuotojai, kurie turėjo perkelti koloną atgal.

— Ilgai neteks pauostyti tokio šviežio oro, — tarė Dalasas, žvelgdamas nuo kalvos į vikingų gyvenvietę.

— Man bus gaila ne tik oro, — pasakė Barnis. — Aš pradedu suprasti, kad galvojau tik apie filmą, o dabar, kai jis baigtas, na... visa tai buvo kur kas svarbiau, negu mums visiems tada atrodė. Ar supranti?

— Tur būt. Bet prisiminkit, kad daugybė mūsų vaikinų pamatė Paryžių tik dėl to, jog vyriausybė nusiuntė juos ten mušti fricų. Visko nutinka, taip jau yra, visko nutinka.

— Taigi, tavo tiesa. — Barnis pakramtė delną. — Bet nekalbėk taip. Labai panašu į tuos profesorius laiko ratus.

— Kas nutiko rankai?—paklausė Dalasas.

— Atrodo, rakštis, — tarė Barnis.

— Aš pašauksiu seselę, kad ištrauktų, kol dar neuždarė medpunkto.

— Gerai sakai. Pranešk visiems, kad už dešimties minučių išvažiuojam.

Seselė pravėrė girgždančias savo furgono duris ir įtariai nužvelgė Barnį.

— Atleiskit, bet jau uždaryta.

— Atleiskit ir man, bet teks atidaryti. Reikalinga medicinos pagalba.

Ji prunkstelėjo iš tokio reikalingumo, bet atrakino medikamentų spintą.

— Pincetu negalima pasiekti, — tarė ji su piktdžiuga balse. — Teks truputį įpiauti skalpeliu.

Operacija užtruko kokią minutę, ir Barnio mintys buvo užimtos kur kas svarbesniais dalykais, kol seselė tepė jodu mažą žaizdelę.

— Oi, — šūktelėjo jis.

— Na, negali būti, jog skaudėtų, misteri Hendriksonai, tokiam vyrui, kaip jūs. — Ji atidarė kitą spintelę. — Atleiskit, bet visi tvarsčiai baigėsi, tai kol kas teks aprišti paprasta marle.

Kai ji porą kartų apvyniojo raištį aplink delną, Barnis suprato, kas atsitiko, ir prapliupo kvatoti.

— Rakštis! — pasakė jis ir, pažiūrėjęs žemyn, pamatė, jog tą rytą užsimovė gerąsias saržines kelnes ir arklio odos švarką. — Kertu lažybų, kad čia turit ir merkurochromo, garantuoju!

— Kas per kalbos, žinoma, turiu.

— Tada gerai apvyniokit tą tvarstį, kuo storiau. Parodysiu tam niekšui sadistui.

— Ką? Kam? ..

— Sau, štai kam. Aš iškrėčiau pats sau kiaulystę, o dabar noriu atsilyginti. Manau, turiu tam teisę.

Seselė nieko nebesakė, tik plačiai ir storai apvyniojo ranką, kaip Barnis prašė. Ji tylėjo, kol jis gausiai apsipylė ranką merkurochromu ir pritaškė ant švarių grindų. Kai jis, pats sau kikendamas, išėjo lauk, seselė tuoj užsirakino duris.

— Susižeidei?—paklausė Otaras.

— Nieko rimto, — pasakė Barnis ir atkišo Otarą gniaužtams kairę ranką. — Nesijaudink ir saugokis indėnų.

— Aš jų nebijau. Mes paruošėm daug kieto medžio. Islandijoje tai tikras turtas. Ar atveši Gudridą?

— Jūsų laiku po poros minučių. O ką ji paskui darys — jos reikalas. Lik sveikas, Otarai.

— *Far heill*¹, Barni. Atvažiuok daryti naujo filmo ir vėl mokėk „Džeku Danielsu“.

— Gal ir atvažiuosiu.

Tai buvo paskutinis reisas, visi buvo išvykę, ir laiko platforma stovėjo vidury ištryptos pievos. Kasetės su filmu buvo pikape, kuris vienas stovėjo ant platformos. Už vairo sėdėjo Dalasas, o greta—apsiašarojusi, paraudusiomis akimis Slitė.

— Kylam, — šūktelėjo Barnis profesorui ir paskutinį kartą įkvėpė švaraus oro.

Profesorius buvo perkėlęs sunkvežimius ir kitus žmones į penktadienį, ir tik Barnis su filmu padarė laiko šuolį į tos pačios savaitės pirmadienio rytą.

— Palikit man daugiau laiko, profesoriau, — tarė Barnis. — Pusę vienuoliktos turiu būti L. M. kabinete.

Parsiradęs jis tuoj paskambino, po to paviljone palaukė, kol atvažiuos pasiuntinukas su vežimėliu. Kai filmą sukrovė į vežimėlį, buvo dvidešimt minučių po dešimtos.

— Vežk į L. M. kabinetą, — pasakė Barnis. — Aš eisiu su pirma kasete.

Barnis greitai nuėjo ir, pasukęs už paskutinio kampo, pamatė pažįstamą žmogų, sunkiai kopiantį laiptais. Jis gudriai nusišypsojo ir nusekė paskui save per vestibulį; o anas nė karto neatsigrėžė. Barnis palaukė, kol anas paėmė už durų rankenos ir, pasiekęs per petį, patraukė savo antrininko ranką šalin.

— Neik ten, — pasakė jis.

— Ką tu čia, po velniais, išdarinėji?— sušuko ankstesnysis Barnis, paskui pažvelgė į jį ir nustėro kaip vidutinis aktorius vidutiniame siaubo filme; išvertė akis, jo rankos ir kojos ėmė drebėti.

— Nieko sau scena, — pasakė Barnis. — Tau geriau tiktų vaidinti filmuose, o ne juos statyti...

— Jūs... aš... — sumikčiojo anas lyg idiotas.

— Labai gudrus, — tarė Barnis ir prisiminė schemą. Ne pro šalį būtų ja atsikratyti. — Palaikyk truputį. — tarė jis ir įbruko kasetę su filmu į savo antrininko rankas. Storai aptvarstyta ranka netilpo į kišenę, tai jis turėjo persisukti ir kairiaja išsitraukti piniginę. Anas Barnis kažką murmėjo sau po nosimi, nusitvėręs kasetę, kol Barnis ištraukė ją iš rankų ir padavė schemą.

— Kas atsitiko mano... tavo rankai?— paklausė apstulbęs antrasis Barnis.

„Reikėtų jam pasakyti“, — pagalvojo Barnis, paskui pamatė pasiuntinuką su vežimėliu ir atidarė jam duris.

— Paduok jį profesorui, — pasakė, kai pasiuntinukas nuėjo, ir nesusilaikęs dar pridūrė:—Ir liaukis kvailiojęs, baik filmą, supratai?

Jis nuėjo paskui pasiuntinuką ir neatsigrėždamas užtrenkė duris. Jis buvo tikras, — be mažiausios abejonės, — kad jos neatsidarys, ir jam labai patiko būti pirmą kartą gyvenime absoliučiai tikram dėl ko nors. Šitas tikrumas padėjo jam praeiti pro mis Zaker, kuri stovėjo ir bandė pasakyti jam kažką apie bankininkus. Jis pastūmė ją iš kelio ir atidarė vidines duris. Į jį pažvelgė baltas kaip drobė L. M., ir šeši žilstelėję vyriškiai lediniais veidais atsisuko pažiūrėti, kas čia trukdo.

— Labai atsiprašau, kad pavėlavau, džentelmenai, — ramiai ir su pasitikėjimu pasakė Barnis. — Bet manau, jog misteris Grinspenas paaiškino viską. Mes buvom užsieny, ir dabar aš atvykau su filmo kopija, apie kurią jis jums kalbėjo. Šis filmas— tai milijonai, jis pradės naują kino erą, džentelmenai, ir atneš neregėtą pelną šiai studijai.

Kasetės sudzingsėjo, kai pasiuntinukas sustabdė vežimėlį, ir iš tamsaus kambario kampo pasigirdo tylus Semo atodūsis.

XIX

— Jūs neįsizižėisit, kad nesikelsiu?— tarė Jensas Linas. — Gydytojas labai griežtai žiūri į popietinį poilsį.

— Žinoma, — pasakė Barnis. — Neimkit į galvą. Ar dar skauda?

¹ Viso gero.

Jensas gulėjo supamoje kėdėje savo namų sode ir atrodė gerokai sulysęs ir pablyškęs.

— Nelabai, — atsakė Jensas. — Dabar gyja. Jau galiu pavaikščioti, vakar net buvau premjeroje. Turiu prisipažinti, kad apskritai filmas patiko.

— Jums reikėtų parašyti į laikraščius. Vienas kritikas apkaltino mus, jog bandėme sukurti realistišką filmą, ir sako, kad tas mums visiškai nepavyko. Jis pareiškė, jog masinės scenos — puikios, bet grynai amerikietiškos, ir sakosi net pažinęs tą Kalifornijos pajūrio vietą, kur buvo filmuojama.

— Suprantu jo jausmus. Net man, mačiusiam filmavimą, salėje filmas neatrodė labai tikroviškas. Man rodos, mes esam taip pripratę prie kino stebuklų ir naujų vietovių, jog visa tai atrodo įprasta. Bet nejaugi ta neigiama kritikų nuomonė reiškia, kad filmas neturės pasisekimo?

— Niekuomet! Kritikai visuomet vainoja pelningus filmus. Mes jau dešimteriopai atsiėmėm išlaidas, o filmas dar eina. Eksperimentas kuo puikiausiai pasisekė, ir šiandien bus posėdis dėl naujo filmo. Aš norėjau aplankyti jus ir na... pažiūrėti, ar jūs...

— Nepyksiu? Ne, Barni, jau ne. Aš pats turėčiau atsiprašyti, kad taip pasikarščiau. Dabar man viskas atrodo visiškai kitaip.

Barnis plačiai nusišypsojo:

— Man tai puikiausia naujiena. Turiu pasakyti, jog jaučiausi šiek tiek kaltas, Jensai. Aš net atnešiau jums taikos dovaną, nors ją suradau ne aš, o Dalasas. Jis prašė perduoti jums.

— O dieve, — pasakė Jensas, atidaręs ryšulėlį ir išėmęs aštriabriaunį plokščią pagali. — Kas čia?

— Kauklys, dorsetų gamybos. Puldami Otaro stovyklą, indėnai suko juos virš galvų.

— Aišku, tas pats. — Jensas pasiėmė storą knygą nuo stalo netoli galvos. — Labai gražu, kad neužmiršot manęs. Kai sutiksit Dalasą, padėkokit jam. Žinot, pas mane buvo apsilankę keletas žmonių iš grupės, tai šiek tiek girdėjau, kaip sekėsi, kai manęs nebuvo. Taip pat nemažai ir skaičiau apie tai.

Liną parodė knygą, ir Barnis išplėtė akis.

— Tai islandų sagos, parašytos senovės norvegų kalba. Žinoma, iki užrašymo jos ėjo iš lūpų į lūpas du šimtus metų, bet stebina jų tikslumas. Galiu truputį jums paskaityti iš „Torfino Karlsefnio sagos“ ir „Grenlandų pasakojimo“. Štai: „Tuo metu pamatė iš pietų atplaukiant daugybę skrelingų, kurie plūdo nelyginant upę... Jie suko tokius pagalius virš galvos ir visi garsiai šaukė.“ Tie pagaliai — tai tikriausiai kaukliai, tokie, kaip šitas.

— Jūs sakote, kad Otaras... Torfinas... ir visa, kas nutiko, yra šiose sagose?

— Viskas. Žinoma, kai kurių vietų trūksta, kai kas truputį sumaišyta, bet nėra ko norėti, kada du šimtai metų keliauta iš lūpų į lūpas. Tačiau jų kelionė, nausėdijos statymas, skrelingų antpuolis, net valgomieji ledai ir bulius, išgąsdinęs per pirmąjį apsilankymą, — viskas yra čia.

— Ar čia parašyta, kas jam paskui nutiko?

— Iš to, kas užrašyta, matyti, jog pagyvenęs jis sugrįžo į Islandiją arba papasakojo savo nuotykius kitiems vikingams, kurie vėliau ėjo jo pėdomis. Apie jo tolesnį gyvenimą yra keletas versijų, bet vienas dalykas sutampa: jis gyveno puikiai, ilgai ir laimingai.

— Taip ir reikia Otarui, jis to nusipelnė. Ar jūs žinojote, kad Slitė sugrįžo pas jį?

— Sagų Gudrida? Žinojau. Skaičiau laikraštyje.

— Tai, aišku, ne jos agento darbas. Girdi, meta kiną ir eina pas vienintelį mylimą žmogų ir brangiausią kūdikį į rančą, kur nėra modernaus vandentiekio, bet visur miela, gražu ir daug tyro oro.

— Taip, taip.

— Vargšė Slitė. Įdomu, ar ji turi supratimą, kur, teisingiau sakant, kokiame laike ta ranča yra? Jensas nusišypsojo:

— Juk tai visai nesvarbu, ar ne?.

— Taip, čia jūsų tiesa.

Iš knygos Jensas išėmė laikraščio straipsnio fotokopiją.

— Laikiau tai jums, jei užteiktumėt. Vienas mano studentas užtiko jį ir pamanė, jog man gali būti įdomu. Tai, atrodo, iš 1935 metų Niujorko „Taimso“.

— „Neramumai konferencijoje“, — perskaitė Barnis. — „Archeologų Sąjungos kongresas nutrūko... du delegatai susipešė vestibulyje... Grasinimai teismu už šmeižtą... Daktaras Perkinsas norėjo apgauti, pateikdamas stiklinio butelio šukes ir tvirtindamas, jog rado jas Niūfaundlende, norvegų šiukšlyne. Tai pripažinta falsifikacija, kadangi tokios formos indai niekuomet nebuvo siejami su šiaurės kultūromis, nes yra pernelyg tobuli ir greičiau panašūs į butelius, kuriuos naudoja žinoma Amerikos viskio firma...“

Barnis šyptelėjo ir atidavė laikraštį.

— Atrodo, Otarui buvo nelengva likviduoti tuščius butelius. — Barnis atsistojo. — Nenorėčiau taip greitai išlėkti, bet jau vėluoju į pasitarimą.

— Dar vienas dalykas, kol neišėjot. Šiose sagose vis randu vardą žmogaus, kuris, atrodo, turėjo įtakos nausėdijų išikūrimui Vinlende. Jis veikia visose sagose; atliko vieną arba keletą kelionių ir net pardavė Torfinui laivą, kuriuo šis atplaukė į Vinlendą.

— Žinau, tai tikriausiai... kaip jo vardas... Torvaldas Eriksonas — iš jo Otaras gavo laivą.

— Ne, ne toks vardas. Tai Bjarnis Herulfsonas.

— Tai labai įdomu, Jensai, bet dabar tikrai turiu skubėti. Tik gatvėje Barnis suprato, kaip gali skambėti Barnis Hendriksonas, du šimtus metų klajojęs po vikingų lūpas.

— Jie net mane ten įpynę, — aikelėjo jis.

— Prašom, misteri Hendriksonai, — tarė mis Zaker ir net nusišypsojo. Ji buvo tikras barometras, ir Barnis suprato, jog jo akcijos „Klaimektike“ kyla.

— Mes jūsų laukėme, — pasakė L. M., kai jis įėjo. — Gal cigarą?

Barnis paėmė ir, įsidėjęs į švarko kišenėlę, linktelėjo susirinkusiems.

— Kaip jums patinka?—paklausė L. M., rodydamas į tigro galvos iškamšą ant sienos. — Iš kitko pasidariau kilimą namuose.

— Puikus, — pasakė Barnis, — bet tokio tigro man dar neteko matyti.

Galva buvo beveik jardo ilgio, priekyje kyšojo dvi didžiulės iltys, gal daugiau kaip po dvylika colių ilgumo, nukarusios žemiau apatinio žandikaulio.

— Tai kardadantis tigras, — išdidžiai tarė L. M.

— Ar jūs tikras, kad tai ne kalavijadantis?

— Taip? Juk kalavijas — tai kardo rūšis, ar ne? Tie du vyrukai — kaip jų pavardės? — man ji padovanojo. Jie dabar medžioja, žinote, o „Klaimektikui“ eina neblogi procentai, neįdėjęs jokio kapitalo, išskyrus tai, jog jie naudoja kai kuriuos mūsų prietaisus.

— Tai puiku, — tarė Barnis.

— Na, gana, — pasakė L. M. ir pabarškino į stalą savo auksiniu žiebtuvėliu. — Aš draugiškas žmogus, kaip ir kiti, gal net dar labiau, bet mūsų laukia darbas. Mums reikia tučtuojau susitarti, kad po triuškinančio „Vikingo Kolumbo“ pasisekimo eitų dar labiau triuškinantis pasisekimas — to čia ir susirinkome. Prieš jums ateinant, Barni, Čarlis Čangas pareiškė, jog religinių filmų paklausa vėl didėja.

— Gali būti, — pasakė Barnis, paskui staiga atsitiesė kėdėje. — L. M., negi...

Bet L. M. šypsojosi ir nebesiklausė.

— Ir, — tarė jis, — man kilo mintis sukurti grandiozinį filmą, religinį visų amžių filmą, kurio sėkmė garantuota.

APIE AUTORIŲ

Haris Harisonas gimė 1925 metais Niujorke. 1950 metais žurnale „World Bijond“ pasirodė pirmas jo apsakymas, o po metų jis pateko į mokslinės fantastikos antologiją „Bijond de end ov Taim“. Taip prasidėjo literatūrinė H. Harisono — diplomuoto žurnalų ir komercinių filmų dailininko — karjera. Nuo to laiko H. Harisono kūriniai nuolat spausdinami antologijose, periodikoje bei atskirais leidiniais.

Apvažinėjęs visą pasaulį, H. Harisonas 1968 metais grįžta į Ameriką ir dirba vyriausioju „Emeizing storis“, seniausio amerikiečių mokslinės fantastikos kritinio žurnalo, redaktoriumi.

Dar neseniai vadintas jaunu, daug žadančiu fantastu, dabar H. Harisonas tvirtai stovi šalia žymiausių anglų bei amerikiečių fantastų — Bredberio, Azimovo, Katnerio.

Rašydamas maždaug po dvi knygas per metus, H. Harisonas bando plunksną įvairiuose žanruose, todėl jo fantastikos diapazonas labai platus — nuo tradicinių kosmoso nuotykių iki „žiaurių“ socialinių apsakymų. Jo kūryboje puikiai atsispindi veržli ir optimistiška rašytojo prigimtis. Nutrūktgalviški nuotyčiai, svaiginančios intrigos, mažorinės intonacijos, atrodo, plaukte išplaukia iš autoriaus charakterio.

Remdamasis dabartinių mokslininkų — futurologų, sociologų, demografų — teorijomis, Harisonas lyg pranašauja ateitį. Toks yra jo romanas „Pasislinkit, pasislinkit“, kuriame nagrinėjama gyventojų pertekliaus problema. Piešdamas niūrų 1999 metų Niujorko vaizdą, H. Harisonas nelaiko savo pavaizduoto siaubo fataline būtinybe, nors kelių išgelbėti žmogui ir gamtai nesiūlo.

Panašūs ir H. Harisono apsakymai apie robotus, kur jie, pilni žmogiškų savybių, kenčia daug didesnę spaudą, negu negrai dabartinėje Amerikoje. Tokia analogija su tamsiosiomis amerikiečių gyvenimo pusėmis suteikia H. Harisono kūrybai satyrinį socialinį atspalvį.

Naujai skamba H. Harisono laiko kelionių apysaka „Vikingas Kolumbas“. Naudodamas „chronoklazmas“ — neįtikėtinas situacijas, susidarančias dėl laiko kelionių, — jis sukuria intriguojantį siužetą. Kiekvienas apysakos personažas — tai savo epochos socialinės psichologijos simbolis. Nepriekaištingas istorijos žinojimas, neišsenkantis humoras, virtuoziška kompozicija rodo aukštą H. Harisono kūrybos meistriškumą. Tai pirma H. Harisono knyga lietuvių kalba.

ГАРРИ ГАРРИСОН
ВИКИНГ КОЛУМБ

На литовском языке

Перевели с английского Л а й м а Г р и г а л ю н е н е
и В и р г и л и ю с Ч е п л е ю с
Издательство «ВАГА», Вильнюс

HARIS HARISONAS
VIKINGAS KOLUMBAS

Redaktorė R. Zagorskienė

Dailininkas D. Kuzminskis

Techn. redaktorė L. Briedienė

Korektorė A. Dudzinskienė

Duota rinkti 1972.VII.3. Pasirašyta spaudai 1972.VIII.30. Leidinio Nr. 7062.

Spaudos popierius Nr. 3, formatas 84X108 $\frac{1}{32}$ —4 pop. 1.=13,4 sp. 1.; 13,9

leid. 1. 25 000 egz. Užsak. Nr. 2382. Kaina 84 kp.

Leidykla „Vaga“, Vilnius, Lenino pr. 50.

Spaudė „Vaizdo“ spaustuvė, Vilnius, Strazdelio 1.

